

พระอาจารย์ หลวงปู่ฝั้น

วัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

พระจิริบุญโณ หลวงปู่กงมา

วัดดอยธรรมเจดีย์ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร

อนุสรณ์พิพิธภัณฑสถานธรานุสรณ์ วัดป่าอัมพโรปัญญาวนาราม ในพระสังฆราชูปถัมภ์

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อมฺพรมหาเถร)

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

๙๙๙ หมู่ ๙ บ้านหนองกลางดอน ตำบลคลองกู่ อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

ชีวประวัติและพระธรรมเทศนา

พระอาจารย์ หลวงปู่ฝั้น

วัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

พระจิริบุญโถ หลวงปู่กงมา

วัดดอยธรรมเจดีย์ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร

อนุสรณ์พิพิธภัณฑสถานอนุสรณ์

วัดป่าอัมพโรปัญญาหาราม ในพระสังฆราชูปถัมภ์

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อมฺพรมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ชีวประวัติและพระธรรมเทศนา

พระอาจารย์ หลวงปู่ฝั้น ♦ พระจิริบุญโอบ หลวงปู่กงมา

เลขมาตรฐานหนังสือ : ๙๗๘-๖๑๖-๔๔๐-๐๕๙-๗

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : มิถุนายน ๒๕๖๐

จำนวนพิมพ์ : ๕,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย : วัดป่าดานวิเวก ตำบลศรีชมภู อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ

สงวนลิขสิทธิ์ : ห้ามคัดลอก ตัดตอน เปลี่ยนแปลง แก้ไข ปรับปรุง
ข้อความใดๆ ทั้งสิ้น หรือนำไปพิมพ์จำหน่าย
หากท่านใดประสงค์จะพิมพ์เพื่อใช้เป็นธรรมทาน
โปรดติดต่อขออนุญาตจากทางวัดป่าดานวิเวก
ตำบลศรีชมภู อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ โทร. ๐๘๙-๑๗๒-๔๔๒๘

พิมพ์ที่ : บริษัท ศิลป์สยามบรรจุกัณฑ์และการพิมพ์ จำกัด
๖๑ ถนนเลียบคลองภาษีเจริญฝั่งเหนือ ซ.เพชรเกษม ๖๙
แขวงหนองแขม เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร
โทรศัพท์ ๐-๒๔๔๔-๓๓๕๑-๙ โทรสาร ๐-๒๔๔๔-๐๐๗๘
E-mail: silpasiamprinting@hotmail.com www.silpasiam.com

คำปรารภ

เรื่องการจัดทำหนังสือมรดกกรรมยอดโอวาทคำสอนของสมณะนักปราชญ์
วิสุทธิเทวา (พระป่า) จัดทำขึ้น ๓๔ องค์ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ระหว่างปี พุทธศักราช
๒๔๖๐-๒๕๕๔ โอวาทกรรมยอดแห่งคำสอนของวิสุทธิบุคคล ท่านแสดงบริสุทธิ
สมบูรณ์ไม่ว่ายุคใดสมัยใด นำผู้สนใจพยายามตั้งใจปฏิบัติตาม ย่อมก้าวล่วงทุกข์ไปได้
สมความปรารถนา คณะปสาทะศรัทธาเห็นควรจัดทำขึ้นสงวนรักษาไว้ เพื่อกุลบุตร
สุดท้ายภายหลังที่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ วัดป่าอัมพโรปัญญาวนาราม บ้าน
หนองกลางดอน ตำบลคลองกิว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ผู้สนใจกรุณาเข้าไป
ศึกษาได้ตามโอกาส เวลาพอดี

ผู้ฉลาดยึดหลักนักปราชญ์เป็นแบบฉบับพาดำเนินปกครองรักษาตน

คณะปสาทะศรัทธา

ห้ามพิมพ์เพื่อจำหน่าย สงวนลิขสิทธิ์

สารบัญ

พระอาจารย์ หลวงปู่ฝั้น

ชีวประวัติและพระธรรมเทศนา พระอาจารย์ หลวงปู่ฝั้น	๑
ชีวประวัติพระอาจารย์ หลวงปู่ฝั้น	
เรียบเรียงโดย หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ	๓
พระธรรมเทศนา พระอาจารย์ หลวงปู่ฝั้น	๑๒๑
- ๑ มนุษย์ ๗ จำพวก	๑๒๒
- ๒ หายหลงเพราะรู้จัก “นะโม”	๑๓๑
- ๓ หลงของเก่า	๑๓๖
- ๔ วัด...วัดตนวัดตัวของเรา	๑๔๓
- ๕ ตามหา “ผู้รู้”	๑๕๐
พระอภิธรรมสังคินีมาติกาบรรยาย	
เรียบเรียงโดย พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร	๑๕๔
พหุลกถาโอวาทของท่านพระอาจารย์ใหญ่ฝั้น อาจาโร	๒๐๙

พระจิริบุญโถ หลวงปู่กงมา

ชีวประวัติและพระธรรมเทศนา พระจิริบุญโถ หลวงปู่กงมา	๒๑๑
ชีวประวัติพระจิริบุญโถ หลวงปู่กงมา	๒๑๓
พระธรรมเทศนา พระจิริบุญโถ หลวงปู่กงมา	๒๕๑
- “กั้น...อานิสงส์”	๒๕๓
- คติที่พระอาจารย์กงมาให้แก่พระเถรวัตรศรีโพนเมือง	๒๕๘
- ปัจฉิมเทศนาของพระอาจารย์กงมา จิริบุญโถ	๒๖๑

พระอาจารย์ หลวงปู่ฝั้น

วัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

พระอาจารย์ หลวงปู่ฝั้น
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙

ชีวประวัติและพระธรรมเทศนา

พระอาจารย์ หลวงปู่ฝั้น

ชีวประวัติ

พระอาจารย์ หลวงปู่ฝั้น

เรียบเรียงโดย หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ

หลวงปู่ฝั้น อาจาโร เกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ ตรงกับวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๙ ปีกุน ณ บ้านม่วงไข่ ตำบลพรรณา อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร บิดาชื่อไชยกุมาร สุวรรณรงค์ มารดาชื่อน้อย ท่านมีพี่น้องร่วมมารดาบิดา คือ

๑. นางกองแก้ว อุปพงษ์
๒. นายกุล สุวรรณรงค์
๓. นางเฟื่อง สุวรรณรงค์
๔. นายฝั้น สุวรรณรงค์ (พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร)
๕. นายคำพันธ์ สุวรรณรงค์
๖. นางคำพันธ์ สุวรรณรงค์

ปฐมวัยและการศึกษาในเทศมรวาส

ในเบื้องต้น ท่านได้ศึกษาอักษรสมัยอยู่ที่วัดโพธิ์ชัย บ้านม่วงไข่ ในบ้านชาติภูมิของท่านนั่นเอง มีครูท่าน ไซยชมภู เป็นผู้สอน ต่อมาครูท่านย้ายไปที่อื่น ท่านก็ได้เรียนกับพระอาจารย์ตัน วุฒิสาร ท่านเป็นนักเรียนเรียนดี และเรียนร้อย จนจบตามหลักการศึกษาในสมัยนั้น หลังจากที่ได้เรียนจบแล้ว ท่านมีความตั้งใจที่จะเข้ารับราชการ จึงได้ไปอยู่กับนายเขียน อุปพงศ์ พี่เขย ผู้เป็นปลัดขวาอยู่ที่เมืองขอนแก่น จากนั้นท่านก็ได้เข้าฝึกเป็นเสมียนอำเภอ ท่านพระอาจารย์ฝันเล่าต่อไปว่า พี่ๆ ได้ใช้ให้ท่านถือเอาปืนโตกับข้าวไปส่งนักโทษการเมือง คือ พระยาณรงค์ฯ เจ้าเมืองขอนแก่น ต้องโทษฐานฆ่าคนตาย กับนายวีรวงศ์ ปลัดซ้าย ต่อมานายเขียน อุปพงศ์ ถูกย้ายให้ไปอยู่อำเภอ กุดป่อง จังหวัดเลย ก็ได้ถูกเป็นผู้ต้องหาคดีฆ่าคนตายอีกเช่นกัน

ในกาลครั้งนั้น ท่านพระอาจารย์ฝันได้เห็นเหตุการณ์ลับสนวนวายของข้าราชการและบ้านเมือง ได้เห็นการปราบปรามผู้ร้าย มีการฆ่าฟันกัน นักโทษถูกประหารชีวิต เจ้าเมืองมาเป็นนักโทษ เรื่องเหล่านี้เป็นเหตุให้ท่านได้สติบังเกิดความสลัดจิตให้ท่านคิดเบื่อหน่าย คลายความยินดี เพราะเห็นความยุ่งเหยิงและความไม่แน่นอนของชีวิตในทางโลก จึงได้ตัดสินใจไม่รับราชการ คิดกลับไปบ้านเข้าไปบวชอยู่วัดดีกว่า จึงได้เดินทางไปลาพี่ทั้งสองที่จังหวัดเลย พอเดินทางไปถึง เห็นพี่ทั้งสองไม่ได้ไปไหน อยู่กับหลานๆ ในเรือนชั้นบน วันนั้นเป็นวันหยุดราชการ เดินขึ้นบันไดไปในเรือนนั่งลงยกมือไหว้พี่เขยและพี่สาว แล้วเอากะเป๋าเดินทางเข้าไป ลงไปอาบน้ำชำระกายให้เย็นสบายหายเหนื่อย

พอเย็นวันนั้น ท่านจึงเข้าไปนั่งใกล้กับพี่สาว ได้พูดกับพี่สาวว่า “ที่ผมได้เดินทาง มาหาคุณพี่ทั้งสองคราวนี้ ตั้งใจจะมาลาคุณพี่ทั้งสองกลับบ้าน” พอจบคำ พี่สาว ก็พูดขึ้นทันทีว่า “อยากกลับบ้านหรือเรื่องอะไร คิดถึงบ้านหรือ คิดถึงใคร คุณพ่อ คุณแม่ล่ะ ไม่ต้องเป็นห่วงท่านหรอก กิจกรรมงานที่บ้านก็มีพี่ชายพี่สาวน้องชาย น้องสาวเขาแทนแล้ว น้องไม่ต้องเป็นห่วงท่านหรอก”

พอพี่สาวพูดจบลง ท่านยังไม่พูดอะไร พี่เขยก็พูดขึ้นต่อไปอีกว่า “ไหนๆ เราก็ได้ตั้งใจมาว่าจะยึดอาชีพทางราชการออกจากบ้านมาทำงาน เวลานี้เรากำลัง ทำงาน งานที่เราทำก็กำลังจะก้าวหน้าอยู่แล้ว ไม่นานเท่าไรคำสั่งก็จะมาถึง จักได้บรรจุ เป็นข้าราชการ คิดดูให้ดี อย่าใจร้อนไปมากนักเลย เหนอ ว่าไง มีคูรักรออยู่ที่บ้านหรือ คิดถึงเขามากหรือ”

แท้จริงท่านยังไม่มีคูรักร และยังไม่เคยคิดที่จะมีคูรักรเลย แต่เนื่องด้วยเวลานั้น ท่านอายุย่าง ๑๙ ปี เป็นวัยที่กำลังหนุ่ม พร้อมกับลักษณะรูปร่างและคุณสมบัติเป็นที่ ชอบเนื้อเจริญใจและพอใจแก่ผู้ที่ได้พบเห็น จึงเป็นเหตุให้พี่เขยพูดคาดคะเนและถาม ในทำนองนั้น ท่านพระอาจารย์ฝันเรียนตอบพี่เขยว่า “เวลานี้จิตใจของผมเปลี่ยนความคิด กลับตรงกันข้าม มีความเบื่อง่ายท้อใจในงานอาชีพทางรับราชการ ไม่มีแก่จิตแก่ใจ ที่จะทำต่อไปอีกแล้ว”

“เพราะอะไร” พี่เขยซัก

“อ้อ ผมไม่อยากจะพูด ถ้าผมพูดแล้วเดี๋ยวคุณพี่ทั้งสองก็จะหาว่าผมพูดไม่มี มารยาท ไม่น่าพูดในที่นี้”

“พูดไปเถิดน้องไม่ต้องเกรงใจ มีความทุกข์ใจหรือแค้นใจอย่างไรก็ระบายออกมาเถอะ พี่ทั้งสองจะคอยฟัง”

“ถ้าอย่างนั้นผมจะเล่าเรื่องความคิดของผมให้คุณพี่ทั้งสองฟัง แต่แรกผมก็คิดว่า ผมจะยึดอาชีพทำงานราชการ จึงได้มาฝึกและทำงานด้วยความพยายามและอดทน

ผลของงานก็ได้คืบหน้ามาตามลำดับ ต่อมาผมได้เห็นเจ้านายข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ กลับกลายมาเป็นนักโทษการเมือง คือพระยาณรงค์ฯ เจ้าเมืองขอนแก่น ต้องโทษติดคุก โดยฐานฆ่าคนตาย กับนายวีรพงศ์ ปลัดซ้าย ต่อมาคุณพีก็ถูกย้ายออกจากปลัดอำเภอ เมืองขอนแก่น มาเป็นปลัดอำเภออยู่อำเภออุดบอง จังหวัดเลย แล้วก็ได้เป็นผู้ถูกต้องหา คดีฆ่าคนตายเช่นกัน ผมได้เห็นเหตุการณ์ลับสนุ่นวายของข้าราชการ กับได้เห็นการปราบปรามผู้ร้าย มีการฆ่าฟันกัน นักโทษถูกประหารชีวิต เจ้าเมืองกลับมาเป็นนักโทษ เรื่องเหล่านี้เป็นเหตุให้ผมได้สติ บังเกิดความสลดจิตให้ผมคิดเบือนหน้าคลายความ ยินดี เพราะความยุ่งเหยิงความไม่แน่นอนของชีวิตในทางโลก ท่านผู้ที่ได้ศึกษาดี มีความรู้สูง และได้รับตำแหน่งหน้าที่การงานเป็นข้าราชการชั้นผู้หลักผู้ใหญ่ มียศถา บรรดาศักดิ์อันสูงส่งในวงราชการอันมีเกียรติ เขาเหล่านั้นแทนที่จะเป็นบุคคลตัวอย่าง ในทางที่ดี กลับทำผิดด้วยการทุจริตต้องโทษอย่างร้ายแรง ที่คุณพีให้ผมเอาข่าวไปส่ง เจ้านายผู้ใหญ่ที่ต้องโทษติดคุกอยู่ในห้องขัง ผมได้ไปเห็นแล้วเกิดความเบือนหน้า ไม่มีความหมายในจิตใจที่ไร้ศีลธรรม ศีลธรรมเท่านั้นที่จะทำให้บุคคลทุกคนชั้นมีความ สงบสุขทั้งตนและคนทั่วไป สังคมใดถ้าหากว่าไร้ศีลธรรมประจำบุคคลในสังคมนั้นแล้ว ต้องเหลวแหลก ทุกข์ก็ดี ภัยก็ดี เป็นความเหลวแหลกของสังคมที่มีบุคคลไร้ศีลธรรม ในสังคมนั้นด้วย มิได้เป็นเพราะดวงดาวที่ไหม้มาจากไหนเลย เป็นเพราะจิตใจที่ไร้ ศีลธรรมที่มีประจำศาสนานี้เอง ผมลาคุณพีทั้งสอง ไปถึงบ้านแล้วผมตั้งใจว่าจะไปบวช ถ้าคุณพ่อคุณแม่ท่านอนุญาต”

พี่ทั้งสองได้ฟังน้องชายเล่าระบายความคิดเห็นของตนให้ฟังแล้ว ทั้งที่มีความรัก และอาลัยไม่ยอมให้น้องชายกลับไป เพราะขาดคนอาศัยช่วยเหลือกิจการทั้งภายใน บ้านและนอกบ้าน แต่จำเป็นต้องตัดสินใจอนุญาต เพราะเขาคิดไปในทางดี ควรผู้เป็นพี่ จะต้องสนับสนุน พวกเขา นับถือพระพุทธศาสนา ตามธรรมเนียมประเพณีที่เราเคารพ นับถือพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยโบราณกาลมาเป็นเวลาอันสืบเนื่องแต่อดีตจนถึง ปัจจุบัน ได้มีขนบธรรมเนียมประเพณีของคนไทยเรา พ่อ แม่ จะต้องฝึกอบรมลูกชาย ของตนให้ออกบวช เพื่อจะได้ฝึกศึกษาให้รู้จักความดีความชั่ว ว่าความดีควรทำ ความชั่ว ควรละเว้นไม่กระทำ ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ถือกันว่าถ้าบวชเป็น

สามเณรเป็นการทดแทนคุณของคุณแม่ ถ้าบวชเป็นพระเป็นการทดแทนคุณของคุณพ่อ แต่ก่อนเขาถือกันอย่างนี้ จึงได้เป็นธรรมเนียมประเพณีมาจนถึงบัดนี้

พระพุทธเจ้าพระองค์สอนให้ทุกๆ คน รู้จักเคารพรัก นับถือเชื่อฟัง กราบไหว้ คุณพ่อคุณแม่ และผู้เจริญด้วยวัยเป็นผู้ใหญ่ในตระกูลของตน เพราะคุณพ่อคุณแม่ ท่านเป็นผู้มีบุญคุณแก่พวกเราผู้เป็นบุตรธิดามาก พวกเราจำต้องละความชั่ว ทำแต่ความดี เป็นการสนองสนองความต้องการของท่าน การบวชก็คือการเข้าไปปฏิบัติ ละกรรมชั่วทำแต่กรรมดี ลูกคนใดที่ได้บวชเป็นพระเป็นเณรจักได้ป้องกันช่วยเหลือ มารดาบิดาไม่ให้ตกนรก เขาถือกันดังนี้ ส่วนลูกผู้ชายสมัยก่อนก็มีความพอใจและตั้งใจ ไว้เสมอว่า ตัวเองเกิดมาเป็นลูกผู้ชายแล้วต้องบวชเพื่อเป็นการสืบดำรงวงศ์ตระกูล ไว้ตามประเพณีมิให้ขาดสูญเสียไป และจะได้เป็นการตอบแทนบุญคุณค่าน้ำนม และข้าวป้อนของพ่อแม่ที่ท่านได้ทะนุถนอมกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงบำรุงตนมาด้วยความ เหนื่อยยากลำบาก การทดแทนบุญคุณพ่อแม่อย่างอื่นใดที่จะเสมอด้วยการบวช เป็นพระภิกษุสามเณรในพระบวรพุทธศาสนาเป็นอันไม่มี คิดดังนี้แล้ว คุณพี่ทั้งสอง จึงตกลงใจอนุญาต ทั้งๆ มีความอาลัยและคิดถึงเพราะขาดน้องคนดีที่เคยได้ช่วยเหลือ อยู่ที่บ้าน

เมื่อท่านได้รับอนุญาตจากพี่ทั้งสองแล้ว ก็เข้าไปเก็บสิ่งของบรรจุกระเป๋าเดินทาง ของท่านเรียบร้อย แล้วกราบลาคุณพี่ทั้งสองออกเดินทาง ไม่มีใครเป็นเพื่อน ต้องไปด้วย กำลังแข็ง เลาะเลียบภูเขาเป็นดงหนามป่าทึบเป็นทางเปลี่ยวและกันดาร มีภัยนานาชนิด จากข้างป่าและเลื้อยสิ่งสารพัดต่างๆ เป็นอันมาก ท่านเดินทางจากจังหวัดเลย ผ่าน จังหวัดอุดรธานี อำเภอหนองหาน อำเภอสว่างแดนดิน อำเภอพรรณานิคม ถึงบ้านชะทอง เป็นเวลา ๑๐ วัน พอท่านมาถึงบ้าน วางกระเป๋าเดินทางไว้ในที่ควรแล้ว เข้าไปกราบทำ คุณพ่อคุณแม่ และได้ทักทายปราศรัยกับพี่ๆ น้องๆ ทั่วทุกคน

คุณพ่อกับคุณแม่วันนั้น นับแต่มองเห็นหน้าลูกชายเดินมาด้วยความดีใจและสุขใจ ที่สุด จะนำเอาสิ่งใดมาเปรียบเสมอไม่ได้ แล้วก็ได้ตามความสุขทุกขีในการเดินทาง ทูรกันดาร ตลอดถึงการกินอยู่หลับนอนกับพี่เมื่ออยู่ที่จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดเลย

ตลอดถึงความสุขความทุกข์ของลูกสาวลูกเขยและหลานๆ ทุกๆ คน ท่านก็พิจารณา
เลือกเล่าแต่ในเรื่องที่จะให้เกิดประโยชน์และสบายใจให้พ่อแม่และญาติๆ พี่น้องฟัง
เพื่อไม่ให้ท่านเป็นห่วงและเสียใจเรื่องพี่เขยถูกเป็นผู้ต้องหาในคดีฆ่าคนตาย ท่านไม่เล่า
ให้ใครฟังเลย โดยคิดว่าแม่จะพูดให้รู้ ใครๆ ก็ช่วยอะไรไม่ได้ มีแต่ทำให้เกิดความเสียใจ
และทุกข์ใจไปเปล่าๆ ไม่มีประโยชน์อะไรเลย

ในวันนั้น ลุง ป้า น้า อา ญาติพี่น้อง ตลอดจนเพื่อนฝูงบ้านใกล้เรือนเคียง
ได้ทราบข่าวการกลับมาของท่านในคราวครั้งนั้น ก็พากันมาเยี่ยมเยียนถามข่าวความ
สุขทุกข์มากหน้าหลายตาเต็มบ้านแน่นไปหมด

สามเณรฝัน

เมื่อท่านได้พักผ่อนอยู่ที่บ้านพอหายเหนื่อยพอสมควรในการเดินทางจากจังหวัดเลยถึงบ้านที่อำเภอพรรณานิคมด้วยกำลังเท้าแล้ว ท่านจึงเข้าไปกราบขออนุญาตจากมารดาบิดาออกไปบวชตามที่ได้ตั้งใจไว้แล้วนั้น เมื่อท่านมารดาบิดาได้เห็นท่านมากราบบอกอนุญาตลาไปบวช ท่านทั้งสองมีความปีติปลื้มใจและดีใจเป็นอย่างยิ่งหาสิ่งใดที่จะนำเอามาเปรียบเสมือนมิได้ เพราะบิดามารดาทั้งสองท่านมีความตั้งใจตั้งแต่ไหนแต่ไรมาเสมอว่า ลูกชายของเราจะต้องได้บวชให้พ่อแม่ เราไม่ควรปล่อยให้เป็นคนดิบกคนตาย เมื่อลูกได้บวชอยู่ในร่มผ้ากาสาวพัสตร์ เราพ่อแม่และญาติๆ ของเราก็จะได้ยึดเหนี่ยวยึดถือชายผ้าจีวรของลูกชกจูงพวกเราพาขึ้นไปสู่สวรรค์เทวโลกเสวยทิพย์สมบัติอยู่ในวิมานเงินวิมานทองเพียบพร้อมด้วยความสุขอันเลิศประเสริฐยิ่ง

ท่านบิดาพูดขึ้นว่า “พ่อแม่มีความพอใจและดีใจมากที่ลูกมาขออนุญาตลาไปบวชในพระบวรพุทธศาสนาคราวนี้ แท้จริงเราพ่อแม่ทั้งสองได้ปรึกษากันไว้แล้วว่า จะไปรับเจ้าเอามาบวช แต่ยังมีหน้ได้ไปรับ ลูกได้กลับมาเสียก่อน แล้วลูกก็มาขออนุญาตกราบลาเราผู้พ่อแม่อยากจะไปบวช ความคิดของเราพ่อแม่ลูกมันตรงกันอะไรอย่างนี้ น่าแปลกจริงหนอ ชะรอยบุพเพสันนิวาสชาติปางก่อนพวกเราสามคนเคยปลุกศรัทธาสამัคคีทำความดีร่วมกันมาแล้วเป็นแน่”

คุณแม่ก็ไปหยิบดอกไม้ธูปเทียนที่จัดเตรียมไว้แล้วยื่นให้คุณพ่อพาลูกชาย (พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร) ไปมอบให้ท่านเจ้าอาวาสวัดโพนทอง บ้านชะทอง ตำบลพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ท่านพระอาญาครูธรรม เจ้าอาวาสวัดโพนทอง จึงรับนายฝั้น สุวรรณรงค์ ไว้ให้บรรพชาเป็นสามเณร เพราะอายุยังไม่ถึงพอที่จะอุปสมบทเป็นพระภิกษุได้ ประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๑ ตรงกับปีมะเมีย

นับแต่วันที่ได้บรรพชา สามเณรฝั้น สุวรรณรงค์ มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนหนังสือและท่องสวดมนต์ มีจิตใจทรหดอดทนท่องสวดมนต์สูตรน้อยสูตรใหญ่ได้เจนจบหมด ต่อมาในระยะไม่นาน มีความแตกฉานในการเรียนเขียนจาร อ่านหนังสืออักษรตัวธรรม (เป็นหนังสือผูกใบลาน ทางภาคอีสานเรียนในสมัยนั้น) ได้เป็นอย่างดี มีสติปัญญาว่องไว เอาใจใส่ในข้อวัตรปฏิบัติอันเป็นกิจวัตรของสามเณรเป็นอย่างดี มีความเฉลียวฉลาด กิริยามารยาทเรียบร้อย มีความเคารพเชื่อฟัง ว่องไวสอนง่าย อยู่ในโอวาทคำว่ากล่าวตักเตือนพร่ำสอนของอุปัชฌาย์อาจารย์ ท่านเล่าให้ฟังว่า หนังสือนวโกวาท ท่านท่องจบสวดปากเปล่าได้ทั้งเล่ม

เข้าพิธีอุปสมบท (มหานิกาย)

ครั้นถึงปีมะแม พุทธศักราช ๒๔๖๒ สามเณรฝั้น สุวรรณรงค์ มีอายุครบ ครบถ้วนได้ ๒๐ ปีเต็มบริบูรณ์ คุณโยมทั้งสองพร้อมด้วยญาติพี่น้องได้จัดเตรียม บริหารการอุปสมบทของสามเณรฝั้นสำเร็จเสร็จบริบูรณ์แล้ว กาลเวลาอันดีที่เป็น อุดมมงคลก็มาถึง สามเณรฝั้นพร้อมด้วยเพื่อนๆ ก็ได้เข้าสู่พิธีอุปสมบท โดยมี ท่านพระครูบ่อง (บ่อง นนตะเสน) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์นวล พระอาจารย์ สังข์ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และอนุสาวนาจารย์ ณ วัดสิทธิบังคม บ้านไโฮ ตำบล บ้านไร่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

เมื่อได้อุปสมบทแล้ว ท่านได้จำพรรษาอยู่กับพระอุปัชฌาย์ที่วัดสิทธิบังคม บ้านไโฮ ภายหลังออกพรรษาแล้ว ท่านก็ได้ลาอุปัชฌาย์ไปอยู่กับท่านพระอาญาครูธรรม (ภายหลังท่านได้รับสมณศักดิ์เป็น พระครูสกลสมณกิจ เจ้าคณะจังหวัดสกลนคร) เจ้าอาวาสวัดโพหนอง บ้านบะทอง ซึ่งเป็นมาตุภูมิของท่าน

ท่านพระอาญาครูธรรมได้พาพระลูกวัดท่านฝึกหัดภาวนาทำกรรมฐาน พระอาจารย์ฝั้นท่านก็ได้รับการฝึกอบรมทำกรรมฐานการภาวนาครั้งแรกกับพระอาญา ครูธรรม ด้วยท่านได้เคยติดตามพระอาญาครูธรรมออกธุดงค์ไปตามสถานที่ต่างๆ ซึ่งเป็นที่สงบสงัด ฝึกหัดภาวนาตามป่าช้าป่าช้า ภูผาหน้าถ้ำหลายๆ แห่ง หลายตำบล ที่มีอยู่ในแถบนั้น วิธีทำกรรมฐานการภาวนาท่านทำอย่างไร ควรจะได้นำมาลงไว้ใน ที่นี้ เพื่อท่านผู้อ่านจะได้ทราบไว้บ้างว่าพระสมัยก่อนปฏิบัติอย่างไร

การฝึกกรรมฐานการภาวนาแต่ก่อนนั้น ท่านให้มีการฝึกอบรมจิตใจให้มีสติ โดยวิธีนับลูกประจำ คือเอาด้ายมาร้อยเม็ดลูกประจำจำนวน ๑๐๘ เม็ด เอามาคล้องคอหรือข้อมือ แล้วนั่งบริกรรมภาวนาตั้งสติระลึกพุทฺธคุณว่า พุทฺโธฯลฯ เช่นเดียวกัน แต่ต้องนับลูกประจำไปด้วย เช่น บริกรรมว่า พุทฺโธ นับ ๑ ให้เอามือจับเลื่อนลูกประจำลูกที่ ๑ ไว้ พุทฺโธ ๒ พุทฺโธ ๓ พุทฺโธ ๔ พุทฺโธ ๕ นับเลื่อนไปตามลำดับ ให้นับแต่ในใจไปจนครบตามจำนวนของลูกประจำทั้ง ๑๐๘ เม็ด

เมื่อจบแล้วก็ตั้งต้นใหม่ คือ พุทฺโธ ๑ พุทฺโธ ๒ พุทฺโธ ๓ นับเรื่อยไปหลายๆ รอบ จนกว่าจิตจะสงบตั้งมั่นเป็นสมาธิอย่างแน่นหนา มีความรู้สึกเบากายเบาจิต พอปรากฏเห็นนิมิตต่างๆ มีแสงสว่างเป็นต้น ก็ถือว่าผู้นั้นได้สมาธิขั้นต้นแล้ว เมื่อไปเล่าให้ครูผู้อบรมฟัง มีครูคอยสอบถามอรรถปริกรรมไปนับไป ถ้าหากผู้ใดมีความพลั้งเผลอหลงลืมสติ ท่านให้นับตั้งต้น คือ พุทฺโธ ๑ พุทฺโธ ๒ พุทฺโธ ๓-๔-๕ ไปใหม่ ตามลำดับ ทำอย่างนี้แม้กระทั่ง ยืน เดิน นั่ง นอน ก็ให้ยืนบริกรรมนับ เดินนับ นั่งนับ นอนนับ เว้นไว้แต่กิน และเวลานอนหลับ ให้เจริญอย่างนั้นตลอดเวลา จนกว่าจะครบกำหนด ๗ วัน หรือครึ่งเดือน และเดือน ๑ ตามที่อาจารย์ผู้ฝึกอบรมกำหนดให้สมควรแก่ความสามารถของผู้ปฏิบัติจะทำได้

ส่วนธัมมานุสสติ ความระลึกเจริญพระธรรมคุณ ก็เช่นเดียวกัน ให้ระลึกนับธัมโม ๑ ธัมโม ๒ ธัมโม ๓ ไปตามลำดับ นับไปจนครบ ๑๐๘ แล้วตั้งต้นนับใหม่ในอิริยาบถต่างๆ เช่นเดียวกัน ส่วนสังฆานุสสตินั้น ก็ให้ตั้งสติระลึกถึงคุณพระอริยสงฆ์ เช่นเดียวกัน เปลี่ยนเป็นคำว่า สังโฆ เท่านั้น เช่น สังโฆ ๑ สังโฆ ๒ สังโฆ ๓ ดังนี้ เป็นเหมือนกล่าวแล้วในพระพุทฺธคุณนั้นแล ท่านพระอาจารย์ฝั้นท่านฝึกทำกรรมฐานการภาวนากับท่านพระญาณอุไรธรรมในครั้งนั้น ได้รับผลเป็นอย่างไรท่านไม่ได้เล่าให้ฟัง จึงไม่สามารถจะนำเอามาลงในที่นี้ได้

พบพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ

เมื่อพระภิกษุผู้หนึ่ง อจาโร ได้อุปสมบทแล้ว ได้ศึกษาและปฏิบัติอยู่กับท่าน พระอาญาครูธรรม เป็นเวลา ๒ ปี ครั้นถึงเดือน ๓ ข้างขึ้น ปีพุทธศักราช ๒๔๖๓ อาญาท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ พร้อมด้วยพระภิกษุสามเณรหลายรูป ออกเที่ยววิเวกเดินธุดงค์รุกขมูลมาที่บ้านม่วงไข่ ตำบลพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ได้เข้าไปพักปักกลดอยู่ในป่า อันเป็นป่าช้าข้างบ้านม่วงไข่ (ปัจจุบันที่ตรงนั้นได้สร้างเป็นวัดแล้วชื่อว่า วัดป่าภูไทสามัคคี)

ส่วนญาติโยมชาวบ้านม่วงไข่ได้ทราบข่าวว่ามีพระธุดงค์มาพักปักกลดอยู่ในป่าช้าข้างหมู่บ้านของตน พวกนั้นก็ใจเป็นอย่างมาก เพราะทุกคนก็อยากจะเห็นพระธุดงค์ จึงได้กระจายข่าวให้ได้ทราบทั่วถึงกันอย่างรวดเร็ว คณะหญิงชายทั้งเด็กและผู้ใหญ่พากันออกไปต้อนรับ ได้ช่วยปัดกวาดจัดทำที่พักปักกลดและทางเดินจงกรม ตลอดถึงน้ำดื่ม น้ำใช้ถวาย คนผู้เฒ่าผู้แก่ก็นำเอาน้ำร้อนน้ำอุ่น หมากพลู บุหรี่ ไปถวายตามธรรมเนียมของคนสมัยนั้น เสร็จแล้วโยมที่เป็นหัวหน้าผู้เป็นนักปราชญ์อาจารย์พากันนั่งคุกเข่ากราบพระ ๓ หน แล้วนั่งสงบเรียบร้อย คอยฟังธรรมคำอบรมจากพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ ต่อไป สำหรับพระภิกษุที่ไปร่วมฟังด้วยในคราวนั้น มีพระอาญาครูดี พระภิกษุผู้หนึ่ง อจาโร พระภิกษุผู้ รัชมทินโน ได้มีใจเลื่อมใสศรัทธาชวนกันออกไปฟังพระธรรมเทศนาอบรมธรรมปฏิบัติด้วย

ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ ท่านได้แสดงธรรมเทศนาสั่งสอนเริ่มตั้งแต่ การให้ทาน การรักษาศีล ตลอดถึงการภาวนา ว่ามีผลอานิสงส์มาก แต่การที่ผู้ให้ทาน รักษาศีล ให้อุปัฏฐก ฟังธรรม กระทำเจริญกรรมฐานการภาวนา ไม่ได้แต่อานิสงส์ผลมากนั้น เพราะพวกเรายังมีความเห็นผิด มีความนับถือและเชื่อถือผิดจากทางธรรมที่ พระพุทธองค์นำพาสาวกประพฤติปฏิบัติมา ตัวอย่างเช่น ชาวบ้านเรายังบวงสรวงนับถือ บูชาหอดะดาอารักษ์ (เรียกตามภาษาพื้นบ้านสมัยก่อน) ภูตผีปีศาจ พระภูมิเจ้าที่ ผีสนามงไม้ เคารพนับถือเอามาเป็นที่พึ่งตามความเข้าใจผิดของพวกเรา โดยเข้าใจว่า ของเหล่านั้นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์ ดลบันดาลคุ้มครองปกป้องรักษาและป้องกัน ภัยอันตรายได้จริง มีการฆ่าสัตว์ ๒ เท้า ๔ เท้า มีวัว ควาย หมู เป็ด ไก่ ตลอดถึง เหล้า สุรา ยาของของมีนเมา เอามาทำพิธีกรรมเช่นสรวงบวงสรวง ทะดา ปีศาจ วิญญาณ ภูตผี พระภูมิเจ้าที่ เทวาอารักษ์ เขาเหล่านั้นจะได้มาเสวยเครื่องสังเวद्यที่เอามาทำการ เช่นสรวงหรือไม่ ไม่มีใครเห็น เห็นแต่พวกเจ้าเองนั่นแหละ อิม เม มินเมามัวชั่วเสีย ครึกครื้นหมดกันทั้งบ้าน แล้วสิ่งเหล่านั้นก็จะมาช่วยอะไรเราไม่ได้ มีแต่จะมาก่อความ ก่อภัยกับพวกเรารู้ไป รอบปีหนึ่งๆ ก็ต้องเสียวัว เสียควาย หมู เป็ด ไก่ ให้มัน ทุกๆ ปี

พวกเรามีความเชื่อถือมาผิดๆ เพราะความเห็นผิดนี้แล ไม่ใช่ธรรมคำสั่งสอนของ พระพุทธเจ้าที่พาสาวก อุบาสก อุบาสิกา ประพฤติปฏิบัติมา การให้อุปัฏฐก ภาวนา รักษาศีล ให้ทาน การทำบุญกุศล จึงไม่มีผลอานิสงส์มาก ให้พากันเลิกละความเชื่อถือผิดตาม ความที่เคยเชื่อถือและนับถือผิดมาแล้วนั้นเสียตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป อย่าได้เกี่ยวข้องกับมันอีกอย่างเด็ดขาด

คุณพระรัตนตรัยเท่านั้น เป็นที่พึ่งอันประเสริฐของพวกเรา

พระพุทธเจ้า ๑ พระธรรม ๑ พระสงฆ์ ๑ ทั้ง ๓ อย่างนี้ เรียกว่า **พระรัตนตรัย** พระพุทธเจ้านั้นพระองค์ทรงคุณคือ **กายกรรม** การกระทำการใดๆ ทางกาย พระองค์ทรงละเว้นการกระทำในทางที่ผิด มีการเบียดเบียนตนและคนอื่นให้เกิดโทษ เป็นทุกข์ภัยอันตรายแก่ตนเองนั้นเสีย และพระองค์ทรงกระทำแต่ในทางที่ถูกต้อง ไม่เบียดเบียนตนและใครคนอื่นเขา ตลอดถึงสัตว์อื่นด้วย ทำแต่คุณความดีที่ทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนทั้งบุคคลอื่นและสัตว์อื่น กายของพระองค์ทำแต่กรรมดี มีความบริสุทธิ์ ผ่องใส สะอาดปราศจากกรรมอันมัวหมองต้องโทษ

พระพุทธเจ้านั้นพระองค์ทรงคุณ คือ **วจีกรรม** การกล่าวออกเสียง ชี้แจงแสดง พูดออกเสียงมาทางวาจา พระองค์ทรงเว้นจากการกล่าวเท็จ พูดคำหยาบ คำส่อเสียด คำเพื่อเจ้อ เหลวไหล ไม่เป็นประโยชน์ทั้งตนและคนอื่น พระองค์ทรงพูดแต่คำสัตย์จริง เป็นคำที่มั่นคงตั้งอยู่ตลอดกาล ไม่เคยเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา จึงเป็น**สวากขาโต ภควตา ธัมโม** พระองค์ทรงกล่าวแต่คำที่จะทำให้เกิดความสมัครสมานประสาน ความสามัคคีในทางดีมีประโยชน์ซึ่งกันและกัน ตลอดถึงประโยชน์ส่วนรวม พร้อมทั้งประโยชน์ชาตินี้และชาติหน้า และประโยชน์อย่างสูงสุดชั้นวิมุตติเฉทปะหาน พระองค์ทรงคุณคือเว้นจากการพูดคำหยาบคายซึ่งเป็นคำพูดที่แสลงหูของผู้ที่ได้ยินได้ฟัง

ทำให้เป็นทุกข์โทษไม่เกิดประโยชน์ทั้งสองฝ่าย พระองค์ทรงคุณคือเว้นจากคำพูดอันเหลวไหลไร้สาระ พูดแต่คำกอบปรัดภัยประโยชน์ เป็นคำพูดที่สะอาดหมดจดปราศจากมัวหมองดูลีละองใด ๆ ทั้งสิ้น จนพระองค์ทรงได้บรรลุถึงซึ่งขั้นขั้น**วิสุทธิคุณ** อันยอดเยี่ยม

พระพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงคุณคือ **มโนวิสุทธิ** มีจิตใจหมดจดสะอาดผ่องใสบริสุทธิ์ ปราศจากละอองธุลีอันเป็นมลทิน อันมีความโลภ โกรธ หลง เป็นต้น พระองค์มีกาย มีวาจา มีจิตบริสุทธิ์ปราศจากเครื่องเศร้าหมอง คือกิเลสอาสวะไม่มีในกาย วาจา จิต พระองค์ได้บรรลุถึงขั้นวิสุทธิคุณอันยอดเยี่ยม ซึ่งไม่มีมนุษย์ และสัตว์ เทวดา อินทร์ พรหม ยม ยักษ์ ใดๆ ในโลกได้บรรลุถึงคุณนามว่า **วิสุทธิคุณ** อย่างเยี่ยมยอดนี้เลย

พระพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงพระเมตตาพระมหากรุณาธิคุณอย่างสูงสุดแก่พวกเรา และสัตว์ทั้งหลายในโลกหาประมาณมิได้ พระองค์ไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากลำบากในพระวรกาย ท่องเที่ยวไปโปรดเทศนาแนะนำพร่ำสอนตามคามเขตนิคมทุกแห่งทุกหน ทุกบ้านทุกตำบล ตามหมู่บ้านชนบท บ้านน้อยใหญ่ ตามไร่นาป่าเขา จะเป็นกษัตริย์ พราหมณ์ เศรษฐี คฤหบดี มีจนคนใดอย่างไรไม่เลือก พระองค์ทรงชักนำพร่ำสอนอนุเคราะห์สงเคราะห์ไว้ในยชนเหล่านั้น ด้วยอาศัยพระมหากรุณาเมตตาธิคุณของพระองค์อย่างล้นฟ้าล้นฝั่ง ไม่เคยบกพร่องแม้แต่น้อยเลย จึงได้ชื่อว่าพระองค์ทรง **พระมหากรุณาธิคุณ**

พระพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงมี**พระปัญญาคุณ** เป็นคุณอันสำคัญยิ่ง เพราะพระปัญญาคุณนี้เองทำให้พระองค์ได้ความสำเร็จในการตรัสรู้บรรลุถึงอรหัตตคุณ เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเอกในโลก ธรรมที่พระองค์ทรงได้บรรลุถึง ซึ่งการตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เองเหล่านั้น พระองค์ยังไม่เคยได้ยินได้ฟังมาจากใคร คนใดที่ไหนดมาก่อนเลย ไม่มี และไม่เคยมีใคร ครูอาจารย์ใดที่ไหนดมาสั่งสอน หรือชี้แจงแสดงบอกแนะแนวทาง ผิด ถูก ดี ชั่ว ให้แก่พระองค์ได้ทราบมาก่อนเลย พระองค์ได้ตรัสรู้ด้วยพระปัญญาอันปรีชาหลักแหลมเฉลียวฉลาด งามอาจแก่กล้า ยิ่งความสามารถให้ได้บรรลุถึงคุณคือพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยลำพังพระองค์เอง

อย่างเยี่ยมยอด เป็นเอกในโลกร กับด้วย เทวดา มาร พรหม ในประชาชน กับด้วย
สมณะและพราหมณ์ กับด้วยเทวดา และมนุษย์สูงสุด ไม่มีใครและสิ่งใดจะมา
เปรียบเทียบกับเทียมเท่าพระมหาปัญญาคุณของพระองค์ได้

พระมหาปัญญาคุณอันเลิศประเสริฐสูงสุดนี้เอง ทำให้พระองค์มีความสามารถได้
ลุถึงซึ่งความสำเร็จพระมหาสัมพันธคุณ เป็นคุณธรรมยิ่งใหญ่สูงสุดกว่าโลก
ทั้ง ๓ คุณของพระพุทธเจ้านั้นมีมาก ไม่สามารถที่นำเอามาแสดงที่นี้ให้ล้นสุดได้
ขอให้พวกเราศึกษาจดจำไว้โดยย่อเพียง ๓ อย่างก่อน คือ ทรงพระมหาปัญญาคุณ ๑
ทรงพระมหาบริสุทธิ์คุณ ๑ ทรงพระมหากรุณาธิคุณ ๑ พระผู้มีพระภาคผู้เป็น
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของชาวเราทั้งหลาย พระองค์ทรงไว้ด้วยดีแล้วซึ่งพระมหา
ปัญญาคุณ พระบริสุทธิ์คุณ พระมหากรุณาธิคุณ พระสัมพันธคุณ พระสัมพันธคุณ
ดังแสดงมาแล้วนี้ ให้พวกเราทั้งหลายทุกท่านทุกคนตั้งจิตน้อมนี้ระลึกถึงพระคุณ
ของพระองค์ทุกวันทุกเวลา เคารพนบไหว้น้อมกราบบูชานับถือเป็นสรวณะที่พึงของตน
ทุกคนทุกท่านเถิด จักได้เป็นมหากุศลอันล้ำเลิศประเสริฐนักแล ที่พวกเรานบไหว้น้อม
เช่นสรวงเทวดาอารักษ์ พระภูมิเจ้าที่ ภูตผีปีศาจ อะไรเหล่านี้ มันไม่สามารถที่จะช่วย
อะไรเราได้ อย่าพากันเชื่อถือและนับถือผิดๆ ต่อไป

พระธรรม นั้นคือสภาวะที่ให้เกิดความสุขและทุกข์จากบุคคลที่ฉลาดและ
ไม่ฉลาดกระทำขึ้นมาเอง เป็นความจริง มีตลอดกาลอย่างมั่นคง เป็นของประจำโลก
จึงเรียกว่าธรรมเป็นสภาพที่ดำรงทรงไว้ซึ่งความจริง พระธรรมนั้นบางอย่างเมื่อบุคคล
กระทำแล้วให้เกิดความสุข เป็นคุณความดี มีประโยชน์แก่ตนผู้ทำ ก็มีบางอย่าง
ทำแล้วกลับให้เกิดทุกข์เป็นโทษภัยอันตรายแก่ตัวผู้กระทำก็มี บางอย่างทำแล้วเป็น
กลางๆ ไม่เป็นคุณเป็นโทษก็มี แต่ที่นี้ จักแสดงธรรมในส่วนที่เป็นคุณและเป็นโทษ
เท่านั้น บุคคลใดที่ยังไม่ฉลาดไม่รอบรู้ในทางธรรม เขาย่อมฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติ
มิชฉาจารทางกาม เป็นการทำความทุจริตทางกาย เรียกว่ากายทุจริตบ้าง เขาย่อมนำ
เอาความไม่จริงมาพูดต่างๆ ที่รู้ เรียกว่า พูดเท็จ ย่อมพูดส่อเสียดนำเรื่องยุยงให้แตกร้าง
ซึ่งกันและกัน พูดคำหยาบ ไม่เสนาะเพราะเหตุที่ได้ยินได้ฟังบ้าง พูดเพ้อเจ้อ เลอะเทอะ

เหลวไหล ไร้ประโยชน์ เป็นการทุจริตทางวาจาที่เรียกว่า วาจทุจริต เขาย่อมมีความ
ละโมภโลภเฟื่องเลี้ยงในวัตถุข้าวของของคนอื่นมาเป็นของตน เรียกว่า อภิชฌาวิสมโลภะ
คิดปองร้าย ผูกอาฆาตบาดหมางจองเวรจองผลาญ เป็นการคิดพยาบาท ย่อมมีความ
คิดเห็นผิดจากความเป็นธรรมที่มีเหตุผลตามความเป็นจริง เป็นมิจฉาทิฐิ นี้เรียกว่า
มโนทุจริต

คนไม่ฉลาดย่อมทำกรรมเป็นการทุจริต ด้วยกาย วาจา จิต เป็นอกุศลธรรม
คือ อกุศล อันเป็นที่มาจากจิตที่ประกอบด้วยกิเลส มีโลภะ โทสะ โมหะ เป็นมูลชวน
ให้ทำบาป อปยุตตญาณวิสัยเป็นปัจจัย อาศัยมาจากอวิชชา เป็นนายช่างผู้ปรุง ชวนจิต
ของคนผู้ไม่ฉลาดให้ทำกรรมที่เป็นบาปอกุศล ให้ผลเป็นโทษ ได้รับความเสวยทุกข์
ทรมานกายและจิตใจ อาศัยเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์จึงได้ทรงชี้แจงแสดง
แนะนำพร่ำสั่งสอนชาวเราผู้ยังงมงายไม่ฉลาดทั้งหลายอย่างนี้ว่า **สัพพปาปัสสะ-**
อะกรรมัง เอตังพุทธานะสาสะนัง อย่าทำกรรมอันเป็นบาปน้อยใหญ่ด้วยทั้งทาง
กาย วาจา ใจ ทั้งปวง นี่เป็นพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่เราเรียกว่า
พระศาสนา ดังนี้

บุคคลผู้มีสติปัญญาดี เมื่อได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง พระสังฆธรรมอันเป็นคำสั่งสอน
ของพระพุทธเจ้าแล้ว เขาย่อมเป็นผู้มีจิตแสนฉลาด รู้ความหมาย มีศรัทธาเลื่อมใส
เข้าใจในอรรถในธรรม เขาทำแต่กรรมดี ละกายทุจริต ดังจิตเจตนา เว้นห่างทางบาป
เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมยเอาข้าวของของผู้อื่น ไม่ประพฤติผิดมิจฉาทิฐิ ไม่พูด
ความเท็จ พูดแต่ความจริง ไม่พูดส่อเสียดให้เกิดความทะเลาะแตกความสามัคคีต่อกัน
พูดแต่คำให้เกิดความสมัครสมานประสานสามัคคีต่อกันและกัน ไม่พูดคำหยาบคาย
ไม่แสดงหยาบ ทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจดี ไม่มีภัยในคำพูด พูดมั่นคงมีหลักฐาน ไม่เป็น
คำเพื่อเลื้อเหลวไหล ไร้ประโยชน์ เป็นวาจาสะอาด นักปราชญ์นิยมชมชอบ

บุคคลผู้ฉลาดนั้น แม้จะคิดสิ่งใดก็ไม่คิดเพื่อเบียดเบียนตนและคนอื่น **อนภิชฌา-**
อพยาบาท มีความเห็นถูกต้อง คิดเว้นกรรมชั่ว ศึกษาสมาทานทำแต่กรรมดี ยินดี
พอใจในการทำบุญ มีทานามัย ศีลामัย ภาวนามัย ให้ความสำเร็จเป็นบุญ อาศัยได้

กำลังหนุนมาจาก **บุญญาภิสังขาร** เป็นนายช่าง มี**วิชชา**มาเป็นปัจจัยให้ขึ้นไปสมควรแก่กำลังของตน นี่เป็นฝ่ายกุศลธรรม ทำได้ทุกคน เมื่อจิตใจมีความฉลาดแล้ว ย่อมยังกุศลให้ถึงพร้อม ที่เรียกว่า**กุศลสสุปสัมปทา** (กุศลสสุปสัมปทา) **เอตัง พุทธธานาสานันติ** นี้เป็นพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เราทุกคนควรระลึกนึกมาเป็นธรรมคำภานาว่า **สวากขาโต ภควตา ธมฺโม** หรือจะบริกรรมว่า **ธมฺโม เม นาโถ** หรือ **ธมฺโม ธมฺโม ธมฺโม** ใดๆ ก็ได้ ให้พากันปฏิบัติอย่างนี้จึงจะถูกต้อง จึงจะมีผลานิสงส์มาก เป็นทางสุคติ ปฏิบัติถูกต้องอย่างนี้จึงจะได้รับประโยชน์สำเร็จสุขในมนุษย์สมบัติ และสวรรค์สมบัติ นิพพานสมบัติ เป็นสมบัติสุขอย่างยิ่ง ได้เลิกละความเชื่อถือที่นับถือผิดๆ อันพวกเราเคยถือมาแล้วนั้นเสีย

พระสงฆ์ นั่นคือท่านปฏิบัติรักษากายของท่านดี วาจาของท่านก็ปฏิบัติดี จิตของท่านก็มีสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาและป้องกันอย่างยิ่ง เป็น **สุปฏิปันโนสงฆ์** ท่านบุคคลใดปฏิบัติจิตและอบรมจิตด้วยสติปัญญาอันคมกล้าอย่างถูกต้องตรงตามทางของพระอริยะ เป็นทางอันเอกเหนือทางโลกทั้ง ๓ ท่านนี้แล เป็น **อุชุปฏิปันโนสงฆ์** ท่านบุคคลใดเป็นผู้ปฏิบัติจิตอาศัยที่ได้พลังมาจากมหาสติมหาปัญญาที่ท่านได้เตรียมไว้อย่างถูกต้องตามศีลธรรมของพระอริยะ เหมือนคนผู้ฉลาด รู้จักเลือกเอาลูกกุญแจ ถูกกับตัวของมัน พอจับเข้าไปถึงจุดไขนิตเดียวก็หลุดพ้นออกมาทันทีฉันใด ท่านผู้ปฏิบัติถูกต้องตามทางของพระอริยะเพื่อมรรคผลนิพพานก็เช่นนั้น ผู้ปฏิบัติอย่างนี้แล เป็น **ญายปฏิปันโนสงฆ์** บุคคลท่านใดแลเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติตรง ปฏิบัติอย่างถูกต้องปฏิบัติชอบยิ่ง เป็นผู้บริสุทธิ์หมดจดงดงาม สะอาด ปราศจากกิเลสตัณหาอาสวะ เห็นแจ้งพระนิพพาน พระองค์ท่านนี้แลเป็น **สามีจิปฏิปันโนสงฆ์**

บุคคลท่านผู้ปฏิบัติดังได้แสดงมานี้ จึงได้ชื่อว่าเป็นพระอริยะสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ทรงคุณอันประเสริฐ เราทั้งหลายควรนบนอบคำนับต้อนรับเคารพกราบไหว้สักการบูชา ตั้งจิตด้วยสติระลึกร่วมนึกเอาเข้ามาภาวนาว่าเป็นสรณะ ที่พึ่งของเราอันประเสริฐ **สุปฏิปันโน ภควโต สวากสงฺโฆ** หรือจะบริกรรมว่า **สังโฆ เม นาโถ** หรือ **สังโฆ สังโฆ สังโฆ** ใดๆ ก็ได้ เมื่อพากันได้ยินได้ฟังแล้วต้องปฏิบัติตาม

จักได้เป็นที่พึ่งที่อาศัยของเรา ถ้าไม่ปฏิบัติก็พึ่งอะไรไม่ได้ จะเป็นคนอนาถาหาที่พึ่งไม่มี มีแต่ภัยแต่เวร ทุกข์ยากลำบากเดือดร้อน จะพึ่งพาอาศัยอะไรก็ไม่ได้ เพราะเราไม่ได้ฝึกหัดปฏิบัติไว้ให้ได้เป็นสมบัติตัวของเราเอง

เมื่อเราได้มาฝึกหัดปฏิบัติเพื่อให้จิตใจของเรามีความฉลาด เกิดมีสติปัญญา ศรัทธาเลื่อมใสเคารพนับถือเชื่อมั่นในคุณพระรัตนตรัย คือ คุณพระพุทธเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ แล้วกราบไหว้บูชาทุกวันทุกเวลา อย่างนี้เราก็พึ่งได้ เพราะที่พึ่งของเรามีแล้ว เราทำบุญให้ทานการกุศลใดๆ ย่อมได้ผลอันยิ่งใหญ่ เราอยู่ในชาติใดภพใด เราก็ได้อาศัยซึ่งบุญกุศลที่ตนได้ทำไว้แล้วเป็นที่พึ่งอาศัย บำรุงตกแต่งคุ้มครองรักษากาย วาจา ใจ ให้พ้นภัยอันตราย มีแต่ความสุขกายสบายใจ เราจะปรารถนาสิ่งใดก็ย่อมได้บรรลุถึงซึ่งความสำเร็จ เพราะมีผู้ได้รับความสำเร็จ มากต่อมานับจำนวนไม่ได้ทั้งในอดีตและปัจจุบันมาแล้ว อย่างนี้พวกเราต้องการ ไม่ใช่หรือ เมื่อเราต้องการแต่เราไม่ทำเราจะได้หรือไม่ ถ้าเราไม่ทำ ได้จำเพาะผู้ที่ได้ ทำไว้แล้วเท่านั้น ข้อนี้ควรจำไว้ให้ดี

พระอาจารย์มั่นท่านได้เทศน์สอนอบรมแสดงถึงเรื่องทาน คือ ภาวนา ว่ามีผลมาก ก็เมื่อเรามีศรัทธา เลื่อมใส ตั้งใจปฏิบัติให้ถูกต้อง ให้เลิกละการนับถือ แลเชื่อถือผิด แล้วก็ปฏิบัติผิดๆ กันมานั้นเสีย ท่านได้แสดงอุปมาอุปมัยเปรียบเทียบให้พวกเรา เห็นแจ้งจริงประจักษ์ในจิตใจ ทำให้เกิดมีความพอใจเลื่อมใสศรัทธาในพระธรรมเทศนา ของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ ในกาลครั้งนั้นเป็นอันมาก จึงมอบกายถวายตัว เป็นลูกศิษย์ ตั้งจิตปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ เลิกละการเช่นสรวงบูชาเทวดาอารักษ์ วิญญาณพระภูมิเจ้าที่มหัศจรรย์เหล่านั้น ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา พวกกันนับถือเคารพกราบ ไหว้สักการบูชาแต่ในคุณพระรัตนตรัย คือ คุณพระพุทธเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ เป็นสรณะที่พึ่งของตนมาจนตราប់ทุกวันนี้

ฝ่ายพระสงฆ์ผู้ซึ่งมีศรัทธาได้มาร่วมฟังธรรมเทศนาของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตต- มหาเถระ ในคราวครั้งนั้น มีท่านพระอาญาครูดี พระภิกษุผู้หนึ่ง อาจาโร พระภิกษุผู้ รัชมหินโน ฟังท่านแสดงจบลงแล้ว เกิดความปีติปลื้มใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้ง ๓ องค์

จึงเข้าไปมอบกายถวายตัวเป็นลูกศิษย์ด้วยจิตศรัทธาอันแรงกล้าเพื่อจะได้ฝึกศึกษา
แล้วปฏิบัติติดตามพระอาจารย์ไป เมื่อพระอาจารย์มั่นและคณะได้พักอยู่ที่นั่นตาม
สมควรแก่ธำชาติแล้ว ท่านก็ได้พาคณะของท่านจาริกออกเดินธุดงค์ต่อไป เป็นเหตุให้
ศิษย์ใหม่ทั้ง ๓ องค์ ตระเตรียมบริหารการออกธุดงค์อยู่ป่าไม่ทัน ถึงอย่างนั้น ใจของท่าน
ก็ไม่ยอมเลิกความพยายามที่จะติดตามท่านพระอาจารย์มั่นไป ด้วยใจศรัทธาอัน
เปี่ยมฝั่ง ไม่เคยบกพร่องตลอดเวลา

พบกับหลวงปู่ดูลย์ อตุโล

คณะของหลวงปู่ดูลย์ อตุโล (พระรัตนกรวิสุทธิ เจ้าอาวาสวัดบูรพาราม จังหวัดสุรินทร์) จำนวน ๕ รูป มีพระอาจารย์สีทา พระอาจารย์บุญ พระอาจารย์หนู พระอาจารย์สิงห์ (พระญาณวิศิษฐ์ วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา) ออกจากวัดสุปัฏนาราม อุบลราชธานี เทียวธุดงค์ติดตามหาพระอาจารย์มั่น ไปถึงบ้านท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นฤดูกาลเข้าจำพรรษา เดินทางต่อไปไม่ได้ คณะชาวบ้านท่าคันโท จึงได้ช่วยกันจัดทำที่พักในป่าชั่วคราวให้ท่านได้อยู่จำพรรษาตามวินัยพุทธธานุญาติ

เมื่อออกพรรษาแล้ว ทั้ง ๕ รูป ต่างก็แยกย้ายกันออกเดินทาง แต่ก็ได้นัดพบกันที่สำนักของพระอาจารย์มั่นด้วยกัน หลวงปู่ดูลย์ไปด้วยกันกับพระอาจารย์สิงห์ ต่อมาหลวงปู่ดูลย์ก็ได้แยกออกจากท่านพระอาจารย์สิงห์ไปคนละทาง แต่ก็มีจุดมุ่งหมายไปหาพระอาจารย์มั่นอันเดียวกัน ต่อมาหลวงปู่ดูลย์ก็ได้เดินทางไปทันพบท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ อยู่ที่บ้านตาลเหนือ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ท่านได้อยู่ฟังเทศน์ ศึกษาวิธีการปฏิบัติฝึกหัดทำสมาธิภาวนากับท่านพระอาจารย์มั่น พอเป็นที่เข้าใจนำไปปฏิบัติตัวเองได้แล้ว จึงได้กราบลาพระอาจารย์มั่นออกปฏิบัติเดินธุดงค์ต่อไป

หลวงปู่ดูลย์เทียวธุดงค์มาที่บ้านกุดก้อม อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร พอตีถึงกาลเข้าพรรษา คณะรัทธาญาติโยมบ้านกุดก้อม พร้อมใจกันจัดเสนาสนะ

ที่ปักชั่วคราวที่ป่าซึ่งห่างจากหมู่บ้านพอสมควร นิมนต์ให้ท่านเข้าอยู่จำพรรษา สามเณร
ที่ติดตามหลวงปู่ดูอยู่เกิดป่วยเป็นไข้มาลาเรียอย่างแรง อาการหนักมากถึงแก่ความตาย
เป็นที่น่าสงสารยิ่งนัก คณะศรัทธาจึงได้อาราธนาท่านหลวงปู่ดูอยู่ไปเข้าจำพรรษา
อยู่ในโบสถ์วัดโพธิ์ชัย บ้านม่วงไข่ ตำบลพรรณานิคม อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดสกลนคร ซึ่ง
พระอาจารย์ครุฑเป็นผู้อำนวยการแทนเจ้าอาวาส ท่านหลวงปู่ดูอยู่จึงได้ย้ายไปเข้าจำพรรษา
อยู่ที่โบสถ์ในวัดโพธิ์ชัย บ้านม่วงไข่

ช่วงเป็นโรคนี้ทำให้ได้ไม่ถนัดนักที่ได้มีพระพุทธรูปที่เกี่ยวรูกขมุขมาเข้าอยู่จำพรรษา
ด้วยอย่างนี้ เป็นโอกาสอันดีสำหรับพระอาจารย์ครุฑ พระภิกษุฝั้น พระภิกษุกุ หลังจากท่าน
ได้ฟังธรรมโอวาทของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ แล้ว เกิดมีศรัทธาได้มอบกาย
ถวายชีวิตติดตามฝึกศึกษาอบรมภาวนากับท่านพระอาจารย์มั่น แต่บังเอิญตระเตรียม
บริหารการออกอยู่ป่าไม่ทัน เป็นเหตุให้ท่านพระอาจารย์มั่นและคณะออกเดินทาง
ไปก่อน ภายหลังโชคอันดีมีมาถึงเหมือนเทวดาช่วยมาบันดาลให้ท่านพระภิกษุ ๓ รูป
ได้พบกับหลวงปู่ดูอยู่ดังกล่าวแล้ว ท่านอาจารย์ครุฑ พระภิกษุฝั้น พระภิกษุกุ
ท่านจึงได้เข้าไปศึกษาวิธีฝึกจิตภาวนาเบื้องต้นกับหลวงปู่ดูอยู่ตลอดพรรษาในปีนั้น

ครั้นเมื่อออกพรรษาแล้ว ท่านทั้ง ๓ รูป และพระเถรองค์อื่นๆ อีกหลายรูป
มีหลวงปู่ดูอยู่เป็นผู้นำ พาคณะออกเดินธุดงค์เจาะจงตรงไปที่พระอาจารย์มั่น ภูริทัตต-
มหาเถระ ได้ไปทันพบพระอาจารย์มั่นที่บ้านตาลโกน ตำบลตาลเหือง อำเภอสว่างแดนดิน
จังหวัดสกลนคร ท่านได้อยู่ศึกษาได้อุบายวิธีการภาวนาจากพระอาจารย์มั่นชนิดอย่าง
จุใจเต็มอัตราแล้ว พระอาจารย์ฝั้นท่านจึงได้ลาพระอาจารย์มั่นไปกราบนมัสการ
ท่านพระอาจารย์ใหญ่เสาร์ กนตสีลมหาเถระ ซึ่งท่านได้พักทำความเพียรภาวนาอยู่
ที่ป่าใกล้บ้านหนองดินดำ ใกล้กับบ้านตาลโกนนั่นเอง หลังจากนั้นท่านก็เดินทางไป
กราบนมัสการท่านพระอาจารย์สิงห์ ขันตยาโคม (พระญาณวิศิษฐ์) ที่บ้านหนองหวาย
ท่านอยู่ศึกษาปฏิบัติธรรมกับท่านพระอาจารย์สิงห์พอสมควรแก่ความต้องการแล้ว ได้ลา
ท่านพระอาจารย์สิงห์ย้อนกลับมาอยู่กับพระอาจารย์มั่นอีก

อุบายธรรมจากพระอาจารย์มั่น

ที่นี้ท่านพระอาจารย์มั่นสอนวิธีทางปฏิบัติอย่างถึงจิตถึงใจให้เป็นผู้ตั้งใจ
ปรารถนาความเพียรแรงกล้าเด็ดเดี่ยว ไปล่ำฟังองค์เดียวเที่ยววิเวก อย่าได้คลุกคลี
ให้ยินดีต่อความสงบ อย่างมักมาก ยินดีในความมักน้อย เป็นผู้สันโดษ ยินดีในความ
สันโดษ พอใจในปัจจุบันสิ่งที่ตนมีอยู่แล้วได้มาโดยชอบธรรม นี่เป็นอริยประเพณี
เป็นอริยปฏิปทามีมาแต่โบราณกาล สืบสายต่อเนื่องมาไม่เคยขาดในวงศ์ของพระอริยะ
ทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ไป ไปผู้เดียวนั้นแหละจะได้กำลังจิต จักได้ฝึกจิตให้
มีความกล้าหาญให้เป็นนักต่อสู้เพื่อเอาชัยชนะกับกิเลสตัณหา สัญญาพญามารที่มี
สันดานบาปหยาบช้าทารุณก่อกวนจิตใจให้หมกมุ่นลุ่มหลงอยู่ในใต้อำนาจของมัน
โน้มนำเขา ป่าช้าป่าช้า เป็นที่สงบสงัด มีน้ำใสสะอาด เป็นที่ปราศจากคนไปมาพลุกพล่าน
ไปเถอะ ไปคนเดียวเที่ยวอยู่วิเวกประกอบความเพียร เจริญสติ สมาธิ ปัญญา ศรัทธา
วิริยะ อันเป็นผลของใจให้เข้มแข็ง จิตใจจะได้มีกำลังกล้าหาญ องอาจ ชาญชัย
ขับไล่พญามารพร้อมทั้งลูกสาวและเสนามาตย์ให้หมดอำนาจพินาศขาดสูญไป จิตใจ
ก็จักได้มาซึ่งความสงบสุขอย่างยิ่ง หมดจดสงบระงับดับจากสิ่งก่อกวนอย่างนี้แล

อาจารย์มั่นได้ฟังธรรมคำชี้แจงแสดงสอนแนะแนวทางปฏิบัติให้เห็นชัดจะแจ้ง
เจาะจงตรงถึงจิตถึงใจของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ ในคราวครั้งนั้น ทำให้
ท่านได้เพิ่มกำลังใจในความเชื่อมั่นต่อธรรมปฏิบัติ ท่านจึงได้ปรารถนาในใจตัวเองว่า
ต่อไปนี่เราจะต้องปฏิบัติอย่างเอาจริงเอาจัง เอาชีวิตเป็นเดิมพัน เป็นเครื่องประกัน

การปฏิบัติเพื่อให้ได้ถึงอรรถถึงธรรม ด้วยความเพียรพยายามอย่างถูกต้องตามทาง
พระอริยะที่ท่านได้พาดำเนินมา ยิ่งคิดยิ่งจิตกล้า อาศัยพลังศรัทธามาแต่จากการฟังธรรม
ท่านจึงตกลงตัดสินใจเข้าไปกราบนมัสการลาพระอาจารย์มั่นออกอุตุรงค์แต่องค์เดียว
เที่ยวไปอาศัยกำลังขาของตนเป็นยานพาหนะ ปัจจัยค่าเดินทางรถเรืออะไรไม่เกี่ยว
ยินดีพอใจในความมักน้อย สันโดษ ขจัดโกรธโลภหลง มุ่งจำนงตรงต่อวิเวกสงบสั่งด
ปฏิบัติบำเพ็ญเพียรภาวนา

ผีเจ้าถ้าพระบาท

ท่านได้ออกจากสำนักของท่านพระอาจารย์มั่น มุ่งไปยังภูเขาท้องที่อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ได้ขึ้นไปถึงภูเขพระบาทบัวบก แล้วไปพักทำความเพียรภาวนาอยู่ที่ถ้าพระบาท ที่นี้แหละที่เขาว่าลือเล่ากันว่าใครมาอยู่ไม่ได้เพราะผีเจ้าถ้าดุกมาก ใครไปพักเป็นโดนหลอก จะเป็นหน้าไหนผีเจ้าถ้าไม่เกรงกลัว เล่นหลอกเอาทุกราย ท่านพระอาจารย์ฝันท่านตัดสินใจอยู่ เพื่อจะได้ภาวนาต่อสู้อันนี้ ผีหลอกที่มีอยู่ทั้งภายนอกและภายใน จึงตั้งใจประกอบกระบวนกรรม นิ่งสมาธิ เร่งความเพียรภาวนาอย่างเต็มสติปัญญาตามพลังศรัทธาที่มีอยู่ ตั้งจิตเจริญสติระลึกรวมบริกรรมภาวนา ทั้งวันทั้งคืน ทุกอิริยาบถ ยืน เดิน นิ่ง นอน เว้นแต่หลับ รู้สึกตัวตื่นขึ้นเมื่อไรก็ระลึกบริกรรมทำความเพียรภาวนาต่อ เพื่อฝึกสติให้มีกำลัง จิตก็จะตั้งมั่นเป็นสมาธิ

พอตกคำคืนในคืนวันที่ ๒ เหตุการณ์อันสยองของพองหัว เสียงที่น่ากลัวก็เกิดขึ้น เหมือนกับมีอะไรขึ้นไปเขาต้นไม้มี่เสียงดังกรียวกราว กรียวกราว เป็นระยะๆ นี่หรือที่ชาวบ้านเขาพูดลือเล่ากันว่าที่ถ้าพระบาทนี้มีผีดุกมาก ใครมาพักอยู่แรมคืนที่ถ้าพระบาทนี้ ต้องถูกผีเจ้าถ้าพระบาทเล่นงานหลอกหลอนไม่เลือกหน้าแม่แต่รายเดียวเวลานี้เราก็กำลังถูกผีเจ้าถ้าพระบาทนี้หลอกอีกคนแล้ว ผีเราก็ไม่เคยเห็น รูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร เราก็มารู้ ผีมีจริงหรือ ท่านนั่งรำพึงในใจอยู่ในมุ้งกลด

ท่านก็นิ่งตั้งกำหนดจิตเข้าสมาธิ รวบรวมกำลังใจอาศัยสติ สมาธิ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร ที่มีอยู่มาอบรมภาวนารักษาจิตใจให้สงบ ไม่นานจิตก็รวมเข้าภวังค์ สงบ

เป็นสมาธิอย่างอิมเม็บเต็มอัดแน่นในใจ ไม่หวั่นไหวเกรงกลัวสิ่งใดทั้งสิ้น เกิดความกล้าหาญใคร่อยากจะทำออกมาดูให้รู้ว่ามีเป็นเสี่ยงอะไรกันแน่ ถ้าเป็นผีเจ้าถ้าพระบาทนี้และมาหลอกจริงละก็ เราก็จะได้รู้ได้เห็นจริงประจักษ์ด้วยตาตนเองในวันนี้ จึงได้ลุกออกมายืนมองดูไปที่ต้นตะเคียนใหญ่ ก็ปรากฏเห็นเจ้าปาง ๓ ตัวใหญ่ ตัวเท่าแมงตัวใหญ่ๆ บ้านเราที่แหละ บินมาจับแถววัลย์ที่มันขึ้นปกคลุมต้นตะเคียนใหญ่ แล้วมันเขย่าแถววัลย์กระทบกับต้นตะเคียน ทำให้เกิดเสียงดังเกรียวกราว เกรียวกราว ทำให้สะกิดตะเคียนร่วงลงมามีเสียงดังเหมือนกับผีหลอก มันออกมาเขย่าต้นไม้

เมื่อท่านมองไปเห็นเจ้าปางสัตว์ ๓ ตัว บินหยอกกันเล่นอย่างสนุกสนานตามภาษาของสัตว์ดังนั้นแล้ว ท่านจึงได้คิดว่าฟังคำหนึ่งนึกแต่ในใจว่า วันนี้เราได้เห็นผีตัวจริงที่มันเคยหลอกเราและใครต่อใครมานานแล้ว เจ้าผีตัวนี้เองที่ได้มาหลอกพระสงฆ์ ภิกษุ สามเณร เณร ชี อุบาสก อุบาสิกา ตลอดจนประชาชนชาวบ้าน ผู้แสวงบุญ มาบำเพ็ญภาวนารักษาศิลปปฏิบัติธรรมมาพักอาศัยอยู่ที่นี่ เจ้าหลอกไม่เลือกหน้ามาเป็นเวลาช้านานจนรำลือเล่าต่อๆ กันมาว่าผีเจ้าถ้าพระบาทนี้ดุร้ายแรงมาก ทำให้พระสงฆ์องค์เจ้าผู้ที่ท่านไม่รู้ชื่อเท็จจริงเกิดความสะดุ้งหวาดตกใจกลัว เก็บบริวารหอบหนีเตลิดเปิดเปิงไป ไม่กล้ากลับเข้ามาบำเพ็ญเพียรภาวนาอยู่ในถ้ำนี้ อีกฝ่ายหนึ่งกลัวตัวสะดุ้งนอนเป็นทุกข์ ส่วนพวกเจ้าเข้าหยอกกันสนุกสนาน พระองค์อื่นและคนอื่นพวกเจ้าพากันหลอกเขาได้ แต่สำหรับเรา พวกเจ้า ๓ สัตว์เอ๋ย พวกเจ้าจะไม่มีปัญญาที่จะเอามาหลอกเราให้หลงกลัวสะดุ้งหวาดหวั่นในความหลอกของพวกเจ้าอีกแล้ว เราไม่หวั่นไหวสนใจกับพวกเจ้าอีกแล้ว จงพากันอยู่เป็นสุขๆเถิด อย่าได้มีความทุกข์ลำบากกายและจิตใจเลย ตั้งแต่นั้นมา ความเชื่อถือหรือความสงสัยในเรื่องผีหลอกของเจ้าถ้าพระบาทที่ได้รำลือกันมาเป็นเวลานานก็เป็นอันสิ้นซากไปอย่างไม่มีปัญหาที่ยังสงสัยอะไรเศษเหลืออยู่เลย

ท่านพระอาจารย์ฝันออกเที่ยวธุดงค์คราวนั้น มีสามเณรน้อยติดตามไปด้วยชื่อสามเณรพรหม สุวรรณรงค์ เป็นหลานของท่าน พอเข้ารุ่งสว่างได้เวลาจึงพาสามเณรน้อยออกบิณฑบาตที่กระท่อมหลังเดียว มี ๒ คนตายนมาทำไร่อยู่กลางแจ้งได้ข้าวเหนียวองค์ละปั้นกลับมาฉัน อาหารกับข้าวอย่างอื่นไม่มี นอกจากเกลือกับพริก

เท่านั้น ท่านฉันพอเพื่อปฏิบัติ ไม่ใช่ปฏิบัติเพื่อฉัน ท่านพระอาจารย์ฝั้นกับสามเณรน้อย ก็อยู่ได้อย่างสบาย เพราะทุกคนมีฝึกหัดมุ่งปฏิบัติเพื่ออรรถเพื่อธรรมอย่างเดียว จึงเป็น **สุภาวิบุคค** **สัลละหุคค** เป็นคนเลี้ยงง่าย เบากาย เบาจิต อันเป็นธรรมของ บัณฑิตผู้ฉลาดในประโยชน์ได้กระทำแล้ว

การออกเดินธุดงค์และความเป็นอยู่ของพระผู้อยู่ในการปฏิบัติของพระธุดงค์ ที่ครูบาอาจารย์ พระภิกษุสามเณร ออกปฏิบัติสมัยโน้น เมื่อนำมาเทียบกับการออกธุดงค์ และความเป็นอยู่ของผู้ออกธุดงค์ปัจจุบันนี้ ผิดต่างห่างจากกันกับสมัยก่อนโน้นมาก หันไปคนละทาง มองไม่เห็นกันเลยจริงไหมท่าน แต่เมื่อเขาตามมาไม่ทันเพราะเขา เกิดที่หลัง เขาไม่ได้ประสบพบเห็นในตัวด้วยตาของเขาเอง เขาก็ไม่เชื่อว่าจะมีใครทำได้ เพราะเขาไม่เคยทำและไม่เคยเห็นใครทำ จึงทำให้เขาเป็นคนมีจักขุแต่ข้างเดียว แล้ว ยังมีดมีนเมาหมองอยู่ด้วยอาสวะซ้ำเติมอีก ทางมีอยู่จึงไปไม่ถูก ขอพวกเราอย่าได้ เป็นคนประเภทนี้เลย

ท่านพระอาจารย์ฝั้นท่านได้พักอยู่ทำความเพียรที่ถ้ำพระบาทอย่างยิ่งยวด เต็มตามกำลังศรัทธาที่ได้ลาพระอาจารย์มั่นมาเพื่อการปฏิบัติ ได้รับความสงบสงัด ขจัดสิ่งก่อกวนชวนให้ใจไม่สงบได้อย่างสมบูรณ์ อยู่ที่นั่นประมาณกึ่งเดือน จึงได้พา สามเณรน้อยออกเดินธุดงค์ข้ามแม่น้ำโขงไปสู่เขตแดนประเทศลาว ด้วยความมุ่งหวัง ตั้งใจเจาะจงไปที่ภูเขาควย ซึ่งเป็นภูเขาที่สูงใหญ่และกว้างยาวมาก อยู่ตอนเหนือของ ประเทศลาว ติดต่อกับแดนประเทศญวน ครั้นได้ข้ามแม่น้ำโขงไปอยู่ฝั่งฝ่ายดินแดน ประเทศลาวแล้ว เกิดการขัดข้องเพราะไม่มีหนังสือสุทธิและหนังสือเดินทาง ฝรั่งเศส ผู้เป็นนายปกครองประเทศลาวกำลังเข้มงวดกวาดขันคนเข้าเมืองมาก ท่านจึงคิดเปลี่ยน ทางกลับประเทศไทย เดินธุดงค์ตรงไปหาพระอาจารย์มั่น ซึ่งท่านออกเดินธุดงค์มาพัก ทำความเพียรอยู่ที่ข้างบ้านนาสีดา ตำบลกลางใหญ่ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

เมื่อท่านพระอาจารย์ฝั้นเข้าไปกราบพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ เรียบร้อย แล้ว ได้ปราศรัยให้เป็นเหตุระลึกรู้ถึงกันแล้ว พระอาจารย์มั่นได้พูดเพื่อเป็นกำลังใจ ให้แก่พระอาจารย์ฝั้นและสามเณรว่า “ดีแล้วที่พวกท่านได้ฝึกและเสื่อมาเป็นอาจารย์

สอนให้รู้เท่าจิตที่มันหลงผลิตความกลัวขึ้นมาหลอกตัวเอง เห็นความโง่เขลาของจิต ที่คิดปรุงหลงมมายหมายมั่นสำคัญผิดคิดว่าเป็นความจริง หลอกตัวเองให้กลัว ไม่กล้า ที่จะประกอบความพากความเพียรเหมือนอย่างบางคนที่เขากลัวกัน ผีกับเสือ ถ้าเราเชื่อ กรรมดีที่มีอยู่ในตัว ความกลัวก็ไม่มีปัญหา แต่ความกลัวก็มีประโยชน์อยู่บ้างเหมือนกัน ถ้าเรากล้าต่อสู้กับมันแล้ว ก็จะกลับมาอบรมจิตใจให้สงบแน่วแน่ตั้งมั่นเป็นสมาธิ เกิดปิติขึ้นมาฆ่าความกลัวดับลงอย่างราบคาบ จากนั้นเราก็จักได้แรงเจริญดำเนิน ความเพียรติดต่อโดยไม่หยุดยั้งเพื่อบรรลุถึงธรรมที่เรายังไม่ได้บรรลุ เพื่อให้ได้ถึง ธรรมที่เรายังไม่ถึง”

เมื่อพระอาจารย์มั่นได้กล่าวสัมโมทนียคาถาจบลงคราวครั้งนั้น ทำให้เกิดความปิติ เพิ่มกำลังใจแก่ท่านพระอาจารย์ฝั้นและสามเณรน้อยเป็นอย่างยิ่ง และพร้อมทั้งเกิดความอัศจรรย์ในใจว่า พระอาจารย์มั่นท่านทราบได้อย่างไร ทั้งที่เราก็ไม่ได้กราบเรียน เล่าอะไรให้ท่านทราบ ท่านทราบได้อย่างไรว่าพวกเราได้เผชิญกับผีหลอกและเสือ และว่า เราได้เอาอุบายในความกลัวเสือและผีหลอกนั้นมาแก้จิตที่คิดกลัวจนเกิดมีความกลัว ขึ้นมาในจิต ยังจิตให้รวมสงบลงเป็นสมาธิตั้งมั่นอยู่อย่างองอาจน่าอัศจรรย์ใจจริงหนอ สิ่งที่ไม่เคยเป็นก็มาเป็น สิ่งที่ไม่เคยมีก็มามีก็มาเห็นมาเป็นขึ้นมาได้ แปลก แต่ก็ เป็น ความจริงนี่กระไร

ท่านอยู่กับพระอาจารย์มั่น พอได้อุบายจากการฟังธรรมที่จะนำออกไปปฏิบัติได้ แล้ว จึงได้กราบลาท่านพระอาจารย์มั่นออกเดินธุดงค์ไปทางอำเภอวาริชภูมิแต่เพียง ลำพังผู้เดียว พอไปถึงบ้านหนองแสง เกิดป่วยเป็นไข้หวัดใหญ่อาการหนักมาก ทำให้ จิตใจกระสับกระส่ายร้อนรอนกระวนกระวาย ทำให้จิตฟุ้งซ่านรำคาญ ไม่มีความสงบ เกิดความคิดท้อถอยหมดกำลังใจ อุบายความพากเพียรประกอบด้วยสติปัญญาที่เคย นำเอามาใช้ได้ผลแก่ตัวเองมาแล้ว คราวนี้กลับใช้ไม่ได้เสียแล้ว ยิ่งร่างกายอ่อนเพลีย เสียกำลังมากเท่าไร ยิ่งทำให้จิตใจคิดมาก จึงจัดเก็บบริวารบรรจุลงในบาตร ยกขึ้น สะพาย มือถือกาน้ำ บ่าแบกกลด ออกเดินธุดงค์เพื่อเปลี่ยนสถานที่ ทั้งอาการไข้ก็ยัง ไม่ทุเลา

หมาหวงกระดูก

ขณะกำลังเดินอยู่ นั้น ท่านได้มองไปเห็นหมาแทะกระดูกควายตายด้วยโรคระบาดอยู่ พอท่านเดินเข้าไปใกล้ หมาก็วิ่งหนี พอท่านออกไปยืนดูอยู่แต่ไกล มันก็กลับเข้าไปแทะอีก ท่านได้ยื่นพิจารณาแยกเอาเรื่องหมาหวงกระดูกควายตายด้วยโรคระบาดมาวิจารณ์ตัวเองว่า เรายังก็มาหลงยึดถือหวงแหนก่อนกระดูกในตัวเองนี้ ยิ่งมากกว่าหมาที่มันหวงกระดูกควายตายทำนี่เป็นไหนๆ เสียอีก หมาที่มันแทะกระดูกมันยังได้กลิ่นน้ำลายของมันที่ได้ประสมกับรส กลิ่น ของกระดูกอยู่บ้าง พอให้เกิดความชื่นใจ ส่วนเราได้อะไรบ้างจากโครงกระดูกที่เราหวงแหนแบกหามอยู่ตลอดเวลา นี่ชาติ นี่ชรา นี่พยาธิ นี่มรณะ เห็นไหม สิ่งเหล่านี้มีมาจากไหน อาศัยอะไรเป็นที่เกิด ไม่ใช่มันมาจากโครงกระดูกและมันอาศัยเกิดอยู่ที่โครงกระดูกนี้เองมิใช่หรือ ใจเราที่ได้รับทุกข์ โทมนัส ฟุ้งซ่าน ไม่เป็นอันอยู่อันกิน หลับนอน ที่เรากำลังได้รับอยู่ในเวลานี้ มันมาจากไหนเล่า ไม่ใช่มาจากชรา พยาธิ มรณะ ที่มีอยู่เต็มทั่วไปในโครงกระดูกของร่างกายอันนี้ดอกหรือ หมามันหลงหวงกระดูกซากควายตายทำ มันก็ยังวางปล่อยทิ้งวิ่งหนีได้ แต่เรานี้หนายิ่งไปกว่าหมาเสียอีก หลงรักหลงหวงแหน หลงนอนกอดนอนชมมมอยู่ตลอดเวลา นอกจากทุกข์แล้ว เราไม่เห็นที่เราได้อะไรจากการแบกโครงร่างอันเป็นภาระอันหนักนี้เลย อย่างไรก็ตามเราจำต้องรีบเร่งประกอบความเพียรอย่างหนักต่อสู้ หัวเด็ดตีนขาดไม่ถอยหนี

ท่านได้ทำความเพียรค้นคว้าพิจารณาอยู่ไม่นาน จิตรวมสงบลงอย่างแน่นหนา จากนั้นมาอาการป่วยด้วยไข้หวัดก็หาย ร่างกายกลับปกติ

การป่วยเป็นไข้หวัดใหญ่ของพระอาจารย์ฝั้นในคราวครั้งนั้น ทำให้ท่านได้รับผลประจักษ์เป็นกำลังใจอย่างน่าอัศจรรย์ ท่านได้บำบัดทุกข์เวทนาอันกล้าแข็งด้วยธรรมโอสธ มีสติ วิริยะ ทัมมวิริยะ มาเป็นองค์ประกอบ เฟ่งภาวนาบำเพ็ญความเพียร และอุบายที่ได้จากไปเห็นหมาแทะกระดูกควายตายด้วยโรคระบาดมาเป็นเครื่องเตือนสติอบรมจิต จึงได้ความสลัดสังเวชเบื้องหน้า คลายความลุ่มหลง ปลงอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จิตมีกำลังกล้าโดยปัญญาอันแหลมคม สามารถตัดสิ่งก่อกวนกีดกันทางลงอย่างราบคาบ ได้มองเห็นฝั่งทางดิ่งตรงไปอย่างถูกต้องสิ้นสงสัย

ญัตติเปลี่ยนเป็นธรรมยุติกนิกาย

เมื่ออาหารที่เป็นไขหวดใหญ่บรรเทาทุเลาหายจากไปแล้ว ท่านได้คิดรำพึงระลึกถึงพระอาจารย์มั่นว่า เราควรจะอยู่ใกล้ชิดเป็นลูกศิษย์ติดตามฝึกหัดปฏิบัติตามท่านไปอย่าได้ออกห่าง แต่เรายังเป็นพระนาถาสังวาส ไม่อาจร่วมสังฆกรรมทำสังฆกิจใกล้ชิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ถ้าท่านพระอาจารย์มั่นท่านมีความเมตตาอนุเคราะห์รับเราเอามาเข้าญัตติเป็นพระในคณะธรรมยุติกนิกายแล้ว เราก็จะได้มีสังวาสเสมอเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับท่านและคณะของท่าน เราก็จักได้อยู่ใกล้ชิดออกอุตงค์ติดตามไปกับท่านด้วย

เมื่อท่านพระอาจารย์ฝั้นคิดตกลงปลงใจอันแน่วแน้อย่างนี้แล้ว ก็จัดแจงเก็บบริวารเข้าในบาตร ผูกบาตรยกขึ้นสะพาย ป่าข้างหนึ่งแบกกลด ออกเดินทางมุ่งไปหาพระอาจารย์มั่น ได้ไปพบท่านที่วัดมหาชัย อำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี จึงเข้าไปนมัสการกราบเรียนตามความดำริ ขอญัตติเปลี่ยนเป็นพระธรรมยุต ท่านพระอาจารย์มั่นตกลงรับ เพราะท่านทราบจิตใจศรัทธาเลื่อมใสของพระอาจารย์ฝั้นเป็นอย่างดี เมื่อตระเตรียมบริวารและฝึกซ้อมการขานนาคได้ถูกต้องคล่องปากแล้ว จึงได้นำไปทำการญัตติเป็นพระคณะธรรมยุต โดยมี **ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (จุม พันธุโล)** เป็นพระอุปัชฌาย์ **พระอาจารย์รถ** เป็นพระกรรมวาจาจารย์ **พระอาจารย์มุก** เป็นอนุสาวนาจารย์ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๖๘ เวลา ๑๕ นาฬิกา ๒๒ นาที ณ พัทธสีมา วัดโพธิสมภรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

พรรษาที่ ๑ พุทธศักราช ๒๔๖๘

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ได้ญัตติเป็นพระธรรมยุตแล้ว ได้จำพรรษาอยู่กับพระอาจารย์มั่น ที่วัดอรัญญวาสี อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ในพรรษานี้ พระอาจารย์ฝั้นท่านได้อาพาธเป็นไข้มาลาเรีย ท่านได้พยายามทำความเพียรภาวนาเพื่อบำบัดอาการป่วยด้วยธรรมโอสธเช่นเคย ครั้นออกพรรษาแล้วได้แยกย้ายกันออกไปเที่ยวบำเพ็ญภาวนาแสวงหาความวิเวกสงบสงัดตามป่าช้าป่าชัญ ตามถ้ำภูเขา ลำเนาไพร ไปองค์ละทิศละทาง สมัยก่อนท่านไปพักภาวนาจำพรรษาอยู่ที่ใด ท่านให้ทำที่พักอาศัยชั่วคราว ไม่สร้างตั้งเป็นวัดเป็นวาอยู่ประจำเหมือนอย่างพระทุกวันนี้ ท่านมีอยู่ติดถิ่นติดฐาน อยากได้เป็นสมภารแย่งวัดแย่งวากัน ท่านทำตัวเหมือนนกที่มีแต่ปีกบินไปจับที่ใดไม่มีรอยจันนั้น

เท่าที่สังเกต พระอาจารย์ฝั้นท่านไปพักอยู่ที่ไหน เมื่อมีคนไปกราบนมัสการหรือทำบุญให้ท่านอย่างไรก็ตาม ปกติท่านต้องเทศน์อบรมสั่งสอน ทั้งเด็กเล็ก หนุ่มสาว ปานกลาง คนใหญ่ ผู้เฒ่าผู้แก่ ท่านสอนทุกรายไปไม่เลือก ให้รู้จักคุณพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ คุณมารดาบิดา ครูอาจารย์ ให้หมั่นกราบไหว้พระ ภาวนา ระลึกเอาคุณพระพุทธรูปเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ มาเป็นที่พึ่งทางใจของเรา ท่านอธิบายให้ผู้ฟังสำรวมจิตภาวนาทำสมาธิไปด้วย จากนั้นท่านก็ให้นึกบริการรณาคำภาวนาว่า พุทโธฯๆๆ คำเดียว ทำจิตให้สงบเบาสบาย หายทุกข์หายยากลำบากรำคาญ ไม่ฟังชานวุ่นวายเย็นสบายในอกในใจ ทุกคนจึงติดอกติดใจเกิดมีความเลื่อมใสในองค์ของท่าน เคารพฝังแน่นอยู่ในใจจนตลอดชีวิต

พบโยมผู้รู้วาระจิต

มีตอนหนึ่งที่ท่านพระอาจารย์ได้เล่าให้ผู้เขียนฟังว่า ท่านได้ออกธุดงค์ไปทางอำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี ได้ไปพักบำเพ็ญภาวนาอยู่ที่ป่าระหว่างบ้านแห่งหนึ่ง เป็นบ้านหนองกอง หรืออะไรนี่แหละถ้าผู้เขียนจำไม่ผิด ในบ้านนั้นมีผู้หญิงวัยกลางคนคนหนึ่งชื่อนางคำภู่ เธอมีความเลื่อมใสในพระอาจารย์ฝัน ได้ออกไปทำบุญและฟังธรรม ท่านพร่ำสอนอบรมทุกวัน เธอมีนิสัยเป็นคนกลัวผีหลอกมาก เวลาค่ำคืน ถ้าได้ยินเสียงอะไรผิดปกติ ก็เกิดสะดุ้งหวาดกลัวว่าผีหลอก พระอาจารย์ท่านพยายามสอนให้เธอนั่งภาวนา เธอไม่กล้านั่งภาวนา โดยคิดว่าถ้าเรานั่งแล้วเกิดเห็นผีปรากฏขึ้นมา เต็มเป็นบ้า เพราะรักษาจิตไม่อยู่ ท่านสอนเท่าไรก็ไม่อยากจะทำ ท่านอาจารย์ก็พยายามสอนทุกวัน

อยู่มาวันหนึ่ง เธอจึงตัดสินใจนั่งภาวนาทดลองดู พระอาจารย์ท่านมีความเมตตา ได้มาอยู่สั่งสอนอนุเคราะห์เรา ท่านสอนชวนให้เราไหว้พระแล้วนั่งภาวนาทุกวันๆ เป็นอะไรก็ให้มันรู้ คิณนี้แหละเราต้องนั่งให้ได้ ค่ำคืนนั้น เธอเข้าห้องสวดมนต์ไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตาตตน เมตตาสัตว์ แล้วเริ่มอธิษฐานจิต คิดบริกรรมทำภาวนา ระลึกพุทโธ ธัมโม สังโฆ พุทโธ ธัมโม สังโฆ พุทโธ ธัมโม สังโฆ ๓ จบแล้ว ให้ระลึก พุทโธๆๆ คำเดียว เธอมีความเพียรอดทนนั่งได้นานพอสมควร เวลาออกจากสมาธิแล้ว เธอรู้สึกมีความสุขสบายเบากายเบาใจ ตั้งแต่วันนั้นมาเธอก็นั่งภาวนาต่อๆ มาทุกวัน

มีวันหนึ่ง เธอนั่งภาวนาไปสักพักหนึ่ง จิตก็เริ่มสงบรวมลงไปสักหน่อย ก็เกิดนิมิต เห็นคนตายนอนอยู่ตรงหน้า นึกกลัว พอเตรียมตัวจะลุกขึ้น ฝีกก็เลื่อนมานอนทับขา อยู่บนตักไว้ ลุกขึ้นไม่ได้ จนใจกำลังคิดหาวิธีแก้ไข ในทันทีทันใดนั่นเอง ฝีกก็กลับกลาย หายเข้าไปในร่างตัวของเธอเอง เกิดมีความสว่างไสว มองเห็นหัวใจของเธอเอง สว่างไสว ไสสะอาด เธอสามารถเห็นจิตใจใครๆ เป็นอย่างไรเธอรู้หมด รู้ถึงใจของสัตว์เดียรัจฉาน ตลอดถึงวิญญาณของสัตว์ในกามภูมิ จิตที่เคยมีความกลัวกลับหาย กลายมาเป็น จิตกล้า หาผีตัวไหนที่จะก่อความหลอกให้หลงกลัวไม่มีอีกแล้ว เธอมีความสุข เบาสบาย อิ่มเอิบอยู่ด้วยความปีติตลอดคืน

พอรุ่งเช้าวันใหม่ เวลาตอนบ่ายเธอออกไปฟังเทศน์ของพระอาจารย์เช่นเคย ท่านพระอาจารย์ได้สังเกตอากัปภิกิริยาตั้งแต่เห็นเธอเดินเข้ามา มีหน้าตาเบิกบาน เปล่งปลั่ง มีสติสำรวม นิ่มนวนลนอบน้อม ตาแหลมคม จิตเที่ยงตรง งามอาจ กิริยาอาการ ผิดเปลี่ยนไปจากแต่ก่อนมาก เวลานั้นท่านพระอาจารย์เป็นไข้มีอาการไม่สบายมาก แต่ท่านพยายามทำใจให้เข้มแข็งแสดงเหมือนกับท่านไม่ได้เป็นอะไร ออกมานั่งพูดจา ปราศรัย แล้วแสดงธรรมปฏิสังขาร

พอท่านหยุดแสดงธรรม นางคำภู่ผู้รู้จิตใจของผู้อื่นก็พูดขึ้นว่า “แหม ดอกบัวของ ครูบาอาจารย์วันนี้คือเหี่ยวหลายแท้” (ดอกบัวหมายถึงหัวใจ)

“เป็นความจริงหรือ โยมารู้จักจิตใจอาตมาได้อย่างไร” ท่านอาจารย์รับถามเพราะ แปลกใจ

“จริงคะ ท่านอาจารย์ เป็นอย่างนั้นจริงๆ ดิฉันรู้ได้และเห็นได้ด้วยใจของดิฉันเอง ถึงใครไม่บอกก็รู้ได้” แม่คำภู่ตอบ

“จิตใจมันเป็นอย่างไรก่อนที่จะได้เกิดความรู้ความเห็นแจ้งจริงประจักษ์ขึ้นมา ได้อย่างนี้ ไหนลองเล่าให้อาตมาฟังซิ”

นางคำภู่จึงได้เล่าเรื่องที่เธอภาวนาปรากฏเป็นนิมิตเห็นผีที่นอนตายอยู่ตรงหน้า
ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นจนตลอดให้ท่านอาจารย์ทราบ แล้วท่านพระอาจารย์ผู้นั้นก็ได้อธิบายต่อเติมส่งเสริมให้มีกำลังใจให้มีสติรักษาจิตให้ตั้งมั่นอยู่ในสมาธิอย่างมั่นคง อย่าให้หลงไปตามอารมณ์สัญญาวิปลาสเคลื่อนคลาดจากสมาธิ สติ ปัญญา ให้น้อมจิตเข้าสู่ตัวอยู่เสมอ

ท่านอาจารย์แสดงธรรมจบแล้ว โยมคำภู่จึงได้กราบลากลับบ้าน ท่านพระอาจารย์คิดอยากจะลองจิตโยมคำภู่อีกครั้ง จึงได้เร่งประกอบความเพียรภาวนา ตั้งสติรักษาจิตให้สงบ พอจิตรวมสงบระดับทุกข์จากความเป็นไข้ได้แล้ว จิตมีความสว่างไสวปลอดโปร่ง เมาเนื้อเมาตัวสบาย เป็นปกติแล้ว

พอรุ่งขึ้นวันใหม่เวลาบ่าย นางคำภู่ก็ออกมาฟังเทศน์ของพระอาจารย์อีก วันนี้ท่านพระอาจารย์นอนคลุมผ้า ทำท่าไม่อยากจะลุกมาต้อนรับ นางคำภู่มาถึงแล้วกราบและนั่งอยู่สักครู่หนึ่ง ชำเลียงตามองส่องไปยังท่านพระอาจารย์อย่างแสดงให้เห็นว่ามีความเคารพและเลื่อมใสอย่างสุดอกสุดใจ แล้วกล่าวคำอุทานพูดขึ้นมาว่า “ดอกบัวของท่านอาจารย์วันนี้คือมาบานดีหลายแท้น้อ” ท่านพระอาจารย์ผู้นั้นก็ชมแต่ในใจว่า โยมคำภู่นี้ภาวนาเก่งจริง ทำความเพียรภาวนาได้ดี จนจิตมีอภิญญาแตกฉาน สามารถฉลาดรอบรู้จักจิตใจของผู้อื่นและสัตว์อื่นได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง น้อยนักน้อยหนาคนที่จะปฏิบัติภาวนาได้อย่างนี้ หาได้โดยไม่ง่ายนักเลย

ติดตามท่านพระอาจารย์มั่น

ท่านมาบำเพ็ญทำความเพียรพักอยู่ที่นั่นนานพอสมควรแล้ว ท่านมีความระลึกถึงพระอาจารย์ของท่าน (พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ) จึงได้รุดงค์เดินย้อนกลับมาทางวัดอรัญญวาสีที่ได้จำพรรษาอยู่ อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย พอเดินทางมาถึงวัดอรัญญวาสี ปรากฏว่าพระอาจารย์มั่นได้ออกเดินทางไปทางอำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนครแล้ว และได้พำนักอยู่ที่บ้านหนองลาด ท่านพระอาจารย์ฝันเดินรุดงค์ตามไปที่บ้านหนองลาด เมื่อถึงบ้านหนองลาดก็ไปไม่ทันอีก เพราะท่านพระอาจารย์เกิ่ง อธิมุตตโก พระอาจารย์สีลา อิสสุโร และพระอาญาครุฑี พร้อมด้วยลูกศิษย์ของท่าน ประมาณ ๒๐ องค์ ได้เดินทางไปัญตติ โดยเจ้าพระคุณพระธรรมเจดีย์ แห่งวัดโพธิสมภารณ์ จังหวัดอุดรธานี เป็นพระอุปัชฌาย์ ณ อุทกเขปสีมา หรืออุทกสีมา (โบสถ์น้ำ) อยู่กลางหนองบ้านสามผง

ท่านเคยเล่าให้ผู้เขียนฟังว่า ท่านพระอาจารย์มั่นคราวครั้งนั้นท่านได้ไปโปรดหัวหน้าชฎิล ๓ สหาย ทั้ง ๓ ท่าน ล้วนแล้วแต่เป็นผู้มีชื่อเสียง มีคนเคารพนับถือ มีบริวารมาก ได้เป็นอุปัชฌาย์ให้บรรพชาอุปสมบทพระภิกษุสามเณร เป็นสังฆวิহারิกของแต่ละท่านในถิ่นนั้นเป็นจำนวนมาก พระอาจารย์มั่นท่านแสดงธรรมปาฏิหาริย์เทศน์ทรมานหัวหน้าชฎิลทั้ง ๓ ท่าน พร้อมทั้งบริวาร จนได้เกิดปัญญา มีศรัทธา ความเชื่อและเลื่อมใส ได้มอบกายถวายชีวิตเป็นลูกศิษย์ติดตามปฏิบัติ ฝึกหัดอบรม อยู่ในโอวาท ยอมละทิลิमानะ เสียสละนิกายเดิม หันเข้ามาเปลี่ยนญัตติเป็นธรรมยุติกนิกาย สำหรับท่านพระอาญาครุฑีนั้น เมื่อก่อนท่านเคยเป็นครุบาของพระอาจารย์ฝัน ที่หลังท่านจึงได้เปลี่ยนญัตติเป็นพระฝ่ายธรรมยุตภายหลังพระอาจารย์ฝัน ตั้งแต่นั้นมาท่านพระอาญาครุฑีต้องเคารพกราบไหว้นับถือพระอาจารย์ฝันเป็นครุบา นั่งหรือเดินตามหลังพระอาจารย์ฝัน แต่ถึงอย่างนั้น ในด้านจิตใจต่างองค์ต่างก็ได้แสดงออกมาให้เห็นว่ามีความเคารพซึ่งกันและกัน ไม่ทะนงองค์ท่านด้วยถือทิลิमानะ

พระราชทานที่ ๒ พุทธศักราช ๒๔๖๙

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ท่านเจ้าพรรษาอยู่ที่บ้านดอนแดง ส่วนพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ เจ้าพรรษาอยู่ที่วัดป่าบ้านสามผง เมื่อออกพรรษาแล้ว พระอาจารย์มั่น ท่านได้นัดพระภิกษุสามเณรของท่านซึ่งกระจายอยู่เจ้าพรรษาอยู่ตามป่าใกล้หมู่บ้านข้างเคียงแถบนั้นจำนวนประมาณ ๗๐ รูป ให้ไปร่วมประชุมที่สำนักพระอาจารย์ฝั้นอยู่เจ้าพรรษา บ้านดอนแดง อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม เมื่อพระภิกษุสามเณรอันเป็นศิษยานุศิษย์ของท่านพระอาจารย์มั่นประมาณ ๗๐ รูป เดินทางมาถึงหมดทุกองค์แล้ว ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ จึงได้เปิดประชุมที่ศาลาโรงฉัน

เรื่องที่ท่านพระอาจารย์มั่นได้หยิบยกขึ้นมาพูดในที่ประชุมครั้งนั้นก็คือ นอกจากท่านให้โอวาทตักเตือนสั่งสอนเพื่อให้ศิษยานุศิษย์มีกำลังใจ ท่านแสดงธรรมปลุกใจให้ลูกศิษย์ลุกขึ้นต่อสู้กับกิเลสที่ครอบงำจิตใจให้อ่อนแอ ง่วงเหงาหาวนอน ซึ่เกียจขี้คร้าน ฟุ้งซ่านเถลไถล ไม่มีความอดทนพยายามบำเพ็ญเพียรภาวนา แล้วท่านได้ปรารภในที่ประชุมว่า “ในเขตท้องที่ ๔-๕ จังหวัด คือ จังหวัดเลย สกลนคร อุตรธานี นครพนม หนองคาย พวกเราก็ได้ออกเดินธุดงค์ทำความเพียรบำเพ็ญภาวนากันไปเวียนมาอยู่ในป่าภูเขาแถบนี้ก็เป็นเวลาหลายปีแล้ว ปีนี้พวกเราควรไปทางไหนดี ส่วนผมจำต้องพาคุณโยมแม่ให้ไปอยู่กับน้องสาวที่เมืองอุบลฯ เพราะท่านชรามาก อายุ ๗๘ ปี แล้วจะพาตุ๊กตทุเลอยู่คงอยู่ป่าคงจะไม่ไหว”

พระอาจารย์สิงห์และพระอาจารย์มหาปิ่น ปัญญาพโล ต่างก็รับรองจะพาคุณโยมแม่ของท่านพระอาจารย์ไปส่งถึงเมืองอุบลฯ แต่ต้องไปด้วยเกวียน เดินเท้าไปไม่ไหว เพราะท่านชรามากไม่มีกำลังพอ ที่ประชุมตกลงตามพระอาจารย์มันไปเที่ยวจุดตั้งกรรมฐานตามท้องที่จังหวัดอุบลราชธานีหมดด้วยกันทุกองค์ หลังจากเลิกประชุมแล้ว ก็ได้แยกออกเดินจุดตั้งไปเป็นหมู่ๆ ถ้าใครองค์ใดไปพบสถานที่เหมาะดีสบาย มีความสงบ จะพักอยู่ปฏิบัติฝึกหัดเพื่อให้ได้กำลังใจเพิ่มยิ่งขึ้นอีกก็อยู่ได้ แต่ให้มีจุดหมายไปพบกันที่เมืองอุบลฯ

พระอาจารย์ฝั้น พระอาจารย์ภู พระอาจารย์อ่อน พระอาจารย์กว่า พร้อมทั้งสามเณร ๒-๓ องค์ ออกเดินจุดตั้งไปด้วยกัน ผ่านบ้านตาล บ้านนาหว้า บ้านนาหว้า บ้านโพนสว่าง บ้านเชียงเครือ ถึงเมืองสกลนคร พักอยู่ ๗ วัน เพราะโยมในเมืองสกลนครมีศรัทธานิมนต์ไว้บำเพ็ญบุญ เมื่อเสร็จแล้วก็เตรียมออกเดินทางต่อไป ผ่านบ้านตองโขบ บ้านโคก บ้านนามน บ้านดงเจ้าเก่า อำเภอนาแก ลัดเข้าป่าเข้าดง ขึ้นภูเขาไปพักบ้านห้วยทราย คำชะอี บ้านหนองสูง จังหวัดนครพนม ข้ามไปเขตจังหวัดอุบลราชธานี

วันหนึ่ง พระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ ได้มีความวิตกเกิดขึ้นในใจว่า ถ้าหากมีผู้หนึ่งผู้ใดที่มีความเฉลียวฉลาดเป็นนักปราชญ์อาจารย์แตกฉานในปริยัติธรรม มาถามธรรมะที่สูงและลึกซึ้ง ทำอย่างไรเราจึงจะตอบแก้ปัญหารธรรมของเขาได้ ภายหลังท่านพระอาจารย์อ่อนได้นำเอาเรื่องที่ท่านได้วิตกดังกล่าวมาแล้วมาเล่าให้ท่านพระอาจารย์ฝั้นฟัง และท่านพระอาจารย์อ่อนได้เล่าต่อไปอีกว่า เมื่อก่อนที่เขาถามปัญหารธรรมทุกครั้ง มีท่านพระอาจารย์มันอยู่ด้วย ท่านเป็นผู้แก้ตอบปัญหารธรรมของเขาเหล่านั้นได้อย่างถูกต้องตรงตามความในปัญหารธรรมที่เขานำมาถาม จนผู้ฟังได้รับความพอใจหมดความสงสัย ส่วนพวกเราจะทำอย่างไรเมื่อมีใครมาถามปัญหารธรรม เพราะพวกเราก็ไม่ได้เรียนปริยัติธรรมและเพิ่งมาฝึกหัดปฏิบัติใหม่ จะตอบแก้ปัญหารธรรมะที่สูงและลึกซึ้งของเขาได้หรือ

เมื่อพระอาจารย์อ่อนพูดจบลงแล้ว พระอาจารย์ฝันได้พูดขึ้นทันทีว่า “จะไปแล้ว
ทำไมในเรื่องนี้ ธรรมทั้งหลายเกิดขึ้นที่หัวใจ รวมอยู่ที่ใจ พวกเรารู้จุดรวมของธรรม
ทั้งหลายอยู่แล้ว ตอบเขาไปวันยังค่ำก็ไม่มีวันอัศจรรย์ เรื่องนี้ไม่ต้องวิตก” พระอาจารย์ฝัน
พูดอย่างท้าทาย อดอาจ แสดงออกซึ่งธรรมปาฏิหาริย์อันเป็นอำนาจพลังของจิตใจที่ได้
ฝึกอบรมอย่างเอาจริง ๆ จากพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ พระอาจารย์อ่อนได้ฟัง
ดังนั้นก็มีความโล่งใจหายกังวล

พอไปถึงบ้านหัววัว อำเภอกุตชุม จังหวัดยโสธร ก็ได้ไปพบพระอาจารย์มั่นที่ได้
ไปพักดักกรอกยอยู่ที่นั่นก่อนแล้ว เมื่อคณะลูกศิษย์ได้เดินทางมาถึงรวมกันหมดทุกชุด
แล้ว จึงออกเดินธุดงค์ต่อไป

พระราชที่ ๓ พุทธศักราช ๒๔๗๐

พอไปถึงบ้านหัวตะพาน ก็ถึงเวลาจวนจะเข้าพรรษา พระอาจารย์มั่นพักอยู่ที่ป่าไถ่ วัดหนองขอน พระอาจารย์ฝั้นตามไปช่วยจัดเสนาสนะทำที่พักชั่วคราวในกาลพรรษาถวายเสร็จแล้ว พระอาจารย์ฝั้นได้ไปจำพรรษาที่บ้านบ่อชะแงง ก่อนเข้าพรรษา ได้มีเรื่องเกิดขึ้นแก่พระคุณะนี้ คือ สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ (อ้วน ติสสะเถระ) เมื่อยังเป็นพระโพธิวงศาจารย์ ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะมณฑลอีสาน ท่านออกตรวจการคณะสงฆ์ ท่านได้เรียกเจ้าคณะแขวงอำเภอต่างๆ ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ให้เข้ามาประชุมที่วัดสุปัฏนาราม เมืองอุบลฯ เกี่ยวกับเรื่องระเบียบการปกครอง การศึกษาเล่าเรียน และการประพฤติปฏิบัติของคณะสงฆ์ พระภิกษุ สามเณร ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยถูกต้องตามพระธรรมวินัย

หลังจากการประชุมเสร็จแล้ว สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ท่านได้ทราบว่ พระกรรมฐานคณะของพระอาจารย์มั่นได้พาคณะมาพักอยู่ที่บ้านหนองขอน บ่อชะแงง หัวตะพาน ในเขตท้องที่อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี ท่านจึงได้เรียกพระ เจ้าคณะแขวงอำเภออำนาจเจริญ และเจ้าคณะแขวงอำเภอม่วงสามสิบ มาถามว่า “ได้ทราบว่ามีพระอาคันตุกะคณะกรรมฐานเดินทางมาพักอยู่ในเขตท้องที่ของความปกครองของเธอหรือ พวกเธอได้ไปตรวจสอบถามดูหรือเปล่า เขามาจากไหน เขาอยู่อย่างไรไปอย่างไร”

พระเจ้าคณะอำเภอมหาเจริญ ได้กราบเรียนท่านว่า “เกล้ามิได้ไปตรวจสอบถาม เพราะเนื่องจากพระคณะกรรมฐานเหล่านั้นเขาว่าเป็นลูกศิษย์ของพระเดชพระคุณ” พอเจ้าคณะแขวงพุดจบ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ก็ขึ้นเสียงดังออกมาทันทีว่า “...บ๊ยะ.. ลูกศิษย์พระเดชพระคุณที่ไหน ข้าไม่รู้ไม่ชี้ ..ไป..ไปมันให้ออกไป ไปบอกพวกโยมอย่าใส่บาตรให้กิน”

แล้วสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ก็สั่งเจ้าคณะแขวงอำเภอม่วงสามสิบและอำเภอมหาเจริญ พร้อมด้วยนายอำเภอกิ่งสองอำเภอกิ่ง ไปขับไล่พระกรรมฐานคณะนี้ให้ออกไปจากเขตนี้ให้หมด แล้วกำชับให้บอกพวกญาติโยมอย่าเอาข้าวใส่บาตรให้พระกรรมฐานกิน ถ้าใครฝ่าฝืนยังเอาข้าวใส่บาตรให้พระคณะนี้กินแล้ว จะจับเอาไปเข้าคุกให้หมด แต่ถึงอย่างไร ชาวบ้านก็ไม่หวั่นเกรงแต่อย่างใด เขาพากันทำบุญใส่บาตร ฟังธรรม จำศีล ปฏิบัติฝึกหัดเจริญเมตตาภาวนาเช่นเคย

ส่วนนายอำเภอกิ่งเข้าไปหาพระคณะนี้แล้วแจ้งว่า “ท่านในนามของจังหวัด ทางจังหวัดมีคำสั่งมาว่าให้กระผมมาขับไล่พระคณะนี้ให้ออกไปจากเขตนี้ให้หมด” พระอาจารย์สิงห์ก็ได้พูดขอให้อำเภอลดหย่อนผ่อนผันให้ได้ยู่ที่นี้ เมื่อออกพรรษาแล้วจึงจะไป เวลานี้ก็ใกล้จะถึงวันเข้าพรรษาอยู่แล้ว นายอำเภอกิ่งไม่ยอม อ้างแล้วแต่ทางจังหวัด พระอาจารย์สิงห์ ชันตยาโคม (พระญาณวิศิษฐ์) พูดร้องขอต่อไปอีกว่า “อาตมาเองเป็นคนเกิดยู่ที่นี้ ญาติพี่น้องของอาตมาก็ยู่ที่นี้” นายอำเภอกิ่งอ้างแล้วแต่ทางจังหวัดทำเฉยวอยอยู่อย่างนั้น พระอาจารย์ฝั้นก็ได้ช่วยพูดขอร้องให้ผ่อนสั้นผ่อนยาวกันบ้าง นายอำเภอกิ่งอ้างแล้วแต่ทางจังหวัด

จากนั้นนายอำเภอกิ่งก็สำรวจจดชื่อพระภิกษุสามเณร ไม่เว้นแม้แต่เด็กตาปะขาว ตลอดจนชื่อนามสกุล ชื่อบิดามารดา เกิดที่ไหน ยู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัดอะไร บวชที่ไหน อุปัชฌาย์อาจารย์ชื่ออย่างไร จดหมด รวมทั้งท่านพระอาจารย์มั่น พระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์มหาปิ่น พระอาจารย์อ่อน พระอาจารย์ฝั้น พระอาจารย์เกิ่ง พระอาจารย์สีลา พระอาจารย์กู่ พระอาจารย์กว่า ฯลฯ พระเณรทั้งหมดกว่า ๕๐ รูป ทั้งตาปะขาวและเด็กเกือบถึง ๑๐๐ คน นายอำเภอกิ่งทำการจดจนกว่าจะแล้วเสร็จ

ทั้งพระทั้งเถรและตาปะขาว ตั้งแต่กลางวันจนถึง ๒ ยาม จึงแล้วเสร็จ ตั้งหน้าตั้งตาจดจนไม่ได้กินข้าวเที่ยง

นายอำเภอกลับไปแล้ว ฝ่ายคณะสงฆ์มีพระอาจารย์สิงห์เป็นประธาน ได้เปิดประชุมปรึกษากันว่า เราควรทำอะไรเรื่องนี้จึงจะสงบไปด้วยดี ไม่ลุกลามออกไปเป็นเรื่องใหญ่ ในขณะที่ประชุมลงความเห็นควรมอบเรื่องให้พระอาจารย์มหาปิ่น ปัญญาพโล กับพระอาจารย์อ่อน และพระอาจารย์ฝัน รับไปพิจารณาแก้ไข หลังจากเลิกประชุมกันแล้ว ท่านพระอาจารย์ฝันก็ได้ไปกราบเรียนพระอาจารย์มั่น ซึ่งท่านพักอยู่ที่บ้านหนองขอน พระอาจารย์มั่นครั้งได้ทราบเรื่องแล้วท่านพูดว่า “ท่านฝัน ท่านลองนั่งพิจารณาดูซิ เรื่องที่เกิดขึ้นนี้มันจะไปถึงไหน” พอตกเย็นค่ำคืนวันนั้น พระอาจารย์ฝันออกจากทางจงกรมแล้ว เข้าห้องไหว้พระสวดมนต์เสร็จแล้วก็นั่งสมาธิเข้าที่ พอจิตรวมสงบ เบาลบายทั้งกายทั้งจิตแล้ว ก็เกิดมีนิมิตมาปรากฏให้เห็นว่า แผ่นดินที่ตรงมีเรื่องนั้นได้แตกเป็นทางแยกออกจากกันไปเป็น ๒ ภาค ผู้ที่อยู่ข้างโน้นจะข้ามมาข้างนี้ก็ข้ามเข้ามาไม่ได้ ผู้ที่อยู่ข้างนี้อาจจะข้ามออกไปข้างโน้นก็ข้ามออกไปไม่ได้ พอรุ่งเช้าวันใหม่ พระอาจารย์ฝันท่านได้กราบเรียนเล่าเรื่องนิมิตที่ปรากฏเห็นเมื่อคืนถวายให้พระอาจารย์มั่นฟัง

พระอาจารย์มหาปิ่นกับพระอาจารย์อ่อนไปบิณฑบาตกลับมาฉันแต่เช้า เสร็จแล้วก็ออกเดินทางด้วยลำแข้งเข้าเมืองอุบลฯ เพื่อจะได้ไปพบกับเจ้าคณะจังหวัด แล้วเมื่อพระอาจารย์ทั้งสองได้ไปถึงและพบกันกับเจ้าคณะจังหวัดแล้ว ได้เล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นว่า เจ้าคณะจังหวัดสั่งให้นายอำเภอไปไล่พระกรรมฐานของพวกคณะพระอาจารย์มั่นไม่ให้อยู่ในถิ่นนั้น เจ้าคณะจังหวัดท่านได้ชี้แจงว่า ท่านไม่ทราบ ไม่รู้เรื่องเลย จากนั้นเจ้าคณะจังหวัดจึงได้เขียนจดหมายไปถึงนายอำเภอ บอกนายอำเภอว่าเรื่องนี้ท่านไม่เกี่ยวข้อง เรื่องทั้งหมดจึงสงบลงไป

แก้จิตวิปลาส

พระอาจารย์ฝั้นไปช่วยพระอาจารย์ดี ฉันทโน บ้านกุดแห่ ตำบลกุดเชียงหมี อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร เนื่องจากคณะโยมบ้านกุดแห่ มีศรัทธาพร้อมใจกันสร้างสำนักสงฆ์ นิมนต์พระอาจารย์ดี ฉันทโน มาอยู่โปรดโยมที่บ้านนั้น พระอาจารย์ดีก็ได้ไปอยู่อบรมสั่งสอนพาปฏิบัติฝึกหัดภาวนา จนบางคนได้เกิดสัญญาวิปลาส ขาดสติความสำนึกรู้สึกตัว พระอาจารย์ดีจึงร้องขอให้พระอาจารย์ฝั้นช่วยแก้ไข

“ที่ว่าบางคนภาวนาเกิดเป็นจิตวิปลาสนั้น มันเป็นอย่างไรวะ” พระอาจารย์ฝั้นถาม

พระอาจารย์ดีตอบว่า “บางคนเดินไปตามทางถึงสี่แยกก็เกิดความรู้ขึ้นมาในจิตว่า สถานที่ตรงนี้เป็นที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอริยสาวกของพระพุทธเจ้าเคยเสด็จมาทางสายนี้ แล้วพากันนั่งคุกเข่าไหว้กราบอยู่ที่นั่นเป็นเวลานาน กราบแล้วกราบเล่า เมื่อลุกไปจากที่นั่นแล้ว ไปถึงสี่แยกข้างหน้าก็ปฏิบัติอย่างนั้นอีก บางคนเมื่อเวลากำลังนั่งภาวนารวมอยู่ที่ศาลา เวลาจิตเกิดจิตวิปลาส ก็ลุกขึ้นเปลื้องผ้าห่มผ้าห่มออกทั้งหมด แล้วเดินฝ่าผู้คนที่เขาั่งภาวนาอยู่ด้วยกัน เรื่องเขาเป็นอย่างนี้ กระผมพยายามเท่าใดก็ไม่เป็นผล กรุณาท่านอาจารย์ได้เมตตาช่วยแก้ไขให้ด้วย” พระอาจารย์ดีพูด

พระอาจารย์ฝั้นรับคำว่าจะช่วยแก้ไข พระอาจารย์ดีจึงได้บอกนิตยาติโยมในบ้านให้ออกไปฟังเทศน์ของพระอาจารย์ฝั้น รวมกันที่ศาลาโรงธรรมตอนเย็นวันนั้น ครั้งถึง

เวลาแล้ว พวกญาติโยมก็ได้ทยอยกันออกมารวมกันอยู่บนศาลา เมื่อพร้อมเพรียงกันแล้ว ได้นิมนต์ท่านพระอาจารย์ฝั้นขึ้นเทศน์ พระอาจารย์ฝั้นจึงได้แสดงธรรมแนะนำวิธีภาวนา อบรมจิต ระวังรักษาจิตอย่าให้จิตคิดฟุ้งซ่านเพ่นพ่านออกไปข้างนอก ตั้งจิตให้ตรง ดำรงสติให้มั่น ให้มีความรู้ตัว มีความระลึกรู้จักคำบริกรรมว่า พุทโธ ธัมโม สังโฆ พุทโธ ธัมโม สังโฆ พุทโธ ธัมโม สังโฆ ๓ จบ แล้วให้ระลึกรู้จักเอาแต่พุทโธๆๆๆ คำเดียว เพื่อตัดสัญญาอารมณ์ข้างนอกข้างใน ให้เหลือแต่พุทโธอยู่ในใจอย่างเดียว ระลึกไปๆๆๆ อย่าย่ำล่อยให้จิตว่าง เพราะจะเป็นช่องทางให้กิเลส ตัณหา สัญญา อารมณ์ เข้ามาอาศัยก่อกรรมจิตใจทำให้จิตฟุ้งซ่าน ขี้เกียจขี้คร้าน เกิดความรำคาญ ออยากหลับอยากนอน

ให้เพียรพยายามระลึกรู้พุทโธ อย่าให้เพลินเพลินเลอขาดสติใช้ไม่ได้ เพราะสติทำให้เราระลึกได้หมายรู้รู้สึกตัวของเราเองได้เสมอ เมื่อเรามีความระลึกความรู้สึกตัวเราเองอยู่อย่างนี้ จิตของเราจะไม่วิปลาสเคลื่อนคลาดไปเป็นอย่างอื่น เมื่อมันจะเห็น เราก็เห็น เราก็รู้ว่ามันจะเป็น เราก็ไม่ให้มันเป็น เพราะมันไม่ดี ไม่ใช่ทางของพระอริยะ ทางที่ถูกเราต้องมีปัญญา รักษาจิตให้ได้รู้ได้เห็นจิตเราเองตลอดเวลาทั้งกลางวันกลางคืน ยืน เดิน นั่ง นอน ให้เห็นธรรมทั้งหลายเกิดขึ้นที่ใจ ดับก็ดับลงที่ใจ เหตุเกิดขึ้นที่ใจ ผลก็เกิดขึ้นที่ใจ เราไม่ควรไปดูไปรู้เห็นที่ไหน ให้ดูรู้เห็นอยู่ที่ใจดวงนี้ดวงเดียวก็พอแล้ว บำรุงใจดวงเดียวนี้ให้มีกำลังด้วยสมาธิ วิริยะ สติ ปัญญา ศรัทธา ความเชื่อถือ ให้ถูกต้องตามทางของพระอริยะ

เมื่อจิตมี สติ สมาธิ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร อย่างถูกต้องมาเป็นกำลัง มรรคสมังคมีขึ้นที่จิตแล้ว จิตก็สามารถพิชิตซึ่งชัยได้ชนะกิเลสที่เป็นเหตุให้เกิดวิปลาสนั้นได้อย่างสิ้นซาก จากนั้นก็เหลือแต่ **เอกังจิตตั้ง** มีจิตดวงเดียว **เอกังธัมมัง** มีธรรมอันเดียว มีความเห็นเป็นอันเดียวไม่แบ่งแยก เห็นธรรมในจิต เห็นจิตในธรรม เห็นธรรมเป็นจิต เห็นจิตเป็นธรรม ปราศจากตัวตน สัตว์ บุคคล เรา เขา จึงเป็นจิตว่าง จิตสูญ จิตว่างแบบนี้ใช้ว่างเปล่า แต่ว่างจากกิเลส อาสวะ จิตสูญ แบบนี้ไม่ใช่สูญเปล่า แต่จิตสูญจากสัตว์ บุคคล จากตัวจากตน จากเขาจากเรา

พระธรรมเทศนาที่พระอาจารย์ฝั้นแสดงอบรมครั้งนั้น ทำให้ผู้ฟังมีความรู้สึกสำนึก
รู้ตัว ได้เจริญสติปัญญา รักษาจิตอย่างเอาจริงเอาจัง ผู้ที่จิตเคยเกิดวิปัสสนา ชาติสติปัญญา
จิตกลับเข้าสู่ความสงบตั้งมั่นเป็นสมาธิ มีสติระลึกรู้สึกตัว จิตที่มีความเห็นวิปัสสนา
ชาติสติ ก็หายกลับเป็นปกติ พระอาจารย์ดี ฉันทโน และญาติโยมทุกๆ คน เมื่อได้ฟัง
ธรรมเทศนาจบลงแล้ว ต่างก็มีความปีติปลื้มใจเป็นอย่างยิ่ง ต่างก็แซ่ซ้องสาธุการยินดี
โดยทั่วกัน

ท่านพระอาจารย์ฝั้นได้อยู่อบรมแนะนำพาทำสมาธิภาวนาต่อมาทุกวัน ญาติโยม
ก็พากันหลังไหลเข้าวัดปฏิบัติบำเพ็ญภาวนามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกวันๆ เมื่อท่าน
เห็นว่าทุกคนที่ไปภาวนามีสติปัญญา รักษาจิตไม่วิปัสสนาถูกต้องแล้ว ท่านจึงได้อำลา
พระอาจารย์ดีและญาติโยมกลับไปหาพระอาจารย์มั่นเพื่อจะได้อยู่จำพรรษาที่ท่านที่
บ้านหนองขอนนั้น พอใกล้ถึงวันจะเข้าพรรษา พระอาจารย์กุซึ่งอยู่ที่สำนักวัดป่าบ้าน
บ่อชะเนง ไม่มีพระสวดปาฏิโมกข์ พระอาจารย์มั่นจึงได้ส่งพระอาจารย์ฝั้นให้ไปอยู่ที่
วัดป่าบ้านบ่อชะเนงกับพระอาจารย์กุ เพื่อจะได้สวดปาฏิโมกข์

ออกพรรษาแล้ว พระอาจารย์มั่นก็ได้เดินทางออกมาที่วัดป่าบ้านบ่อชะเนง
ได้ประชุมปรึกษาเรื่องที่จะออกปฏิบัติและอบรมสั่งสอนประชาชนในเขตท้องที่เมืองอุบลฯ
เมื่อประชุมตกลงเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ได้ออกเดินทางร่วมกับพระอาจารย์มั่นเข้าเมือง
อุบลฯ ระหว่างที่พระอาจารย์ฝั้นพำนักอยู่ที่วัดบูรพา เมืองอุบลฯ พระอาจารย์สิงห์
ขันตยาคม ได้สั่งให้พระอาจารย์ฝั้นกลับไปปรับคุณโยมแม่ของพระอาจารย์มั่น ซึ่งอยู่
ที่วัดป่าบ้านบ่อชะเนง เข้ามาอยู่เมืองอุบลฯ ครั้นพระอาจารย์ฝั้นไปถึงวัดป่าบ้านบ่อชะเนง
แล้ว เห็นพระอาจารย์อุ้น (พระอาจารย์อุ้น มรณภาพที่อำเภอท่าอุเทน) ได้เดินทางมา
พักอยู่ที่นั่นก่อนแล้ว ท่านเรียนพระอาจารย์อุ้นว่า ท่านกลับมาปรับคุณโยมมารดาของ
ท่านพระอาจารย์ใหญ่มั่นไปเมืองอุบลฯ พระอาจารย์อุ้นจึงพูดรับรองกับพระอาจารย์ฝั้น
ว่า “เรื่องนี้ให้เป็นภาระหน้าที่ของผมเอง ท่านไม่ต้องเป็นห่วง ผมก็จักได้เข้าไป
นมัสการท่านพระอาจารย์ใหญ่มั่นอยู่แล้ว ถ้าท่านอยากจะปลื้มตัวไปทำความเพียร
บำเพ็ญภาวนาที่ไหนเหมาะก็นิมนต์ ทางนี้ผมจะจัดการให้เรียบร้อย”

พระอาจารย์ฟื้นเมื่อเห็นว่าพระอาจารย์อุ้นรับเป็นภาระที่จะพาคุณโยมแม่ของพระอาจารย์ใหญ่มันไปแทนตั้งนั้นแล้ว ท่านจึงได้คิดเปลี่ยนทางใหม่ ไม่อยากจะกลับเมืองอุบลฯ อีก ท่านระลึกถึงภูเขาสถาบันหนองสูง อำเภอคำชะอี ที่ได้ผ่านมาเห็นเป็นสถานที่สงบสงัดเหมาะแก่การไปอยู่ปฏิบัติฝึกหัดจิตใจให้ได้กำลังสติปัญญาสามารถต่อสู้ขับไล่ซึ่งชัยกับกิเลสอันเป็นเหตุก่อความจิตใจให้มัวหมอง เราจึงต้องได้รับทุกข์ให้ราบคาบ

เมื่อท่านได้ตัดสินใจเปลี่ยนทางใหม่แน่วแน่แล้ว ก็เตรียมออกเดินทาง มีพระเถร ๓ รูป ตาปะขาว ๒ คน ติดตามไปด้วย

ไล่พระกรรมฐาน

ท่านเคยเล่าให้ฟังว่า ที่สำนักสงฆ์บ้านบ่อชะแงงนี้แหละ เคยมีเรื่อง คือพระเจ้าคณะหมวด (เจ้าคณะตำบล) ท่านมาไล่ไม่ให้พวกเราอยู่ในเขตท้องที่ของท่าน เรื่องมีอยู่ว่า อุบาสกอุบล ท่านได้เป็นเจ้าคณะหมวดอยู่ตำบลเค็งใหญ่ ท่านได้ทราบว่ามีพระกรรมฐานเดินธุดงค์มาพักอยู่ที่บ้านบ่อชะแงงนี้ ได้มาเทศนาสั่งสอน ชาวบ้านมีความเคารพเลื่อมใสในพระคุณนี้มาก พวกท่านทั้งหลายไปทำบุญให้ท่านทุกวันๆ เต็มไปหมดเกิดความไม่พอใจ ได้พูดกับพวกญาติโยมชาวบ้านว่า “พระอะไร วัดมีไม่ยกอยู่ ไม่ไปพัก ไปเที่ยวพักตามหัวไร่หัวนา ตามป่าตามดง นอนกับดินกินกับทราย อาตมาจะไปขับไล่ให้ออกไปให้ไกลจากเขตนี้ คอยดูนะโยม”

คณะศรัทธาญาติโยมชาวบ้านผู้ที่มีความเคารพและเลื่อมใสในพระคุณนี้ เมื่อได้ทราบข่าวว่า อุบาสกอุบล เจ้าคณะหมวด จะออกไปขับไล่พระกรรมฐานซึ่งมีพระอาจารย์ฝั้นเป็นหัวหน้า ดังนั้น ทุกคนมีความตกใจเป็นทุกข์เดือดร้อนและเสียใจมาก ทุกคนไม่อยากจะให้ท่านไป เพราะท่านได้มาพักอยู่ที่นี้ ท่านได้เทศนาอบรมสั่งสอนพวกเขาทุกวันทุกเวลา ทำให้พวกเขามีศรัทธาเลื่อมใส จึงได้พากันทั้งหลายออกไปบำเพ็ญกุศลฝึกหัดไหว้พระสวดมนต์ ภาวนา รักษาศีล ยินดีในทานเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกวันๆ ทำให้ชาวบ้านมีความเลื่อมใสในท่านมาก จึงไม่อยากจะให้ท่านหนีไปจากพวกเขา พวกเขาอยากให้คุณอยู่โปรดพวกเขาานๆ อุบาสกอุบลไม่เอาเลย พระดีๆ เข้ามาอยู่กับพวกเขาไม่ได้ เวลาท่านพาคณะออกบิณฑบาต พวกญาติโยมมาใส่บาตรแล้วได้

กราบเรียนเรื่องดังกล่าวให้ท่านทราบ ท่านพระอาจารย์ฝันได้ฟังแล้วท่านไม่พูดอย่างใด ได้แต่ยิ้มๆ แล้วเดินรับบิณฑบาตผ่านเรื่อยไป สูดทางแล้วก็กลับ ชาวบ้านก็พากันทยอย ออกตามหลังท่านไปเพื่อไปคอยฟังอุปัชฌาย์เจ้าคณะหมวด ท่านจะออกมาว่าอย่างไร

หลังจากนั้น เจ้าคณะหมวดท่านได้เดินออกมาหาพระอาคันตุกะที่มาพักรุกขมูล ท่านที่ เมื่อเจ้าคณะตำบลท่านเดินมาถึงที่พักของพระอาจารย์ฝันแล้ว พระอาจารย์ฝัน ท่านก็ได้ลุกขึ้นปฏิสันถารต้อนรับท่านเจ้าคณะหมวดผู้มีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ มุ่งมาเพื่อ จะขับไล่ให้ท่านอาจารย์และคณะออกไปจากที่นั้น โดยจัดที่ถวายเป็นให้ท่านเจ้าคณะหมวดนั่ง แล้วกราบพระเดชพระคุณท่านเจ้าคณะหมวดด้วยความเคารพ ท่านเจ้าคณะหมวด ถามพระอาจารย์ฝันว่า “พวกเธอพากันไปอย่างไรมาอย่างไร มาอยู่ที่นี้ต้องการอะไร” “พวกกระผมพากันเดินธุดงค์มา และจะพากันไปแบบพระธุดงค์กรรมฐานเขาปฏิบัติกัน ที่พวกกระผมมาอยู่ที่นี้ก็เพื่อจะมาอาศัยพึ่งบุญบารมีพระคุณท่านเจ้าคณะที่นี้ เพราะ พวกกระผมเป็นพระเพิ่งมาฝึกหัดปฏิบัติใหม่ ยังไม่ฉลาดในพระธรรมวินัย ถ้าท่านเจ้าคณะเห็นการประพฤติปฏิบัติของพวกกระผมไม่ถูกต้อง บกพร่อง ผิดทำนอง คลองพระธรรมวินัยบกพร่องตรงไหน ขอความกรุณาได้ช่วยเมตตาตักเตือนสั่งสอน พวกกระผมด้วย พวกกระผมมีความรู้่น้อย ได้ผ่านการศึกษาก็น้อย ไม่ค่อยจะมีความฉลาด ดังนั้น กระผมขอโอกาสกับพระคุณท่านเจ้าคณะ คือที่พวกกระผมมาเที่ยว พักอยู่รุกขมูลร่วมไม้พักอยู่ตามป่า พระพุทธเจ้าพระองค์ห้ามไหม” “พระพุทธเจ้าพระองค์ ไม่ห้ามการอยู่ป่า พระองค์กลับทรงอนุญาตเสียอีก” เจ้าคณะตอบ “แล้วมีความผิด ทางพระวินัยไหม” พระอาจารย์ฝันถาม “ทางพระวินัยก็ไม่ผิด” เจ้าคณะตอบ ท่านพระอาจารย์ฝันก็ได้ชักใช้ไล่เสียงถามต่อไปว่า “พวกกระผมเที่ยวเดินบิณฑบาต มาฉันผิดไหม ถ้ามถึงฉันสำรวมในบาตร ฉันมือเดียว เที่ยวพำนักพักอยู่ตามป่า เทศนาอบรมสั่งสอนญาติโยม ให้มีความเคารพคารวะรู้จักคุณพระพุทธ คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ ให้รู้จักกราบ ให้รู้จักไหว้ รู้จักทำบุญให้ทาน จำศีล ภาวนา อะไรเหล่านี้ มีความผิดไหม พระองค์ห้ามการปฏิบัติอย่างนี้ไหม” เจ้าคณะตอบว่า “พระพุทธเจ้า ไม่ได้ห้าม การปฏิบัติของพวกท่านที่พากันปฏิบัติอยู่เวลานี้ก็ไม่มีผิด” “เมื่อปฏิบัติ ไม่ผิด ปฏิบัติถูกต้องตามพระวินัยบัญญัติทุกอย่างแล้ว ก็ย่อมเป็นผู้ไม่มีความรังเกียจ

ของเพื่อนนักบวชด้วยกันมิใช่หรือขอรับ” “ใช่ ไม่ควรรังเกียจ” เจ้าคณะตอบ “ถ้าอย่างนั้น การพักอยู่ปฏิบัติของพวกกระผมไม่มีความผิด ทางพระวินัยก็ไม่ได้ห้าม และไม่เป็นที่ รังเกียจของเพื่อนนักบวชประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกันแล้ว พวกผมต้องการอยากจะ พักบำเพ็ญเพียรอยู่ที่ไหนก็ควรจะได้ใช่ไหม คงจะเป็นอย่างนั้น” “ใช่แล้ว แต่อย่าพัก อยู่นานๆ ประเดี๋ยวจะติดบ้านติดถิ่นติดที่อยู่ ติดญาติ ติดโยม กรรมฐานจะเสื่อม”

ท่านพระอาจารย์ฝันเห็นได้ทำแล้ว พุดต่อไปอีกว่า “ไหนพระคุณท่านเจ้าคณะว่า จะมาไล่พระกรรมฐานอย่างนั้นหรือ ดีแล้วที่จะมาไล่กรรมฐาน อะไรเป็นกรรมฐาน กรรมฐานอยู่ที่ไหน ไม่ใช่ เกศา ผม โลมา ขน นขา เล็บ ทันตา ฟัน ตะโจ หนัง เหล่านี้หรือเป็นกรรมฐาน มันมีอยู่ที่เราทุกคนมิใช่หรือสิ่งเหล่านี้ ท่านเจ้าคณะก็เป็น อุปัชฌาย์ เวลาบวชกุลบุตร ท่านก็คงสอนลูกศิษย์ของท่านให้รู้จักกรรมฐาน แล้วให้ ผีก่อบรมกรรมฐาน ท่านสอนกรรมฐานอย่างนี้ให้เขามิใช่หรือขอรับ แล้วท่านจะมา ขับไล่กรรมฐานโดยวิธีไหนเล่า เกศา-โลมา ท่านจะไล่ด้วยวิธีต้มน้ำร้อนลวกเหมือน ฆ่าเบ็ดฆ่าไก่หรือ นขา-ทันตา จะเอาแหนบเอาคีมมาคีบดึงถอนออกมาอย่างนั้นหรือ ขอรับ หรือพระคุณท่านเจ้าคณะจะว่าอย่างไรให้ว่ามา พวกกระผมและพวกญาติโยม ทั้งหลายจักได้ฟัง ถ้าท่านเจ้าคณะจะไล่กรรมฐานแบบนี้ กระผมก็ยินดีให้ไล่ขอรับ”

ท่านอุปัชฌาย์ เจ้าคณะหมวดบ้านเคิ่งใหญ่ ได้ฟังแล้วก็ยังมีความโกรธมาก แต่จะ ทำอะไรก็ไม่ได้ คว่าได้ยามแล้วก็ลุกเดินออกไปทันทีแบบไม่กล้ามองดูหน้าใครเลย หลังจากนั้น พระอาจารย์ฝันก็ได้พาลูกศิษย์ของท่านออกเดินธุดงค์ต่อไป มุ่งต่อภูเขาลำเนาไพร ไปทางบ้านหนองสูง อำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม ท่านได้พาลูกศิษย์ ของท่านไปพักทำความเพียรภาวนาอยู่ในถ้ำแห่งหนึ่งชื่อว่า ถ้ำจำปา แต่การเดินทางไป ถ้ำจำปานั้นลำบากมาก ทางแคบ รก เดินหลงทางวกไปเวียนมา ขึ้นๆ ลงๆ ดงก็หนา ป่าก็ทึบ ทั้งมีสัตว์ร้ายนานาชนิด พอไปถึงหนองน้ำใหญ่ก็พากันพักเหนื่อยสักครู่ แล้วก็ออกเดินทางต่อไป

พอเดินไปสักพักใหญ่ โยมผู้นำทางพาไปหลงทาง เดินไปเท่าไรก็ไม่ถึงสักที เกิดสงสัยเพราะหลงเดินวกย้อนกลับมาทางเก่า โดยเข้าใจว่าเดินไปหน้า ท่านอาจารย์

จึงบอกพวกเราหลงทางเดินกลับมาทางเก่าอีกแล้ว โยมผู้นำทางยังไม่เชื่อ ท่านจึงชี้ตรง
ที่นั่นพักเหนื่อยนั้นว่า “นี่ น้ำหนักที่เราบัวลงตรงที่เราเหนื่อยเมื่อตะกี้”
โยมจึงเชื่อ แล้วจึงกลับตั้งต้นเดินไปใหม่ ออกไปคราวนี้ไม่หลง ได้ไปถึงถ้ำก็ในราว
๕ โมงเย็น เห็นว่าค่ำแล้ว พวกโยมก็รีบเดินทางกลับบ้านเพราะกลัวจะมีดกลางทาง
ประเดี๋ยวเดินทางกลับบ้านไม่ได้ ท่านพระอาจารย์ถามพวกโยมที่มาส่งว่า “หมู่บ้านเขา
อยู่ที่ไหน” พวกโยมก็เรียนท่านว่า “ไม่ทราบ”

เมื่อพวกเขาพากันกลับบ้านหมดแล้ว ท่านก็พาพระเจดเลือกหาที่พัก ไปตัด
และกรองน้ำไว้ฉันไว้ใช้ กว่าจะแล้วเสร็จก็ตกค่ำมืดพอดี เดินทางทุลักทุเลเหนื่อย
อ่อนเพลียทั้งวัน จึงเข้าที่พัก สวดมนต์ไหว้พระแล้วก็นั่งทำสมาธิภาวนา ได้พิจารณา
ระลึกนึกถึงหมู่บ้านที่จะไปบิณฑบาตว่าจะอยู่ที่ทิศทางใด แล้วจึงปล่อยวาง มาตั้งสติ
กำหนดจิตให้รวมเป็นกำลัง ตั้งสมาธิให้จิตสงบด้วยความพยายาม ไม่ให้กำลังจิต
ย่อหย่อน (กำลังจิตนั้น คือ สติ วิริยะ ปัญญา ศรัทธา สมาธิ แต่ละอย่างนี้ สามัคคี
กับจิต ทำกิจร่วมกันในอารมณ์กรรมฐานที่เกิดปรากฏในจิตปัจจุบัน) ประเดี๋ยวเดียว
จิตก็รวมอารมณ์เป็นหนึ่ง จิตสงบแน่วแน่อยู่อารมณ์อันเดียว ความเหนื่อยอ่อนเพลีย
ง่วงเหงาหาวนอน ชี้แจงชี้คร้าน ฟุ้งซ่านรำคาญในจิตดับไป มีความสงบสบาย
อิมกายอิมใจ เกิดสว่างไสวในใจในจิต แล้วก็ปรากฏนิมิต ได้ยินเสียงว้าวร้อง ท่านได้
มองไปทางทิศทางที่ได้ยินเสียงก็ปรากฏเห็นทาง จึงได้เดินออกไปตามทาง เดินไปๆ
ก็ไปพบนาและกระท่อมนา พอมองข้ามทุ่งนาไปฟากฝ่ายโน้นเห็นมีหมู่บ้าน แล้วนิมิต
ก็หายไป

พอรุ่งเช้า ท่านก็ออกมาพาพระเณรปิดกวาดจัดสถานที่นั่งฉัน ถึงเวลาไปบิณฑบาต
ท่านก็พาพระเณรและตาปะขาวเดินออกไปตามทิศทางที่ปรากฏจดจำไว้ในนิมิต ได้เดิน
ไปไกลประมาณ ๒๐๐ เส้น ก็ไปเห็นกระท่อมนาและทางเข้าไปในหมู่บ้านมีจริงตาม
ความที่เห็นในนิมิต ไปถึงทุ่งนา หยดยืนคลุมผ้า บาสะพายบาตร เดินเข้าไปบิณฑบาต
ในหมู่บ้านซึ่งมีประมาณ ๗-๘ หลังคาเรือน เมื่อรับบิณฑบาตแล้ว เวลาจะกลับถ้า
กลับไม่ถูก เพราะทางออกมาเป็นป่ารก ดงหนา ป่าทึบ จึงหลง กลับไม่ถูก ถามชาวบ้าน

ก็ไม่มีใครรู้จักถ้าจำปาแม่สักคนเดียว เนื่องจากพวกเขาเหล่านั้นเพิ่งอพยพมาใหม่ ท่านจึงถามเขาอีกว่า “โยมรู้จักไหม หนองน้ำใหญ่อยู่ทางไหน” พวกโยมว่า “หนองใหญ่ พวกผมรู้จัก” “ถ้าอย่างนั้นโยมพาอาตมาไปให้ถึงหนองน้ำใหญ่ แล้วอาตมาก็จะไปถูก” พวกโยมจึงได้พาท่านไป เดินกลับมากกว่าจะถึงถ้า ตะวันก็ขึ้นสูง สายมาก เวลาประมาณ ๑๐ นาฬิกาเศษ

ที่ถ้าจำปาเป็นสถานที่วิวเวิ้งสงบ และแถมยังมีสัตว์ป่านานาชนิดเหลือหลาก มากหลายอีกด้วย จำพวกสัตว์ร้ายก็ชุกชุม ครูบาอาจารย์สมัยก่อน ลูกศิษย์คนใดจิตใจ ไม่ค่อยสงบ มีสติหลงใหล โลเล เหลาะแหละ มัวเมาประมาท ขาดความพยายาม ท่านมักสั่งให้ไปอยู่ฝึกต่อสู้กับสถานที่เช่นนั้น

ท่านพระอาจารย์ฝันได้พักทำความเพียรภาวนาปลุกศิษย์อยู่ที่ถ้าจำปาเป็นเวลา ครึ่งเดือนกว่า จากนั้นท่านก็ได้จาริกไปตามป่าเขาละแวกนั้น จนถึงเวลาจะเข้าพรรษา ท่านได้พาลูกศิษย์ของท่านเดินทางออกมาด้วยตั้งใจว่าจะกลับไปจำพรรษาอยู่กับ พระอาจารย์มั่น ที่เมืองอุบลฯ พอเดินทางไปถึงสำนักที่พักสงฆ์บ้านบ่อชะเนง ก็ได้พบกับท่านพระอาจารย์ทอง อโศโก ได้มาพักทำความเพียรภาวนาอยู่ที่นั่น จึงได้ทราบจาก ท่านพระอาจารย์ทองว่า พระอาจารย์ใหญ่มั่นท่านได้ลงไปอยู่กรุงเทพฯ กับท่านเจ้าคุณ ปัญญาพิศาลเถระ (หนู) วัดปทุมวนาราม ตั้งแต่เดือน ๓

เมื่อพระอาจารย์ใหญ่มั่นไม่อยู่ ท่านพระอาจารย์ฝันจึงพิจารณาว่า ที่เราได้ เดินทางมาจากการเที่ยววิเวกตามถ้ำตามภูเขาก็เพราะเรามีความต้องการที่จะมา จำพรรษาอยู่กับท่านพระอาจารย์มั่น เมื่อท่านพระอาจารย์ใหญ่มั่นไม่ได้อยู่ใน เมืองอุบลฯ แล้ว เราควรกลับไปทำความเพียรภาวนาจำพรรษาอยู่เขตท้องที่อำเภอ คำชะอีดีกว่า เพราะสถานที่นั้นเป็นธรรมสถาน ไม่พลุกพล่าน มีความเงียบสงบ เป็นเสนาสนะเหมาะแก่การบำเพ็ญทำความเพียรภาวนาเป็นอย่างยิ่ง เมื่อท่านคิด เปลี่ยนใจไม่จำพรรษาที่เมืองอุบลฯ แล้ว จึงเดินทางกลับไปยังสถานที่ดังกล่าว

พรรษาที่ ๔ พุทธศักราช ๒๔๗๑

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร เสด็จธุดงค์ไปที่บ้านห้วยทราย ชาวบ้านมีศรัทธานิมนต์ให้ท่านอยู่จำพรรษาในละแวกนั้น จึงได้ไปจัดทำสำนักเป็นเสนาสนะพักจำพรรษาชั่วคราวที่ป่าหนองขอน ปี พ.ศ. ๒๔๗๑ พระอาจารย์ฝั้นจำพรรษาบ้านห้วยทราย อำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม เมื่อหมดเขตพรรษาปวารณาแล้ว ท่านได้ออกเดินทางย้อนกลับทางเมืองอุบลฯ อีกครั้ง ได้มาพบกับท่านพระอาจารย์สิงห์ และพระอาจารย์มหาปิ่น ที่บ้านหัววัว ท่านพระอาจารย์สิงห์จึงได้นัดพระคณะลูกศิษย์กรรมฐานที่ได้ติดตามพระอาจารย์ฝั้นทั้งหมดซึ่งอยู่ในท้องที่จังหวัดอุบลฯ (ท่านพระอาจารย์ฝั้นก่อนที่ท่านจะลงไปกรุงเทพฯ ท่านได้มอบให้ท่านพระอาจารย์สิงห์ และพระอาจารย์มหาปิ่น ปกครองอบรมพร้าสอนสาธุศิษย์ของท่านทั้งหมดแทน) ให้เข้ามาที่พักสงฆ์บ้านหัววัว เพื่อร่วมปรึกษาเกี่ยวกับไปช่วยทางจังหวัดขอนแก่น ที่ประชุมได้ปรึกษากันว่า พวกเราควรออกเดินธุดงค์ไปเผยแพร่การประพฤติปฏิบัติธรรมแก่ประชาชนชาวจังหวัดขอนแก่น เพื่อช่วยท่านเจ้าคุณพระพิศาลธรรมาธิบดี (จันทร์ เขมีย์) ซึ่งท่านได้ไปเป็นเจ้าคณะจังหวัดฝ่ายธรรมยุต จังหวัดขอนแก่น

เมื่อในที่ชุมนุมปรึกษาได้ตกลงถูกต้องพร้อมแล้ว จึงได้แยกย้ายกันออกเดินธุดงค์ไปคนละทิศคนละทาง แต่ก็ได้นัดหมายให้ไปรวมกันที่จังหวัดขอนแก่น ก่อนเข้าพรรษา พระอาจารย์ฝั้นได้ออกเที่ยววิเวกมาทางจังหวัดสกลนคร เพื่อเยี่ยมเยียนโยมและญาติพี่น้องของท่าน ซึ่งอยู่บ้านบะทอง อำเภอพรรณานิคม จังหวัด

สกลนคร ได้ขึ้นนั่งรถยนต์ ท่านเล่าว่าตั้งแต่เกิดมายังไม่เคยเห็นรถยนต์เลย จึงคิดจะลองขึ้นนั่งดูบ้าง บอกกะคนรถว่าท่านจะไปลงที่บ้านม่วงไข่ อำเภอพรรณานิคม ถึงบ้านม่วงไข่ รถหยุด ท่านลงจากรถยนต์แล้วออกเดินลัดทุ่งนาข้ามห้วยน้ำอูนไปบ้านบะทอง ไปพักที่ป่าช้าอยู่ทางทิศตะวันตก วัดโพนทอง (ที่วัดป่าอุดมสมพรปัจจุบัน)

ท่านได้พักเทศนาอบรมสั่งสอนสมควรแก่อัธยาศัยแล้ว จึงได้รู้จุดต่อไป ได้ไปอำเภอวาริชภูมิ ผ่านอำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ผ่านอำเภอกุมภวาปี แล้วผ่านไปอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ได้ขึ้นรถไฟที่สถานีน้ำพองไปลงที่สถานีขอนแก่น เพื่อจะได้ไปพบกับท่านพระอาจารย์สิงห์ และพระอาจารย์มหาปิ่น ที่ป่าช้าบ้านเหล่าฯ พระคณะกรรมฐานมีพระอาจารย์สิงห์เป็นหัวหน้า พระอาจารย์มหาปิ่น ป.ธ. ๕ (น้องชายพระอาจารย์สิงห์) เป็นรองหัวหน้า ได้มาชุมนุมกันทั้งหมดจำนวน ๗๐ รูป ที่ป่าช้าเหล่าฯ (วัดป่าวิเวกธรรมในปัจจุบัน)

เมื่อพระคณะธรรมจาริกได้เดินทางมาถึงหมดครบชุดแล้ว ก็ได้แยกย้ายกระจายกันไปอยู่ตามหมู่บ้านที่มีสถานที่เป็นป่าร่มเย็นเงียบสงัดในท้องที่อำเภอเมืองขอนแก่น

พระราชชาติ ๕ พุทธศักราช ๒๔๗๒

พระอาจารย์ฝั้นออกเดินทางไปบ้านผือ ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้พักที่ป่าดอยภูตา มีศาลเจ้าภูตาทหลังเล็กๆ หรดโถมรกรูปร่าง ชาวบ้านสร้างไว้เช่นสรวง ตามความเชื่อว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ ปีหนึ่งๆ พอถึงฤดูกาล ชาวบ้านช่วยกันจัดหาสัตว์ สี่เท้า สองเท้า ข้าวปลา สุรา อาหาร ฆ่าสัตว์ ๒ เท้า ๔ เท้า เอามาทำพิธีกรรมเช่นสรวง เจ้าพ่อภูตาทุกๆ ปี

เมื่อชาวบ้านได้เห็นพระมาพักอยู่ที่ศาลเจ้าพ่อภูตาของเขาก็เกิดความไม่พอใจ บางคนมีความโกรธแค้นมาก ผู้ใหญ่บ้านกับลูกบ้านสี่คนด้วยกันพากันออกไปดู ก็เห็นพระคณะของพระอาจารย์ฝั้นออกมาพักอยู่ที่นั่นจริง ทั้งสี่คนเกิดความไม่พอใจ ได้แสดง ปฏิบัติต่างๆ คนหนึ่งในสี่คนพูดขึ้นว่า “พระอะไรมาอยู่อย่างนี้ วัดมีทำไมไม่ไปอยู่ที่นี้ไม่ใช่ที่อยู่ของพระ” แล้วก็ร้องตะโกนเสียงดังว่า “เอาปืนมายิงให้มันตายเสีย” เสียงอีกคนร้องขึ้นเสียงดังๆ อีกว่า “เอาสากมอง (ไม้ที่เขาทำเป็นสากกระเดื่องสำหรับ ตำข้าวเปลือก) ตีหัวให้มันแตกก็แล้วกัน” อีกคนหนึ่งว่า “พวกเราช่วยกันเอาดินขว้างให้มันออกไปเสียจากที่นี่”

ฝ่ายผู้ใหญ่บ้านก็ว่า “พวกเราควรเข้าไปถามดูเสียก่อน จะเป็นพระจริงหรือ พระปลอม พระร้ายหรือพระดี พวกเราจะได้อะไร” ทั้งสี่คนพอใจในคำพูดของผู้ใหญ่บ้าน จึงได้ถอยออกมายืนห่างๆ โยมผู้ใหญ่บ้านเดินเข้าไปนั่งใกล้พระอาจารย์ฝั้นแล้ว ถามว่า “ท่านมาอยู่ที่นี้ทำไม ท่านต้องการอะไรในที่นี้” ผู้ใหญ่บ้านถาม “อาตมาได้

เดินออกจากรุกขมูลกรรมฐาน ต้องการอยู่สถานที่เงียบสงบเพื่อปฏิบัติอบรมจิตตามแบบฉบับเยี่ยงอย่างพระอรหันต์กรรมฐานแต่สมัยก่อน อาตมาได้มาเห็นสถานที่ตรงนี้เป็นที่วิเวกเงียบสงบดี ไม่มีใครกล้ามาเที่ยวพลุกพล่าน จึงได้ตกลงใจพากันพักที่นี่ โยมเห็นว่าพวกอาตมาพักอยู่ที่นี่ไม่ดีอย่างไรเล่า” ท่านพระอาจารย์ฝั้นตอบและถาม

“ไม่ดีซีท่าน ประเดี๋ยวเจ้าพ่อภูตาเคื่องเอา เข้าไปอาละวาดในหมู่บ้าน ทำความเดือดร้อนให้แก่พวกผมและชาวบ้าน เพราะไม่ห้ามปราม ปลอ่ยให้ท่านมาอยู่ที่นี่เป็นการไม่ดีอย่างนี้ซีท่าน พวกผมจึงไม่ต้องการให้คณะท่านอาจารย์พักที่นี่ขอรับ” ผู้ใหญ่บ้านพูด

“โยมคิดมากไปเอง ความจริงพวกอาตมากับเจ้าพ่อภูตาเข้ากันได้ อยู่ด้วยกันได้ ตากับหลานทำไมจะอยู่ด้วยกันไม่ได้ พวกอาตมาก็เหมือนลูกหลานของท่าน นับถือได้ แต่พวกโยมหรือ พวกอาตมานับถือด้วยไม่ได้หรอก อาตมาได้มาพักอยู่ที่นี่ ได้ทำความเพียร สวดมนต์ไหว้พระ นั่งทำสมาธิภาวนาทุกวันทุกเวลา ได้แผ่เมตตาจิตอุทิศส่วนกุศลผลบุญไปให้ท่าน เมื่อท่านเจ้าพ่อได้รับแล้วอนุโมทนา ท่านก็คงจะได้รับความสุขพ้นไปจากทุกข์ จากภัย จากเวร จากอันตรายทั้งหลายทั้งปวงดังนี้ ท่านคงดีใจ คงไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่พวกญาติโยมชาวบ้านดอก เพราะท่านมีความสุขกายสบายจิตจากผลบุญกุศลที่พวกอาตมาได้แผ่อุทิศส่งไปให้ โยมทั้งหลายจงพากันเข้าใจตามนี้ จึงจะถูก พวกอาตมาพักอยู่ที่นี่ได้พากันชำระบำบัดกวาดทำความสะอาดเตียนร่มรื่นไปหมด ดุจซีโยม แต่ก่อนเมื่อพวกอาตมายังไม่ได้มาอยู่ กับที่พวกอาตมาอยู่เวลานี้เป็นอย่างไรเล่า เหมือนกันหรือ แต่ก่อนมันรกรุงรังไปหมดไม่ใช่หรือ เตี้ยวนั้นมันสะอาดขึ้นมิใช่หรือ”

ผู้ใหญ่บ้านได้ฟังทั้งได้เห็นประจักษ์ข้อเท็จจริงตามความเป็นจริงตามที่พระอาจารย์ฝั้นแสดงได้ยกเหตุผลขึ้นมาอ้างดังนี้ ทำให้โยมผู้ฟังทุกคนนึกเอะใจ เพราะไม่เคยเห็นไม่เคยได้ยินพระองค์ไหนแสดงให้ฟังอย่างนี้มาก่อนเลย แล้วนี่ก็อยากจะลองภูมิความรู้ของพระอาจารย์ฝั้น จึงได้คิดข้อธรรมตั้งเป็นปัญหาถามพระอาจารย์ก็ได้ตอบแก้ปัญหาย่างว่องไว พร้อมทั้งข้ออุปมาอุปมัย เปรียบเทียบ

ให้เข้าใจทุกแง่มุมอย่างคล่องแคล่ว องอาจ จนเป็นที่พอใจของผู้ฟังเป็นอย่างดี ถึงกับผู้ใหญ่บ้านได้ลั่นปากพูดออกมาว่า “น่าเลื่อมใสจริงๆ องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์เที่ยวไปโปรดสัตว์แสดงธรรมสั่งสอนเมื่อสมัยก่อนฉันใด เดียวนี้ ท่านพระอาจารย์ก็ได้พาคณะมาเที่ยวแสดงธรรมสั่งสอนโปรดพวกเราฉันนั้น” ส่วนพวกลูกบ้านที่ออกมายืนอยู่ห่างๆ ก็ได้ขยับเข้ามานั่งใกล้ๆ ทุกคนมีความพอใจและเลื่อมใสมาก ซวณกันกราบแล้วเข้าไปในหมู่บ้าน ไปชนเอา หมอน เสื้อ สาด อาสนะ น้ำฉัน น้ำใช้ จัดทำที่พักถวายท่าน ชาวบ้านก็ได้ทำบุญใส่บาตร ออกฟังเทศน์และปฏิบัติธรรม จำศีล ภาวนาทุกวันๆ ทำให้เขาเกิดมีศรัทธา เลื่อมใสในองค์พระอาจารย์ขึ้นมาก จึงได้พร้อมใจกันนิมนต์ให้ท่านอยู่จำพรรษา ท่านพระอาจารย์จึงว่า “ที่ตรงนี้จะอยู่จำพรรษาไม่ได้ เพราะมันอยู่ใกล้ลำน้ำชี หน้าฝนน้ำท่วม” คณะโยมชาวบ้านจึงได้ไปจัดที่ป่าช้าถวายท่าน แล้วนิมนต์ท่านและคณะของท่านให้อยู่จำพรรษา พระอาจารย์จึงได้เข้าจำพรรษาที่ป่าช้าบ้านฝือ ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ในกลางพรรษาปีนั้น มีชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่งยังไม่ได้เข้ามารับการฝึกอบรมปฏิบัติ รับพระไตรสรณคมน์ ยังมีทิฐิผิด เชื่อถือและนับถือผิด ยังถือฤกษ์ วัน เดือน ปี ดีร้าย ถือพระภูมิเจ้าที่ภูตผีปีศาจ ทำการเช่นสรวงบูชาที่ตนเข้าใจว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ถูกผีเจ้าภูตมาเข้าสิงอาละวาดก่อกวนคนในกลางบ้านของคนกลุ่มนั้น เข้าสิงคนนั้น จากคนนั้นไปเข้าคนโน้น ออกจากคนโน้นไปเข้าคนนี้ ทำให้ผู้คนล้มตายไปแล้วก็มีที่ยังไม่ตายก็มี ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนด้วยผีที่เข้ามาอาละวาดเบียดเบียน

พวกผู้มีศรัทธาเลื่อมใส ได้รับและเคารพเชื่อถือนั่งอยู่ในคุณพระรัตนตรัย ไม่ถือมงคลภายนอก ถือแต่คุณพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งที่ระลึก มีแต่เข้าวัดฟังธรรม จำศีลภาวนา ทำบุญทำทานเป็นประจำ เห็นผีเข้าไปอาละวาดเบียดเบียน ชาวบ้านกลุ่มนั้นดังกล่าวแล้ว จึงได้ชวนกันออกไปวัด เข้าไปกราบนมัสการท่านพระอาจารย์ฝั้น แล้วจึงกราบเรียนท่านว่า “เวลานี้พวกผี ปีศาจ เข้าไปอาละวาดก่อกวน ชาวบ้านดังกล่าวมาแล้ว พวกดิฉันและลูกๆ เกรงว่าจะถูกผีเข้าเจ้าสิงเหมือนกับพวกนั้น พวกดิฉันขอความเมตตาจากพระอาจารย์กรุณาได้เป็นที่พึ่งแก่พวกดิฉันและลูกด้วย”

พระอาจารย์จึงพูดให้พวกโยมมีกำลังใจว่า “พวกเราอย่าพากันกลัวเลย ไม่เป็นไรดอก ไม่ต้องกลัว ให้พากันตั้งใจน้อมนึกระลึกถึงคุณพระพุทธรเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ เอามาเป็นที่พึ่งที่นับถือ แล้วนึกบริกรรมภาวนาว่า พุทโธ ธัมโม สังฆโม พุทโธ ธัมโม สังฆโม พุทโธ ธัมโม สังฆโม ๓ จบแล้ว ให้ระลึก พุทโธฯลฯฯลฯฯ คำเดียว ให้ระลึกรึกในใจตลอดไป ทุกวันทุกคืน ยืน เดิน นั่ง นอน ดังนี้ ผีเจ้าพ่อ ผีภูตา ผีโหง ผีท่า จะมาทำอะไรเราไม่ได้ดอก กลัวทำไม เราได้คุณพระมาเป็นที่พึ่งแล้ว **พุทโธ**คือเป็นองค์คุณของพระพุทธรเจ้า **พุทธานุภาวณะ** คุณพระพุทธรเจ้ามีคุณนามหา อานุภาพมาก พระองค์ทรงชนะข้าศึก ศัตรู หมู่ปัจจามิตรจะคิดเบียดเบียนกระทำร้ายอะไรไม่ได้ **ธัมโม**เป็นองค์คุณของพระธรรม อันนำมาซึ่งความเป็นธรรมศักดิ์สิทธิ์ **ธัมมานุภาวณะ** คุณของพระธรรมมีคุณนามหาอานุภาพมาก ย่อมคุ้มครองปกปักรักษาพิทักษ์รักษาผู้ปฏิบัติให้พ้นจากทุกข์ภัยอันตรายทั้งปวงได้ **สังฆโม**เป็นองค์คุณของพระอริยสงฆ์ ผู้ทรงคุณอันศักดิ์สิทธิ์วิเศษ ผู้ควรกราบไหว้สักการบูชา เป็นเนื้อนาบุญของสัตว์โลก ไม่มีที่ไหนอื่นอีกแล้วจะเหนือกว่า **สังฆานุภาวณะ** คุณของพระอริยสงฆ์สาวกของพระพุทธรเจ้านั้นมีคุณนามหาอานุภาพมาก ถ้าผู้ใดได้น้อมระลึกกราบไหว้ เคารพปฏิบัติ อยู่เสมอแล้ว ก็สามารถคุ้มครองและป้องกันทุกข์อุปัทวันตรายทั้งหลายทั้งปวงทุกสิ่งได้ คุณพระพุทธร พระธรรม พระสงฆ์ สรรณะของเรา ที่พึ่งของเรามีเท่านั้น เราต้องระลึกถึง พระองค์ เมื่อเข้าถึงพระองค์แล้วจึงจะพึ่งพระองค์ได้ ถ้าไม่ถึงก็พึ่งไม่ได้ ถ้าเราระลึก เคารพ กราบไหว้บูชา ระลึกภาวนาทุกวันทุกเวลาอยู่อย่างนี้ ให้เรียกผีมากินว่า ผีเอ๋ย จงมากินเถิด จ้างให้ก็ไม่กล้ามากินดอก”

เมื่อโยมได้ฟังธรรมของพระอาจารย์ฝันแสดงจบลงแล้ว ทำให้พวกเขาเกิดเพิ่มกำลังใจในความเลื่อมใสเป็นอย่างยิ่ง พากันกำหนดจดจำแล้วตั้งใจระลึกนึกท่องบริกรรมพรำภาวนาตลอดวันเวลาไม่ได้ขาด ก็ปรากฏว่าพวกภูตผีที่ก่อวณเบียดเบียนไม่กล้าเข้ามาใกล้กรายทำอันตรายแก่พวกชาวบ้านที่เข้าวัดปฏิบัติภาวนานั้นเลย จนพวกนั้นออกปากถามผีขณะที่เข้าสิงคนอยู่นั้นว่า “ทำไมท่านเจ้าตาไม่ไปเข้าสิงคนที่อยู่ทางโน้นบ้าง” ผีเจ้าตาในร่างของคนตอบว่า “เข้าไปใกล้เขาไม่ได้ ข้าไม่กล้าไปเข้าจะกล้าไปได้อย่างไร เพราะในบ้านของพวกเขาเหล่านั้นเห็นมีแต่พระนั่งเป็นแถวเต็มไปหมด”

ความจริงคนในบ้านหมูนั้น ไม่มีใครมีพระพุทธรูปไว้ในบ้านสักองค์แม้แต่คนเดียว เป็นแต่เพียงพวกเขาเหล่านั้นมีจิตเลื่อมใส ได้เคารพปฏิบัติกราบไหว้รำลึกนึกบวกรกรรมค้ำภาวณาเท่านั้น ทำให้เจ้าผีเจ้าภูตามองเห็นพระนั่งอยู่เต็มบ้านไปหมด พวกชาวบ้านที่นับถือผี ไม่นับถือพระ เมื่อถูกผีเจ้าตาก่อทวน จึงได้นัดประชุมปรึกษารักษาหรือกันเรื่องเก็บเงินเอามาจ้างหมอผีให้เขามาทำพิธีไล่ผีให้หนีออกไปจากบ้านให้สิ้นซาก เมื่อในที่ประชุมได้ตกลงพร้อมใจกันแล้ว จึงไปติดต่อกับหมอผี หมอผีบอกว่าจะให้ไปไล่ผีออกไปจากบ้านนั้นทำได้ รับรองไม่ยาก แต่ต้องเอาเงินมาให้เสียก่อน จึงจะไปทำพิธีขับไล่ผีให้ได้ ถ้าไม่เอาเงินมาเสียก่อน เมื่อเราได้ทำการขับไล่ผีให้ได้ออกไปแล้ว ประเดี๋ยวภายหลังจะเอาเงินจากใครก็ได้ ไม่มีใครยอมออกให้ เราจึงต้องเก็บเงินเอาไว้ก่อน

ทุกคนเมื่อได้ยินหมอผีพูดดังนั้นแล้ว จึงได้แต่งตั้งให้มีผู้เดินเก็บเงินจากชาวบ้านทุกๆ หลังคาเรือน ถ้าเรือนใดไม่ยอมเสียเงิน เขาจะไม่ยอมขับไล่และป้องกันผีในเรือนนั้นให้ ส่วนคณะญาติโยมพวกที่มีความเคารพนับถือพระ ละจากการนับถือผีชวนกันเข้าไปวัดไปกราบเรียนพระอาจารย์ขึ้นว่า “เวลานี้คณะกรรมการในหมู่บ้านได้ประชุมกันเก็บเงินตามชาวบ้านทุกๆ หลังคาเรือน เอาไปจ้างหมอผีให้ขับไล่และป้องกันผีที่เข้ามาอาละวาดอยู่ในบ้านให้หมดไป ถ้าใครไม่ออกเงิน เขาจะไม่ป้องกันและขับไล่ผีออกจากเรือนนั้นให้ ขอโอกาสพ่อแม่ครูบาอาจารย์ พวกดิฉันสมควรจะออกเงินค่าขับไล่ค่าคุ้มครองป้องกันผีกับพวกเขาหรือไม่ หรือพ่อแม่ครูบาอาจารย์จะให้พวกดิฉันทำอย่างไรดี”

พระอาจารย์ขึ้นได้ฟังแล้วท่านยิ้มๆ หัวเราะ แล้วพูดว่า “ถ้าหากว่าเขาเรียกรับเงินเอาสร้างสาธารณประโยชน์ เช่น กุฏิ วิหาร ศาลาการเปรียญ โรงเรียนประชาบาล โรงพยาบาลสาธารณสุข เหล่านี้ควรให้ ถ้าเขาเก็บเงินเอาไปเป็นค่าจ้างผี อย่าให้เพราะพวกเราไม่ได้นับถือผี พวกเราไม่เคยเช่นสรวง ชุบเลี้ยงผี พวกเราเคารพนับถือไหว้กราบบูชาแต่พระเท่านั้น เราพึ่งพระ ไม่ได้พึ่งผี ผีไม่มีอยู่ในบ้านเรือนของพวกเรา เราพึ่งอะไรผี เราพึ่งอะไรไม่ได้สักอย่าง พวกเราพึ่งดูแลอะ ขี้รำยก็เหมือนผี เลวก็เหมือนผี

สกปรกก็เหมือนผี ไม้ก็เหมือนผี ชี้เกียจชี้คร้านก็เหมือนผี ผีไม่ใช่เป็นของดี สิ่งใดที่ไม่ดีแล้ว เขาก็เอามาเปรียบเทียบกับผีทั้งนั้น อาตมาจึงได้กล่าวว่า ผีเป็นสิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่ไม่ดีเราไม่ควรเอามาเป็นที่พึ่งมิใช่หรือ หรือว่ายังไง ใครต้องการสิ่งที่ไม่ดีบ้าง ทุกคนไม่ต้องการมิใช่หรือของไม่ดี พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ทั้ง ๓ อย่างนี้เป็นที่เลิศที่ประเสริฐ พวกเราเรียกว่าคุณพระรัตนตรัย ผู้ที่เลื่อมใสเคารพกราบไหว้บูชา แล้วตั้งจิตระลึกนึกภาวนาเอาเป็นที่พึ่งของตน อย่างที่เรียกว่า **พระไตรสรณคมน์** บุคคลใดจะเป็นผู้หญิงหรือชายก็ตาม จะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ตาม มีความเคารพกราบไหว้สักการบูชาด้วยศรัทธาความเลื่อมใสในคุณพระรัตนตรัย ผู้นั้นแลจักได้ที่พึ่งอันเกษม ที่พึ่งอันเป็นมงคลอุดมสูงสุด พวกเราทั้งหลายได้ที่พึ่งเช่นนี้แล้ว ย่อมพ้นไปจากทุกข์ทั้งปวง

ดังนี้ พวกท่านเข้าใจใหม่พวกเราทั้งหลาย เรื่องมันเป็นอย่างนี้ ญาติโยมทั้งหลาย เข้าใจหรือยัง นี่แหละที่พึ่งของเรามีเท่านั้น พวกท่านเข้าใจไว้ **นัตถิ เม สรรณัง อัญญัง** ที่พึ่งอื่นของเราไม่มี **พุทโธ เม สรรณัง วะรัง** พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของเรา **นัตถิ เม สรรณัง อัญญัง** ที่พึ่งอื่นของเราไม่มี **ธัมโม เม สรรณัง วะรัง** พระธรรมเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของเรา **นัตถิ เม สรรณัง อัญญัง** ที่พึ่งอื่นของเราไม่มี **สังโฆ เม สรรณัง วะรัง** พระสงฆ์เป็นที่พึ่งอันประเสริฐของเรา **นัตถิ** แปลว่า ไม่มี ทำนปฏิกุสธมต พึงอะไรไม่ได้สักอย่างในไตรโลก คือ กามโลก รูปโลก อรูปโลก ถ้าเรามีคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไว้ที่ใจของเราบริบูรณ์เต็มที เราจะไปอยู่โลกไหนก็ได้ เพราะเรามีที่พึ่งที่อาศัยที่ไปที่อยู่แล้ว เราจะไปจะอยู่ก็มีความสุข เราจะพึงอะไรก็พึงได้ เมื่อเรามีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไว้ในใจของเราอย่างล้นฝั่งอยู่เสมอ ไม่บกพร่อง เราจะพึงโลกไหนก็พึงได้โดยแท้ ไม่ต้องสงสัย เมื่อพวกท่านทั้งหลายได้สดับในโอวาทานุศาสน์แล้ว ให้พากันกำหนดจดจำไว้ในใจ นำเอาไปปฏิบัติตาม อย่าพากันมีความประมาท ดังได้แสดงมาด้วยประการฉะนี้”

เมื่อพระอาจารย์ผันท่านได้แสดงธรรมชี้แนะนำพร่ำสอนจบลงแล้ว ญาติโยมทุกคนที่นั่งฟังเกิดความปีติปลื้มในใจ เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง

จึงได้พากันเลิกละสละทิ้งการนับถือพระภูมิเจ้าที่ ภูตผี ปีศาจ ที่พวกเขาเคยเชื่อนับถือมาแต่เก่าก่อนนมนานจนหมดสิ้น ได้สมาทานถือศีลกับพระไตรสรณคมน์ตั้งแต่นั้นมา เมื่อออกพรรษาปวารณาแล้ว พระอาจารย์ฝันได้อำลาญาติโยมออกเที่ยวชูดงค์ไปตามป่า หาดสถานที่มีป่าที่สงบวิเวกทางเขตอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จึงได้จัดเตรียมเก็บบริวารเป็นการสำเร็จเสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้ออกเดินทางจากที่พักสำนักโนนป่าช้า บ้านฝื่อ ได้เข้าไปพักที่วัดศรีจันทร์ในเมืองขอนแก่น ส่วนญาติโยมพอได้ทราบข่าวพระอาจารย์ฝันได้ออกจากสำนักแล้ว พวกเขามีความโศกเศร้าโศกาอาลัยในจิตใจเป็นอันมาก ไม่สามารถระงับดับความอาลัยจากจิตใจของตนได้ พวกเขาก็กุหนว่า “ชาวเราทั้งหลายจะอยู่ได้อย่างไรเมื่อไม่มีพระอาจารย์ มาเถิดพวกเรา ไปพวกเราติดตามท่านไป ไปขอร้องให้ท่านมีความเมตตากลับมาอนุเคราะห์โปรดชาวบ้านฝื่ออีกครั้งเกิด”

เมื่อทุกคนตกลงตัดสินใจไปด้วยกันแล้ว ต่างก็ได้รับออกเดินทางติดตามพระอาจารย์ไป ได้ไปทันพบท่านพระอาจารย์ฝันที่วัดศรีจันทร์ จึงพากันเข้าไปอ้อนวอนขอร้องให้ท่านมีความเมตตาโปรดญาติโยมอีกครั้งเกิด ขณะเดียวกัน ภูตผีที่ชาวบ้านได้เลิกนับถือและเชื่อถือได้สละละทิ้งจนมีความสงบหลบหนีไปแล้ว ได้กลับเข้ามาอาศัยเบียดเบียนชาวบ้านอีก เหมือนกับว่าภูตผีเหล่านั้นช่วยมาเป็นใจกับชาวบ้านเป็นเหตุให้ชาวบ้านได้ยกเอาเรื่องนี้ขึ้นร้องเรียนพระอาจารย์อีกด้วยว่า “หลังจากท่านพระอาจารย์ได้เดินทางมาแล้ว ภูตผีที่เคยหลบหนีหายไปแล้ว ก็ได้กลับเข้ามาอาศัยอยู่ทุกหลังคาเรือนอีก มันมาเข้าทรงเข้าสิงเบียดเบียนชาวบ้านให้ได้ลำบากเดือดร้อนวุ่นวายเข้าอีก ขอพระอาจารย์ได้เมตตาพวกกระผมชาวบ้านฝื่อบ้างเถิด ถ้าไม่มีท่านพระอาจารย์แล้ว พวกกระผมและชาวบ้านฝื่อก็จะอยู่ไม่ได้ อยู่ได้ก็จะเป็นความสุขท่านพระอาจารย์องค์เดียวเท่านั้นที่มีความสามารถแก้ปลดเปลื้องระงับดับความเดือดร้อนเป็นทุกข์ที่ปรากฏอยู่ในเวลานี้ได้”

เมื่อพระอาจารย์ฝันได้ฟังคำอาราธนาขอร้องนิมนต์ให้ท่านกลับเพื่อจะได้ช่วยระงับดับความเดือดร้อนดังกล่าวแล้ว ทำให้ท่านมีจิตเมตตาสงสารชาวบ้านฝื่อที่มี

ศรัทธาเพิ่งเริ่มเข้าวัดปฏิบัติ ฟังธรรม จำศีล ให้อุฬาราชกุมารี ท่านก็ได้พิจารณาในใจ
ปรารถนาถึงตัวท่านเองว่า ที่เราได้บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนานี้ก็มีความตั้งใจ
เจตนาที่จะเข้ามาทำประโยชน์ตนและประโยชน์ส่วนรวม บัดนี้ญาติโยมก็ได้เกิดมี
ศรัทธาความเลื่อมใสในพระศาสนา เขามีความพอใจใคร่จะศึกษาปฏิบัติฝึกหัดอบรม
บ่มอินทรีย์จะได้เป็นปัจจัยอุปนิสัยบารมีแก่กล้ายิ่งขึ้นไป ถ้าเราไม่กลับไปให้ได้
บำเพ็ญประโยชน์ในคราวครั้งนี้ ก็เท่ากับว่าเราทำงานผิดพลาดขาดจากประโยชน์อย่าง
น่าเสียดาย ความจริงเราก็มุ่งมาบำเพ็ญประโยชน์ส่วนนี้โดยตรงอยู่แล้ว เป็นโอกาสอันดี
ที่เราจะได้นำธรรมานุธรรมปฏิบัติ มาฝึกหัดเผยแพร่ให้แก่ประชาชนได้ฝึกฝนตน
ให้ถูกต้องตามอริยมรรคปฏิบัติ จักได้ดำรงทรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาสืบไป

ท่านพระอาจารย์ฝันได้ตัดสินใจกลับ จึงรับคำอาราธนาของญาติโยมว่า “อาตมา
รับนิมนต์แล้ว ให้พากันสบายใจ กลับบ้านกลับช่องกันเสีย อาตมาก็จะตามไปภายหลัง”
คณะโยมบ้านผือได้พากันยกมือสาธุ สาธุการระฟุ้งมือน้อมกราบพระอาจารย์ด้วยความ
ความดีใจที่ได้สมหวัง ยิ่งความปรารถนาให้แก่ชาวบ้านผือที่นั่งรอคอยฟังทุกๆ คน
คงเป็นด้วยกุศลที่ทุกคนได้เคยบำเพ็ญมา พระอาจารย์จึงเมตตากลับมาโปรดพวกเรา
ดังนี้

พรรษาที่ ๖ พุทธศักราช ๒๔๗๓

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ได้กลับมาจำพรรษาสำนักโนนป่าช้า บ้านผือ อีกเป็นครั้งที่ ๒ ติดต่อกัน ในพรรษานี้ พระอาจารย์ได้ตั้งจิตคิดสมาทานอธิษฐานใจในข้อวัตรปฏิบัติขัดเกลาเฟื้องเฟือกจิตบำเพ็ญทำความเพียร เหมือนกับที่ท่านเคยปฏิบัติมาทุกๆ ปี ท่านยินดีตามที่มีอยู่ เป็นผู้ไม่มีความอยาก มักน้อยสันโดษ สำรวมในอธิศีล อบรมอยู่ในอธิจิต จำเรี่ยวเจริญให้บริบูรณ์ยิ่งด้วยอธิปัญญาเพื่อให้ได้มาซึ่งวิชา วิมุตติ ท่านยินดีในที่วิเวกสงบ ขจัดเสียซึ่งความคลุกคลี และทั้งได้ตั้งใจเทศน์ธรรม แนะนำพร่ำสอนแก่พุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และนักบวชจนตลอดพรรษา ประชาชนได้หลังไหลเข้าวัด ฟังธรรมจำศีล เจริญภาวนา เพิ่มจำนวนมากขึ้นๆ ทุกวันๆ ท่านสอนให้เขาเลิกละการทรงเจ้าเข้าผีตลอดถึงการเซ่นบวงสรวง ลักการะพระภูมิเจ้าที่ ภูตผีปีศาจ หักไม้ ดูหมอน ถือฤกษ์ ถือยาม เป็นความเห็นผิด ไม่ถูกต้องตามธรรมทางพระพุทธศาสนา ให้นำมาซึ่งทุกข์โทษ ไม่เกิดประโยชน์แก่ผู้กระทำ ญาติโยมโดยส่วนมากที่ได้ฟังเทศน์อบรมธรรมที่พระอาจารย์ได้พร่ำสอนแล้ว ก็พากันเลิกละจากทางผิด ตั้งจิตระลึกรู้สึกน้อมไหว้กราบเคารพรับนับถือแต่ในคุณพระรัตนตรัยเอามาเป็นที่พึ่งของตนทุกๆ คน ตั้งแต่นั้นมาตลอดกระทั่งจนทุกวันนี้

ออกพรรษาแล้ว ท่านพระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ ได้มาชักชวนพาไปเที่ยววิเวกทางจังหวัดอุดรธานี พอเดินทางไปถึงบ้านจืด อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี พระอาจารย์อ่อนได้แยกทางไปเยี่ยมพี่สาวป่วยหนักอยู่ที่บ้านดอนเงิน อำเภอกุมภวาปี

จังหวัดอุดรธานี (เป็นมาตุภูมิของพระอาจารย์อ่อน) พระอาจารย์ฝัน พักอยู่บ้านจิต แต่ลำพังองค์เดียว พระอาจารย์ฝันเผชิญต่อสู้กับปัญหาคนหากินในทางทุจริตมิจจาคีพ คือในบ้านจิต มีตาปะขาวผมยวคนหนึ่งชื่อว่า ไ้สุขุ ได้บัญญัติธรรมต่อไ้ ตั้งขึ้นมาเอง เป็นทางการหากินหลอกลวงชาวบ้านให้หลงเชื่อตามกลวิธีหากินหลอกลวงของเขาเอง ว่า “ชาวเราทั้งหลาย เราได้ไปพบของดี และเราก็ได้นำเอามาเผยแพร่แจกจ่ายให้พวกท่านทั้งหลาย ถ้าท่านผู้ใดใคร่อยากจะได้บรรลุธรรมเห็นธรรมแล้ว จงพากันจับเอาไ้ตัวผู้หนึ่งตัวและตัวเมียหนึ่งตัว นำเอามาให้เรา เราจะทำให้ท่านได้บรรลุถึงซึ่งธรรมของดีจริง โดยไม่ต้องทำอะไร ให้พวกท่านกลับไปอยู่ที่บ้านของท่านเฉยๆ ก็สามารถได้บรรลุธรรมรู้ขึ้นมาเองได้” พวกชาวบ้านที่ยังโง่เขลาเบาสติปัญญาเข้าใจว่าเป็นความจริง เพราะเห็นว่าท่านเป็นนักบวชทรงศีลธรรมประจำใจ ชาวบ้านจึงได้เชื่อถือและเลื่อมใส จึงต่างก็พากันจับไ้คนละคู่ๆ เอาไปให้ตาปะขาวผู้วางแผนหลอกลวงนั้นเป็นจำนวนมาก พระอาจารย์ฝันได้มาประสบเหตุการณ์เห็นวิธีหากินอันสกปรกโสมมเป็นกลหลอกลวงของไ้สุขุหลวงชาวบ้านเช่นนั้น ท่านพระอาจารย์รู้สึกมีความเมตตาสงสารชาวบ้านผู้ไม่คงแก่การศึกษา ปัญญายังอ่อนเป็นกำลัง จึงได้เรียกอีตาปะขาวไ้สุขุมาอบรมสั่งสอน ให้มีความรู้สึกสำนึกตนแล้วยอมรับสารภาพผิด ให้เขาเลิกละจากการหากินทุจริตมิจจาคีพต่อไป

แรกๆ ตาปะขาวไ้สุขุ เขาไม่ยอมเชื่อฟังในธรรมตามคำชี้แจงแสดงสั่งสอนของท่านอาจารย์ เพราะเขาถือว่าที่เขาทำไปแล้วนั้นไม่ผิด เขาอ้างว่า เขาไม่ได้บังคับให้เอามาให้ ชาวบ้านมีศรัทธามีความพอใจเอามาให้เราเอง เขาจึงมีความเห็นว่า ธรรมต่อไ้ของเขาไม่ดีและผิดตรงไหน ตาปะขาวธรรมต่อไ้ไ้สุขุ ยังอวดอ้างธรรมต่อไ้ของเขาเองว่า ในธรรมต่อไ้ของเขาได้บัญญัติสภาวะที่พึงของเขาถึง ๔ อย่าง คือ กุญฺฉัง พุทฺธัง รัมมัง สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ ดังนี้ อย่างนี้ดีกว่าของท่าน ของท่านมีแต่เพียง ๓ คือ พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เท่านั้น

ท่านพระอาจารย์ฝันได้ซักถามว่า **กุญฺฉัง** หมายถึงอะไร เป็นสภาวะที่พึงได้จริงหรือไม่ ตาปะขาวธรรมต่อไ้ไ้สุขุ ตอบคำถามของพระอาจารย์ฝันไม่ได้ กุญฺฉัง หมายถึงอะไรก็ไม่รู้ ไ้ได้แต่ว่าดีกว่า ดีกว่าเท่านั้น แต่ก็ไม่ทราบว่าเป็นอย่างไร ตาปะขาว

หมดปัญญาอธิบายความคำว่า กุญแจ ไม่ได้ จึงได้อาราธนาขอให้ท่านพระอาจารย์อธิบาย ท่านพระอาจารย์จึงได้อธิบายคำว่า กุญแจ ให้ฟังว่า คำว่า **กุญแจ** นั้น เป็นชื่อของโรคชนิดหนึ่ง มันเกิดขึ้นที่ร่างกายคนบางคน แปลว่าโรคเรื้อน จะพากันเอาโรคเรื้อนมาเป็น สรรณะที่พึ่งได้อย่างไร โรคเรื้อนนี้ถ้าหากว่ามันเกิดเป็นขึ้นมาอยู่ที่ร่างกายของผู้ใดแล้ว มิได้ทำให้ผู้นั้นได้รับความสุขความสบายเลย มีแต่ผู้นั้นจะต้องได้รับความทุกข์ เจียนตาย หรือทรมานจนถึงแก่ความตาย

ตาปะขาวธรรมต่อไก่ให้สุข ยังได้ตอบโต้ขึ้นมาว่า ผู้ที่นับถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ๓ อย่างนี้ ตายไปหมดแล้ว ถ้าถือ ๔ อย่าง เหมือนของเขาแล้วจะไม่ตาย ถึงตาย พระอินทร์ก็ใช้ให้เทวดาเอาสวิงทองคำมาตัดเอากระดูกมารวมกันเข้า แล้วเอาน้ำเต้าทองมารดชุบชีวิตให้ฟื้นขึ้นมา แล้วพาไปอยู่บนสวรรค์ชั้นฟ้า ท่านพระอาจารย์ฟัน ได้อธิบายพร้อมทั้งยกเหตุผลให้ฟัง ตาปะขาวธรรมต่อไก่ให้สุขก็ยังไม่ยอมสละทิว ของตนได้ ยังยกเอาคาถาคำบริกรรมภาวนาของเขาว่าตีวิเศษนัก ไม่มีของใครอื่นใด จะสู้ได้ คือ ทุ สะ นะ โส โม นะ สา ทุ คาถาบริกรรมภาวนาของเขา ๘ อักขระนี้ คืออย่างมหัศจรรย์

เมื่อตาปะขาวกล่าวจบลงแล้ว ท่านพระอาจารย์ได้ยกเอาคาถาของเขานั้นขึ้นมา แสดงให้เขาฟังต่อไปว่า คำว่า **ทุ สะ นะ โส** นั้น เป็นคาถาของเปรต ๔ คน ที่ตายไป ตกนรก ชื่อว่า **โลหกุมภี** มีความร้อนเดือดพล่านด้วยน้ำทองแดงอยู่ตลอดเวลา เรื่องมีอยู่ว่า เปรต ๔ คนนั้น เมื่อคราวได้ไปบังเกิดเป็นมนุษย์ ได้เกิดเป็นบุตรเศรษฐี มีทรัพย์มาก ในเมืองนั้นมีตระกูลเศรษฐีอยู่ ๔ คน เศรษฐีทั้ง ๔ คนนั้น ทุกคนต่าง ก็มีลูกชายด้วยกันทั้ง ๔ คน มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันและเป็นเพื่อนกัน มีความรัก กันมาก ไปไหนก็ไปด้วยกัน บุตรเศรษฐีทั้ง ๔ คน มีรูปร่างหน้าตาสะสวยงดงามมาก ทำให้สตรีมีความกำหนัดรักใคร่เคลิบเคลิ้มหลงใหลในรูปสมบัติอันงามที่มีผิวพรรณ ผุดผ่องของบุตรเศรษฐี พร้อมทั้งมีคุณสมบัติและทรัพย์สมบัติข้าวของเงินทอง แก้วแหวนแสนสิ่งก็มาก บุตรเศรษฐีทั้ง ๔ คน ได้อาศัยที่ตนมีรูปสมบัติและทรัพย์สมบัติ ใช้จ่ายทรัพย์นั้นล่อให้ผู้หญิงชอบใจเกิดความกำหนัดรักใคร่พอใจในลูกเศรษฐีทั้ง ๔ คนนั้น ได้ทอดตัวเข้าไปได้ประพฤติดลัทธิธรรมในกามมิถจจารโดยไม่เลือกว่าลูกเขา

เมื่อยังใคร ไม่เลือก เอาได้ทั้งนั้น ครั้นบุตรเศรษฐีทั้ง ๔ คน ลื่นชีพวายชนม์แล้ว ก็ได้ไป ตกนรกชื่อว่า โลกกุมภี นรกขุมนี้ สัตว์นรกที่ตกไปนั้นไปลอยอยู่ในกะทะหม้อน้ำต้ม ทองแดงจนละลายเป็นน้ำร้อนเดือดพล่านตลอดเวลา สัตว์นรกตกไปลอยน้ำทองแดงนั้น เพราะโทษประพฤติผิดศีล ๕ ข้อ ๓ เป็นการกระทำผิดในกามมิจฉาจาร สัตว์นรก ที่ตกไปลอยอยู่ในน้ำ พลิกคว่ำพลิกหงายจมลงไปถึง ๘ หมื่นปี จึงถึงก้นหม้อนรก ขุมนั้น แล้วก็ลอยพลิกคว่ำพลิกหงายลอยขึ้นมาอีกถึง ๘ หมื่นปี จึงได้โผล่ขึ้นมาได้ แล้วสัตว์นรกนั้นมีความปรารถนาใครจะประกาศบอกผลของกรรมที่ตนได้กระทำ ให้ปรากฏ ก็กล่าวได้เพียงคำเดียวก็จมลงไปอีก พลิกคว่ำพลิกหงายในน้ำทองแดง ที่เดือดพล่านอยู่ ๘ หมื่นปี ถึงก้นหม้อ สัตว์นรกทั้ง ๔ ตนนั้นต่างคนต่างลอย เช่นเดียวกัน ๘ หมื่นปี จึงโผล่ขึ้นมา ได้กล่าวคาถาคณละครตัว คนที่ ๑ พุ ที่ ๒ สะ ที่ ๓ ว่า **นะ** ที่ ๔ ว่า **โส** ดังนั้นแล้วก็จมลงไป ถ้าบาปกรรมของสัตว์เหล่านั้นที่ได้ทำไว้ ยังไม่สิ้นตราบไต่ สัตว์เหล่านั้นก็ยังไม่ตายอยู่ตราบนั้น เพื่อจะได้เสวยทุกข์ทรมานด้วย กรรมชั่วที่ตัวได้กระทำไว้

ตาปะขาวธรรมต่อโกให้สุข ได้ฟังพระอาจารย์แผ่นดินเทศน์คาถาที่ตนเอามาบริกรรม ว่า **พุ สะ นะ โส** นั้นเป็นคาถาของสัตว์นรก ก็ยังไม่ยอมเชื่อ ท่านพระอาจารย์จึงได้อธิบายต่ออีกว่า คำว่า **พุ** นั้นแปลว่า **ชั่ว** สัตว์นรกคนที่ ๑ โผล่ขึ้นมาอ้าปากอยาก จะประกาศให้ได้ทราบผลกรรมชั่วที่ตัวได้กระทำไว้เมื่อยังเป็นมนุษย์บุตรเศรษฐีนั้นว่า **ความชั่วเราได้ทำไว้แล้วหนอ เราจึงได้ตกทุกข์ทรมานอยู่ในนรกนี้** แต่ยังไม่ทันจบ ก็จม ลงไป คนที่ ๒ ว่า **สะ** นั้นว่า **เราจักพ้นไปจากทุกข์ได้อย่างไร เพราะความดีเราไม่ได้ ทำได้เลย เรามีแต่กรรมชั่ว** กล่าวยังไม่จบ ได้แต่ **สะ** คำเดียว ก็จมลงไปอีก คนที่ ๓ ว่า **นะ** นั้น หมายความว่า **เมื่อเราได้พ้นไปจากนรกนี้แล้ว เราจะไม่ทำกรรมชั่วทุจริต กามมิจฉาจารอีกเลย** คนที่ ๔ ว่า **โส** เรานั้นเมื่อได้ไปเกิดเป็นมนุษย์แล้ว จะทำแต่กรรมดี มีให้ทาน ฟังธรรม จำศีล ภาวนา อย่างเต็มที่จนตลอดชีวิต สัตว์นรกทั้ง ๔ ตนนั้น ได้กล่าวคาถาคณละครคำ ก็จมลงไปยังพื้นขุมโลกกุมภีนรก

เมื่อพระอาจารย์แผ่นดินแสดงธรรมพร่ำสอนอบรมจบลงแล้ว ตาปะขาวธรรม ต่อโกให้สุขและบริวาร ก็ยังยืนกรานการกระทำของตนว่าตัวเองทำถูก จึงยังไม่ยอม

สละเล็กละจากธรรมต่อโก่ได้ ท่านพระอาจารย์ฝันได้พยายามอบรมสั่งสอนอยู่ ๗ วัน พร้อมท่านพระอาจารย์อ่อน พระอาจารย์กู่ ได้มาสมทบร่วมด้วย ได้ช่วยกันตอบโต้ปัญหา ตาปะขาวให้สุขและบริวาร ชักถามข้อข้องใจและสงสัย เขายกปัญหาธรรมส่วนใด ขึ้นถาม ทั้งสามพระอาจารย์ก็ได้ช่วยกันตอบโต้แก้ปัญหาธรรมที่เขาถามมานั้นจนหมดเปลือก ทำให้ผู้ฟังได้ความรู้แจ่มแจ้งสิ้นสงสัย จิตใจของตาปะขาวผมยาว ธรรมต่อโก่ให้สุขและบริวารค่อยอ่อนถอดถอนทิฐิมืดของตนออกได้

ตาปะขาวผมยาวให้สุขจึงได้ยอมรับสารภาพผิด และพูดเปิดเผยความจริงให้ฟังว่า “ธรรมต่อโก่ นี่เป็นของเขาได้บัญญัติขึ้นเอง เป็นงานหากินของพวกผม พอพวกผมได้ฟัง ธรรมของท่านพระอาจารย์แสดงอบรมพร้าสั่งสอนจึงได้เกิดความรู้ลึกสำนึกตัวว่า เป็นการหลอกลวง แต่ที่ต่อไปพวกผมจะตั้งใจปฏิบัติอยู่ในธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ตามคำแนะนำสั่งสอนของพระอาจารย์ทั้ง ๓ องค์” พระอาจารย์ฝันเห็นผมของตาปะขาว ยาวรุงรัง ท่านจึงได้สั่งให้ตัดออกเสีย ตาปะขาวแกจะไม่ยอมตัด พูดอ้างว่าถ้าแกตัดผม ออกเมื่อไร แกต้องตาย จนพระอาจารย์อ่อนช่วยพูดรับรองว่าไม่ตายเพราะเหตุที่ตัดผม เขาก็ยินยอมตัดผมออก ภายหลังจากธรรมต่อโก่ให้สุขตัดผมยาวออกแล้ว มีพลาณามัย ร่างกายเป็นปกติสุข ทำให้พวกเขาทั้งบริวารเพิ่มความเลื่อมใสในปฏิปทาความรู้ ความสามารถของพระอาจารย์ทั้งสามองค์เป็นอย่างยิ่ง ได้ชักชวนกันออกไปฟังธรรม คำแนะนำสั่งสอนเพิ่มจำนวนขึ้นทุกๆ วัน

ที่นั่นยังมีโยมผู้หญิงคนหนึ่ง เธอเป็นโรคโง่เป็นเวลานานแล้ว ขณะที่เธอมา นั่งภาวนาก็โง่ไม่หยุด พระอาจารย์ได้ยินเสียงโง่ จึงได้ถามผู้หญิงคนนั้นว่า “ทำไม ไม่ไปให้หมอเขาตรวจรักษา” “ให้หมอเขาตรวจรักษากินยามามากต่อมากแล้วมันก็ไม่เห็นหายสักที” ผู้หญิงคนนั้นตอบ เมื่อพระอาจารย์ท่านได้ยินคำตอบของผู้หญิง คนนั้นแล้ว ท่านก็ได้ใช้รวมพลังกระเสด็จพิจารณา ก็ทราบว่าเป็นเนื่องมาจากกรรมเก่า ที่เขาได้เคยทำไว้แต่ชาติก่อนตามมาให้ผลในชาตินี้ เขาจึงโง่ รับประทานยาเท่าใด ก็ไม่หาย แต่จะหายได้ด้วยอานุภาพพลังจากกำลังจิตภาวนา แล้วแผ่เมตตาจิตอุทิศ ส่วนกุศลส่งถึงเจ้ากรรมนายเวร เมื่อเขาเหล่านั้นได้อนุโมทนารับเอาซึ่งส่วนกุศลผลบุญ แล้ว ก็มีความผ่องแผ้วในจิตกลับมาเป็นมิตรกับเรา

พระอาจารย์จึงได้แนะนำผู้หญิงที่เป็นโรคโศคนั้นว่า “เป็นด้วยกรรมไม่ดีที่เราได้ทำไว้แต่ชาติก่อน ถึงโยมจะกินยาเท่าไรก็ไม่หาย ให้โยมตั้งจิตอธิษฐานนั่งภาวนาทำความเพียรพยายามให้จิตรวมสงบเป็นสมาธิแน่นแน่ว เบากายสบายใจ แจ่มใสปลอดโปร่งโล่งอกโล่งใจ แล้วแผ่เมตตาจิตอุทิศส่วนกุศลเจาะจงส่งไปถึงเจ้ากรรมนายเวรที่โยมได้กระทำไว้แต่ชาติก่อน อย่างนี้แน่นอนต้องหาย”

โยมผู้หญิงคนนั้นครั้งนั้นได้ฟังคำแนะนำจากท่านพระอาจารย์ฝั่งดังนั้น ก็มีจิตชื่นชมยินดีเลื่อมใส พอใจต่อการทำความเพียรภาวนา ตั้งสติระลึกร่างกายหายใจภาวนากำกับอยู่กับจิต มีความรู้ตัวระแวดระวังไม่ให้ใจฟุ้งซ่าน เป็นเวลานานทนทานต่อการนั่งภาวนาครานั้นอย่างไม่ลดละ จิตจึงสละละวางห่างออกไปจากนิรวรณ อ่อนสงบระงับสบายหายจากอาการโศ ยิ่งเพิ่มความเลื่อมใสเป็นกำลังใจให้โยมคนนั้นมีศรัทธาอดทนนั่งปรกกรรมคำภาวนาเพ่งเพียรพยายามด้วยความ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ด้วยอำนาจอิทธิบาทภาวนา ก็สามารถยังจิตให้สงบรวมมีอารมณ์ ๑ แน่วแน่นอยู่ในธรรมดวงเดียว เป็น**สุขาเอกัคคตา** มีความสุข **วิเวกเอกัคคตา** อยู่ด้วยนามธรรม อาการป่วยไข้โอบประจักษ์สงบระงับกลับหายเป็นปกติอย่างไม่น่าเชื่อว่าจะมีขึ้นได้ แต่ก็ได้มีมาแล้ว โยมผู้หญิงคนนั้นมีความสุขกายสบายใจ และดีใจมาก ได้ตั้งใจแผ่เมตตาจิต อุทิศส่วนกุศลผลคุณสมบัติเจาะจงส่งไปถึงสรรพสัตว์ ทั้งมารดา บิดา อุปัชฌาย์ อาจารย์ อินทร์ พรหม ยม มาร จงมารับสาธุการส่วนกุศลของข้าพเจ้าคราวครั้งนี้เถิด คาถาที่ท่านพระอาจารย์ฝั่งได้สอนให้โยมคนนั้นภาวนาว่าดังนี้ **“สุขี อัดตานัง ปะริหะรามิ”**

พระอาจารย์ฝั่งท่านได้พักอยู่ที่นั่นตามสมควรแก่อัธยาศัยแล้ว จึงได้ลาญาติโยมออกเที่ยววิเวกทำความเพียรในละแวกนั้นเป็นที่พอใจแล้ว ท่านก็ได้เดินทางกลับมาหาครูบาอาจารย์และหมู่เพื่อนที่จังหวัดขอนแก่นอีก ท่านได้ไปพักที่วัดศรีจันทร์ ขณะเดียวกันทางวัดก็กำลังจะจัดเตรียมบิณฑบาตจะบวชพระเถรเป็นจำนวนมาก ท่านได้รับมอบภาระในการตัดเย็บผ้า สบง จีวร สังฆาฏิสองชั้น กับผ้าบริวารอื่นอีกด้วยเป็นจำนวนมาก ท่านจึงต้องนั่งตัดเย็บผ้าตลอดทั้งกลางวันกลางคืน ไม่มีเวลาได้พักผ่อนหลับนอนเลย เพราะมีเวลาเหลือน้อย

หลังจากได้บวชพระเถรเสร็จแล้ว ท่านก็เริ่มกลับป่วยเป็นไข้มาลาเรียขึ้นมาอีก พระอาจารย์ท่านได้รักษาตัวของท่านเองด้วยวิธีการพักผ่อนภาวนารักษาจิตใจให้สงบ เป็นธรรมโอสธที่ท่านพระอาจารย์ได้เคยนำเอามาใช้ในเวลาอาพาธตามที่ท่านเคยปฏิบัติ แต่ก็ยังไม่หายสนิท เพียงทุเลาเท่านั้น ท่านได้ระลึกถึงภู่ระงำ นึกอยากจะไปจำพรรษาอยู่บำเพ็ญเพียรภาวนาที่นั่น คงจะได้รับความสงบสัจด์ ปฏิบัติเพิ่มพูนกำลัง สมาธิ สติ ปัญญา วิชา วิมุตติ ให้ปรากฏประจักษ์แจ้งชัดในปัจจุบัน

ท่านจึงได้เข้าไปอ่ำลาท่านพระอาจารย์สิงห์ และพระอาจารย์มหาปิ่น ไปอยู่จำพรรษาบนภูเขาระงำ ท่านพระอาจารย์สิงห์พูดว่า “ท่านฝัน พาพระหัวโจกขึ้นไปอยู่ภูเขากวนาคีก็หาอบรมกับท่านด้วย” พระอาจารย์ฝันท่านยังไม่ทราบว่พระหัวโจกที่ท่านพระอาจารย์สิงห์บอกนั้นเป็นใคร แต่พอมองเห็นมือท่านยกขึ้นชี้ตรงไปที่พระอาจารย์กงมา จิรปุณฺญ์ ท่านจึง “อ้อ ท่านกงมานี้เอง ท่านว่าพระหัวโจก” (ท่านพูดหยอกแบบกันเอง) ท่านพระอาจารย์ฝันกับพระอาจารย์กงมาจึงได้ออกเดินทางไปอยู่จำพรรษาบนภูเขาระงำด้วยกัน

พรรษาที่ ๗ พุทธศักราช ๒๔๗๔

ท่านพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ปี พ.ศ. ๒๔๗๔ พรรษาที่ ๗ ท่านได้จำพรรษาอยู่ที่บณญะหาระงำ อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ตลอดเวลาตั้งแต่พระอาจารย์ฝั้นป่วยเป็นไข้เรื้อรังยังไม่ขาด ยิงมาอยู่บนภูเขาถึงกลับกำเริบหนักขึ้นอีก ทำให้ปวดตามเนื้อตามตัวทั่วไปหมด นิ่ง นอน ยืน เดิน มีแต่ปวดทุกอิริยาบถ ปวดไปหมดเหลือที่จะอดจะทน ถึงอย่างนั้น พระอาจารย์ท่านเป็นนักต่อสู้ที่มีจิตใจกล้าหาญ เป็นศิษย์ที่ได้รับการฝึกจิตมาแล้วอย่างชำนาญจากพระอาจารย์โต่งดั่ง ท่านเป็นศิษย์ที่มีครู ฝึกศึกษาวิชาเพลงนักรบกับข้าศึก (คือกิเลส) จากอาจารย์ที่ดีฝีมือเอก (พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ) ท่านจึงไม่มีความอาลัยห่วงใยในชีวิต

เย็นค่ำวันหนึ่ง ท่านได้พิจารณาถึงทุกข์ที่ท่านได้รับและทรมานทั้งร่างกายและจิตใจ ได้บังเกิดความเบื่อหน่ายในสังขารร่างกาย ไม่เสียดายอาลัยในชีวิต ท่านจึงได้ตั้งจิตปรารถนาความเพียรอย่างอุกฤษฏ์ ถึงชีวิตจะแตกดับก็ยอม เราจะนั่งสมาธิภาวนาจนมันหาย ถ้าไม่หายตายก็ยอม ท่านจึงได้ออกไปนั่งที่บนร้านเตี้ยๆ อยู่ใต้ร่มไม้ข้างนอก เป็นที่มีอากาศโล่งโปร่งสดชื่นสบาย ท่านได้นั่งตั้งกายตรงดำรงสติไว้มั่นเพียรเพ่งต่อสู้กำหนดรู้เวทนา เป็นทุกข์ที่มีกำลังกล้าจากอาการเจ็บไข้ในเวลานั้น

พระอาจารย์ท่านกำหนดรู้ทุกขเวทนาที่เผ็ดร้อนเจ็บแสบกล้าในเวลานั้น ทั้งหมดรวมเป็นทุกขลัจจะ ในทุกขเวทนาชั้นนี้ เป็นชั้นธมาร เป็นมารก่อวณชัตตขวางหลอกลวงให้เราหลง เราจึงไม่ได้ประสบพบทางอันสงบสุข ชั้นธมารมันไม่ได้เป็นมิตรกับเรา

มันเบียดเบียนเราบีบคั้นเราตลอดเวลา ข้ารู้ข้าเห็นตัวมันแล้วโดยความเป็นจริงว่า ทุกข์นี้ เป็นมารอันโหดร้ายที่สุด มารคือ **ทุกข์ชั้น** เป็นศัตรูของเราอย่างฉกรรจ์ เราจะต้อง ต่อสู้เพื่อปราบศัตรูให้สิ้นซากไปจากเรา ทุกข์ชั้นธมมานี้มันอยู่รอบตัวเราอย่างแน่นหนา เหมือนภูเขาคินล้วนสูงจดฟ้าตั้งอยู่โดยรอบทั้ง ๔ ทิศ แต่ละทิศก็วิ่งเข้ามาหากัน หาช่อง ที่จะหลบหลีกหลุดออกไปก็ไม่มีแม้แต่น้อย

ท่านได้กำหนดเอาทุกข์เวทนาที่เป็นปัจจุบัน ตั้งสติระลึกทุกข์เวทนานั้นมาเป็น **เวทนาสติปัญญา** ภาวนา **สัมปชาโน** มีความรู้ตัว มีความอดทน มีความเพียร เพ่งเผา กิเลสที่อาศัยทุกข์เวทนาเป็นปัจจัยแล้วเกิดขึ้นจนพิณาศ ท่านพยายามด้วยสติปัญญา อันคมกล้า ทุกข์เวทนาไม่สามารถข่มขู่ขู่เข็ญครอบงำจิตของท่านได้ จิตก็รวมสงบ เวทนาจับดับ พร้อมทั้งวิตก วิจารณ์ ทุกข์ ปิติ สุข ก็ดับๆๆๆ ไปหมด เหลือแต่ **เอกัง จิตตั้ง** จิตดวงเดียวเป็นอุเบกขารมณอยู่ด้วยอัปปนาจิตตลอดคืนยังรุ่ง ทุกข์เวทนา ที่เคยมีกำลังกล้าก็ได้ถูกแผดเผาด้วย**ขันติธรรม** ความอดกลั้นทนทาน และด้วยความเพียร อันเป็น **ตะปะ** เครื่องเผากิเลสทั้งกองทุกข์ ก็ได้ดับหมดสิ้นไปด้วยกับความสงบอย่างสนิท ชนิดที่ถอนรากถอนโคนที่ยังไม่เคยพบเห็นเป็นมีมาก่อนเลย

ท่านนั่งตั้งสมาธิภาวนาตั้งแต่หัวค่ำจนรุ่งเช้าขึ้นวันใหม่ ถึงเวลาพระเณรออก บิณฑบาตแล้ว ท่านก็ยังคงนั่งตั้งตัวเที่ยงตรงแนวแน่เฉยอยู่ พระเณรไปบิณฑบาต กลับมาแล้วท่านก็ยังนั่งอยู่ จิตเตรียมอาหารรอคอยท่านจนสาย ท่านก็ยังนั่งท่าตรง ดำรงสติเที่ยงมั่นเหมือนจะไม่ได้หายใจอย่างนั้นแหละ พระเณร ใครๆ ก็ไม่กล้าเข้าไป แต่พอเห็นตะวันขึ้นสายจนสุดวิสัยที่จะรอคอยได้แล้ว สามเณรองค์หนึ่งจึงได้ค่อย ย่องคลานเข้าไปใกล้ๆ ท่านแล้วกราบ ก็พอดีจิตของท่านได้ถอนออกจากสมาธิ ปรากฏ ได้ยินเสียงสามเณรกราบ ท่านพระอาจารย์ได้ลืมตามองดูสามเณร

ท่านมองเห็นสามเณรครั้งแรก ท่านบอกว่า เห็นเหมือนไม่ใช่สามเณร เหมือนกะ ลัทธิอะไรที่ท่านยังไม่เคยรู้จัก พอได้ยินเสียงสามเณรพูดนิมนต์ให้ไปฉัน จึงได้รู้ว่าเป็น สามเณร ท่านจึงได้พูดกับสามเณรว่า “ฉันอะไร เรายังไม่ได้ไปบิณฑบาต” “พวกกระผม ไปบิณฑบาตกลับมาและได้จัดอาหารรอคอยท่านอาจารย์ เวลานี้ตะวันสายประมาณ

เกือบ ๑๐.๐๐ น. กว่าแล้ว” “โอ้ ๑๐ โมงเช้ากว่าแล้วหรือ แหม เราเพิ่งปรากฏว่า
นั่งประเดี๋ยวเดียวเท่านั้นเอง” สามเณรถวายการปฏิบัติกิจเสร็จเรียบร้อยแล้ว
ท่านพระอาจารย์จึงได้ไปนั่งฉันอาหารบิณฑบาต พร้อมด้วยพระภิกษุสามเณร แต่วันนั้น
ปรากฏว่าฉันสลายมากผิดปกติเป็นประวัติการ

ตั้งแต่วันนั้นมา อาการอาหารด้วยไข้มาลาเรียก็ได้ดับสูญสลายหายเป็นปกติ
ท่านก็มีความอึดอับด้วยความสงบสุข ด้วยความวิเวก สงบวิเวกทั้งกาย ทั้งจิต
ทั้งอุปธิกิเลส เป็นความสงบสุขอย่างเยี่ยมยอด ตลอดทั้งกลางวันกลางคืน นอน เดิน
นั่ง ก็เป็นสุข ท่านยังได้รำพึงระลึกถึงพระองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อสมัย
พระองค์ได้ตรัสรู้ใหม่ๆ พระองค์ได้เสวยวิมุตติสุขอยู่ ๔๙ วัน ถ้าอย่างนี้ก็ควรนั่งได้
เพราะไม่มีทุกข์ที่ไหนอะไรมาจากไหนที่จะมาก่อทวน มีแต่ความสุขล้วนๆ ที่เกิดแต่
ความวิเวกภายในจิตใจ

ในคืนวันหนึ่ง ท่านพระอาจารย์ฝันท่านนั่งภาวนา พอจิตกำลังจะรวมสงบแวบ
ออกไป ก็ปรากฏนิมิตเห็นผู้หญิงสาวท้องมีครรภ์แก่คนหนึ่ง ปวดท้องจะคลอดบุตร
ท่านจึงได้เทศน์เตือนสติให้หญิงคนนั้นภาวนาท่องบริกรรมด้วยคาถาดังนี้ **“โสตติ
คัมภัสสะ”** ดังนี้ หญิงนั้นก็คลอดอย่างง่ายดาย เป็นเด็กชาย แล้วใหญ่โตร่างกาย
สมบูรณ์ลุกขึ้นเดินออกวิ่งไปวิ่งมาทำการงานได้อย่างน่าอัศจรรย์ วันต่อมา มีคน
ผู้หญิงสูงอายุคนหนึ่งได้พาลูกสาวมีครรภ์ขึ้นมาหาท่านพระอาจารย์ฝัน แล้วกราบเรียน
ปรับทุกข์ให้ท่านฟังว่า “ลูกสาวของดิฉันคนนี้มีท้องแก่จวนจะคลอดแล้ว ดิฉันเป็นทุกข์
กระวนกระวายใจมาก เพราะเขาเพิ่งมีครรภ์ครั้งแรกด้วย คิดกลัวว่าจะเป็นอันตราย
แก่ชีวิตลูกสาวของดิฉัน ขอพระคุณท่านพระอาจารย์ได้มีความเมตตาเป็นที่พึ่งแก่
ลูกสาวของดิฉันด้วย กรุณาช่วยชีวิตลูกสาวของดิฉันไว้อย่าให้มีอันตรายด้วยเถิด”

ท่านอาจารย์จึงคิดรำพึงแต่ในใจว่า เรื่องนี้เองที่ปรากฏเป็นนิมิตให้เราเห็นมาก่อน
แล้วแต่เมื่อคืนนี้พร้อมทั้งคาถา ท่านพระอาจารย์จึงได้พูดปลอบใจว่า “ไม่เป็นไร
ดอกโยม อาตมาจะช่วย ให้พากันทำใจให้สบาย อาตมารับรองไม่เป็นไร” ว่าแล้ว
ท่านพระอาจารย์ก็พาโยม ๒ คนแม่ลูกประกาศปฏิญาณตนรับพระไตรสรณคมน์
โดยท่านเป็นผู้นำว่าให้เขาว่าตามว่า

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ ท่านเตือน
ว่า กราบลงหน ๑ นี้เรากราบพระพุทธรูป

สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม ธัมมัง นมัสสามิ กราบลงหน ๑ นี้ เรากราบ
ระลึกถึงคุณพระธรรม

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ สังฆัง นะมามิ กราบลงหน ๑ นี้ เรากราบ
ระลึกถึงคุณพระอรียสงฆ์

ท่านพระอาจารย์ นำว่า นโม ๓ หน

นโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ

นโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ

นโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ

พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้า ขอถึงซึ่งคุณพระพุทธรูปเจ้าว่าเป็นที่พึ่งที่นับถือ

ธัมมัง สาระณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้า ขอถึงซึ่งคุณพระธรรมว่าเป็นที่พึ่งที่นับถือ

สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้า ขอถึงซึ่งคุณพระอรียสงฆ์ว่าเป็นที่พึ่งที่นับถือ

ทุติยัมปิ พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้า ขอถึงซึ่งคุณพระพุทธรูปเจ้า

แม้เป็นครั้งที่ ๒

ทุติยัมปิ ธัมมัง สาระณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้า ขอถึงซึ่งคุณพระธรรม

แม้เป็นครั้งที่ ๒

ทุติยัมปิ สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้า ขอถึงซึ่งคุณพระอรียสงฆ์

แม้เป็นครั้งที่ ๒

ตะติยัมปิ พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้า ขอถึงซึ่งคุณพระพุทธรูปเจ้า

แม้เป็นครั้งที่ ๓

ตะติยัมปิ ธัมมัง สาระณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้า ขอถึงซึ่งคุณพระธรรม

แม้เป็นครั้งที่ ๓

ตติยัมปิ สังฆัง สรรณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้า ขอถึงซึ่งคุณพระสงฆ์
แม่เป็นครั้งที่ ๓

ท่านนำกล่าวคำปฏิญาณตนเป็นอุบาสิกา

เอสาหัง ภันเต, สุจิระปรินิพพุตัมปิ ตัง, ภาคะวันตัง สรรณัง คัจฉามิ, รัम्मัญจะ
ภิกขุสังฆัญจะ, อุปาสิกัง มัง สังโฆ ธารตุ, อัชชะ ตัคเค ปาณูเปตัง สรรณัง คะตัง

หุติยัมปาหัง ภันเต, สุจิระปรินิพพุตัมปิ, ตัง ภาคะวันตัง สรรณัง คัจฉามิ,
รัम्मัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ, อุปาสิกัง มัง สังโฆ ธารตุ, อัชชะ ตัคเค ปาณูเปตัง
สรรณัง คะตัง

ตติยัมปาหัง ภันเต, สุจิระปรินิพพุตัมปิ, ตัง ภาคะวันตัง สรรณัง คัจฉามิ,
รัम्मัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ, อุปาสิกัง มัง สังโฆ ธารตุ, อัชชะ ตัคเค ปาณูเปตัง
สรรณัง คะตัง

ข้าพเจ้าขอถึงซึ่งพระพุทธรเจ้า กับทั้งพระธรรม และพระอริยสงฆ์ ว่าเป็นที่พึ่ง
ที่นับถือ ขอพระสงฆ์จงจำไว้ว่า ข้าพเจ้านี้เป็นอุบาสิกาในพระพุทธรศาสนาตั้งแต่บัดนี้
เป็นต้นไป トラบเท่าลันชีวิตแห่งข้าพเจ้านี้แล แล้วท่านนำสวดพุทธคุณต่อ

อิติปิ โส ภาคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ วิชชาจะระณะสัมปันโน สุคะโต
โลกะวิฑู อนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ สัตถา เทวะมะนุสสาณัง พุทโธ ภาคะวาติ

ให้หมอบลงแล้วว่า

กาเยนะ วาจาเย วะ เจตะสา วา พุทธะ กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง, พุทโธ
ปะฎิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง, กาลันตะเร สังวะริตุง วะพุทเธ เงยขึ้นแล้วว่า

สวากขาโต ภาคะวะตา รัम्मโ สันทิฎฐิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิโก โอบะณะยิโก
ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิติ ให้หมอบลงแล้วว่า

กาเยนะ วาจาเย วะ เจตสา วา, รัम्मเม กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง, รัम्म
ปะฎิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง, กาลันตะเร สังวะริตุง วะรัम्मเม ให้เญยขึ้นแล้วว่า

สุปะฏิปันโน ภาคะวะโต สภาวะกะสังโฆ อุชุปะฏิปันโน ภาคะวะโต สภาวะกะสังโฆ
ญาณะปะฏิปันโน ภาคะวะโต สภาวะกะสังโฆ สามัจฉิปะฏิปันโน ภาคะวะโต สภาวะกะสังโฆ
ยะทิทัง จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา เอสะ ภาคะวะโต สภาวะกะสังโฆ
อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิณเณยโย อัญชะลีกะระณีโย อะนุตตะรัง ปุญญัก เขตตัง
โลกัสสาติ

ให้หมอบลงแล้วว่า

กาเยนะ วาจาเย วะ เจตะสา วา, สังฆะ กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง, สังโฆ
ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง, กาลันตะเร สังวะริตุงวะ สังฆะ แล้วให้เงยขึ้น

ต่อไปท่านนำสวดแผ่เมตตาตน

อะหัง สุขีโต โหมิ นิตทุกโข โหมิ อะเวโร โหมิ อัปยาปัชฌเณ โหมิ อะนีโฆ
โหมิ สุขี อตตานัง ปะริหะรามิ (นี้แผ่เมตตาตนแล) ท่านนำสวดแผ่เมตตาสัตว์

สัพเพ สัตตา สุขิตา โหนตุ สัพเพ สัตตา อะเวรา โหนตุ สัพเพ สัตตา
อัปยาปัชฌา โหนตุ สัพเพ สัตตา อะนีฆา โหนตุ สัพเพ สัตตา สุขี อตตานัง
ปะริหะรันตุ (นี้องค์เมตตาแล)

สัพเพ สัตตา สัพพะทุกขา ปะมุจจันตุ (นี้องค์กรุณาแล)

สัพเพ สัตตา สัทธะสัมปัตติโต มา วิคัจจันตุ (นี้องค์มุทิตาแล)

สัพเพ สัตตา กัมมัสสะกา กัมมะทายาทา กัมมะโยนิ กัมมะพันธู กัมมะ-
ปะฏิสระณา ยัง กัมมัง กะริสสันติ กัลยาณัง วา ปาปะกัง วา ตัสสะ ทายาทา
ภาวิสันติ (นี้องค์อุเปกขาแล)

เสร็จแล้วท่านสอนให้ภาวนา โดยท่านนำว่าให้เขาว่าตาม ดังนี้

พุทโธ ัมโม สังโฆ พุทโธ ัมโม สังโฆ พุทโธ ัมโม สังโฆ

แล้วท่านให้ว่า พุทโธ พุทโธ พุทโธฯลฯฯฯฯ คำเดียวตลอดไป ท่านพระอาจารย์ฝัน ท่านเทศน์อบรมสั่งสอนพิธีปฏิบัติในพระไตรสรณคมน์ ตลอดถึงการเคารพกราบไหว้ น้อมน้เีกระลึกถึงคุณพระพุทโธ พระธรรม พระสงฆ์ มาภาวนาทุกวันทุกเวลาพอสมควร แล้ว ท่านจึงหยิบเอากระดาษของบุหรีมาเขียนคาถาคลอดบุตรตามที่ท่านได้นิมนิต แต่เมื่อคืนว่า **โสตถิศัพท์สสะ** ท่านเขียนเสร็จแล้วเอาวางให้ลูกสาวยายคนนั้นท่องภาวนา หมึงสองคนแม่ลูกกราบลากลับบ้าน

หมิงลูกสาวได้คาถาแล้วก็ตั้งใจท่องจำระลึกนึกกับกรรมภาวนาอยู่ตลอดเวลา เพราะกลัวตาย วาระสุดท้ายวันเวลาก็มาถึง หมิงคนนั้นก็ได้อคลอดบุตรออกมาอย่าง ง่ายตายด้วยความสวัสดิ ไม่มีอันตรายและความเจ็บปวด ทำให้ทั้งแม่ทั้งลูกต่างมีความ ดีอกดีใจมาก ยิ่งเพิ่มความเคารพและเลื่อมใสในองค์พระอาจารย์ฝันยิ่งขึ้น ส่วน ประชาชนชาวบ้านได้ทราบข่าวก็พากันหลั่งไหลขึ้นไปหาพระอาจารย์ฝันบนภูระงำ ไปทำบุญฟังธรรม จำศีล ภาวนา และขอเรียนคาถาคลอดบุตร ท่านพระอาจารย์ก็บอก สอนให้ทุกผู้ทุกคนไม่เลือกแต่ผู้ใด

ที่บนภูเขาระงำนี้เอง ท่านได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งด้วยมือของท่านเองเป็นอักษร ไทยน้อย (ที่ภาคไหนเรียกตัวหนังสือธรรม) จากหนังสือโบราณ ชื่อว่า **อภิธรรมสังคณี มาติกาบรรยาย** (ได้เคยพิมพ์แล้วอยู่ในหนังสืออนุสรณ์งานศพพระอาจารย์ฝัน อาจารย์เถระ) เป็นลายมือของท่านเองทั้งหมด ท่านเขียนหนังสืออักษรธรรมได้สวยงาม พร้อมทั้งมีคำอธิบายมีข้ออุปมาอุปมัยอย่างลึกซึ้งแจ่มแจ้ง ยังไม่เคยเห็นใครที่เหน จัดทำมาก่อน เมื่อเวลาถึงงานศพก็นิมนต์พระมาสวดมาติกา บังสุกุล เท่านั้น พวกเราไม่ ทราบความหมายและมีอรรถาธิบายว่าอย่างไร เป็นหนังสือที่น่าอ่านน่าศึกษามาก ผู้ใคร่ ต่อการศึกษาควรมาอ่าน

เมื่อออกพรรษาแล้ว ท่านก็ออกเที่ยวจาริกเดินธุดงค์ไปพักบำเพ็ญเพียรภาวนา ในห้องที่เขตอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ไปพบกับพระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์ มหาปิ่น อยู่ที่นั่นโดยบังเอิญไม่ได้นัดหมายกันมาก่อน

ตั้งสำนักวัดป่าศรัทธารวม นครราชสีมา

ที่พระคณะกรรมฐาน มีท่านพระอาจารย์สิงห์ ชันตยาโคโม (เจ้าคุณพระญาณวิศิษฐ์) เป็นหัวหน้า ได้นำคณะพระกรรมฐานมาเผยแพร่อบรมสั่งสอนประชาชนชาวจังหวัดนครราชสีมา สมัยนั้นสมเด็จพระมหาวิรรวงศ์ (ติสสมหาเถระ อ้วน) เมื่อยังเป็นทีพระพรหมมุนี ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลอีสาน ย้ายจากเมืองอุบลฯ มาเป็นเจ้าอาวาสวัดสุทธจินดา ในเมืองจังหวัดนครราชสีมา

ท่านพระอาจารย์นั้นเคยเล่าให้ผู้เขียนฟังว่า สมเด็จพระท่านคงว่าแห่ว เนื่องจากเมื่อก่อนท่านเจ้าคุณสมเด็จพระท่านอยู่วัดสุปัฏฯ เมืองอุบลฯ เคยมีลูกศิษย์ลูกหาทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตจากทุกทิศทุกทางห้อมล้อมด้วยความเคารพนับถืออยู่ใกล้ชิดสนิทสนมเป็นอันมาก ท่านย้ายมาอยู่นครราชสีมาใหม่ๆ คงมีคนและลูกศิษย์ลูกหาน้อย จึงเป็นเหตุให้ท่านระลึกถึงพระอาจารย์สิงห์ และพระอาจารย์มหาปิ่น ท่านเป็นพระคณาจารย์มีคนเลื่อมใสเคารพนับถือมีชื่อเสียงโด่งดังมาก ท่านได้พาคณะลูกศิษย์ของท่านเป็นจำนวนมากกำลังออกเผยแพร่พร้าสอนอบรมธรรมปฏิบัติกรรมฐานอยู่ในท้องที่จังหวัดขอนแก่น สมเด็จพระท่านจึงหาวิธีออกอุบายเดินทางไปตรวจการคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น เพื่อจะได้ไปพบกับพระอาจารย์สิงห์ ซึ่งเป็นสัทธาวิหริกรของสมเด็จพระท่าน

เมื่อสมเด็จพระท่านมาถึงจังหวัดขอนแก่นแล้ว สมเด็จพระท่านได้ถามหาท่านพระอาจารย์สิงห์ และท่านพระอาจารย์มหาปิ่น แล้วมีบัญชาว่าท่านต้องการพบ เมื่อท่านพระอาจารย์สิงห์ได้เข้าพบกับสมเด็จพระท่าน สมเด็จพระท่านจึงมีคำสั่งให้พระอาจารย์สิงห์และท่านพระอาจารย์มหาปิ่น

พาคณะพระกรรมฐานไปช่วยทางจังหวัดนครราชสีมา พระอาจารย์สิงห์ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะ จึงได้พาลูกศิษย์พระคณะกรรมฐานพร้อมด้วยบริษัทบริวารเป็นจำนวนมาก ออกเดินทาง มาเผยแพร่ฝึกหัดปฏิบัติภาวนากรรมฐานอบรมสั่งสอนประชาชนชาวนครราชสีมา

พระอาจารย์ฝั้น อาจารย์เถระ ก็ได้เดินทางร่วมกับคณะมาคราวครั้งนั้นด้วย ครั้งแรก มาพักที่วัดสุทธจินดา ในเมืองนครราชสีมา คุณหลวงชาญนิคม ผู้บังคับฯ ตำรวจกองเมือง นครราชสีมา มีศรัทธายกที่ดินถวายเป็นสำนักพระกรรมฐาน หลังกองช่างกลรถไฟ นครราชสีมา ที่วัดป่าศาลวันอยู่ทุกวันนี้ หลังจากรับถวายที่ดินของคุณหลวงชาญฯ เรียบร้อยแล้ว เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวิรวัตร (ติสโส อ้วน) ได้พาพระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์มหาปิ่น (เป็นน้องชายพระอาจารย์สิงห์) และพระอาจารย์ฝั้น ไปเยี่ยม ท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันโท จันทร) วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ เพราะ ได้ทราบข่าวว่าท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ขาคหัก ท่านพักที่วัดบรมนิวาสตั้งแต่เดือน ๓ จนถึงเดือน ๖ จึงได้กลับจังหวัดนครราชสีมา

ตอนนี้จักได้นำท่านผู้ใคร่ต่อการศึกษาและท่านผู้คงแก่การปฏิบัติได้อ่านเพื่อ จักได้ทราบจริยานวัตร อันเป็นปฏิปทาบาารมีส่วนหนึ่งของพระอาจารย์ฝั้น อาจารย์เถระ จากจริยานวัตรอันดีงามทั้งหลายเหล่านี้เอง เป็นบารมีส่งเสริมให้ท่านได้รับความเคารพ นับถือว่าเป็นปูชนียภิกขุรูปหนึ่งในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน

ผู้เขียนได้ฟังแล้วจากพระอาจารย์ฝั้นเล่าให้ฟังว่า ตลอดเวลาที่ท่านพักอยู่ที่ วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ คราวนั้น มีแต่ท่านองค์เดียวต้องออกจากที่พักแต่เช้าๆ ต้องไป ปฏิบัติพระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์มหาปิ่น และสมเด็จฯ ถวายน้ำ ถวายไม้สัฟิน และยาสัฟิน ถวายผ้าเช็ดตัว เทและล้างกระโถน ชำระทำความสะอาด เก็บที่นอน หมอนมุ้ง เอาบาตร อาสนะ กระโถน กาน้ำ ออกไปปูแต่งตั้งไว้ที่โรงฉันเวลาเดียวกัน เสร็จจากปฏิบัติพระอาจารย์สิงห์แล้ว ก็ไปปฏิบัติพระอาจารย์มหาปิ่น และสมเด็จฯ เหมือนดังกล่าวแล้ว ปฏิบัติอย่างนี้ทุกวันๆ ก่อนออกรับบิณฑบาตถวายท่านพระ อาจารย์สิงห์ พระอาจารย์มหาปิ่น และสมเด็จฯ ด้วย สมเด็จฯ ท่านไม่เคยสละบาตร พระอาจารย์ฝั้นถวายแนะวิธีสละบาตรและวิธีเปิดฝาบาตรปิดฝาบาตร เวลาอาหารในบาตร

สมเด็จพระเจ้า เต็ม ท่านรีบถ่ายเอาอาหารออกด้วยเกรงว่าสมเด็จพระเจ้า จะหนัก เวลากลับจาก
บิณฑบาต ท่านก็จัดบาตรจัดอาหารใส่บาตร นำอาหารที่ท่านเคยฉันถวาย เอาอาหารที่
ท่านไม่ฉันออก เพราะไม่ถูกกับธาตุของท่าน เมื่อท่านฉันเสร็จแล้ว ท่านต้องล้าง เช็ด
ทำความสะอาดบาตรทั้ง ๔ ใบ ทั้งของท่านด้วย เสร็จแล้วนำไปเก็บไว้

ที่กล่าวมานี้ กล่าวเฉพาะเวลาที่ท่านพักอยู่ที่วัดบรมฯ เสมือนท่านยังเป็นพระนวกะ
บวชใหม่ ท่านได้ไปอยู่ที่ไหนกับพระอาจารย์องค์ใด ท่านปฏิบัติตั้งอยู่ในจริยานวัตร
อันดีงามเป็นประจำนิสัยตัวองค์ท่านตลอดไป ท่านเป็นผู้มีปกติขยันหมั่นเพียร มีความ
อดความทนต่อความเหนื่อยยากลำบากในกิจการงานที่รู้ว่าเป็นประโยชน์ทั้งส่วนของ
ท่านและของคณะส่วนรวม ตลอดถึงประโยชน์ประเทศชาติ ศาสนา ท่านมีความเคารพ
อ่อนน้อมกับพระเถระผู้ใหญ่ผู้เป็นครูเป็นอาจารย์มาก ท่านไปอยู่กับพระอาจารย์องค์ใด
หรือหมู่ใด คณะใดที่ไหน พระอาจารย์องค์นั้น หรือหมู่นั้น คณะนั้น และสถานที่นั้นๆ
ไม่เคยมีความหนักอกหนักใจ หรือความวุ่นวายเสียหายจากพระอาจารย์ฝั่งแม่แต่
น้อยเลย เพราะปฏิบัติด้วยความเคารพและเลื่อมใสในพระธรรมวินัยจากใจจริงมั่นคง
อย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ท่านมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด อดอาจ
แก่กล้ากล้า ไร่จริง ท่ามกลางชุมนุมชนชั้นทุกคณะทุกบริษัท

ท่านพระอาจารย์ฝั่ง ท่านมีน้ำมันผึ้งที่ท่านได้กลิ่นเอามาจากขี้ผึ้งแท้ ที่เรียกว่าขี้ผึ้ง
บริสุทธิ์ สำหรับทาแก้ปวด เคล็ดยอก ตามมือเท้า แข็งขา มีไว้ประจำ ไปที่ไหนท่านก็พก
ติดตัวไปด้วย เวลาสมเด็จพระเจ้า พักผ่อนกลางวัน ท่านก็เอาน้ำมันผึ้งเข้าไปปฏิบัติทวดทำ
ถวายสมเด็จพระเจ้า ทุกวันๆ สมเด็จพระเจ้า รักและนับถือเชื่อถือในองค์พระอาจารย์ฝั่งมาก
สมเด็จพระเจ้า ท่านได้พูดออกปากกล่าวปวารณากับท่านพระอาจารย์ฝั่งเสมอๆ ว่า “ที่พวกเธอ
ถูกฉันตักเตือนสั่งสอน บางครั้งจนต้องถูกดู ถูกด่าว่ากล่าว ด้วยเจตนาหวังดี เธอมี
ความคิดเห็นและรู้สึกร้อยไรบ้าง” ท่านกราบเรียนตอบสมเด็จพระเจ้า ว่า “ถ้าพระเดชพระคุณ
ไม่ว่ากล่าวดุด่าสั่งสอนพวกเกล้าฯ แล้ว ก็ไม่ทราบว่าจะให้ใครมาดุด่าว่ากล่าวตักเตือน
พร่ำสอนพวกเกล้าฯ คำที่พระเดชพระคุณดุด่าว่ากล่าวตักเตือนพร่ำสั่งพร่ำสอน
พวกเกล้าฯ กระผม เเกล้าฯ มีความเคารพนับถือว่ามีคุณค่าอันประเสริฐสูงส่งยิ่งกว่า

คำสรรเสริญเยินยอของชาวโลกเสียหลายร้อยเท่าพันทวี” จากคำตอบตรงนี้แหละ สมเด็จพระเจ้า มีความพอใจมาก “เออ ฉันก็คิดเห็นอย่างนี้ จึงได้ว่ากล่าวไปอย่างนั้น แต่ที่ต่อไปฉันจะไม่ดูต่ำกว่าพวกเธอและใครๆ อีกแล้วนะ พวกคุณะกรรมฐานของพวกเธอ ให้ทราบด้วย ฉันจะไม่ใช้อารมณ์โมโหโทโสกับพวกเธออีกนะ ตั้งแต่นี้ต่อไป” สมเด็จพระท่านพุทธทวารณาอย่างนี้กับพระอาจารย์ฝั้น

ท่านพระอาจารย์ฝั้นเข้าไปปฏิบัติเวลาท่านพักผ่อนตอนกลางวันประจำทุกๆ วัน มีวันหนึ่ง พระอาจารย์ฝั้นท่านลงไปซักผ้าอยู่ข้างล่าง ท่านกำลังนั่งซักผ้าจีวรอยู่ ได้ยินเสียงของแข็งกระทบกับฝาภาณูอยู่ข้างบนดังเปรี้ยง แล้วเสียงกลิ้งคลุกๆ ออกไป ท่านพระอาจารย์คิดในใจว่ามีเรื่องอะไรอีกแล้ว จึงได้ลุกไปดู เห็นสมเด็จพระ ยืนที่ประตูห้อง กำลังคุยกับพระองค์หนึ่งอยู่ พอท่านได้มองเห็นพระอาจารย์ฝั้นขึ้นไป สมเด็จพระ รีบเข้าห้องปิดประตูเงียบไปเลย พระอาจารย์กลับลงไปซักและย้อมผ้าสบงจีวรอีก มีพระมหาเปรียญองค์หนึ่งซึ่งอยู่ใกล้ๆ กับภูกุสมเด็จฯ นั้นแหละ ได้เดินไปเห็น พระอาจารย์ฝั้นซักและย้อมผ้า ได้มีศรัทธาเกิดขึ้นในใจใคร่อยากจะได้บุญ จึงได้ขอ ช่วยซักย้อมผ้ากะท่านพระอาจารย์ฝั้น ท่านอาจารย์เห็นพระมหาองค์นั้นยังซักผ้าย้อมผ้า ไม่เป็น ท่านจึงได้แนะนำสอนให้พระองค์นั้นเข้าใจในวิธีซักและย้อมผ้า พระท่านองค์นั้น จึงได้ออกปากพูดขึ้นให้ท่านอาจารย์ฟังว่า “อ้อ อย่างนี้เอง เมื่อก่อนพระอาจารย์มัน ท่านได้มาซักและย้อมผ้าสบงจีวรของท่านอยู่ที่นี้ ผมได้ไปขอซักและย้อมผ้าช่วยท่าน แต่ท่านไม่ยอมให้ผมช่วย และพระอาจารย์มันท่านได้พูดว่า พระวินัยท่านเรียนอยู่ถึง ๕ ปี ก็ยังไม่จบ ผมนึกแต่ในใจว่า เรียนวินัยอะไรถึง ๕ ปี ไม่จบ เราเรียนไม่ถึงปี ท่องนวโกวาทไม่กี่วันก็จบ เดียวนี้ผมรู้ตัวว่าตัวเองเพิ่งรู้จักพระวินัยของตัวเองจากการ แนะนำของท่านอาจารย์วันนี่เอง ผมยังซักผ้าย้อมผ้าสบงจีวรไม่เป็น ถึงทำได้ก็ไม่ถูกต้อง ตามพระวินัยที่พระพุทธองค์ได้ทรงบัญญัติไว้ การซักผ้า ย้อมผ้า เป็นวินัยของเราผู้เป็น พระทั้งนั้น”

หลังจากนั้น ท่านพระอาจารย์ฝั้นได้ไปพักที่วัดป่าดอนขวาง นครราชสีมา พระองค์นั้นได้ออกจากวัดบรมาฯ ตั้งใจไปฝึกหัดปฏิบัติภาวนาเจริญทำกรรมฐานกับ

ท่านพระอาจารย์ฝั้น ที่วัดป่าดอนขวาง วันหนึ่งคณะญาติโยมนำผ้าขาวเป็นไม้หลายๆ พับ มาทอดผ้าป่ามหาบังสุกุลเป็นจำนวนมาก ท่านพระอาจารย์ฝั้นได้ทำการตัดเย็บเป็น ผ้าสบง จีวร ถวายพระภิกษุสามเณรที่ขาดแคลน ท่านมหาอยากจะเปลี่ยนผ้าสังฆาฏิใหม่ เพราะผืนเก่าคร่ำคร่ามาก จึงได้เรียนให้ท่านพระอาจารย์ฝั้นทราบ พระอาจารย์จึงเอาผ้า ให้เลือก เมื่อท่านมหาเลือกผ้าได้แล้ว ท่านบอกให้ท่านมหาวัด กะ ตัด เอาเองตามใจชอบ แต่ที่ตัดไม่เป็น ท่านพระอาจารย์จึงวัดกะตัดให้ แล้วพระอาจารย์ท่านบอกให้พระมหา เย็บเอาเอง ท่านก็เย็บไม่เป็นอีก ท่านพระอาจารย์ก็เย็บให้ เสร็จแล้วบอกท่านมหาถัก ลูกดุม รังดุม และให้ติดลูกดุม รังดุม เอาเอง แต่ท่านองค์นั้นก็ทำไม่เป็นสักอย่าง คราวนี้ทำให้พระมหาองค์นั้นมีความสำนึกรู้สึกตัวว่าตัวเองยังไม่ได้เรียนรู้พระวินัยเลย จึงได้บอกประกาศตัวเองให้คณะญาติโยมซึ่งนั่งอยู่ที่นั่นฟังว่า “อาตมาเพิ่งมาฝึกหัด เรียน ก ข ใหม่ พระคณะปฏิบัติท่านเรียนรู้พระวินัยจริงๆ อาตมายังโง่มาก ทำอะไร ก็ไม่เป็นสักอย่าง นี่แหละ พระอาจารย์มันท่านพูดให้อาตมาฟังว่า ท่านเรียนพระวินัย ๕ ปี จบ นี่เป็นความจริง”

เมื่อท่านพระอาจารย์ฝั้นยังพำนักอยู่วัดบรมนิवास กรุงเทพฯ วันหนึ่ง ท่านพระ อาจารย์สิงห์ยังได้พาท่านพระอาจารย์ฝั้นไปฟังเทศน์ท่านเจ้าคุณพระปัญญาพิศาลเถร (หนู) วัดป่ามอญนาราม สมัยนั้นรถยนต์หายาก ต้องย่อไปด้วยเท้า ในระหว่างทางที่ท่าน กำลังเดินไป ได้พบกับหญิงสาวคนหนึ่งเดินสวนทางมา พอได้เห็นเท่านั้นแหละ ทั้งๆ ที่ ไม่เคยได้รู้จักมักคุ้นมาก่อน ไม่ทราบว่าเขาชื่อเรียงเสียงไร พ่อแม่ เรือนชานบ้านช่อง พี่น้องวงศ์วารของแม่สาวคนนั้นก็รู้ว่าอยู่ที่ไหน ชั่วขณะที่เห็นเท่านั้นทำให้เกิดอารมณ์ ปลาบที่หัวใจทันที เกิดความรักใคร่พอใจในตัวแม่สาวคนนั้น วางไม่ลง พยายามหาอุบาย พิจารณาแก้ไขอย่างไรก็ไม่ได้ผล อุบาย สติ ปัญญา สมณะ วิปัสสนา ก็กลับกลายเป็น หน้ ไปหมด ความรักความใคร่นี้มีได้เลือกกาล สถานที่ เลว ดี มี จน แต่อย่างไร มั่นข่มเหงหัวใจของสัตว์ทั้งหลายโดยมิได้เลือกหน้าว่าเป็นใคร ชนชั้นวรรณะไหน ไม่ได้ เว้นทั้งนั้น แต่ก็ได้มีความรู้สึกสำนึกตัวอยู่เสมอมิได้ประมาท ขณะเดียวกัน ท่านก็ได้ เตือนตัวท่านเองว่า เราจำต้องขจัดอารมณ์อันเป็นหลุมรักอันกว้างใหญ่และลึกมาก ยากที่สัตว์ในโลกรู้ผู้มีวิเศษ ตัณหา อุปาทาน กรรม ภพ ที่ข้ามไปให้พ้นได้

ท่านพระอาจารย์ฝันพอเดินทางกลับมาถึงวัดบรมนิวาสแล้ว ท่านได้กราบเรียน พระอาจารย์สิงห์ เรื่องจิตของท่านได้หลงไปตกนรกขุมน้ำแสบน้ำเค็มให้ท่านทราบ เพื่อท่านจักได้หาอุบายวิธีแก้ไข พระอาจารย์สิงห์จึงแนะนำให้ท่านพระอาจารย์ฝันเข้าไป พักทำความเพียรภาวนาอยู่ในวิหารคต ที่บริเวณโบสถ์ วัดบรมนิวาส พระอาจารย์ฝัน ก็ปฏิบัติตามคำของท่านพระอาจารย์สิงห์แนะนำ ท่านได้เข้าไปอยู่ปฏิบัติประกอบทำ ความเพียรเจริญภาวนา ตั้งสตินี้กระสิริรู้ตัวอยู่อย่างแน่นหนา พิจารณากายาสูกกรรมฐาน ตั้งจิตมั่นคงดำรงสติแน่วแน่ ด้วยความเพียรพยายามให้ติดต่อกันไปมิให้พลั้งเผลอ ทั้งกลางวันกลางคืน ยืน เดิน นั่ง นอน เจริญทั้งสมถะและวิปัสสนาภาวนาสัมพันธ์ กันไป เพื่อจะชิงชัยกับกิเลสที่มันยึดเบญจขันธ์เป็นที่อาศัยหลบซ่อน เสมือนเป็นเกราะ ป้อมปราการที่กิเลสได้พึ่งอาศัย ยากที่ใครๆ ในโลกจะเข้าไปทำลายมันได้ เราจะใช้ ความเพียรและความอดทนอันเป็นตบะมาพังแตกเผาเกราะป้อมปราการของมัน (เบญจขันธ์ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) ให้พังทลายเป็นจุนวิจุน ในคราวครั้งนี้ให้สิ้นซากไป

ท่านปฏิบัติอยู่ ๗ วัน จิตใจสงบสบาย มีความเบากายเบาใจ สว่างใสในใจ จะนึกคิดสิ่งใดทะลุปรุโปร่ง จึงได้รู้เรื่องแม่หญิงสาวคนนั้นว่าเป็นบุพเพสันนิวาส คือ เคยครองเรือนครองรักสมัครสังวาสร่วมกันมาแล้วในอดีตกาล จึงให้ได้เกิดความรู้สึก มีอารมณ์มากกระทบกระเทือนใจเช่นนั้น บัดนี้เราได้เห็นได้รู้จักแล้ว เจ้าสังขารเจ้าเอ๋ย เจ้าได้อวิชชามาเป็นปัจจัยอาศัยเป็นเกราะหุ้มห่อหลบซ่อนตัวของเจ้าเป็นอย่างดี เราจัก ต้องทำลายเกราะของเจ้า คือ อวิชชา ด้วยอาวุธ ๓ วิธี คือ **สังจญาณวิधिปนาวุธ** **กิจญาณวิधिปนาวุธ** และ **กตญาณวิधिปนาวุธ** ให้หมดสิ้นไป เจ้าจะไม่มีโอกาสได้พบกับ เราอีกแล้ว การพบกันครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้าย เจ้าสังขารเอ๋ย เจ้าจงไปอย่างผู้ที่สิ้นเหตุ ปัจจัยเกิด

ท่านพระอาจารย์ได้เล่าให้ฟังว่า ปีนันที่กรุงเทพมหานครมีงานฉลองสมโภช พระนคร เนื่องในวาระที่ได้ตั้งกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ มาเป็นเวลาได้

กึ่งศตวรรษ* (๕๐ ปี) เป็นครั้งแรกในชีวิตของท่านที่มีโอกาสเข้าไปเห็นกรุงเทพฯ ท่านได้ไปที่โบสถ์พระแก้วกับพระมหาสมบุญ ท่านได้เห็นพระเจ้าแผ่นดินรัชกาลที่ ๗ ตอนเสด็จพระราชดำเนินเข้าไปในโบสถ์พระแก้ว เวลาขากลับแทบจะหาทางออกไปไม่ได้ เพราะมีแต่คนเต็มแน่นไปหมดเบียดเสียดยัดกันไป ไม่ทราบว่ามีใครเป็นใคร ท่านพระอาจารย์ได้อาศัยเด็กลูกศิษย์ที่เดินทางไปด้วยเอามารื้อตัวท่านไว้เวลาผู้หญิงจะชนท่าน กว่าจะเดินไปถึงวัดบรมนิวาสก็แทบแย่ ถึงวัดดึกคืน

พระอาจารย์ฝันท่านได้พักอยู่ที่วัดบรมนิวาสประมาณเดือนเศษ จึงได้กลับนครราชสีมา ไปพักที่วัดป่าตาลวัน หลังกองช่างกลรถไฟโคราช ต่อมาท่านได้ไปสร้างสำนักอีกแห่งหนึ่งอยู่ที่ป่าช้าที่ ๒ ระหว่างบ้านศิระชะทะเลกับกรมทหารบกมณฑลที่ ๓ จังหวัดนครราชสีมา

*ในที่นี้ หมายถึง ๑๕๐ ปี แห่งการตั้งกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์

พระราชทานที่ ๘ พุทธศักราช ๒๔๗๕

สำนักสงฆ์แห่งนี้ (ต่อมาชื่อว่า วัดป่าศรีธารวม) เมื่อบุกเบิกครั้งแรก ท่านพระอาจารย์มหาปิ่น ปัญญาพโล เป็นหัวหน้า มีพระอาจารย์เทสก์ เทสรังสี พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร และพระอื่นๆ อีก ๑๐ รูป สามเณร ๔ รูป มีชาวบ้านในหมู่บ้านที่มาปฏิบัติฝึกหัดอบรมฟังเทศน์ฟังธรรม จำศีลภาวนา ปฏิบัติอุปัถุมภ์ทะนุบำรุงคือ บ้านหนองโสน บ้านหนองปรือ บ้านศิระชะทะเล และในเมืองนครราชสีมา มีกรมทหารบกมณฑลที่ ๓ สมัยนั้น นายพลตรีหลวงชำนาญยุทธศาสตร์ (จอมพลผิน ชุณหะวัณ) เป็นผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๓ จังหวัดนครราชสีมา วัดป่าศรีธารวมเป็นวัดของคณะกรรมการพร้อมราษฎรร่วมกันสร้างเพื่อการบำเพ็ญบุญกุศลและอบรมของคณะทหาร เมื่อพระอาจารย์มหาปิ่นและพระอาจารย์องค์อื่นๆ ได้ออกจากวัดป่าศรีธารวมไปแล้ว ท่านพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ได้เป็นเจ้าของวัดป่าศรีธารวมจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๗ ท่านจึงได้ไปอยู่จำพรรษาวัดบูรพา ในเมืองอุบลราชธานี

ในระยะเวลาที่ท่านพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร พำนักอยู่วัดป่าศรีธารวม ตำบลศิระชะทะเล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีท่านพระอาจารย์มหาปิ่น ปัญญาพโล เป็นหัวหน้า ได้นำปฏิปทาข้อวัตรปฏิบัติที่ได้ฝึกหัดอบรมมาในฝ่ายทางวิปัสสนากรรมฐาน สายของท่านพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล และพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ มาประกาศเผยแผ่แก่ประชาชนบริษัท จังหวัดนครราชสีมา ตั้งหลักปฏิบัติสำนักวัดวิปัสสนา ฟันฟูเชิดชูพระพุทธศาสนาตามเยี่ยงอย่างพระอริยประเพณีมาจากอริยวงศ์ขององค์สมเด็จพระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้ดำรงทรงอยู่ต่อมาได้กระทั่ง

ถึงปัจจุบันนี้ ในกาครั้งนี้ มีพระอาจารย์ฝัน อาจโร ด้วยองค์หนึ่งได้เป็นกำลังช่วย นำคณะประพตปฏิบัติ ผีกหัดอบรมภาวนา เทศนาธรรมพร้าสอนคณะพุทธบริษัท ทั้งคฤหัสถ์บรรพชิต ให้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสในพระบรมพุทธศาสนา ได้เข้ามาบวชเป็น พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา เป็นจำนวนมาก ออกพรรษาสิ้นเวลาเขตกฐิน ไปแล้ว ท่านก็นำพระภิกษุ สามเณร ไปอยู่ตามภูเขาลำเนาป่าเสาะหาทางวิเวกเพื่อ เป็นการฝึกหัดการปฏิบัติในการออกเดินธุดงค์ ดำรงชีวิตอบรมจิตภาวนาอยู่ตามป่า ที่เรียกตามภาษาธุดงค์ว่า **อยู่รุกขมูล**

ครั้งหนึ่ง ท่านพระอาจารย์ได้ไปกับท่านพระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ ออกธุดงค์ เทียบวิเวกไปทางบ้านคลองไผ่ ตำบลลาดบัวขาว อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ไปถึงบ้านหนองบัว พระอาจารย์ฝันป่วยเป็นไข้ อาการหนักมาก ฉันทยาแก้ไข้อะไรเข้าไป ก็ไม่หาย ท่านนั่งพิจารณาเวทนาที่เป็นทุกข์ที่ท่านกำลังได้รับความทรมานอย่างหนัก เกิดความเบื่อหน่ายในชีวิต มีแต่เจ็บๆ ไข้ๆ ถึงจะอยู่ไปก็มีแต่ทุกข์ มีแต่เจ็บ มีแต่ไข้ แล้วๆ เล่าๆ เดี่ยวก็เป็นเดี่ยวก็หาย ประเดี๋ยวก็สบายประเดี๋ยวก็ทุกข์ อยู่อย่างนี้ไม่มีประโยชน์อะไรเลย ท่านจึงตัดสินใจว่าเราจะนั่งภาวนาเอาความตาย เป็นที่ตั้ง ถ้าไม่หายก็หาย ถ้าไม่หายตายก็แล้วไป ท่านจึงได้ไปกราบเรียนท่าน พระอาจารย์อ่อนว่า “วันนี้ผมจะนั่งภาวนาให้มันตายถ้ามันไม่หาย” ดังนี้แล้วท่านก็ กลับไปเข้าที่ที่นั่งทำสมาธิภาวนา กำหนดเอาทุกขเวทนามาเป็นธรรมที่ควรกำหนดรู้ตัว มีความเพียรมีความพยายามเอาสติกับปัญญามาประกอบการพิจารณาเป็นกิจจญาณ ในการเพ่งเพียรแผดเผาเอากิเลสที่ได้เหตุปัจจัยอาศัยจากทุกขเวทนาแล้วเกิดขึ้นมา ครอบงำอย่างโดยไม่มีการยับยั้งลดละเลิกถอน แม้แต่คำว่า ย่อหย่อนเลิกถอยก็ไม่ให้มี สติกับปัญญาพิจารณาเพียรเพ้ามั่นเลย จิตที่มีสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาและกำจัด คุ่มครองหรือป้องกันอยู่อย่างมั่นคง ทุกขเวทนาอันเป็นที่นำมาซึ่งกิเลสเป็นเหตุนำทำ จิตให้ฟุ้งซ่านเกิดความรำคาญ (อุทธัจจะกุกุจจะ) ก็ถึงซึ่งความสงบระงับดับหายลงไป

ในทันใดนั้นก็มิมีนิมิตมาปรากฏให้เห็น จะเป็นอะไรก็ไม่ทราบ กระโดดออกจาก ร่างกายมายืนอยู่ข้างหน้าของท่าน แล้วท่านพระอาจารย์ก็ได้กำหนดจิตตามดู เจ้าสิ่งนั้น

ก็ได้กลับกลายเป็นกวาง แล้วก็กระโดดลงไปในห้วย กระโดดขึ้นจากห้วยวิ่งต่อไป แล้วกลายเป็นช้างตัวใหญ่เดินบุกเข้าไปในป่าโครมครามๆ ออกไปจนลับสายตาของท่าน

พระอาจารย์ฝั้นท่านได้พิจารณาซึ่งนิมิตที่ปรากฏเกิดขึ้นแก่ท่านคราวนี้ว่า ใช้มาลาเรียที่ท่านกำลังป่วยอยู่ขณะนี้ มันได้กระโดดหนีไปจากร่างกายของท่านไปหมดสิ้นแล้ว คราวนี้ใช้ต้องหายขาดแน่นอน ท่านนั่งภาวนาอยู่นานเท่าไรก็ไม่ทราบ เมื่อท่านพิจารณาเห็นว่าอาการไข้ได้ดับไปพร้อมกับทุกขเวทนาหายไปหมดแล้ว ท่านจึงได้ถอนจิตออกจากสมาธิ รู้สึกมีความเบากายเบาใจ มีจิตสว่างใสปลอดโปร่ง สงบ อิ่มเอิบสดชื่นในจิตใจในใจ จะยืนหรือเดิน นั่งนอนอย่างไร ก็มีความสุขสงบวิเวกไปหมด ท่านได้ออกเดินไปที่ท่านพระอาจารย์อ่อนอยู่

ท่านพระอาจารย์อ่อนพูดทักขึ้นว่า “แน่ะ ไหนว่าท่านจะนั่งสู้ตายถ้าไข้ไม่หาย ลูกมาทำอะไรเล่า”

“หายแล้ว กระผมจึงได้ลุกออกมา” พระอาจารย์ฝั้นตอบ แล้วท่านก็ได้เล่าเรื่องนิมิตที่ท่านได้เห็นดังที่ได้กล่าวมาแล้วทุกประการถวายให้พระอาจารย์อ่อนฟังตั้งแต่ต้นจนจบสถาน ตั้งแต่บัดนั้นมาพระอาจารย์ฝั้นท่านไปอยู่ป่าดงพงไพรภูเขาคีโต ก็ไม่ปรากฏว่าท่านเป็นมาลาเรียอีกเลย

ท่านพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ท่านพักอยู่ที่วัดป่าศรีธารวม นครราชสีมา ตั้งแต่ปี พุทธศักราช ๒๔๗๕ ถึง ๒๔๘๖ รวมเป็นเวลา ๑๒ ปี ตลอดเวลาที่ท่านอยู่ที่นครราชสีมา ณ วัดป่าศรีธารวม ท่านได้ปฏิบัติบำเพ็ญประโยชน์ทั้ง ๒ โดยสม่ำเสมออย่างสมบูรณ์ คือ อุตตประโยชน์ และสาธารณประโยชน์ ด้วยความพากเพียรพยายามและความอดทน โดยไม่เห็นแก่ความยุ่งยากลำบากเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ผลที่ปรากฏออกมาก็คือ เกียรติศัพท์อันงามของท่านพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร เริ่มมีเสียงดังปรากฏออกมาแล้ว กลุ่มมุนษุณบริษัท ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ต่างก็น้อมจิตเลื่อมใสกราบไหว้สักการบูชา ในปฏิปทา จริยานุวัตร ข้อประพฤติปฏิบัติอันดีงามถูกต้องตามมรรคาพระอริยสาวก

สงฆ์ผู้สฤษฏีบันโน ท่านปฏิบัติฝึกหัด กาย วาจา ใจ อย่างเที่ยงตรงต่อพระธรรมวินัยได้
อย่างเปิดเผย ท่านไม่มีสิ่งใดในจิตใจที่จะทำให้ท่านต้องซ่อนเร้น ปกปิดอำพราง ในด้าน
การประพาสและปฏิบัติ ด้วยกาย และวาจา ใจ ที่จะให้เกิดความเคลือบแคลงระวัง
ระแวงกินแหนงสงสัยในวงภายในของคณะผู้ปฏิบัติ ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ทุกคน
และทุกชนชั้นต่างก็มีจิตใจเลื่อมใสเคารพบูชาศรัทธาในพระบารมีที่มีอยู่ในองค์ท่าน
พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

ท่านพระอาจารย์ฯ ท่านอยู่วัดป่าศรีทธาวรมแต่ในพรรษา เวลาออกพรรษาแล้ว
ท่านนำลูกศิษย์ออกเดินธุดงค์ทุกๆ ปี จึงเกิดมีสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน
ตามบ้านที่ท่านได้ไปพักขึ้นหลายแห่ง คราวหนึ่ง ท่านพร้อมด้วยพระภิกษุสามเณร
หลายรูปและตาปะขาวด้วย ออกเดินธุดงค์ไปห้องที่อำเภอโชคชัย แล้วผ่านไปอำเภอ
ปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ได้ไปพักวิเวกทำความเพียรภาวนาอยู่ที่ภูเขาคะกูดร้าง
ที่นั่นมีรอยพระบาทจำลองตั้งแต่สมัยไหนไม่ทราบได้ มีศาลาหลังคามุงด้วยสังกะสี
ครอบรอยพระพุทธรบาทเพื่อมิให้ฝนตกถูก มีพระองค์หนึ่งได้ไปพักปักกลดอยู่ข้างๆ
รอยพระพุทธรบาทนั้น ต่อมาเมื่อใครจะทำบุญบ้าน ได้มานิมนต์พระไปสวดพุทธมนต์
มงคลบ้านในตอนเย็นค่ำ

ตอนบ่ายในวันนั้น ไปรวมฉันน้ำร้อนเสร็จแล้ว ได้พากันซ้อมสวดมนต์เพื่อจะ
ได้ให้เสียงเข้ากัน แต่เมื่อสวดปรากฏว่าเสียงไม่ถูกกัน บ้างก็เสียงสูงบ้างก็เสียงต่ำบ้าง
ก็เสียงเล็กใหญ่ไม่เข้ากัน จึงเกิดมีปากเสียงถกเถียงกันขึ้นไม่ลงรอยกัน แล้วก็เลิก
กันไปอยู่ประจำที่ของตนๆ เพื่อประกอบทำความเพียรภาวนา พอตอนดึกสงัดเงียบ
ก็ได้ยินเสียงนกหวีดดังขึ้นเป็นสัญญาณเรียกได้ยินทั่วถึงทุกๆ องค์ ลักครูกก็ได้ยิน
เสียงนกหวีดดังขึ้นมาอีกเป็นครั้งที่ ๒ และครั้งที่ ๓ ดังมาจากทางรอยพระบาทที่
พระองค์นั้นพักอยู่ ทุกองค์จึงลุกขึ้นออกมาดู ก็ปรากฏเห็นพระองค์ที่พักอยู่ข้างรอย
พระพุทธรบาทนั่งตัวสั่น มีเหงื่อออกโชมทั้งตัว

“เป็นอะไร” พระอาจารย์ฝั้นท่านถามขึ้น

“ท่านอาจารย์ไม่ได้ยินหรือ เสียงดังเหมือนกะลังกะลืออยู่บนหลังคาจะพังแตกไปหมดแล้ว เขามาจะทุบกระหม่อม แต่ยังไม่ทันจะทุบ กำลังชู่และทุบสังกะสีเสียงดังเหมือนกับฟ้าผ่า” แท้จริงเสียงที่ว่านั้น นอกจากพระองค์นั้นแล้ว องค์อื่นไม่มีใครได้ยินเลย มีแต่ท่านที่อยู่ข้างรอยพระพุทธรูปทองคำเดียวเท่านั้นได้ยิน

พระอาจารย์ฝันท่านได้พิจารณารู้เหตุแล้ว ท่านจึงได้เรียกพระทุกองค์มารวมกันแล้ว ท่านจึงได้เทศน์ตักเตือนพระภิกษุสามเณรให้เห็นโทษในความวิบัติที่มีความเห็นขัดแย้งซึ่งกันและกันเรื่องสวดมนต์เมื่อตอนบ่ายนี้ ไม่มีความเคารพซึ่งกันและกันตามพระธรรมวินัย ไม่เป็นไปเพื่อความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน “ต่อไปพวกเราควรระมัดระวังอย่าให้เรื่องวิบัติอย่างนี้เกิดขึ้นในคณะของพวกเราได้อีก ให้ตั้งอยู่ในความสามัคคี คือ กายสามัคคี จิตสามัคคี ทิฐิสามัคคี อย่าให้กายแตกสามัคคี กายแตกไม่ดี ใช้ไม่ได้ จิตแตกก็ไม่ได้ ใช้ไม่ได้ ความคิดความเห็นแตกก็ไม่ได้ เมื่อไม่ดีแล้วมันก็ใช้ไม่ได้ ใครก็ไม่อยากได้ ใครๆ ก็ไม่ปรารถนาไม่ต้องการเพราะมันแตก ให้มีจิตประกอบด้วยความเมตตาเคารพคารวะซึ่งกันและกัน จึงจะเป็นไปเพื่อความ สุขความเจริญในพระธรรมวินัยของเรา ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงประทานไว้มอบให้พวกเราแล้ว พวกเราควรรักควรทะนุถนอมบำรุงเก็บรักษาไว้ให้ดี เราทั้งหลายควรปฏิบัติตามอย่างนี้ต่อไป”

พระทุกองค์ที่ได้มานั่งร่วมกันประชุมฟังโอวาทของท่านพระอาจารย์ฝันแล้ว ต่างองค์ต่างก็รู้สึกสำนึกผิด กลับมีจิตผ่องใส ได้ทำความเคารพคารวะซึ่งกันและกันแล้วจึงได้เลิกกลับไปประกอบทำความเพียรบำเพ็ญภาวนา เหตุการณ์ก็สงบตั้งแต่นั้นมา ไม่มีอะไรเกิดขึ้นอีก

พระอาจารย์ฝันได้พาพระภิกษุสามเณรพักวิเวกฝึกจิตบำเพ็ญเพียรภาวนา พอจนถึงเวลาใกล้จะเข้าจำพรรษาแล้ว ก็พากลับมาจำพรรษาอยู่ที่วัดป่าศรีธารวม

ออกเดินธุดงค์ไปจังหวัดเชียงใหม่

นับตั้งแต่ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ แยกจากคณะศิษยานุศิษย์ไปอยู่ทางภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ แต่ลำพังองค์เดียว เปรียบประดุจช้างเผือกหัวหน้าจำฝูงออกจากโขลงเที่ยวอยู่แต่ลำพังผู้เดียว ไม่เกื่อนกล่นไปด้วยช้างและลูกช้างด้วยกัน มีตนตัวเดียวเที่ยวหากินแต่ลำพังตามใจชอบ ย่อมได้รับรสจากหญ้าอ่อนและน้ำใสอย่างสะดวกสบายเพียงพอแก่ความต้องการนี้ฉันใด แม้ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ ก็ได้ออกจากคณะไปเที่ยววิเวกอยู่ตามป่าภาคเหนือที่จังหวัดเชียงใหม่ในส่วนเหนือของแดนไทยก็ฉันนั้น

พระอาจารย์ฝั้นมีความรำลึกถึงท่านพระอาจารย์มั่นผู้เป็นอาจารย์ของท่าน มิได้ขาด เมื่อออกพรรษาแล้ว จึงได้คิดตัดสินใจออกเที่ยวเดินธุดงค์ตั้งจิตเจาะจงตรงไปที่พระอาจารย์ของท่าน ณ ภาคเหนือ เมืองเชียงใหม่ เพราะได้ทราบข่าวว่าท่านพระอาจารย์ใหญ่มั่นท่านไปอยู่ที่นั่น มีท่านพระอาจารย์อ่อนได้ร่วมทางไปด้วย

พอไปถึงวัดเจติยหลวง ก็ได้ไปพบพระอาจารย์ใหญ่มั่นมารอคอยอยู่ก่อนแล้ว พอท่านพระอาจารย์อ่อนและพระอาจารย์ฝั้นเดินเข้าไปหา พระอาจารย์ใหญ่มั่นได้พูดทักพระอาจารย์ทั้งสองว่า “แหม พวกพระเจ้าผู้”

ท่านพระอาจารย์ฝั้น พอได้ยินท่านพระอาจารย์ใหญ่พูดว่าดังนั้นก็สะดุ้งเกิดมีความละอายในใจตัวท่านเองมาก แต่ท่านก็มีความสำนึกระลึกตัวขึ้นได้ว่า

เรามีความผิด เพราะแต่ก่อนเมื่ออยู่กับพระอาจารย์มั่น ผ้าจีวร สบง บริหาร ท่านพระอาจารย์ใหญ่ท่านพ่าย้อมด้วยแก่นขนุน (สีกรัก) ท่านไม่ให้ใช้ย้อมสีเหลืองอย่างที่ตลาดเขานิยมใช้กัน แต่ผ้าจีวรและผ้าสบงของพระอาจารย์ฝั้นและพระอาจารย์อ่อน ล้วนแต่ย้อมสีเหลืองแจ่ว ประกอบกับฝาบาตรก็ประดับด้วยมุกขัดแวววาวด้วยลวดลายทั้งสององค์ พระอาจารย์ใหญ่จึงได้พูดอย่างนั้น ท่านพูดตามความจริง ความจริงมีอยู่อย่างนี้ ท่านก็พูดอย่างนี้

ท่านพระอาจารย์อ่อน ท่านนึกละเอียดในใจมาก ท่านปรารถนาจะเอาฝาบาตรโยนทิ้งเข้าไปในป่า แต่ภายหลังเห็นว่ามุกที่ประดับฝาบาตร ท่านไม่ได้ขัดหรือเลื่อยตัดทำเอง เป็นของเขาทำไว้แล้วคงใช้ได้ วันต่อมา ท่านพระอาจารย์ทั้งสองจึงได้ถากแก่นขนุนเอามาต้มเคี่ยวให้ออกเป็นสีดีแล้ว ชักผ้าจีวร สบง และผ้าบริหารให้สีเหลืองออกแล้ว จึงชักย้อมด้วยน้ำแก่นขนุนที่ต้มเคี่ยวเอาไว้จนผ้าเป็นสีแก่นขนุนตามที่ต้องการ

พระอาจารย์นั่งภาวนาจนสว่าง

ท่านพระอาจารย์ใหญ่ได้บอกให้จัดที่พักเสร็จเรียบร้อยแล้ว ตอนเย็นค่ำวันนั้น พระอาจารย์ทั้งสองได้เข้าไปถวายการปฏิบัติ ท่านพระอาจารย์ใหญ่ได้พูดกับท่านพระอาจารย์ทั้งสองว่า “พวกท่านมานี้เห็นว่าโชคดีมากที่ผมได้มารอบพบพวกท่านอยู่ที่นี่ มิฉะนั้นพวกท่านจะไม่ได้เห็นผมเลย มีพระภิกษุ สามเณร หลายนคนหลายพวก มาเที่ยวตามหาผมแต่ไม่พบ เพราะผมออกไปปฏิบัติไปอยู่ตามสถานที่สงบสงัดแต่ลำพังองค์เดียว ไม่มีใครรู้จัก พระเณรเป็นร้อยๆ มา ก็ไม่สำคัญเท่าพวกท่านมาดอก”

ท่านอาจารย์ทั้งสองถวายการปฏิบัติอยู่ตึกเกือบสองยาม พระอาจารย์ใหญ่ได้ลุกขึ้นนั่ง ตั้งท่าตรงองอาจ แล้วแสดงธรรมปฏิบัติเปิดเผยให้ท่านพระอาจารย์ทั้งสองฟังอย่างแจ่มแจ้ง ยกขึ้นมาแสดงเรื่องมรรคผล นิพพาน ญาณวิมุตติ แล้วแสดงอริยวงศ์ อริยประเพณีของพระพุทธเจ้าและพระอริยสงฆ์สาวกเจ้าทั้งหลายว่า “พระพุทธเจ้าก็ดี พระอริยสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าก็ดี ท่านผู้เป็นพระอริยะทั้งหลายเหล่านั้น ท่านมีข้อวัตรปฏิบัติเพื่อให้เป็นเยี่ยงอย่าง ทุกกาลทุกเวลา ทุกอิริยาบถ ท่านไม่ได้เลิกละ สละปล่อยวางจนตลอดชีวิต พระองค์ไม่คลุกคลี ทรงชักนำพาสาวกยินดีแต่ในที่วิเวกสงบสงัด พาสาวกของพระองค์ปฏิบัติ อับปัจจตา มกน้อย สันโดษ มีจิตใจเด็ดเดี่ยวมั่นคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง มรรคผลธรรมวิเศษนั้นไม่เลือกบุคคล เพศ ภูมิ ชนชั้น วรรณะ และไม่เลือกกาล สถานที่ ผู้ดีมีจน มรรคผลมีตลอดกาล ตลอดเวลา มีประจำอยู่ตั้งแต่ไหนแต่ไรมา เรายังขาด ศีล สมาธิ ปัญญา ศรัทธา สติ ความเพียร ยังไม่แก้กัลา

เต็มเปี่ยมบริบูรณ์ จิตจึงไม่มีกำลังต่อสู้เอาชนะกับกิเลสได้ พวกเรามาไม่ใช่มาเล่น เราบวชก็ไม่ใช่บวชเล่น เราบวชจริง เรามาจริง เราต้องปฏิบัติจริง จึงจะรู้จึงจะเห็นธรรม อันเป็นของจริง พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงตรัสรู้ธรรมจริง เป็นสัจธรรม พระองค์ทรงแสดงธรรมเป็นคำที่มั่นคง มีอยู่ และตั้งอยู่ตลอดกาล ไม่เคยเปลี่ยนแปลง ทั้งในอดีต อนาคต และปัจจุบัน ไม่เคยคร่ำคร่า ยังสดใสใหม่เอี่ยมเต็มเปี่ยมอยู่ตลอดกาล ทุกเมื่อ ไม่เคยขาดตกบกพร่องแม้แต่น้อย จงพากันปฏิบัติอย่างเอาจริงเอาจัง เพื่อจิตจะได้มีกำลังแข็งแกร่งต่อสู้กับข้าศึกผู้คึกคะนองก่อกวนเราอยู่ตลอดเวลามาเป็นเวลาอันยาวนาน จะนับจะประมาณก็ร้อยก็พันก็กลบถ้วนหน้าชาติก็ประมาณมิได้ ทำให้เราได้รับทุกข์ทรมานมาแสนสาหัสจนหน้บร่องรอยไม่ได้”

ธรรมปฏิบัติที่ท่านพระอาจารย์ใหญ่เทศนาแสดงในคืนวันนั้น แหม น่าอัศจรรย์มาก ยังไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อนเลย ท่านนั่งตัวตั้งตรง ท่าทางองอาจ ตาแหลมคม ทอดตำลารวม เสียงก้องดังฟังกังวานนุ่มนวล ชวนให้จิตผู้ฟังปลื้มปีติสงบอิมอย่างบอกไม่ถูก ทำให้พระอาจารย์ทั้งสองมีกำลังใจ ในคืนวันนั้น ท่านนั่งสมาธิจนสว่าง ไม่รู้สึกเจ็บปวดเหน็ดเหนื่อยอ่อนเพลียเลย

ท่านพระอาจารย์อ่อนกราบขออนุญาตลาพระอาจารย์ใหญ่ไปบำเพ็ญทำความเพียรภาวนาที่อำเภอพร้าว ท่านพระอาจารย์ฝันปรารถนาว่าจะไปด้วย แต่ยังไม่ทันได้ลา ท่านพระอาจารย์ใหญ่ได้พูดขึ้นก่อนว่า “ท่านฝันอยู่กับผมที่นี้ก็ดีสบายแล้ว ถึงจะไปทีอื่นก็ไม่สบายดอก” พระอาจารย์ใหญ่พูดให้หน่อยอย่างนี้ ท่านพระอาจารย์ฝันทราบได้ทันทีว่า พระอาจารย์ใหญ่ต้องการให้พระอาจารย์ฝันอยู่กับท่าน ไม่อยากให้ไปทีอื่น ท่านพระอาจารย์จึงไม่ได้ไปอำเภอพร้าวกับท่านพระอาจารย์อ่อน

หลายครั้งที่ท่านพระอาจารย์ฝันปรารถนาจะไปกราบขออนุญาตลาไปเที่ยววิเวกบำเพ็ญเพียรภาวนาที่อื่น ท่านพระอาจารย์ก็ไม่ให้ไป โดยพูดกับท่านพระอาจารย์ฝันว่า “ท่านฝันอยู่กับที่นี้ก็ดีอยู่แล้ว” ทุกครั้งไป เมื่อท่านพระอาจารย์ใหญ่มั่นไม่ประสงค์จะให้พระอาจารย์ฝันไปทีอื่น ท่านพระอาจารย์ฝันก็ไม่ไป จนกว่าท่านอนุญาตเมื่อไร ท่านจึงจะไป ท่านมีความเคารพเชื่อฟังตั้งอยู่ในโอวาทของพระอาจารย์ของท่านอย่างหาผู้ที่

เสมอเหมือนได้โดยไม่เป็นการง่ายเลย ต่อมาท่านจึงได้อนุญาตให้ไป พระอาจารย์ฝั้น
จึงได้ไป ได้ออกไปพักที่ห้วยน้ำรินและที่บ้านโป่งกับท่านพระอาจารย์อ่อน อยู่ที่บ้านโป่ง
พระอาจารย์อ่อนป่วยเป็นไข้มาลาเรีย ท่านพระอาจารย์ฝั้นได้รักษาพยาบาลท่าน
พระอาจารย์อ่อนอยู่หลายวัน อาการไข้ของท่านพระอาจารย์อ่อนพอทุเลาเบาบางขึ้นแล้ว
จึงได้พากันกลับไปหาพระอาจารย์มั่นที่วัดเจติยหลวง เมืองเชียงใหม่ พอท่านอาจารย์
ทั้งสองไปถึง พระอาจารย์ใหญ่ได้เทศน์และสอนให้พระอาจารย์ฝั้นทำความเพียร
ทั้งกลางวันและกลางคืน ไม่มีเวลาหลับนอน จนจิตมีกำลังกล้าเป็นธรรมดวงเดียว
ไม่เกาะเกี่ยวกับอะไร ทั้งสิ้น

พอเวลาใกล้จะถึงกาลเข้าพรรษา ท่านพระอาจารย์ฝั้นได้รับอนุญาตจาก พ.ท.
หลวงเกรียงฤทธิพิเชตุ เสนาธิการมณฑลทหารบกที่ ๓ จังหวัดนครราชสีมา เป็นเงิน
๔๐ บาท พร้อมกับจดหมายนิมนต์พระอาจารย์ฝั้นกลับไปจำพรรษาวัดป่าศรีธารวม
โคราช ท่านพระอาจารย์ฝั้นยังไม่อยากกลับ แต่ท่านพระอาจารย์อ่อนชวนกลับว่า
“ไป กลับๆๆ ไม่อยู่แล้ว กลับๆๆ”

ตกลงพระอาจารย์ทั้งสองจึงเข้าขออนุญาตกราบนมัสการลาพระอาจารย์ใหญ่
กลับนครราชสีมา จำพรรษาอยู่วัดป่าศรีธารวม ท่านพระอาจารย์อ่อนอยู่วัดป่าสาละวัน
หลังกองช่างกรรณไฟ นครราชสีมา เชื้อไข้มาลาเรียที่ท่านพระอาจารย์อ่อนเป็นไข้อยู่ที่
เมืองเชียงใหม่ ยังไม่หายขาด จึงได้ติดตามท่านมาถึงโคราช กลับมากำเริบเป็นขึ้นใหม่อีก
อย่างแรงจนขึ้นสมอง เพ้อคลั่ง ไม่มีสติรู้สึกตัว ทหาร ๕-๖ คน จับแทบจะไม่อยู่
จึงได้รับเอาไปรักษาที่เสนารักษ์ มณฑลทหารบก นครราชสีมา เห็นนายทหารเข้ามาเยี่ยม
ก็ยกมือชี้หน้าตำใครต่อใคร ตำสวด ตำชาย ชี้หน้า นั่นก็หมาตัวหนึ่ง นี่ก็หมาตัวหนึ่ง
มองเห็นสายไฟว่าเป็นงูไปหมด ร้องเสียงลั่น ฐๆๆๆ หมอจึงได้ถวายยาฉันทให้นอนหลับ
จึงสงบหลับไป รักษาพยาบาลอยู่ประมาณ ๗ วัน ท่านพระอาจารย์อ่อนจึงได้หาย
จากมาลาเรียขึ้นสมอง จากนั้นมาอาการไข้จึงค่อยหายดีขึ้นตามลำดับ

ต่อมา ปี พ.ศ. ๒๔๘๒ พระอาจารย์สิงห์ ชันตยาโคโม (เจ้าคุณพระญาณวิศิษฏ์)
เจ้าอาวาสวัดป่าสาละวัน ได้รับจดหมายของโยมบ้านนาโสก อ.นาแก จ.นครพนม ว่า

เวลานี้ที่วัดป่าดงท่าเก่า บ้านนาโสก มีแม่ชีเป็นพระอรหันต์ประกาศตัวเองว่าเป็นนางภิกษุณี มีผู้คนแตกตื่นกันมาก บางคนก็เชื่อ บางคนก็ไม่เชื่อ ในจดหมายขอนิมนต์ท่านพระอาจารย์สิงห์ไประงับเหตุการณ์นี้ด้วย ท่านพระอาจารย์สิงห์ติดธุระไปไม่ได้ จึงได้มอบให้ท่านพระอาจารย์ฝั้นรับเป็นธุระไปทำหน้าที่แก้ไขแทน

ครั้นออกพรรษาสิ้นเขตกฐินไปแล้ว ท่านจึงได้ออกเดินทางเพื่อไปทำธุระตามที่ได้รับมอบหมายจากท่านพระอาจารย์สิงห์

แม่ชีอรหันต์?

เรื่องมีอยู่ว่า ผู้หญิงคนหนึ่งชื่อ แม่ตัด อยู่บ้านนาแกน้อย มีศรัทธาเลื่อมใสใใคร่อยากจะออกบวชเป็นนางชี จึงได้สละลูกหลานบ้านเรือนแล้วมาบวชเป็นแม่ชี (ผู้หญิงโกนผมโกนคิ้ว แล้วนุ่งขาวห่มขาว รักษาศีล ๘) แล้วมาพึ่งเทศน์ฟังธรรมกับท่านพระอาจารย์อาญาครุฑี ซึ่งท่านอยู่ที่วัดสันติการาม บ้านนาโสภ (ดงเท้าเก่า) แม่ชีตัดเมื่อได้รับการอบรมสั่งสอนวิธีการปฏิบัติฝึกหัดภาวนาจากท่านพระอาจารย์แล้ว ก็กลับไปปฏิบัติอยู่ที่บ้านนาแกน้อย แต่แม่ชีเที่ยวออกมาพึ่งเทศน์พระอาจารย์อาญาครุฑีแทบทุกวัน ทำให้จิตใจของแม่ชีมีกำลังความเลื่อมใสในใจอย่างแรงกล้า ตั้งใจทำความเพียรภาวนาตลอดเวลาไม่ลดละ เธอได้กำหนดจิตคิดตั้งบริกรรมคำภาวนาทั้งวันทั้งคืน เดิน ยืน นั่ง นอน จิตที่ได้กำลังจาก สติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร ก็รวมลงสู่ความสงบสงัดจากกาม สงัดจากอกุศล จิตก็ผ่องใสบริสุทธิ์หมดจดสะอาด มีกำลังสามารถรู้ลึกรู้เห็นชาติของตนเองได้ว่า แต่ชาติก่อนตัวเองเคยได้ถือกำเนิดเกิดเป็นลูกชายของท่านพระอาจารย์อาญาครุฑี

แม่ชีตัดจึงได้นำเอาเรื่องนี้ไปเล่าถวายให้ท่านพระอาจารย์อาญาครุฑีฟัง ท่านพระอาจารย์อาญาครุฑีจึงซักถามแม่ชีตัดว่า “มีอะไรเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่าเป็นความจริงว่าแต่ชาติก่อนแม่ชีเคยได้มาถือเอากำเนิดเกิดเป็นลูกของอาตมาจริง” “ฝ่าเท้าของคุณพระพ่อดีมีรูปกงจักร” แม่ชีตอบ แล้วแม่ชีจึงขออนุญาตดูฝ่าเท้าของคุณพระพ่อ (คือฝ่าเท้าของท่านพระอาจารย์อาญาครุฑี) ท่านก็อนุญาตให้ดู ในความรู้สึกของแม่ชีก็ปรากฏว่ามีเป็นความจริง แม่ชี

จึงได้มีความเชื่อมั่นว่าตัวเองเคยได้ถือเอากำเนิดมาเกิดเป็นลูกของคุณพระพ่อ คือ พระอาญาครุฑีจริงๆ ตั้งแต่นั้นมา แม่ชีตัดก็เรียกท่านพระอาญาครุฑีว่าเป็นพระพ่อ ส่วนท่านพระอาญาครุฑีท่านก็เชื่อ นับถือแม่ชีตัดว่าเป็นลูกชายของท่านจริงๆ ทั้งสองฝ่าย ต่างก็ได้ไปมาสังคัมสมาคมอย่างใกล้ชิดสนิทสนมเหมือนพ่อกับลูก แม่ชีจึงได้ขออนุญาตคุณพระพ่อเข้ามาอยู่ในวัด เพื่อจะได้ฝึกหัดและปฏิบัติใกล้ชิดกับคุณพระพ่อ ท่านพระอาจารย์อาญาครุฑีก็ได้อนุญาตให้ลูกชายในเพศร่างของแม่ชีเข้ามาอยู่ที่กุฏิ ใกล้กันกับกุฏิของท่าน คุณพระพ่อ (พระอาญาครุฑี) ก็ได้อบรมสั่งสอนลูกชาย (แม่ชีตัด) ให้เร่งทำความเพียรเพื่อให้ได้บรรลุนิพพานที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อให้ถึงซึ่งธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อตัดกระแสแห่งวัฏฏะ เพื่อละสังโยชนโดยลำดับ ให้ได้บรรลุถึงซึ่งธรรมชั้นสูงยิ่งขึ้นไป ลูกชายในร่างของนางชีก็มีความเคารพเชื่อฟังตั้งอยู่ในโอวาทของคุณพระพ่อ ทุกอย่าง ปฏิบัติคุณพระพ่ออย่างเหมือนกับเด็กผู้ชายปฏิบัติอาจารย์ ทำให้คุณพระพ่อหลงรักลูกชายชีคนนี่มาก

ต่อมา การบรรลุนิพพานบังเกิดขึ้นแก่ลูกชาย โดยพระธรรมมาแสดงตัวให้ปรากฏ เห็นเป็นองค์พระอยู่บนศิระษะแม่ชีตัด พระที่สถิตบนศิระษะก็ค่อยสั่งสอนตั้งแต่นั้นแม่ชีให้ปฏิบัติตามตลอดเวลา แม่ชีก็ทำตาม พุทธตาม ไปตาม อยู่ตาม พระธรรมท่านบอก ท่านสอนทุกอย่าง พระธรรมได้แสดงให้แม่ชีฟังว่า ในอดีตชาติที่ล่วงกาลมายาวนานแล้วว่า ท้าวฯ ได้ถือเอากำเนิดเกิดมาเป็นลูกชายของท่านพระอาญาครุฑี (ท้าวฯ คือชื่อที่พระธรรมเรียกแม่ชีตัดเมื่อเป็นลูกชายของอาญาครุฑี) มีนามว่า ท้าวบุญ มีศรัทธาได้เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาอยู่ที่เมืองตากกสิลา ต่อมาได้เป็นพระอาจารย์บุญ พระอาจารย์บุญเป็นพระที่มีเมตตาตามหานิยมมาก มีประชาชนคนทุกเพศทุกวัยเคารพเลื่อมใสรักใคร่ท่านมาก

พระอาจารย์บุญคลุกคลีมาอยู่กับบริษัทบริวารทุกวันทุกเวลาจนเกินขอบเขต เป็นเหตุให้จิตใจเลื่อมทราวมจนหลงลืมสติไม่มีเหลือ แม้กระทั่งพระธรรมเครื่องคุ้มครองทั้งตนและโลก คือ หิริ โอตตปปะ กิลสกาและวัตถุกามติดตามมาประจวบกันได้จึงหวะ ตันหาราคะที่มีอยู่ภายในก็บีบเอาหัวใจพระอาจารย์บุญบังคับสนับสนุนให้พระบุญ

พอใจหลงไหลในสีกาผู้มาเป็นโยมอุปัฏฐากของตน จนได้กระทำการมอันลามกต่ำ
จนถึงที่สุดในการประพฤติพรหมจรรย์ ด้วยข่มขืนเสพเมถุนธรรมกับสีกาผู้อุปัฏฐากตน
ยังผลให้ตนต้องอาบัติปาราชิกขาดจากความเป็นพระอาจารย์บุญ เมื่อตายจากนั้นก็ไป
ตกนรกเสวยทนทุกขเวทนาอยู่ในนรกนั้น ๗ หมื่นกัลป์ พ้นจากนรกขุมใหญ่แล้ว
ยังตกนรกขุมเล็กที่เป็นบริวารอยู่โดยรอบขุมใหญ่อีก เสวยเวทนาทนทุกขในนั้นจนสิ้น
บาปกรรม พ้นจากนรกก็มาเกิดเป็นเปรต ๗ กัลป์ พ้นจากเปรตมาเป็นสัตว์เดียรัจฉาน
ถูกเขาตอนตัดพีชอกอีก ๗ กัลป์ นับชาติไม่ถ้วนที่ได้ท่องเที่ยวเกิดในกำเนิดต่างๆ
ให้ได้รับทุกข์ทรมานแสนสาหัส เพราะกรรมที่ตนทำให้ต้องอาบัติโทษเมื่อคราวเป็น
พระบุญอยู่

ครั้งกลับชาติมาชาตินี้จึงได้มาเป็นเพศหญิง มีสิ่งที่เป็นตำหนิอยู่ที่แข้งมีรอย
โดยรอบ เพราะบาปกรรมที่ได้กระทำให้ถูกจองจำทำโทษทรมาน จึงมีรอยปรากฏเป็น
แข้งขาแก้วมาในชาตินี้ บัดนี้ท้าวฯ ได้เกิดมาเป็นคน แลได้มาพบกับคุณพระพ่อแล้ว
ถ้าหากว่าคุณพระพ่อไปไหนมาไหนและอยู่ที่ไหน ให้ท้าวติดต่อย้อยตามคอยปรนนิบัติ
ปฏิบัติดูแลรักษาคุณพระพ่อ (พระธรรมพูดผ่านมาจากแม่ชีตัด) ต่อมาพระธรรมได้
พูดผ่านในร่างของแม่ชีตัดอีกว่า ไป ให้พากันไปดูบ้านเก่าของท้าวและคุณพระพ่อที่
เมืองตักกสีลา ชื่อว่า วัดกู่แก้ว บ้านจิต ป่าชี ตำบลจิต อำเภอหนองหาน จังหวัด
อุดรธานี

การเดินทางไปเมืองตักกสีลา คือบ้านจิต ในครั้งนั้น มีท่านพระอาญาครุฑี พระบุญ
(ไม่ใช่พระบุญหรือแม่ชีตัดชาติก่อน) สามเณรทองเพียร สามเณรทองดี สามเณรทองไย
และแม่ชีตัด ไปถึงบ้านจิตแล้ว ได้ไปพักปักกลดอยู่ที่วัดกู่แก้ว พระธรรมในร่างของ
แม่ชีก็บอกอีกว่า นี่แหละ เมืองตักกสีลา อันเป็นบ้านเกิดของท้าวฯ และคุณพระพ่อ
แล้วพระธรรมก็บอกว่า มีเถยานนางเถาใหญ่อยู่ห่างไปประมาณ ๑ เส้นกว่า แล้วมี
เจดีย์เก่าๆ อยู่หนึ่งองค์อยู่ที่ต้นไทร ไทรต้นนั้น พระธรรมบอกว่าเป็นไทร ๔ กำ
คือรากหยั่งลงดินมี ๔ ราก พระบอกว่าให้คุณพระพ่อพาท้าวฯ ไปนั่งภาวนาอยู่ที่นั่นแหละ
ต่อไปพระธรรมจะเอาไหเงินไหทองคำขึ้นมาให้ เพราะเจ้าของได้มาถึงแล้วให้คอยดู

บอกอีกว่า คินนี่แหละจะเอาไหเงินไหทองคำขึ้นมาให้ได้ มีคนคอยเฝ้าดูอยู่ที่นั่น แต่ก็
ไม่เห็นปรากฏ เห็นมีแต่รอย ส่วนชาวบ้านได้ประชุมปรึกษากลางกันว่าไม่ควรเอาขึ้น
ก็เลยเลิกกันไป

พอจะถึงวันเข้าพรรษา ก็ได้พากันอยู่จำพรรษาที่วัดกุแก้วนั้น ระหว่างกลางพรรษา
ก็มีเรื่องแปลกประหลาดมาอีก คือพระธรรมในร่างของแม่ชีแสดงธรรมเทศนาแก้กรรม
พระภิกษุสามเณรในวัด มีแก้กรรมของพระบุญ เพราะพระบุญมีกรรมหนักมากถึง
๗ แสน แลพระบุญได้มีความประมาทในคุณพระพ่อ วิธีแก้กรรมของพระบุญหรือ
ขององค์อื่นๆ และใครก็ดี พระธรรมบอกว่าให้ปล่อยวางกรรมนั้นเสีย อย่างนี้ทุกราย

เมื่อหมดเขตพรรษากาลผ่านไปแล้ว ได้ออกเดินทางมุ่งไปจำพรรษาที่บ้านเหล่า
เมืองพริก พรรษานี้ พระธรรมแสดงธรรมเทศนาประกาศว่า เวลานี้ได้มีศัตรูติดมาคิด
จะฆ่าคุณพระพ่อ ขอให้ท้าวและพระภิกษุสามเณรช่วยกันระมัดระวังรักษาคุณพระพ่อ
ให้ดี จึงได้ประชุมปรึกษาจัดผลัดเปลี่ยนกันอยู่เวรยามติดต่อกันตลอดวันตลอดคืน
ได้ปฏิบัติจัดการอยู่เวรยามกันมาก็หลายวันหลายคืนแล้ว ก็ไม่ปรากฏว่ามีอะไรหรือ
ใครที่ไหนมาเป็นศัตรูคู่อาฆาตมาดร้ายแต่อย่างใดเลย สามเณรท่องเที่ยวกับสามเณรจวง
อยากพิสูจน์ว่าเป็นความจริงอย่างไรหรือไม่

ตอนดึกประมาณ ๕ หุ้มเศษ สามเณรจึงไปเอาค้อนมาตีเคาะไม้ลองดู แม่ชีตัด
พอได้ยินเสียงไม้ที่สามเณรเคาะเท่านั้นแหละก็ตกใจ ลุกขึ้นตะโกนออกเสียงลั่นว่า
“เขาจะมาฆ่าคุณพระพ่อแล้วช่วยด้วยๆๆ” พระ เณร ชาวบ้าน พอได้ยินเสียงแม่ชีร้อง
ตะโกนดังนั้น ก็เข้าใจว่ามีคนจะมาฆ่าพระอาญาครูดีจริงๆ เพราะต่างคนก็ต่างเตรียม
ระมัดระวังอยู่แล้ว ก็พากันวิ่งออกมา ได้ยินแต่เสียงถามกันว่า “อะไรๆ ใคร ที่ไหนๆ”
ถามกันไปถามกันมา ก็ไม่เห็นมีใครที่ไหนเป็นศัตรูมาจะทำร้ายคิดฆ่าพระอาญาครูดี
เพียงแต่ได้ยินเสียงที่สามเณรเคาะไม้เท่านั้น ก็กลัวร้องตะโกนเรียกเสียงลั่นไปเลย
ไม่น่าเชื่อเลย ทำให้คนแตกตื่นโดยไม่มีเหตุผลแล้วก็เลิกراكลับไป พระอาญาครูดี
ลงทัณฑ์กรรมทำโทษสามเณรเพราะได้ตีเคาะไม้ให้แม่ชีตัดตกใจ แล้วร้องตะโกนทำให้
ผู้คนแตกตื่น

สามเณรทองเพียร สามเณรทองใย สามเณรทองดี มีความเห็น้อยหน่าย คลายความ
เลื่อมใสและความเคารพนับถือพระอาญาครูดีกับแม่ชีตัด เพราะเห็นการปฏิบัติ
คลุกคลีกันเกินขอบเขต สามเณรทั้ง ๓ องค์ จึงพากันหนีโดยไม่ได้ออกลาพระอาจารย์
อาญาครูดีแต่อย่างใด ได้ไปอยู่วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา กับพระอาจารย์สิงห์
ขันตยาโคโม (พระญาณวิศิษฐ์) ต่อมาสามเณรทั้ง ๓ องค์ อายุ ๒๐ ปีเต็ม ก็ได้เข้าอุปสมบท
เป็นพระภิกษุทั้ง ๓ องค์ อยู่ที่วัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา

ส่วนท่านอาญาครูดีกับสามเณร และแม่ชีตัด ได้เดินทางกลับมาอยู่วัดป่า
สงบอารมณ (สันติการาม) บ้านนาโสก ต.นาแก จ.นครพนม ซึ่งเป็นวัดเดิมของท่าน
ท่านเคยอยู่มาก่อนแล้ว แม่ชีตัดได้เร่งประกอบทำความเพียรภาวนาไปตามความสำคัญ
อันเป็นอุดมการณ์ของตน ซึ่งใครจะทำหนิตินิยมประการใด มิได้เอาใจใส่อะไรกับใคร
ทั้งนั้น มุ่งแต่ทำความเพียรภาวนากับปรณนิติระมัดระวังรักษาคุณพระพ่อ ด้วย
ความเพียรที่มีความพยายามติดต่อกัน มีนิมิตปรากฏเห็นพระธรรมที่ประทับอยู่บน
ศิระษะแม่ชีได้ส่องแสงสว่างจ้าพุ่งออกไปให้แม่ชีตัดได้มองเห็นสารพัดหมดทุกอย่าง
เรียกว่าพระธรรมสรณญาณ จะเป็นเรื่องอดีต อนาคต ไกลหรือใกล้ จะเป็นโลกนี้หรือ
โลกไหน พระธรรมก็พาไปส่องให้เห็นได้ แม่ชีจะไปเที่ยว นรก สวรรค์ชั้นใด พรหมชั้นไหน
พระธรรมก็สรณญาณให้แม่ชีมองเห็นหมด

แม่ชียากจะไปฟังพระธรรมเทศนาพระพุทธเจ้าหรือพระสงฆ์องค์อรหันต์สาวก
องค์ไหนเมื่อไรก็ได้ทุกเมื่อ แม่ชีได้ไปนำเอาพระธรรมเทศนาพระพุทธเจ้าลงมา
แสดงให้คุณพระพ่อและญาติโยมคณะบริษัทฟัง ก่อนจะไปฟังธรรมเทศนาพระพุทธเจ้า
แม่ชีก็ประกาศให้คณะญาติโยมทราบล่วงหน้าก่อนว่าวันนั้นเวลาเท่านั้น เราจะไปเอา
พระธรรมเทศนาขององค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้ามาแสดงให้คณะพุทธบริษัทฟัง
ถ้าท่านผู้ใดใคร่อยากฟัง ก็ขอให้มารวมชุมนุมอยู่ที่ศาลาวัดนี้เวลาบ่าย ๓ โมง
พอได้เวลา ท่านพระอาญาครูดีออกมานั่งเป็นประธานบนอาสนะที่จัดไว้บนศาลา
พระภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา ศรัทธาญาติโยม ก็มารวมอยู่ที่ศาลาตามเวลาที่
กำหนดไว้ พอถึงเวลา แม่ชีก็เดินมาขึ้นศาลาโรงธรรม เข้าไปกราบพระประธานแล้ว

จึงหันไปกราบคุณพระพ่อ เมื่อคณะพุทธบริษัทมาชุมนุมกันหนึ่งสงบเงียบไม่มีเสียงแล้ว แม่ชีตัดกึ่งหนึ่งเข้าที่คือทำสมาธิ ลึกครู่หนึ่งก็ได้ยินเสียงเหมือนกับเสียงชายหนุ่มในร่างของแม่ชีว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เจริญ ตัวข้าน้อยขอโอกาสขอพระองค์ได้ทรงพระกรุณาแสดงพระธรรมเทศนาแก่ข้าพระองค์ เพื่อข้าพระองค์จะได้จดจำแล้วนำคำสั่งสอนของพระองค์ไปแสดงให้คุณพระพ่อและญาติโยมคณะพุทธบริษัทฟังด้วยเถิด” “เออ ดีละ” (เสียงใหญ่ลากยาว เสียงพระพุทธเจ้าในร่างของแม่ชี)

“ดูกรท้าวฯ ให้ท้าวฯ จงตั้งใจฟัง เพื่อจะได้จดจำแล้วนำเอาพระธรรมคำสั่งสอนที่เราตถาคตเทศานี้ไปแสดงให้คุณพระพ่อฟัง เวลานี้มารผู้ใจบาปหยาบช้าเลวทรามคอยจ้องมองหาช่องทางโอกาสแทรกแซงกระทำย่ำยีศาสนาของเราตถาคต และเบียดเบียนสาวกผู้ลูกศิษย์ของเราตลอดเวลา ให้คุณพระพ่ออย่าได้มีความประมาทและให้คณะพุทธบริษัทระมัดระวังรักษาคุณพระพ่อ อย่าให้มารมาก่อกวนทำอันตรายต่อคุณพระพ่อด้วย” “ขอรับ” (เสียงเล็ก คือเสียงของท้าวในร่างของแม่ชีตัด) “กระผมจะได้จำเอาพระธรรมเทศานี้ไปแสดงให้คุณพระพ่อและคณะพุทธบริษัทฟัง” จากนั้น ท้าวฯ ในร่างของแม่ชี ได้้นำเอาพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้ามาแสดงให้คุณพระพ่อและคณะสัปบุรุษพุทธบริษัทฟังดังต่อไปนี้

ท้าวฯ ในร่างของแม่ชีได้หันหน้าเข้ามาหาท่านอัญญาครุติแลคณะญาติโยมซึ่งนั่งชุมนุมคอยฟังด้วยอาการสงบเรียบร้อยอยู่บนศาลาโรงธรรมพูดว่า “ข้าแต่คุณพระพ่อ ตัวข้าน้อยขอโอกาสต่อคุณพระพ่อแลคณะญาติพี่น้องทั้งหลาย โปรดตั้งใจฟัง ตัวท้าวฯ คือตัวข้าน้อยนี้จะได้นำพระธรรมเทศนาขององค์สมเด็จพระศาสดาอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มาแสดงให้คุณพระพ่อ และพ่อแม่ครูบาอาจารย์ พร้อมทั้งคณะญาติโยมทั้งหลายฟัง โดยเนื้อความดังต่อไปนี้ว่า ดูกรท้าวฯ ให้ท้าวฯ จงตั้งใจฟังเพื่อจะได้จดจำแล้วนำเอาพระธรรมคำสั่งสอนของเราที่เราตถาคตได้แสดงเทศานี้ไปแสดงให้คุณพระพ่อฟัง เวลานี้มารผู้ใจบาปหยาบช้าเลวทรามคอยจ้องมองหาช่องทางโอกาสแทรกแซงย่ำยีศาสนาของเราตถาคต และเบียดเบียนสาวกผู้ลูกศิษย์ของเราตลอดเวลา ขอให้คุณพระพ่ออย่าได้มีความประมาท และให้คณะพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และ

บรรพชิต จงระมัดระวังพิทักษ์รักษาคุณพระพ่อ อย่าให้มารมาก่อความทำอันตราย คุณพระพ่อด้วย” ต่อมาแม่ชีก็ได้พูดชี้มือไปทักทายคนโน้นคนนั้นว่าแต่ชาติก่อนคนนั้น เป็นอย่างนั้น ได้ทำบาปอย่างนั้น แล้วตายไปตกนรก ๗ แสน (เจ็ดแสนอะไร จะเป็น เจ็ดแสนชาติ เจ็ดแสนกับ ก็ไม่ได้บอกให้ชัด) แล้วก็แสดงผลของกรรมที่เขาคนนั้นได้ กระทำไว้ปรากฏเห็นโดยทั่วกัน

เรื่องมีอยู่ว่า พระอาจารย์องค์หนึ่งได้พาคณะศิษย์ พระเถร ออกไปเดินธุดงค์ไป ทางภูสิงห์ ภูว อ.บึงกาฬ จ.หนองคาย แม่ชี ๓ คน ใครจะไปศึกษากับพระอาจารย์ที่ วัดพระบาทโพนสวรรค์ ฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ประเทศลาว ขออาศัยพระอาจารย์องค์นั้น ติดตามไปด้วย ครั้นไปถึงภูสิงห์ คณะแม่ชีก็ได้แยกทางจากอาจารย์องค์นั้น ตรงไปที่พระอาจารย์ที่อาศัยอยู่ ไปถึงบ้านโพนแพง ซึ่งอยู่ติดริมแม่น้ำโขงฝั่งไทย จึงได้ไปติดต่อ หาเรือเพื่อจะได้ข้ามฝั่งไปทางโน้น ก็ได้ทราบจากคนที่อยู่บ้านโพนแพงนั้นบอกว่า พระอาจารย์ที่วัดมรณะเสียแล้ว แม่ชี ๓ คน ผิดหวังหมดกำลังใจ จึงได้พากันเดินทาง กลับมาถึงบ้านผักขะ ตะวันคำพอดี จึงได้พากันแวะไปพักที่วัดร้างอยู่ใกล้ข้างๆ บ้านนั้น มีคนผู้ชายในบ้านนั้นเห็นแม่ชีคนแปลกหน้ามาพักอยู่ที่นั่น ก็ได้มาปราศรัยไต่ถาม ได้ทราบความแล้ว ชายคนนั้นได้หลอกว่ามีอาจารย์ฆราวาสคนหนึ่งอยู่ในบ้านนี้ เป็นศิษย์พระอาจารย์ที่วัด มีความรู้ดี ภูมิความรู้สูง ภาวนาเก่งมาก ประชาชนเคารพ นับถือมาก พวกแม่ชีควรลองศึกษากับเขาดูบ้าง แม่ชีพาชื่อหลงเชื่อ จึงถูกมนุषย์สารเลว ซึ่งตั้งตนเป็นอาจารย์ ล้วงเงินจนเสียความบริสุทธิ์ทั้งสามคน

พอรุ่งเช้าก็พากันเดินทางกลับด้วยความเสียใจ ในคืนนั้นพระธรรมของแม่ชีตัด ก็ได้สรณานำให้แม่ชีตัดได้เห็นรู้เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นแก่แม่ชีพวกนั้น พอเห็นคณะชี ๓ คนเดินมา แม่ชีตัดก็ชี้หน้าพวกแม่ชี ๓ คนนั้นทันทีว่า “พวกเจ้า ๓ คน คือขาดแล้ว ทุกคน ต้องโทษหนัก เพราะร่วมสังวาสผู้ชาย ได้ขาดจากความเป็นนักบวชแล้ว” ซึ่ง ๓ คน ก็รับสารภาพว่าเป็นความจริงทุกอย่าง แล้วแม่ชีตัดก็ตัดสินลงทัณฑ์กรรมทำโทษพวกชี ๓ คนนั้น โดยให้ชี ๓ คนนั้นไปแสดงความผิดที่ตนต้องโทษแก่พระสงฆ์ทุกๆ องค์ และทุกๆ วัน ถ้ามีพระภิกษุสงฆ์มาจากวัดอื่นก็ให้ไปแสดงบอกทุกๆ องค์ และทุกราย แม่ชี ๒ คน ทนอยู่ไม่ได้ ก็ออกกลับไปอยู่บ้านของตน

สามเณรทองเพียร สามเณรทองโย สามเณรทองดี ที่หนีจากอาญาครุฑได้ไปบวชเป็นพระแล้วทั้ง ๓ องค์ อยู่ที่วัดป่าสาละวัน หลังกองช่างกรรณไฟ นครราชสีมา วิญญาณของพระ ๓ องค์ นี้แหละได้เข้ามาทรงกับแม่ชี เวลาตอนเช้าของวันหนึ่ง แม่ชีตัดได้ประกาศบอกให้ทราบทั่วถึงกันว่า ในเวลาบ่ายวันนี้ จะมีผู้มาแสดงกรรมวิบากให้ทุกท่านทุกคนมารอคอยฟังอยู่ที่บนศาลาโรงธรรม เพื่อมาฟังการแสดงผลของกรรมเวลาตอนบ่ายวันนี้ด้วย

พอตกบ่ายก็ได้มีชาวบ้านทั้งชายหญิงออกมาในวัดเป็นจำนวนมาก มีแม่ชีคนหนึ่งเมื่อบวชแล้วไปอยู่ในบ้านกับลูกหลาน ชื่อแม่ชีซอง พอตอนบ่ายได้เวลา ก็เห็นแม่ชีซองเดินออกมา มีอาการปรีดาทำทางแลล่ำเนียงเสียงพูดเหมือนผู้ชายทุกอย่าง ลำนวนคำพูดกับชาวบ้านใช้สำนวนเหมือนพระพูดกับโยม เข้าไปในวัดก็ได้ทักทายปราศรัยกับโยมคนนั้นโยมคนนี้ เหมือนกับคนที่เคยอยู่ด้วยกันแล้วจากกันไปนาน เพิ่งจะมาพบกันได้เดินไปตามบริเวณวัดตรวจดูกุฏิหลังนั้นหลังนี้ แล้วถามว่า “โยม ท่านพระอาจารย์อาญาครุฑที่ท่านอยู่ไหม” เมื่อได้ทราบว่าท่านอยู่แล้ว ก็ขึ้นไปบนศาลาโรงธรรม กราบพระประธาน แล้วกราบท่านอาญาครุฑ กราบเสร็จแล้วก็ขยับจะเข้าไปนั่งใกล้ๆ กับท่านอาญาครุฑ แต่ท่านอาญาครุฑได้ชี้บอกให้ไปนั่งบนอาสนะที่ห่างออกไปซึ่งจัดไว้แล้ว

พอแม่ชีซองนั่งลงแล้ว ได้ยกมือขึ้นประนมพูดขึ้นว่า “ไหว้ละ พระพ่อแม่ครูบาอาจารย์ มีความสุขสบายดีอยู่หรือ” “เออ มีความสุขเป็นปกติตามธรรมดาของสังขาร” ท่านอาญาครุฑตอบ แล้วถาม “ท่านเป็นใคร มาจากไหน” “ผม พระทองเพียรมาจากนครราชสีมา” (วิญญาณในร่างของแม่ชีซองตอบ) “มีธุระอะไรหรือ จึงได้มาทางไกลมาก” พระอาญาครุฑถาม “ขอโอกาสพ่อแม่ครูบาอาจารย์ กระผมมานี้ตั้งใจมากราบขอขมาคารวะมาโทษกับครูอาจารย์ ให้ครูอาจารย์อโหสิกรรมให้กระผมผู้โง่เขลาด้วย” “กรรมอะไร โทษอะไร” “คือกระผมได้ลักหนีไปจากครูอาจารย์ เพราะความไม่พอใจที่ได้เห็นครูอาจารย์หลงเชื่อแม่ชี คลุกคลีจนเกินขอบเขต จิตของกระผมได้มีความดูหมิ่นประมาทครูอาจารย์ว่าครูอาจารย์กับแม่ชีตัดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จิตเบื่อหน่ายคลายความเลื่อมใสไม่เคารพรับนับถือ จึงได้ลักหนีไป แท้จริงครูอาจารย์

กับแม่ซีตัดไม่ได้เป็นอะไรกัน ยังมีความบริสุทธิ์อยู่ กระผมระลึกเรื่องนี้มาเมื่อใด ก็นึกเสียใจตัวเองมาก กระผมไม่มีความสบายในใจ ทุกข์ใจ ไม่เป็นตาหลับตานอน กระผมได้มีความสำนึกระลึกตัวเองแล้วว่าตัวเองมีความผิด จึงคิดมาขอขมาคารวะ สารภาพผิดต่อครูอาจารย์ ขอให้ครูอาจารย์ได้เมตตาโปรดดโทษอโหสิกรรมให้แก่ กระผมผู้โง่เขลาเบาสมองด้วยเถิด” “เออ ดีแล้วละ ที่ได้กระทำผิดและคิดผิด เมื่อรู้สึกตัวแล้วมาสารภาพยอมรับผิด ต่อบไปให้สำรวมระวัง”

จากนั้น พระทองเพ็ชรในร่างของแม่ซีก็ได้พูดคุยสนทนาปราศรัยกับท่าน พระอาญาครุฑี และได้บอกโยมผู้ที่นั่งอยู่ใกล้ๆ ประเคนกาน้ำ หมากรุก และบุหรี เคี้ยวหมากรุก สุกบุหรี และกิริยาทำทางเหมือนพระทองเพ็ชรทุกอย่าง แล้ววิญญานของ พระทองเพ็ชรก็ได้ลาพระอาญาครุฑีกลับ พอวิญญานพระทองเพ็ชรกลับ แม่ซีก็หมอบ ล้มลง ลักครูก็ลุกขึ้นนั่ง พอลืมตาเห็นตัวเองมานั่งอยู่ชั้นบนก็ตกใจ รีบลงมาแล้ว พูดว่า “ดิฉันมาอยู่ที่นี้แต่เมื่อไหร่ มาได้อย่างไร” แสดงความตกใจและกลัวในตัวเอง มีความอายๆ มีผู้ถามว่า “เมื่อตะกี้นี้แม่ซีเป็นอะไรรู้ตัวไหม” ตอบ “ไม่รู้ ไม่รู้ตัวเองว่าเป็นอะไร” แม่ซีตัดซึ่งนั่งภาวนาเข้าสมาธิอยู่ในขณะนั้นได้พูดขึ้นว่า “ต่อไปนี้จะดีขึ้นไป นำพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้ามาแสดง ให้คุณพระพ่อและคณะพุทธบริษัทฟัง ให้พากันมาชุมนุมคอยฟัง” แม่ซีตัดก็นั่งกำหนดจิตทำสมาธิภาวนาประมาณสักพักหนึ่ง ก็ลืมตามองไปที่พระประธาน กราบ ๓ หน แล้วพูดขึ้นว่า

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เจริญ ตัวข้าน้อยขอโอกาสขอพระองค์ได้ทรง พระกรุณาแสดงพระธรรมเทศนาสั่งสอนแต่ข้าน้อย เมื่อข้าพระองค์ฟังแล้วก็จะได้ กำหนดจดจำนำเอาพระธรรมคำสั่งสอนไปแสดงให้คุณพระพ่อ และญาติโยมคณะ พุทธบริษัทฟังต่อไป” “เออ ดีละ (แม่ซีตัดพูดเสียงใหญ่เพื่อให้คล้ายเสียงพระพุทธเจ้า) ดูกรท้าวฯ ท้าวฯ จงตั้งใจฟัง แล้วจดจำนำเอาพระธรรมเทศนาของเราตถาคตไปแสดง ให้คุณพระพ่อและคณะบริษัทฟัง คือเวลานี้มารผู้ใจบาปเข้าดลใจพวกพระภิกษุให้ เป็นพระอลัชชี ผู้ไม่มีความละอาย ให้ประพฤตินอกกริตนอกรอยผิดแผกแตกต่าง จากพระธรรมวินัยที่เราตถาคตได้ทรงบัญญัติไว้ เข้ามาบวชเหยียบย่ำทำลายศาสนา

ของเราตถาคตมากขึ้นทุกวันๆ ขอให้คุณพระพ่ออย่าได้ประมาทเลินเล่อเปลอตัว
เมฆหลงไหลมัวหมองในกลหลอกลวงของพวกมารผู้ใจบาป ให้คุณพระพ่อเพียร
พยายามเอาใจสู้กับพญามารจนกว่าจะได้ชัยชนะ ท้าว จงระมัดระวังคุณพระพ่อ
ทั้งกลางวันกลางคืน อย่าได้ปล่อยให้ท่านอยู่ลำพังองค์เดียว ให้มีการอยู่เวรยามรักษา
อย่าให้พลาดท่าเสียทีแก่อัสซซีผู้เป็นมารใจบาปหยาบช้าย้ายศาสนา” “ขอรับ (เสียง
ชายหนุ่มในร่างของแม่ชีตัด) กระผมจะได้นำเอาคำสั่งสอนอันประเสริฐเลิศยิ่งนี้
ไปแสดงแก่คุณพ่อพระและคณะพุทธบริษัท แล้วจักพากันประพฤติปฏิบัติต่อไป”

ผู้เป็นท้าวฯ ในร่างของแม่ชีตัด ก็หันหน้าไปกราบคุณพระพ่อ ๓ หน แล้ว
หันไปทางคณะพุทธบริษัทกล่าวว่า “ข้าพเจ้าน้อยขอโอกาสคุณพระพ่อและญาติโยม
สัปบุรุษพุทธบริษัททั้งหลาย โปรดตั้งใจฟังดังข้าพเจ้าน้อยจะได้นำเอาพระธรรมเทศนา
คำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระชินวรศาสดาตรัสเทศนาสั่งมาว่า บัดนี้พวกมารผู้ใจบาป
ได้เข้ามาดลใจพระภิกษุให้เป็นอัสซซีผู้ไม่มีความละอาย ให้ประพฤตินอกกริตนอกรอย
ให้ผิดแผกแตกต่างจากพระธรรมวินัยที่เราตถาคตได้บัญญัติไว้ เข้ามาบวชเหยียบย่ำ
ทำลายศาสนาของเราตถาคตมีจำนวนมากขึ้นทุกวันๆ ขอให้คุณพระพ่ออย่าได้ประมาท
เลินเล่อเปลอตัวมัวหลงไหลในกลหลอกลวงของพวกมารผู้ใจบาป ให้คุณพระพ่อเพียร
พยายามต่อสู้กับพวกมารผู้มีสันดานบาปจนกว่าจะได้ชัยชนะ และให้คณะบริษัท
ญาติโยมพากันระมัดระวังรักษาคุณพระพ่อและท้าวฯ ให้ดี ให้พากันจัดอยู่เวรอยู่ยาม
ทั้งกลางวันกลางคืน อย่าให้พลาดท่าเสียทีแก่อัสซซีผู้เป็นมารบวชเข้ามาล้างผลาญ
พระศาสนา”

ต่อมาจึงได้จัดการอยู่เวรยามเฝ้าประตูวัดบ้าง ภูมิพระอาญาครุฑบ้าง ภูมิของท้าวฯ
ผู้ลูกชายพระอาญาครุฑ (คือแม่ชีตัด) บ้าง ญาติโยมนอกนั้นก็พากันเลิกลากลับบ้าน
ของตนๆ ตามปกติ ท้าวต้องไปนำเอาพระธรรมเทศนาจากพระพุทธเจ้ามาแสดงให้
คุณพระพ่อและคณะพุทธบริษัทฟังวันละ ๒ ครั้ง คือตอนสายครั้ง ๑ ตอนบ่ายอีกครั้ง ๑
อย่างนี้ทุกๆ วัน พอได้ ๗ วัน ท้าวก็ประกาศให้คณะญาติโยมทราบอีกว่า ปายวันนี้
ก็จะมีผู้มาแสดงกรรมวิบากคือผลของกรรมที่เขาได้กระทำไว้ให้ฟัง ให้พ่อแม่พี่น้อง
มารวมกันที่ศาลาโรงธรรมเวลาบ่าย ๓ โมงวันนี้เช่นเคย

พอถึงเวลาบ่าย ๓ โมงกว่า ก็มีวิญญาณของพระอীগองค์ได้มาเข้าทรงในร่างของแม่ชีชองคนนั้นอีก เหมือนกันกับวิญญาณของพระทองเพียรที่ได้กล่าวมาแล้ว วิญญาณพระองค์นี้เป็นคนชาวจังหวัดศรีสะเกษ เสียงสำเนียงพูดของวิญญาณที่ผ่านมาจากแม่ชีชองก็เป็นเสียงพระองค์นั้น ซึ่งเป็นเสียงชาวศรีสะเกษจริงๆ อากัปกริยาท่าทางก็เหมือนพระองค์นั้นทุกอย่าง สำเนียงเสียงพูดก็ดี อากัปกริยาท่าทางก็ดีของผู้หญิงจะมาดัดแปลงให้เหมือนกับสำเนียงเสียงและอากัปกริยาผู้ชายนั้นไม่อาจทำได้ง่ายนัก จึงทำให้ผู้ที่ได้พบเห็นเป็นเรื่องอัศจรรย์ ส่วนใหญ่ก็มีความเชื่อว่าเป็นวิญญาณของพระองค์นั้นได้เข้ามาทรงจริงๆ ต่อมาวิญญาณของพระองค์นั้นออกไปแล้วได้ ๗ วัน ก็มีวิญญาณของพระทองดี ซึ่งอยู่ที่วัดป่าสาละวันแห่งเดียวกันกับพระทองเพียรก็มาเข้าทรงกับแม่ชีชองทำนองเดียวกัน ต่อมาอีก ๗ วัน วิญญาณของพระทองไย ก็ได้มาเข้าทรงกับแม่ชีชองในทำนองเหมือนกันอีก

พระทองเพียร พระทองดี พระทองไย ก็คือสามเถรทองเพียร-ทองดี-ทองไย ซึ่งเป็นลูกศิษย์เก่าของท่านพระอาจารย์ครุฑ ที่ลัทธิไปบวชเป็นพระอยู่กับพระอาจารย์สิงห์ วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา ตอนวิญญาณของท่านทุกองค์ที่มาเข้าทรงในร่างของแม่ชีชอง ทุกๆ องค์ก็ยังคงอยู่ที่วัดป่าสาละวัน ตามวันเวลาที่วิญญาณออกไปทรงกับแม่ชีชองก็ไม่มีอะไรผิดปกติ วิญญาณของพระเหล่านั้นทุกๆ องค์ที่มาเข้าทรงก็เพื่อจะขอขมาคารวะท่านพระอาจารย์ครุฑ ที่ทุกองค์ได้มีจิตคิดดูหมิ่นประมาทท่านพระอาจารย์ครุฑที่คลุกคลีกับแม่ชีตัด แล้วได้ลัทธิไปโดยมิได้ขออนุญาตบอกลาท่านพระอาจารย์ครุฑผู้ที่เป็นอาจารย์ของตน เป็นการทำผิดต้องโทษ

แม่ชีตัดได้มีพระสรณานำให้เห็นกรรมและผลของกรรม จึงได้ประกาศให้ทราบว่ามีผู้มาแสดงกรรมวิบากผลของกรรมอีก แม่ชีตัดประกาศให้รู้ล่วงหน้าทุกครั้ง ทำให้ผู้ที่ได้ไปพบเห็นแปลกใจมาก แม่ชีชองนั้น เมื่อวิญญาณของพระเหล่านั้นออกไปแล้ว ก็ไม่มีอะไรเห็นว่าผิดปกติ เหมือนกับไม่มีอะไรเกิดขึ้น จิตใจหรือสติปัญญาที่ปกติหลังจากวิญญาณของพระที่เข้ามาทรงออกไปแล้ว และเมื่อวิญญาณของพระเหล่านั้นจะมาเข้าทรง แม่ชีชองก็ไม่ได้รู้ตัวล่วงหน้าก่อน พอถึงเวลาก็เป็นขึ้นมาเองเลยทีเดียว

แม่ชีชองกับแม่ชีตัดก็ไม่ได้อยู่ด้วยกัน เมื่อเลิกชุมนุมแล้ว แม่ชีชองก็กลับไปในบ้าน อยู่กับลูกหลานของแกเอง แม่ชีตัดทราบล่วงหน้าได้อย่างไร ถ้าไม่ใช่เกล้าสำเร็จอรหันต์ เป็นที่อัศจรรย์ใจ ตรงนี้แหละทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสเชื่อแนใจว่าแม่ชีตัดได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ จึงมีเสียงเล่าลือแตกตื่นออกไปทุกสารทิศ แม่ชีตัดก็มีความสำคัญว่าตัวเองได้บรรลุธรรมสำเร็จเป็นพระอรหันต์ การนุ่งห่มก็ใช้ผ้าขาวตัดเย็บเป็นชั้นๆ ทั้งสบง ผ้านุ่ง จีวร ผ้าห่ม ลังฆาฏิ ผ้าพาดบ่า ครบเป็นไตรจีวร ๓ ผืน เหมือนกับพระภิกษุสงฆ์ ผิดแต่เป็นสีขาว ไม่ได้ย้อมสีเหลือง

บุคคลที่เคราะห์ร้ายอย่างน่าสงสาร ถูกเขากล่าวหาว่าเป็นมารตัวร้ายกาจเบอร์ ๑ ว่าพยายามจะฆ่าพระอาญาครุฑกับแม่ชีตัด เขาคคนนั้นคือ นายเชียงใบ อยู่บ้านนาโสกร บ้านเดียวกัน ถึงแม้ว่านายเชียงใบได้เข้าไปกราบไหว้พุดวิงวอน ขออย่าได้กล่าวใส่ร้ายเข้าใจผิด โดยตนเองไม่ได้มีจิตคิดเช่นนั้นเลยแม้แต่น้อย แต่ก็ไม่ได้ผล นายเชียงใบ จึงร้อร่น ไม่เป็นตาหลับซบตานอน จึงได้เขียนจดหมายไปนมัสการกราบเรียนท่านพระอาจารย์สิงห์ ขันตยาโคโม อยู่วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา และนิมนต์ท่านพระอาจารย์สิงห์ ไปเพื่อพิจารณาช่วยแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนครั้งนี้ด้วย พระอาจารย์สิงห์ติดธุระไปไม่ได้ จึงได้มอบหมายเรื่องนี้ให้ท่านพระอาจารย์ฝันไปดำเนินจัดการแก้ไขแทน

เมื่อปวารณาออกพรรษาพ้นเขตกฐินแล้ว ท่านพระอาจารย์ฝัน อาจารย์เถระ ก็ได้ออกเดินทางโดยขึ้นรถไฟกับเด็กตาปะขาวสงวน ลูกศิษย์มาจากบ้านมารุม ติดตามไปด้วย ลงรถไฟที่สถานีอุดร แล้วต่อรถยนต์ไปลงอำเภอพรรณานิคม แวะไปเยี่ยมโยมที่บ้านบะทอง พาญาติโยมทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ถึงเปตชนผู้บุพการีแล้ว จึงได้ออกเดินทางไปบ้านนาโสกร เมื่อไปใกล้จะถึงบ้านนาโสกร พระอาจารย์ฝันเกิดป่วย จะเดินทางต่อไปไม่ได้เพราะไม่มีแรง จึงส่งข่าวไปถึงนายเชียงใบ บ้านนาโสกร เจ้าของจดหมายที่ส่งไปกราบเรียนและนิมนต์ให้มา

นายเชียงใบ พอได้ทราบข่าวการมาของท่านพระอาจารย์ฝันก็มีความดีใจ รีบออกไปรับท่านพระอาจารย์ฝันเข้ามาในวัดป่าสงบอารมณ บ้านนาโสกร นายเชียงใบได้ถือโอกาสตอนไปพบท่านพระอาจารย์ฝัน เล่าเรื่องพระอาญาครุฑกับแม่ชีตัดถวายให้

ท่านฟังโดยละเอียดตั้งแต่ต้นจนจบสถาน ตลอดถึงเรื่องที่แม่ชีตัดกล่าวหาว่านายเชียงใบ เป็นมารตัวร้ายกาจ พยายามวางแผนคิดจะฆ่าพระอาญาครุฑีกับแม่ชีตัดให้ท่าน พระอาจารย์ฝั้นฟัง “จริงไหมเล่าที่เขาว่าอย่างนั้น” ท่านอาจารย์ถาม “ไม่จริงขอรับ” นายเชียงใบตอบ แล้วพูดต่อไปว่า “กระผมไม่เคยคิดแม่ด้วยใจ กระผมจะทำได้อย่างไร ทั้งกระผมก็ยังมีเคารพนับถือท่านอยู่ ไม่น่าจะกล่าวหากระผมเช่นนั้น เป็นกรรมอะไรของกระผมแท้ๆ อยู่ดีๆ ก็มาถูกกล่าวหาอย่างนี้” ว่าแล้วก็กราบลาพระอาจารย์ฝั้น กลับบ้าน

ท่านพระอาจารย์ฝั้นขึ้นไปหาท่านอาญาครุฑี พระอาญาครุฑีทำการปฏิสังขาร พระอาจารย์ฝั้น และถามว่า “ครูบามากับใคร ไม่มีคนไปรับครูบาหรือ” “นายเชียงใบ ไปรับมา” พระอาจารย์ฝั้นตอบ ท่านพระอาญาครุฑี พอได้ยินว่านายเชียงใบไปรับมา เท่านั้นแหละ ตกใจร้องขึ้นว่า “ครูบา” พร้อมทั้งยกมือ “นั่นแลตัวสำคัญ ครูบาระวังหน้า อย่าไปคบกับมัน” “เป็นอะไร” พระอาจารย์ฝั้นถาม “มันภาวนาไม่เป็น มันไม่ได้อะไร กับเขา ไม่มีใครเคารพเชื่อถือและนับถือมัน มันแสวงหาเรื่องจะมาทำร้ายผม แม่ชี และ คณะบริษัท ชาวบ้านเขาระวางระวังอยู่เวรยามกันตลอดเวลา ก็เพราะอภัยหมอนี้แหละ ครูบาอย่าให้มันเข้ามาในวัดหนา”

ท่านพระอาจารย์ฝั้นพักอยู่ที่วัดสงบอารมณ์ประมาณหนึ่งเดือนเพื่อจะได้ พิจารณาสังเกตเหตุการณ์เรื่องพระอาญาครุฑีกับแม่ชีตัด ส่วนแม่ชีตัดก็ยังนำเอา พระธรรมเทศนามาแสดงให้คุณพระพ่อและคณะญาติโยมฟัง และวิญญูณของ พระทองเพียร พระทองดี พระทองใบ ก็ผลัดเปลี่ยนเวียนมาเข้าทรงกับแม่ชีของเช่นเคย ท่านพระอาจารย์ฝั้นก็ได้มาเห็นประจักษ์กับตัวท่านเอง ผู้คนก็พากันแตกตื่นมาฟังกัน เต็มศาลาโรงธรรมทุกวันๆ การอยู่เฝ้าเวรยามตามประตูวัด ตามกุฏิ ก็จัดอยู่กัน ตลอดวันตลอดคืน แม่ชีตัดที่ถือตัวเองว่าเป็นลูกชายของท่านอาญาครุฑี ที่เรียกว่า ท้าวๆ แต่ชาติก่อน ก็อยู่ห่างจากคุณพระพ่อคือพระอาญาครุฑีไม่ได้ ด้วยเชื่อว่า ถ้าออกไปอยู่ที่อื่นห่างจากคุณพระพ่อ ตัวเองต้องตาย เพราะมารจะมาทำร้ายเอาให้ถึง แก่ชีวิต นี่เป็นคำถ้อยมั่นสำคัญจริงของแม่ชีตัด

ท่านพระอาจารย์ฝั้น พอท่านมาถึงได้เห็นพฤติกรรมก็ทราบได้ทันทีว่าถูกกิเลสหลอกให้หลงใหลมัวเมาสำคัญผิด เกิดทิฐิบัญญัติขึ้นมาหลอกตัวเองให้หลง เพราะจิตยังไม่มีการล้างสติปัญญาพอที่จะกำจัดตัดกิเลสตัวโมหะความหลงให้ขาดหมดสิ้นไปได้ จึงมีการกลัวมารตลอดเวลา และยังกลัวตาย ถ้าผู้ที่สิ้นกิเลสแล้วจริง ท่านไม่มีอะไรที่จะกลัว หรือที่จะทำให้ท่านกลัวอีกแล้ว พระอรหันต์ท่านไม่เคยตายและท่านไม่เคยกลัวตาย แม้ซีตัตยังมีมาร ยังกลัวมาร และยังกลัวตายเสียตายชีวิตอยู่ จะสำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้อย่างไร แม้ซีตัตมีญาณรู้เหตุการณ์ต่างๆ ได้ถูกต้องนั้น ไม่ใช่ความรู้ที่เกิดปรากฏอยู่ในภายในจิตใจของแม่ซีเอง เป็นความรู้จากสังขารภายนอกปรุงหลอกให้หลง คือมีพระอยู่บนศีรษะของแม่ซีเองเป็นผู้บอกและสรณญาณให้รู้ แม่ซีตัตจึงรู้ความรู้ที่สำคัญว่าตนรู้ตนเห็นนี้เองมันหลอกตัวเอง ส่วนท่านพระอาญาครุฑก็ยังมี ความหลงเชื่อแม่ซีตัตว่าเป็นผู้วิเศษ จึงเป็นเหตุให้ชาวบ้านญาติโยมหลงเชื่อไปตามๆ กัน

ฉะนั้น ท่านพระอาจารย์ฝั้นจึงต้องพูดกับท่านพระอาญาครุฑให้ท่านเข้าใจดี มีความเห็นชอบตรงถูกต้องตามความเป็นจริงเสียก่อน จึงค่อยเทศน์แก้แม่ซีตัตและญาติโยมบริษัทภายหลัง ท่านพระอาจารย์ฝั้นขึ้นไปหาท่านพระอาญาครุฑ เมื่อท่านพระอาญาครุฑอยู่ลำพังองค์เดียว ท่านพระอาญาครุฑถามพระอาจารย์ฝั้นว่า “ครูบา มีความคิดเห็นอย่างไรบ้าง การปฏิบัติของพวกผมและคณะบริษัทที่ครูบาได้มาเห็นอยู่เวลานี้ ดีแล้วที่ครูบาได้มาพบเห็นด้วยตนเอง เพื่อจะได้ช่วยกันรับรู้และรับรองนำเอาไปประพฤติปฏิบัติต่อไป”

ท่านพระอาจารย์ฝั้นท่านอยากจะพูดเรื่องนี้กับท่านพระอาญาครุฑมานานแล้ว แต่ก็ยังไม่ได้โอกาส ตอนนั้นท่านได้โอกาสดี เมื่อท่านพระอาญาครุฑพูดจบ พระอาจารย์ฝั้นท่านก็พูดขึ้นทันทีว่า “เรื่องนี้ผมเข้าใจดี ผมได้พิจารณาแล้วตั้งแต่มาตั้งที่แรก ตามเหตุผลแล้ว แม่ซีตัตยังไม่ได้ถึงขั้นบรรลุลหรรณสำเร็จมรรคผลธรรมวิเศษอะไรเลย จิตหลงวิปลาสนุกิเลส เป็นเหตุให้เกิดสัญญาวิปลาส ความเห็นเคลื่อนคลาดจากความเป็นจริง” พระอาญาครุฑชักจะไม่พอใจในคำตอบของท่านพระอาจารย์ฝั้น จึงพูดขึ้นทันทีว่า “ถ้าแม่ซีตัตไม่ได้บรรลุลหรรณจริงเหมือนอย่างครูบาวาแล้ว ทำไมแม่ซีจึงสามารถมีญาณรู้อะไรต่ออะไรต่างๆ อย่างถูกต้องเล่า”

ตอนนี้อยู่ท่านพระอาจารย์ท่านอธิบายธรรมอันสุขุมลึกซึ้งละเอียดล่อกว้างขวางมาก ยกข้ออุปมาอุปไมยได้อย่างดีมาก ผู้เขียนไม่สามารถจดจำนำเอามาลงได้ละเอียดล่อ ทุกถ้อยทุกกระทงได้ จึงนำมาลงเท่าที่จดจำรำลึกนึกขึ้นมาได้ ท่านอธิบายมีตอนหนึ่งว่า “ที่แม่ชิตัดสามารถมีความรู้มีญาณรู้อะไรต่ออะไรต่างๆ หลายอย่างนั้น อาจรู้ได้จริง แต่เป็นเพียง **ญาณโลกีย์** เท่านั้น ไม่ใช่ **ญาณชั้นสิ้นอาสวะ** ญาณโลกีย์นั้น ถ้าจิตมีสติ มีความเพียร ความพยายาม ภาวนาอย่างถูกต้องของบุคคลผู้ต้องการรู้ธรรมรู้ธรรม แล้วประกอบความเพียรเจริญภาวนา มีความพยายามอย่างดี มีกำลังติดต่อเนื่องกัน ไม่ขาดระยะ จิตสงบจากกาม สงบจากนิวรณ์อันเป็นอกุศล จิตมีกำลังได้รับความวิเวก จิตก็รวมลงสู่ความสงบ มีอารมณ์เป็นหนึ่งแนวแน่อยู่ในภายใน จิตปล่อยวางอารมณ์ หยาบที่ยังเหลืออยู่ก้าวสู่ความละเอียด เป็นจิตบริสุทธิ์ ผ่องใสสะอาด เป็นจิตละเอียด อ่อน ควรแก่การบรรลุธรรม ควรแก่การน้อมนึกระลึกธรรม ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และ ปัจจุบัน อาจมีญาณรู้ปุพเพสันนิวาสชาติกำเนิดของตนและของคนอื่นได้ ที่เกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิด เกิดแล้วตายอีก ตายแล้วตายอีก เกิดแล้วเกิดอีก เป็นอนกชาติ ไม่สามารถที่จะนับประมาณได้ นี่ก็ยังคงเป็นความรู้ที่อยู่ในชั้นญาณโลกีย์ หรือมีญาณจักษุ สามารถมองเห็นด้วยทิพยจักษุว่า นายนั้นนางนั้นตายแล้วจากชาตินี้ ได้ไปเกิดอยู่ที่โน้น มีสุขมีทุกข์ ตกยากหรือได้ดีอย่างนี้ๆ มีผิวพรรณดี หรือผิวพรรณทราม มีอายุยืนหรือสั้นเท่านี้ๆ ปี เห็นชัดด้วยธรรมจักษุ ไม่ใช่จักษุธรรมดา นี่ก็ยังคงเป็น ญาณโลกีย์อยู่ เพราะความรู้คือสติปัญญาวิชาขั้นนี้เป็นแต่เพียงข่มขู่กิเลสอาสวะ ให้สงบลงชั่วคราวเท่านั้น ไม่สามารถประหารกิเลสอาสวะที่มีอยู่แล้วในสันดานของตนเองได้ กำลังวิปัสสนา สติปัญญาญาณ ยังไม่มีกำลังพอ ยังไม่สามารถที่จะทำนิโรธ ในส่วนอัสวักขยญาณให้แจ้งได้

แม่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ได้ทรงบรรลุญาณ ทำให้พระองค์ ทรงระลึกชาติได้หลายชาติ หลายร้อย หลายพัน หลายหมื่น แสนล้าน อสงไขยชาติ ที่เรียก **ปุพเพนิวาสานุสติญาณ** ในยามแรก เป็นญาณที่หนึ่งในวิชา ๓ และพระองค์ ได้ทรงบรรลุ **จตุปปาตญาณ** คือทรงรู้เห็นชีวิตของสัตว์ทั้งหลายเป็นไปตามกรรม สัตว์บางจำพวกทำแต่กรรมชั่ว เมื่อตายกายแตกแล้วก็ได้ไปสู่ทุคติ บางพวกทำแต่

กรรมดี เมื่อตายกายแตกตายแล้วก็ได้ไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เป็นญาณที่สอง พระองค์ได้ทรงบรรลุลแล้วในเวลาเที่ยงคืนแห่งราตรี ญาณทั้ง ๒ นี้พระองค์ได้ทรง บรรลุลแล้ว แต่พระองค์ก็ยังไม่ปฏิญาณว่าตรัสรู้แล้ว เพราะญาณทั้ง ๒ คือ การระลึกชาติ ได้ก็ดี การรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าก็ดี เป็นแต่เพียงญาณรู้เห็นสิ่งภายนอก เป็น**กุปกรรม** ของ**อนิยตบุคคล** ยังไม่พ้นไปจากสังขาร **อัสวัคชญาณ**บังเกิดขึ้นแล้วเมื่อใด เมื่อนั้น จิตได้บรรลุลถึงอัสวัคชญาณ สังหารตัดกิเลส เป็น**สมุจเฉตพหุทาน** ดับกิเลสและกองทุกข์ อย่างไม่มีอะไรเป็นเศษเหลือแม้แต่น้อย จึงเป็น อรหอรหะปฏิปันโนบุคคล ผู้ปฏิบัติ ได้บรรลุลถึงซึ่งได้เป็นพระอรหันต์ขึ้นมาแล้ว ท่านเป็นผู้ชนะมารแล้ว ไม่เคยหวั่นไหว ในกิเลสมารและชั้นธมาร มัจจุมาร

พระอรหันต์ท่านไม่เคยตาย และท่านไม่กลัวความตาย เพราะท่านพ้นแล้วจาก ความตาย ถ้าจิตใจยังมีความหวั่นไหวอยู่ เชื่อว่ายังไม่สิ้นกิเลส ยังมีความกลัวตาย ก็ยังตัดกิเลสยังไม่ได้ พระอรหันต์ท่านไม่เป็นคนที่ฉลาดจิตวิปัสสนาอย่างนี้ ส่วนวิญญาน เข้าทรงเข้าสิงก็ไม่เป็นของจริงอะไรเลย พวกกันหลงเชื่อหลงถือในสิ่งที่ไม่เป็น สารประโยชน์ ส่วนพระเจ้าของวิญญานที่เข้ามาทรงกับแม่ชีของทุกองค์เวลานี้ ท่านก็ยังมีอยู่ที่วัดป่าสาละวัน จังหวัดนครราชสีมา อาตมาก็เห็น ท่านเหล่านั้นท่านไม่ได้ เป็นอะไรเลย ไม่มีท่านองค์ไหนทราบเรื่องอะไร เพราะไม่มีอะไรผิตปกติทั้งร่างกายและ จิตใจพอที่จะเป็นเหตุสงสัยและสนใจ จิตใจเป็นของละเอียดอ่อน จะโน้มไปเป็นอะไร มันก็เป็นได้ จะโน้มไปทางไหนมันก็ไปทางนั้น มันล้มปยุตต์ด้วยกับเรื่องใด เรื่องนั้น ก็เป็นขึ้นมา จิตโน้มไปในทางบ้า มันก็เป็นบ้าขึ้นมา จิตโน้มไปในทางดีก็เป็นคนดี ไปเป็นสัตว์ก็จิตอันนี้ ไปเป็น เปรต อสุรกาย ภูตผีปีศาจ ก็ไปจากจิตอันนี้ จิตนี้พาให้เป็น ไม่ใช่สิ่งอื่นพาให้เป็นไป เป็นเทวบุตร เทพธิดา เป็นพระอินทร์ พระพรหม พญายม พญายักษ์ ก็จิตนี้แลเป็น ตลอดถึงคนมั่งมี ฤทธิพิศุทธิ์ พระราชามาหากษัตริย์ หรือจะเป็นพระพุทธรเจ้า บัจเจกพุทธรเจ้า อริยสงฆ์สาวกของพระพุทธรเจ้า ก็จิตนี้เองเป็น ถ้าจิตไม่เป็นก็ไม่มีอะไรเป็น ธรรมทั้งหลายสำเร็จมาจากใจ”

“ขอโอกาสท่านอาจารย์ ถ้าอย่างนั้นวิญญาณของใครที่มาเข้าทรงกับแม่ชีของ
ไม่ใช่วิญญาณของพระสามองค์นั้นหรือ” (ผู้เขียนกราบเรียนถาม) “วิญญาณของ
พระที่ไหน แม่ชีนั้นแลเป็น ...มันเป็นจากจิตของแม่ชีเอง” (ท่านพระอาจารย์ฟันตอบ)

พอมาถึงตอนนี้ ผู้เขียนใคร่จะเล่าเรื่องวิญญาณเข้าทรงกับสามเถรน้อย
เป็นคล้ายๆ กันอีกเรื่องหนึ่งมาลงให้ผู้ที่สนใจได้อ่าน เพื่อเป็นเครื่องประดับความรู้
เพราะเวลานี้ประชาชนชาวไทยในพระพุทธศาสนาพากันเชื่อถือเรื่องวิญญาณอะไร
ต่ออะไร เข้าทรงและเข้าประทับทรง แตกตื่นกันเกลื่อนเกือบทั่วประเทศ เรื่องนี้
ไม่เป็นของแปลก สำหรับผู้ที่ใช้สติปัญญาพิจารณาด้วยเหตุผลตามความเป็นจริง
มีมานานแล้ว ไม่ใช่เพิ่งมีแต่เดี๋ยวนี้ ไม่ใช่เป็นของใหม่ที่ควรแปลกและหลงเชื่อถือ
ให้ชาวพุทธเราทุกๆ ท่านหันมองไปดูทางประชาชนชาวจีนทั้งที่อยู่ในประเทศไทย
ประเทศจีนพื้นแผ่นดินใหญ่ ในอดีตอันยาวนาน เขามีความเคารพนับถือและเชื่อถือ
อย่างเคร่งมากในเรื่องวิญญาณมาแต่โบราณกาลดึกดำบรรพ์ ทำพิธีไหว้วอน
เช่นสรวงดวงวิญญาณให้มาประทับทรงลงมาแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ต่างๆ นานา
ถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจ นирมิตช่วยดลบันดาลในสิ่งที่ตนต้องการให้สำเร็จได้
ตามความปรารถนาของตนทุกอย่าง ถึงกับมีการแสดงการลุยไฟ และประทับนั่ง
กระต๊อบนโยกตัวไปมาอยู่ปลายเหล็กแหลมคม เอาเหล็กแหลมแทงปากและตัดลิ้น
เอาเลือดมาเขียนคาถาลงยันต์อันศักดิ์สิทธิ์แจกจ่ายเพื่อจะได้เอาไปติดไว้สำหรับ
ไหว้บูชา จะได้เป็นเครื่องป้องกันรักษาทรัพย์สินสมบัติลูกหลานบ้านเรือนของตน

ปัจจุบันนี้ ประชาชนคนจีนในเมืองจีนบนแผ่นดินใหญ่เป็นอย่างไร กระเจิด
กระเจิงไปอยู่ที่ไหน วิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์ผู้มีอิทธิฤทธิ์มาก ทำไมไม่แสดงพลังฤทธิ์
อิทธิปาฏิหาริย์ทรมานศัตรูผู้เป็นปรปักษ์กับตน ให้เขามีจิตใจเคารพอ่อนน้อม นับถือ
เช่นสรวงกราบไหว้บูชาด้วยอำนาจความเกรงกลัววิธาเดชาานุภาพของวิญญาณ
ผู้ศักดิ์สิทธิ์ กลับตรงกันข้าม ถูกเขาทำลายทิ้งหมด ไม่มีความหมายอะไรเลย ช่วยอะไร
ไม่ได้

พ่อแม่พี่น้องของเราชาวพุทธทั้งหลาย **สวากขาโต ภคเวตา ธัมโม** พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดีแล้ว **สันติภูริโก** เป็นผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นแจ้งด้วยตนเอง พระพุทธองค์ไม่ให้เชื่อถือและนับถือตามโดยมีความเห็นว่าสิ่งนี้เป็นของดีมีคนนับถือมานาน พระองค์สอนให้เชื่อกรรมและผลของกรรมที่เรากระทำแล้วในปัจจุบัน แล้วให้ละเลิกจากการกระทำชั่วที่ตัวเคยทำมาแล้วนั้นเสีย แล้วตั้งหน้าทำแต่ความดีต่อไปนี้เป็น**สวากขาตธรรม** เป็นคำที่พระองค์ทรงตรัสสั่งสอนอย่างดีแล้ว เรานับถือและเชื่อถืออย่างนี้เป็น การนับถือเชื่อถือถูกต้องตามธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า อย่าหลงเชื่องมงายกราบไหว้วินญาณ

วิญญานที่ท่องเที่ยววนเวียนอยู่ในโลกหรือในไตรภพ ไม่ใช่วิญญานที่พิเศษอะไร เป็นวิญญานที่ยังมีความทุกข์ในทุกข์ชั้นนี้แหละ อันจิตของท่านผู้วิสุทธินั้น ท่านไม่มาวุ่นวายในร่างกายอันสกปรกของคนที่ยังมีกิเลสหนาปัญญาหยาบอย่างนั้นหรือหากท่านเมื่อท่านหน่ายคลายจากจิตของท่านเสียหมดแล้ว จะมีเหตุปัจจัยอันใดที่จะมาพาให้ท่านเกี่ยวข้องกับอีกเล่า การเช่นสรวงพระภูมิเจ้าที่ ภูตผีวิญญาน การเข้าทรงเหล่านี้ พระพุทธเจ้าก็ดี พระอริยสงฆ์สาวก อริยอุบาสกอุบาสิกาในศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านสละละทิ้งอย่างเด็ดขาดแล้ว พวกเราชาวพุทธที่สุดท้ายภายหลังก็ยิ่งโง่งมงายตายอยากยังมาเก็บเอาซากที่ท่านลากทิ้งไปแล้วมาเป็นที่เคารพนับถือกราบไหว้วินญาณมาเป็นที่พึ่งหรือ นี้หรือเขมาเขมาเขมาสรณคมน้ออันอุดมของเราอย่างประเสริฐเลิศจริง

ชักจะออกนอกเรื่องไปแล้ว ขอกลับจับเอาเรื่องวิญญานเข้าประทับทรงสามเณรน้อยมาดำเนินต่อไป เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๖ มีสามเณรน้อยรูปหนึ่ง อายุประมาณ ๑๒ หรือ ๑๓ ขวบ นี้นี้แหละ ฟานักอยู่วัดดอกโศกการาม ต.บางปิ้ง อ.เมือง จ.สมุทรปราการ เธอเป็นคนขยัน ซื่อสัตย์ปฏิบัติดี มีความเพียร พระอาจารย์ของเธอได้แนะนำพร้าสอนอบรมให้หมั่นเจริญภาวนา ฟานั่งสมาธิทุกวันมิได้ประมาท วันหนึ่ง สามเณรน้อยกำลังนั่งภาวนา ก็ปรากฏว่าวิญญานของท่านพ่อลี ธมฺมธโร (พระสุทธิธรรมรังสีคัมภีร์-เมธาจารย์) อดีตเจ้าอาวาสวัดดอกโศกการาม มาเข้าประทับทรงกับสามเณร แล้วมาแสดง

พระธรรมเทศนาให้พระภิกษุและสามเณรอุบาสิกอุบาสิกาฟัง ปกติสามเณรน้อย
ยังเทศน์ไม่เป็นเพราะเพิ่งบวช แต่เวลาวิญญานของท่านพ่อลีมาเข้าประทับทรง เธอเทศนา
ได้คล่อง ถูก เหมือนท่านพ่อลีเทศน์จริงๆ ไม่มีผิด

ชาวนี่ได้กระจายไปทั่ววัดและชาวบ้านพากันแตกตื่น ทั้งพระภิกษุ สามเณร
อุบาสิก อุบาสิกา พากันหลั่งไหลไปฟังเทศนาท่านพ่อลีที่วิญญานของท่านมาเข้าประทับ
ทรงในร่างของสามเณร บางท่านก็สงสัย บางท่านก็เชื่อว่าเป็นวิญญานของท่านพ่อลี
มาเข้าประทับทรงจริงๆ ส่วนพระผู้เป็นอาจารย์ของสามเณรน้อยใครจะพิสูจน์เพื่อทราบ
ข้อเท็จจริงให้ยิ่งกว่านี้ จึงได้พาสามเณรตระเวนไปหาพระเถระครูบาอาจารย์ท่าน
ผู้เชี่ยวชาญในด้านนี้ตามวัดต่างๆ ทางภาคอีสาน เพื่อให้ท่านพิสูจน์และรับรอง

พระอาจารย์ของสามเณรน้อยพาสามเณรไปหาพระอาจารย์ฝั้นที่วัดพระศรี-
มหาธาตุ เวลานั้นท่านอาพาธ ท่านได้ไปพักให้หมอรักษาอยู่ที่เรือนรับรอง วัดพระศรี-
มหาธาตุ บางเขน พระนคร พ.ศ. ๒๕๐๖ พระอาจารย์ของสามเณรได้เล่าความเป็นไป
เกี่ยวกับเรื่องวิญญานของท่านพ่อลีมาเข้าประทับทรงกับสามเณรลูกศิษย์ของท่านตาม
ที่ได้เป็นมาแล้วตั้งแต่ต้นจนตลอดดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เพื่อให้ท่านพระอาจารย์ฝั้น
พิสูจน์ข้อมูลให้ทราบความเท็จจริง เมื่อพระอาจารย์องค์นั้นเล่าจบแล้ว ท่านพระ
อาจารย์ฝั้นก็ได้พูดขึ้นทันทีว่า “อย่าหลงเชื่อ ลัญญามันหลอก ไม่เป็นความจริง
อะไรหรอก” นี่ก็เรื่องหนึ่งที่ท่านพระอาจารย์ฝั้นท่านไม่ให้เชื่อถือ ตั้งแต่นั้นมา ทั้งพระ
ผู้เป็นอาจารย์ทั้งสามเณรน้อยได้หายเสียงไปเลย ไม่ทราบไปอยู่ที่ไหนจนบัดนี้

ท่านพระอัญญาครุฑชักล้างเลในใจ เมื่อได้ฟังคำชี้แจงแสดงธรรมของท่านพระ
อาจารย์ฝั้นแล้ว ต่อมาพระ ๓ องค์ คือ พระทองเพียร พระทองดี พระทองใย
ซึ่งจำพรรษาอยู่ที่วัดป่าสาละวัน นครราชสีมา ที่เป็นเจ้าของวิญญาน ก็ได้เดินทางมาถึง
มาพักอยู่วัดป่าสงฆารามณ์ บ้านนาโสก ได้เป็นกำลังสนับสนุนให้เห็นจริงตาม
พระธรรมเทศนาของท่านพระอาจารย์ฝั้น วันนั้นท่านได้ประกาศให้พระภิกษุ สามเณร
ญาติโยม อุบาสิก อุบาสิกา ทั้งในวัดแลในบ้านให้มารวมฟังธรรมคำอบรมสั่งสอนของ
ท่านพระอาจารย์ฝั้น ที่ศาลาโรงธรรม เมื่อถึงเวลาได้มาประชุมพร้อมเพรียงกันแล้ว

พระอาจารย์ฝั้นท่านก็ได้ลงมาเทศนาชี้แจงแสดงธรรมพร่ำสั่งสอนให้ทุกคนตั้งอยู่ในความสงบ ให้มีระเบียบเรียบร้อย นี่เป็นแก่นธรรมแท้ของพระพุทธศาสนา อย่าพากันแตกตื่น อย่าพากันหลงซุ่มนุ่นวายนวายน ตอนนี้อยู่ฟังสังัดเสียง เหมือนกะไม่มีลมหายใจ

พระอรหันต์ชี่ณาสพเจ้าทั้งหลาย ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ท่านไม่ตายเหมือนสัตว์ธรรมดา เพราะท่านไม่มีอารมณ์ และไม่มีอะไรที่จะมาทำให้ท่านตายด้วย ท่านจึงไม่กลัวตาย และท่านไม่เคยกลัวภัยเพราะท่านพ้นจากภัยแล้ว ท่านจึงเป็นผู้ไม่มีภัยที่จะทำให้ท่านกลัว ท่านเป็นผู้ไม่หวั่นไหวต่อทุกข์ภัยอันตรายชีวิตแตกตายใดๆ ทั้งสิ้น นี่เป็นพระอรหันต์ ผู้สิ้นกิเลสอาสวะแท้ ท่านเป็นผู้ได้บรรลุถึงธรรมจริงแท้ ให้พากันเข้าใจตามนี้ พวกเราเวลานี้ไม่เป็นอย่างนั้น มีแต่มารคอยจองกรรมจองเวร เบียดเบียน แก่งกันและกัน สะดุ้งหวาดระแวงตลอดเวลา หากความสงบก็ไม่มี คลุกคลีตลอดวัน ตลอดคืน ต้องมีเวรยามเฝ้าประตูกลัวศัตรูจะมาทำอันตราย จิตใจที่มีความสะดุ้งหวาดซึ่ซลาดซึ่กัอย่างนี้หรือเป็นจิตใจที่มีภูมิธรรมขั้นสูง จะให้เชื่อถือได้อย่างไร เมื่อจิตใจมันเป็นอย่างนี้ กิเลสตัวเองหลอกตัวเอง แล้วก็เที่ยวหลอกหลวงผู้อื่นให้หลงเชื่อตามๆ ไปด้วย กิเลสมันสร้างภาพพจน์ขึ้นในจิตของตัวเองแล้วแสดงให้ตนและคนอื่นเห็นว่าเป็นผู้วิเศษ ผู้ไม่มีความเชี่ยวชาญในด้านนี้ก็เชื่อมั่นด้วยสำคัญว่าเป็นความจริง หลงเชื่ออย่างงมงายวุ่นวายนวายนทั้งวัดทั้งวา พระพุทธเจ้าก็ดีแลพระอริยสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าก็ดี ท่านไม่หลงงมงาย และท่านไม่เคยสอนให้เชื่อถือความหลงงมงายเหมือนอย่างพวกเราเดี๋ยวนี้เลย

ต่อไปอย่าพากันตื่นข่าว อย่าพากันเชื่อถือความตื่นข่าว พระพุทธเจ้าพระองค์ทรงสั่งสอนพระพุทธสาวก อุบาสก อุบาสิกา ให้มีความฉลาดมีปัญญา พระองค์สอนให้พวกเราใช้สติปัญญาพิจารณาเหตุและผลอันเป็นหลักธรรมแห่งความจริง เพราะสภาวะธรรมทั้งหลายมาจากเหตุ ถ้าเหตุดี ผลก็ต้องดีมาตามเหตุ จะเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ เป็นธรรมจริงไปตามเหตุแลผลตั้งแต่ไหนแต่ไรมา มีมานานแล้ว เป็นของจริงอย่างมั่นคง มีตลอดกาล ส่วนเหตุทางฝ่ายไม่ดีนั้นละ ส่วนผลนั้นก็ต้องไม่ดีมาตามเหตุเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้น พวกเราทุกคนควรจำไว้เป็นหลักความประพฤติและปฏิบัติต่อไป อย่าพากันถือผิดวิปริตไปจากเหตุและผล

ผู้ฟังทุกคนนั่งกำหนดจิตของตนอย่างสงบเงียบหึงจิตใจให้ถึงอรรถถึงธรรม เมื่อพระอาจารย์ขึ้นแสดงพระธรรมเทศนาจบลงแล้ว ผู้ฟังได้ยกมือขึ้นสาธุการพร้อมกัน เป็นเสียงเดียวกันหมดทุกคน ทุกคนรู้สึกว่ามีพลังใจในพระลัทธิธรรมเทศนาของท่านพระอาจารย์ในครั้งนั้นเป็นอย่างยิ่ง พระอาจารย์ขึ้นสั่งให้แม่ชีตัดเก็บขนสิ่งของของแม่ชีเองออกไปจากกุฏิที่แม่ชีตัดอยู่ใกล้ชิดกับกุฏิของพระอาญาครุฑี ไปอยู่กับพวกชีข้างนอก ที่แรกแม่ชีตัดคัดค้านไม่ยอมไป ว่าถ้าออกไปแล้วตัวเองต้องตาย “ตายก็ตายซิ ให้มันรู้ พระอรหันต์ไม่ต้องกลัวตาย” ท่านพระอาจารย์ขึ้นกล่าว ผลสุดท้ายแม่ชีตัดจำเป็นต้องขนของออกไป ทั้งท่านพระอาญาครุฑีและแม่ชีตัดยังลังเลใจในความเชื่อถือความสำคัญสัญญาของแต่ละฝ่ายที่เคยสำคัญยึดถือมันมาแต่ก่อน ปล่อยวางยังไม่ได้หมด พระอาจารย์ขึ้นท่านจึงให้ญาติโยมรับท่านพระอาญาครุฑี พาไปส่งที่ป่าช้าระหว่างบ้านนาหัวช้างกับบ้านบะทองต่อกัน ในอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร (เวลานี้เป็นวัดป่าอุดมสมพร)

พระอาจารย์ขึ้นท่านได้ชำระแก้ไขเรื่องพระอาญาครุฑีกับแม่ชีตัดตามที่ท่านพระอาจารย์สั่งให้ได้มอบหมายมาให้ เมื่อท่านได้แก้ไขสำเร็จเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว พอถึงเวลาจะเข้าพรรษา ท่านก็เดินทางกลับนครราชสีมา ไปจำพรรษาอยู่ที่วัดป่าศรีทวารม ท่านจึงได้เล่าให้ผู้เขียนฟัง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ภายหลังท่านพระอาญาครุฑีได้ย้ายไปอยู่บ้านม่วงไข่ และได้ถึงแก่มรณภาพอยู่ที่นั่น (ประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๑)

พินทุพระพุทธรศาสนาที่ไทยใหญ่ (เมืองเชียงตุง)

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๘๔ ทหารไทยได้ร่วมกับทหารสัมพันธมิตร (ญี่ปุ่น) ยกทัพไปทำการต้อนเหนือของประเทศ ทำการยึดเมืองเชียงตุงได้ จอมพลผิน ชุณหะวัณ เมื่อมียศเป็นพลตรีหลวงชำนาญยุทธศาสตร์ เป็นแม่ทัพกองทัพนครหลวงที่ ๓ จังหวัดนครราชสีมา ได้คุมทหารออกไปรบครั้งนี้ด้วย เมื่อเข้ายึดเมืองเชียงตุงได้แล้ว ทางรัฐบาลไทยได้แต่งตั้งพลตรีหลวงชำนาญยุทธศาสตร์ เป็นข้าหลวงใหญ่อยู่เมืองเชียงตุง แต่ได้เปลี่ยนชื่อจากเชียงตุงมาเป็นสหรัฐไทยใหญ่ จอมพลผินจึงได้เดินทางกลับนครราชสีมา เพื่อย้ายครอบครัวเข้ากรุงเทพฯ แล้วจะไปอยู่ประจำที่มณฑลสหรัฐไทยใหญ่ต่อไป

เมื่อจอมพลผินเดินทางไปถึงนครราชสีมาแล้ว จึงมีบัญชาให้นายทหารไปนิมนต์ท่านพระอาจารย์ฝั้นที่วัดป่าศรีธาราม พร้อมทั้งพระองค์อื่นอีกรวมทั้งหมด ๕ รูป ให้ไปรับสังฆทานที่บ้านของท่าน ในพระจำนวน ๕ รูปนั้น มีผู้เขียนอยู่ด้วย ท่านพระอาจารย์ฝั้นไปถึงบ้าน ล้างเท้าเช็ดเท้า นิมนต์ท่านขึ้นข้างบนนั่งบนอาสนะที่ตบแต่งไว้เรียบร้อยแล้ว จอมพลผินแต่งตัวแบบพลเรือน นุ่งกางเกงจีนขายาว เสื้อขาวแขนสั้น เข้ามากราบใกล้ชิด พระอาจารย์ฝั้นอย่างเรียบร้อยเหมือนกะลูกศิษย์กันกุฎิ ผู้เขียนเห็นแล้วจำท่านไม่ได้ เข้าใจว่าเป็นชาวจีนหรือพ่อค้าคฤหบดีมาร่วมพิธีทำบุญถวายสังฆทาน ต่อเมื่อพระอาจารย์ฝั้นท่านถามขึ้นว่า “คุณหลวงสบายดีหรือ มาถึงแต่เมื่อไหร่” จึงทำให้ผู้เขียนทราบว่าเป็นจอมพลผิน

จอมพลผินตอบคำถามของท่านพระอาจารย์แล้ว ได้เล่าเรื่องต่างๆ ถวายให้ท่านพระอาจารย์ฟังว่า “กระผมได้เข้าไปที่จังหวัดพระตะบอง ประเทศกัมพูชา (เขมร) ตอนทหารไทยเราได้ยกกำลังไปรบอินโดจีน ได้เข้ายึดจังหวัดพระตะบอง ประเทศเขมร หลังจากทหารไทยของเราได้ยึดจังหวัดพระตะบองไว้ได้แล้ว กระผมได้เข้าไปเห็นจังหวัดพระตะบองเป็นครั้งแรก ปรากฏเหมือนกับเมืองร้าง เงียบวังเวง ไม่มีผู้คนเดินไปมา ประตูบ้านเรือนปิดหมด วัดวาามีอยู่ก็ปิดประตูเงียบหมดเช่นเดียวกัน ให้ทหารสุรินทร์ ที่พูดภาษาเดียวกันไปเที่ยวค้นหา จึงได้ทราบว่าเขากลัวทหารไทย ได้พากันหลบหนีออกไปจากบ้านไปซุกซ่อนอยู่ตามไร่นาป่าเขา ทหารไทยจึงได้ไปหาและเกลี้ยกล่อมให้ผู้ที่หลบหนีกลับเข้ามาอยู่บ้านสู่เมืองคืนปกติ และได้ประกาศว่า คณะทหารไทยไม่ได้เป็นศัตรูกับพ่อแม่พี่น้องชาวพระตะบอง แต่มาคุ้มครองให้พ่อแม่พี่น้องชาวพระตะบองของเราอยู่เย็นเป็นสุข ขอให้พ่อแม่พี่น้องของเราที่หลบซ่อนอยู่กลับมาอยู่บ้านช่องของตนๆ ต่อไป ประชาชนที่ได้หลบหนีภัยพอได้ยินประกาศก็พากันดีใจ หลังไหลออกจากป่ากลับคืนมาสู่อยู่บ้านเรือนของตนทุกๆ คน”

จอมพลผินเล่าต่อไปอีกว่า “มีทั้งพระภิกษุและสามเณรเป็นจำนวนหลายรูป มีพระเถระผู้ใหญ่เป็นหัวหน้า ได้นำดอกไม้เครื่องสักการบูชาถือเอาเข้าหากระผมแล้วบอกว่า อาตมาภาพได้นำเครื่องสักการะมาเพื่อคารวะท่านผู้เป็นหัวหน้าทหารกองทัพไทยในที่นี้ กระผมได้ยินพระเถระท่านกล่าวดังนั้นแล้วก็ตกใจ เพราะไม่เคยเห็นไม่เคยได้ยินมาก่อนว่า พระทำความเคารพคารวะฆราวาสญาติโยมอย่างนี้เลย กระผมรีบลุกขึ้นกราบเรียนให้ท่านทราบทันทีว่า ไม่ได้ พระเจ้าพระสงฆ์เคารพคารวะคฤหัสถ์อย่างผมไม่ได้ ว่าแล้วกระผมก็นิมนต์ท่านทุกรูปขึ้นไปนั่งบนที่สูง ส่วนกระผมได้นั่งลงบนพื้นต่ำแล้วกราบนมัสการท่านผู้เป็นพระเถระผู้ใหญ่ในสงฆ์ แล้วได้กราบเรียนท่านว่า คณะรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและประชาชนไทยเคารพนับถือพระพุทธศาสนา ยกพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ คนไทยทุกคนไม่ว่าจะเป็นคนชนชั้นวรรณะใด ทุกคนย่อมมีความเคารพกราบไหว้พระสงฆ์ผู้ทรงศีลและบวชในพระพุทธศาสนา แม้บวชในวันนั้นก็ตาม คฤหัสถ์จำต้องทำความเคารพกราบไหว้พระสงฆ์ รัฐบาลไทยในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของไทยและประชาชนชาวไทยมีความเคารพนับถือพระสงฆ์องค์เจ้าในพระพุทธศาสนาอย่างนี้”

เมื่อจอมพลผินพุดจบลงแล้ว มีพระสงฆ์ชาวจังหวัดพระตะบองที่เคยมาอยู่เมืองไทยและพูดภาษาไทยได้ ลูกขึ้นขออนุญาตพระมหาเถระแล้วพูดขึ้นว่า “ที่อาตมาภาพพร้อมด้วยคณะพระภิกษุสามเณรได้นำเครื่องสักการะมาทำความเคารพคารวะ พณฯ ท่านนี้ ก็ได้พากันทำตามธรรมเนียมที่เคยทำมาทุกครั้งที่เจ้านายขุนนางผู้ใหญ่ฝรั่งเศสมา พระเถระผู้ใหญ่ในถิ่นนั้นต้องพาพระภิกษุสามเณรนำเครื่องสักการะไปแสดงทำความเคารพคารวะฝรั่งเศสผู้เป็นเจ้าขุนมูลนายที่มาในถิ่นนั้น พระสงฆ์ที่นี่ได้ปฏิบัติอย่างนี้มาเป็นเวลานานมาแล้ว จึงเป็นธรรมเนียมสืบทอดกันมาจนกระทั่งถึงบัดนี้” ท่านผู้อ่านเมื่อได้อ่านมาถึงตอนนี้อันแล้วมีความรู้สึกอย่างไรบ้าง เจ้านายฝรั่งเศสที่ปฏิบัติต่อพระสงฆ์ในพระพุทธรศาสนาของประชาชนกัมพูชาในสมัยนั้น ปัจจุบันนี้ยิ่งยำเฒ่าไปกว่านั้นอีก

จอมพลผินจึงได้กราบเรียนท่านพระอาจารย์ฝั้นต่อไปว่า “เวลานี้คณะรัฐบาลนายจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แต่งตั้งให้กระผมไปเป็นข้าหลวงประจำอยู่เมืองเชียงตุง แต่มาเปลี่ยนชื่อใหม่ว่าสหรัญญ์ไทยใหญ่ เมื่อกระผมได้ไปอยู่ประจำแล้ว กระผมจะต้องปรับปรุงบ้านเมืองพร้อมทั้งพระพุทธรศาสนา ก่อน เพราะพระพุทธรศาสนาในประเทศนั้นเสื่อมทรามไปหมด เกือบจะไม่มีเหลือเลย พระเถระฉันอาหารทุกเวลาได้เหมือนฆราวาส เข้าไปในบ้านเลี้ยงดูลูกหลาน ฝ่าบ้านให้พ่อแม่ ไปหากินไปอยู่ปะปนกับผู้หญิงยิ่งเร็ว เขาไม่ถือกัน พระที่ปฏิบัติเหมือนท่านอาจารย์ไม่มีเลย ท่านอาจารย์ว่างใหม่ ถ้าท่านอาจารย์ไม่ขัดข้อง กระผมขอนิมนต์ท่านอาจารย์ไปช่วยอบรมสั่งสอนฟื้นฟูพระพุทธรศาสนาที่มณฑลสหรัญญ์ไทยใหญ่ด้วย เวลานี้ท่านอาจารย์มหาปิ่นไปอยู่ที่ไหน” (หมายถึงพระอาจารย์มหาปิ่น ปัญญาพโล ผู้เป็นน้องชายของท่านพระอาจารย์สิงห์ขันตยาโคโม อดีตเจ้าอาวาสวัดป่าสาละวัน) จอมพลผินถาม

“อาตมาเวลานี้ว่าง ส่วนตัวแล้วก็ไม่มีความขัดข้อง แต่พระอาจารย์สิงห์ไม่ทราบท่านจะว่าอย่างไร พระอาจารย์มหาปิ่นเวลานี้ท่านอยู่ที่วัดป่าทรงคุณคงพระราม จังหวัดปราจีนบุรี” ท่านพระอาจารย์ฝั้นตอบ “แหม ท่านอยู่ไกลเหลือเกิน จะไปนิมนต์ก็ไม่มีเวลา กระผมจำต้องรีบกลับ เอาอย่างนี้ก็แล้วกัน กระผมขอนิมนต์ท่านอาจารย์ฝั้นตอนนี้เลย

แต่กระผมจะต้องเดินทางไปก่อน เมื่อไปถึงเมืองเชียงตุงแล้ว กระผมจะสั่งมาเป็นทางการให้มารับท่านอาจารย์ไป ถ้าหากว่าท่านอาจารย์ได้พบกับอาจารย์มหาปิ่นแล้ว กระผมขอกราบนิมนต์ท่านไปด้วย ถ้าท่านอาจารย์กับท่านอาจารย์มหาปิ่นได้ไปอบรมสั่งสอนพาประพฤติปฏิบัติฝึกหัดศึกษาเหมือนที่ท่านอาจารย์พาทำอยู่เวลานี้ จะได้ประโยชน์มาก ที่จริงกระผมไม่ได้ทะเยอทะยานอยากได้อะไรอีกเลย ยศกระผมก็พอเงินเดือนกระผมก็พอ แต่นายกท่านไม่ยอม ท่านเอาให้ เอาให้ กระผมก็จำเป็นต้องรับ” เมื่อได้เวลาแล้วก็ทำพิธีถวายสังฆทาน ท่านพระอาจารย์และพระทุกองค์รับแล้ว ถวายพรเสร็จแล้วก็พากลับไปฉันที่วัด

ภายหลังท่านพระอาจารย์ฝันเคยพูดให้ใครต่อใครฟังอยู่เสมอว่า มีจอมพลผืนคนเดียวเท่านั้นแหละรู้จักพอ นอกนั้นยังไม่เคยได้ยินใครในเมืองไทยสักคนเดียว พูดว่าพอเลย ในตอนสุดท้ายญี่ปุ่นแพ้สงคราม มณฑลสทวรรษไทยใหญ่ก็กลับเป็นเมืองเชียงตุงอย่างเดิม

(ประวัติพระอาจารย์ฝัน อาจารย์เถระ ที่พระอาจารย์สุวัจน์ สุวโจ เรียบเรียง จบแต่เพียงเท่านี้)

พระธรรมเทศนา

พระอาจารย์ หลวงปู่ฝั้น

มนุษย์ ๗ จำพวก

โดย พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

ณ วัดป่าอุดมสมพร จ.สกลนคร

วันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

เข้าที่ฟังธรรม นั่งให้สบาย เรามานี้ต้องการความสุข ความสบาย ฟังธรรมต้อง ฟังข้างใน ไม่ต้องไปฟังข้างนอก ฟังข้างนอกมันได้ยินแต่เสียง เสียงว่ามันสุขมันทุกข์ นี่ได้ยินแต่เขาว่า นี่ฟังเข้าข้างใน นั่งให้สบาย นั่งขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้าย ตั้งกายให้ตรง วางท่าวางทางให้สง่าผ่าเผยยิ้มแย้มแจ่มใส เรามานี้ต้องการความสุข ความสบาย ฟังข้างในอย่าไปฟังข้างนอก ธรรมดาดผลไม่ก็ดี มันงอกขึ้นจากใน สุขก็ไม่อยู่ข้างนอก อยู่ข้างใน เรานั่งให้สบายๆ เมื่อกายเราสบายแล้ว เราก็วางดวงใจ ให้สบาย

เมื่อกายใจสบาย ให้นึกถึงที่ฟังของเราทั้งหลายว่าอะไรเป็นที่ฟัง ท่านสอนว่า เอาคุณพระพุทธรเจ้า เอาคุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ เป็นสรณะที่ฟัง เป็นที่ระลึก เป็นที่กราบที่ไหว้สักการบูชาของเรา ไม่มีสิ่งอื่นเป็นสรณะได้นอกจากพระพุทธรเจ้าแล้ว นี่ในเบื้องต้น ต่อไปเราก็นึกคำบริกรรมภาวนา บริกรรมสรณะ คือสรณะของจิต ได้แก่ คำบริกรรมว่า พุทโธ ธัมโม สังโฆ พุทโธ ธัมโม สังโฆ สามหนแล้ว รวมเอาแต่ พุทโธๆ คำเดียว หลับตาบังปากเสีย ลิ้นก็ไม่กระตุกกระตัก ให้ระลึกเอาในใจ เดี่ยวเรา

อยากรู้ว่าตัวของเรานั้นเป็นยังไงอยู่ ความสุขความทุกข์ของเราที่เราอยากรู้ว่ามันอยู่
ชั้นใด ภูมิใด หรือในภพอันใด มันดีหรือมันชั่ว หรืออะไรดีอะไรชั่ว ก็ฟังข้างใน
อย่าไปฟังข้างนอก ท่านฟังกันแต่ก่อน ได้ยินพระพุทธองค์ทรงเทศนาแล้ว สาวกทั้งหลาย
ได้สดับพระโอวาทคำสั่งสอนของท่านแล้วก็ได้สำเร็จมรรคสำเร็จผล

มาเดี๋ยวนี้ฟังเทศน์แล้วก็แล้วไป ไม่มีใครได้มรรคได้ผล ก็เพราะฟังไม่ดี เมื่อฟัง
ธรรมไม่ดี ก็เลยไม่มีพระพุทธ ไม่มีพระธรรม พระสงฆ์ เลยไม่มีศาสนา ไม่รู้จักว่า
ศาสนาอยู่ตรงไหน อยู่ตรงฟ้าหรืออยู่ตรงอากาศ หรืออยู่ตรงพื้นดิน หรือตรงป่าเขา
เลากา อันนี้ สวรรค์อยู่ที่ไหน นรกอยู่ที่ไหน นิพพานอยู่ที่ไหน ได้ยินแต่ว่า นรก สวรรค์
นิพพาน เดี่ยวนี้คนทั้งหลายก็เลยไม่เชื่อ ไม่เชื่อ นรกสวรรค์ ว่าบุญว่าบาป คนทั้งหลายว่า
เหลือเชื่อ ศาสนาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าก็เหลือเชื่อ ว่าศาสนาไม่มีประโยชน์ ทำให้
คนโง่

คิดดูเดี๋ยวนี้ละ ศาสนาอะไรทำให้คนโง่ ดุชิ ศาสนาคืออะไร ศาสนาคือคำสั่งสอน
ท่านสอนอะไร ก็สอนกายสอนวาจาสอนใจของคน ท่านไม่ได้สอนอื่น สอนเพื่ออะไร
กายวาจาใจของคน ท่านให้ละความชั่วทางกายทางวาจาทงใจ ความชั่วไม่ได้อยู่ที่อื่น
อยู่ที่กายที่วาจาที่ใจของคน ท่านสอนให้ละความชั่วเพราะกลัวเราทุกข์กลัวเรายาก
กลัวเราลำบากรำคาญ กลัวเราอดเราจน ตกทุกข์ได้ยาก ท่านสอนอย่างนี้ ก็ดูเอาสิ
เชื่อหรือไม่เชื่อ ว่าทุกข์ยาก อะไรทุกข์ล่ะ หรือข้าวของเงินทองทุกข์ยาก หรือฟ้าอากาศ
ทุกข์ยาก การงานทุกข์ยาก ไม่มี มีแต่หัวใจคนมันทุกข์ยาก หัวใจคนวุ่นวายเดือดร้อน
นี่แหละให้ดูเอา นี่แหละบาป นี่แหละนรก เมื่อจิตเป็นอย่างนั้นแล้ว เวลาเราดับขันธ์
จิตนั้นก็พาเราไปทุกคติ เวลานี้มันก็ทุกข์อยู่แล้ว

บางคนมาคำนึงดู อดีตมันเป็นมายังไง ปัจจุบันเป็นยังไง อนาคตหน้าจะเป็นยังไง
ดูซิ อนาคตข้างหน้าท่านไม่ให้คำนึงคิดถึง อดีตล่วงมาแล้วท่านไม่ให้คำนึงคิดถึง
ปัจจุปบันัญจะ โย รัมมัง ตตถะ ตตถะ วิปัสสติ ท่านให้ดูในปัจจุบัน นิ่งอยู่นี้
เวลานี้จิตของเราเป็นยังไง จิตเรามันสุขหรือมันทุกข์ มันยากวุ่นวายเดือดร้อน
ถ้าจิตเป็นอย่างนี้แล้ว อนาคตก็ร้อนอย่างนี้ อนาคตก็ทุกข์อย่างนี้ พิจารณาดูซิ ถ้าจิต

เราสงบ มีความสงบ จิตเราดี มีความสุขความสบาย เย็นอกเย็นใจ ไม่ทุกข์ไม่ร้อน ไม่วุ่นวาย พุทฺโธ ใจเราเบิกบาน พุทฺโธ ใจเราสว่างไสว พุทฺโธ ใจเราผ่อนคลายสะอาด ปราศจากทุกข์ ปราศจากโทษ ปราศจากภัย ปราศจากเวร ปราศจากความชั่วช้าลามก ปราศจากความทุกข์ความจน เมื่อจิตเราเป็นอย่างนั้น นี่แหละ นำความสุขความเจริญมาให้ในปัจจุบันและเบื้องหน้า

จึงว่าให้หนึ่งดู ให้ฟังธรรม ฟังดูจิต ธรรมมันเกิดที่ไหนเล่า ความสุข ทุกข์ อะไร เป็นสุข อะไรเป็นทุกข์ ให้ฟังดู เราอยากดี อะไรมันดี ความดีก็คืออย่างอธิบายให้ฟัง ความดีมันยังงี้ คือใจเราดี ใจเราสงบ ไม่ทะเยอทะยานดิ้นรน ไม่กระวนกระวายเดือดร้อน ไม่ฟุ้งซ่านรำคาญ ไม่หงุดหงิด ไม่งอนแง่นคลอนแคลน ใจเราดีสงบนิ่ง มันว่างหมด อารมณ์ทั้งหลายว่างหมด ไม่มีอะไร ใจสงบมีความสุขความสบาย อันนี้แหละนำความสุขความเจริญมาให้ในปัจจุบันและเบื้องหน้า ดูเอาซิ

เราทั้งหลายมานี้ก็ต้องการความสุขความสบาย มาวัด ไม่ใช่ศาลาเป็นวัด ไม่ใช่กุฏิโบสถ์วิหารเป็นวัด วัดอยู่ที่ดวงใจคน ศาลาก็คนทำ โบสถ์ก็คนทำ คนทำทั้งหมด เมื่อใจคนดี สิ่งเหล่านั้นมันก็ดี เมื่อใจคนไม่ดี สิ่งเหล่านั้นมันก็ไม่ดี ใจตกนรกก็แหม่น จิตของคน ใจสวรรค์ก็แหม่นจิตของคน เพราะฉะนั้น ท่านจึงกล่าวไว้ในมนุษย์ทั้งหลาย มี ๗ จำพวก มนุษย์มี ๗ อย่าง

มนุสสตีรัจฉาน ทำไม่จึงว่ามนุสสตีรัจฉาน ดูซิ ร่างกายเป็นมนุษย์ หัวใจเป็นสัตว์เดรัจฉาน คือมันขี้เกียจขี้คร้าน รับประทานอาหารแล้วก็นอน ไม่รู้จักการกราบ ไม่รู้จักการไหว้ ไม่รู้จักการรักษาศีลภาวนาทำบุญให้ทานอะไร เหมือนกับสัตว์เดรัจฉานนะ มนุษย์เช่นนั้นแหละตายไปก็ไปเป็นสัตว์เดรัจฉาน ดูเอาซิ พิจารณาเอาซิ ร่างกายเป็นมนุษย์แต่หัวใจเป็นสัตว์เดรัจฉาน

มนุสสเปโต ร่างกายเป็นมนุษย์แต่หัวใจเป็นเปรต มันมีแต่โมโหโทโส อยากฆ่า อยากฟัน ความทะเยอทะยานดิ้นรน มีพยาบาทอาฆาตจองเวร ดูซิ ใจมันมีอาฆาตนี่แหละ มनुสสเปโต ร่างกายเป็นมนุษย์ เมื่อดับขันธไปแล้วก็ไปเป็นเปรต

มนุสสนิรเย มนุษย์หัวใจเป็นนรก หัวใจเป็นนรกคือมันมีดี มันกลุ่มมอกกลุ่มใจ ให้ทุกข์ให้ร้อน ดูเอาซิ นั่นแหละนรก ดับขันธุ์ไปแล้วก็ไปนรกซิ ได้รับความทุกข์ ความยากความลำบากรำคาญ นี่มนุษย์เช่นนี้ ที่นี้ถ้าไม่ไปเป็นอย่างนั้น เกิดเป็นมนุษย์ ก็เป็นมนุษย์ที่ต่ำช้า หัวใจต่ำช้า อย่างอธิบายมาแล้ว ต่ำช้ายังไงล่ะ เป็นไปบ้าเสียจริต หูหนวกตาบอด ปากกืด กระจงอกง่อย ขี้หูตูกุ้ง กระจกกำล่ำปาก เนาะ มนุษย์หัวใจ เป็นอย่างนั้น ถ้าเกิดเป็นมนุษย์อีกก็เกิดเป็นมนุษย์ต่ำช้า ดูซิใจเราทุกคน ไม่ว่าพระ ว่าเณร ไม่ว่าผู้หญิงผู้ชาย เอ้า ดู อธิบายให้ฟัง ถ้ามันเป็นอย่างนั้นเราไม่ต้องการก็เลิก ก็ละเสียซิ ให้รู้จักดีรู้จักชั่ว รู้จักผิดรู้จักถูก รู้จักฟัง อธิบายให้ฟัง

มนุสสเทโว ร่างกายเป็นมนุษย์หัวใจเป็นเทวธิดา เทวบุตร หัวใจมีทานมีศีลมีภาวนา รู้จักเคารพน้อม รู้จักกราบรู้จักไหว้ ใจมีหิริโอตตัมปะ ละอายบาปกลัวบาป ใจเบิกบาน ใจสว่างไสว ใจดี ดับขันธุ์ก็ไปเป็นเทวบุตรเทวธิดา เรื่องเป็นอย่างนั้น ดูเอาซิ

มนุสสพรหมา ท้าวมหาพรหม นางมหาพรหม หัวใจเช่นใด มีพรหมวิหาร มีพรหมวิหารธรรมเป็นเครื่องอยู่ หัวใจว่างไม่มีอะไร เหมือนกะอากาศนี้แหละ ว่างเปล่าหมด เหลือแต่รูปจิต ดับขันธุ์ก็ไปเป็นพรหม ท้าวมหาพรหม นางมหาพรหม อยากู้ก็ดูเอาซิ ที่อยู่ของเราเป็นอย่างนี้ มนุษย์ทั้งหลาย

มนุสสอรหัตโต ร่างกายเป็นมนุษย์ หัวใจเป็นพระอรหันต์ คือละกิเลสละตัณหา กิเลสคือใจเศร้าหมอง ตัณหาคือใจทะเยอทะยานดิ้นรนกระวนกระวาย ท่านละกิเลส ตัณหา ราคะ โลภะ โทสะ โมหะ อวิชชา ตัณหาอุปาทาน ภพชาติ ละเด็ดขาดในสันดาน ไม่มีสิ่งเหล่านี้ในจิตใจ เมื่อดับขันธุ์ไปก็เข้าสู่นิพพาน ดับทุกข์ในวัฏสงสาร ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีก ก็เป็นแต่มนุษย์ได้แต่มนุษย์ซิ

เราจึงมาฝึกหัดอบรมบ่มนิสัยของเรา เฟ่งเล็งดูซิ เราอย่าดูอื่น เรานั่งอยู่ก็นั่งดูใจของเรา ไม่ได้ดูดินฟ้าอากาศนะ ใจของเรามันเป็นอย่างไร เหมือนที่อธิบายได้ฟังไหมละ มันไม่ดีตรงไหนก็แก้ไขซิ ที่นี้

มนุสสุพุทโธ ร่างกายเป็นมนุษย์ หัวใจเป็นพระพุทเจ้า พระพุทเจ้าก็เป็นมนุษย์ เหมือนกับพวกเรา นี่ว่าเรื่องภพเรื่องชาติของท่าน บิฑามารดาของท่านก็มี บุตรภรรยา ท่านก็มี ท่านเป็นมนุษย์คือเรานี่แหละ แต่ท่านประพฤติปฏิบัติ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง เป็นสยัมภู ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ไม่มีบุคคลผู้ใดหรือใครแนะนำพร่ำสอน รู้ด้วยตนเองเป็นสยัมภู รู้แจ้งแทงตลอดหมดซึ่งสารพันญะยะธรรมทั้งหลาย ไม่มีที่ปกปิด ลัทธิทั้งหลาย ตนของท่าน **บุพเพนิวาสานุสสติญาณ** ญาณความรู้ความเห็นในบุพพชาติ เบื้องหลัง เป็นอะไรๆ มา ท่านรู้หมด เรื่องมันเป็นอย่างนั้น **จุตูปปาตญาณ** จุติจากนี้ไปอยู่ในภพชาติใด ภพน้อยๆ ใหญ่ๆ ท่านรู้หมด คือเหมือนอธิบายให้ฟังนี้ **อัสวัคขณญาณ** ลึนจากภพจากชาติ ท่านก็รู้หมด

ท่านจึงได้วางศาสนาไว้ให้แก่พวกเราพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตที่เกิด สุตทำกายหลังนี้ไม่ได้เห็นองค์พระพุทเจ้า มาพบปะแต่ธรรมะคำสั่งสอนดังที่ได้ชี้แจง แสดงแล้วนี้ ได้ยินได้ฟัง **เอทิปัสสิโก** จงร้องเรียกสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรม ธรรมอะไรละ รูปธรรมนามธรรมนี่แหละ คือมาดูอัตภาพร่างกายของเราว่ามันมีอะไรบ้าง ตัวของเราว่าเป็นคน คนอยู่ที่ไหนคั่นดูซิ มาพิจารณาดูซิ เราถือว่าเป็นคน เป็นตรงไหนเล่า นั่นก็เป็นผม เป็นขน เป็นเล็บ เป็นฟัน เป็นหนัง เป็นเนื้อ เป็นตับไต ไล่น้อยไล่น้อยใหญ่ อาหารเก่าอาหารใหม่ ไซ้ใหม่เก่า คนอยู่ที่ไหน อันนั้นก็คั่นน้ำดี น้ำเสลด น้ำเหลือง น้ำโคล น้ำมูกน้ำลายไปเสียแล้ว เป็นเลือดไปเสียแล้ว เป็นน้ำมูตรไปเสียแล้ว ที่ไหน ละคน

นี่แหละ ให้น้อมเข้ามาเล็งดู มาดูธรรมนี้ให้รู้จักไว้ อันนี้ เมื่อธรรมเป็น **โอบนโยโก** น้อมเข้ามา **ปัจจัตตัง** รู้จำเพาะตน ใครเป็นผู้ว่าน้ำมูก น้ำลาย น้ำเหลือง น้ำโคล ใครเป็นผู้รู้ โอบนโยโก น้อมเข้าผู้รู้ซิ ใครเป็นผู้ว่าสุขว่าทุกข์ว่าดีว่าชั่ว อะไรสุข อะไรทุกข์ ทุกข์เพราะเหตุใด ทุกข์เพราะจิตเราไม่สงบ ทุกข์เพราะจิตเราหลง สุขเพราะเหตุใด สุขเพราะจิตเราสงบ จิตเราไม่หลง จิตสงบนิ่ง มันว่างหมด จิตไม่ได้ไปยึดอันโน้นอันนี้ จิตไม่ได้ส่งข้างหน้าข้างหลัง จิตไม่ได้ส่งข้างซ้ายข้างขวา ข้างบนข้างล่าง ตั้งไว้จำเพาะท่ามกลางผู้รู้ พุทโธอยู่นั่น เบิกบานสว่างไสว ความสุขมันอยู่ตรงนี้

เหตุนี้ทำให้พากันเพ่งเล็งดูดี จะไปฟังว่าสุขอยู่ตรงโน้น ทุกข์อยู่ตรงนี้ หาไม่เจอ เพราะเหตุนี้ให้ดูดี นั่งอยู่มันก็แสดงให้เรา นั่งๆ ไปหน่อยหนึ่ง เราจะรู้ธรรม ชัดตรงนั้น ปวดตรงนี้ นี่แหละธรรมะ ผู้ใดเห็นทุกข์อันนี้แหละ ผู้นั้นแหละเห็นธรรม ผู้นั้นแหละ จะรู้ธรรม ให้พิจารณาธรรมอันนี้ แสดงให้เราเห็น โอ้ ธรรมอันนี้แหละ ได้ยินแต่เขาว่า ที่นี้เข้าใจลักษณะแล้ว มันเป็นพยานแล้ว พยานความรู้ว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ได้ยินแต่เขาว่า

มาบัดนี้ เราก็คงดูดี อนิจจังมันเป็นยังไง ทุกข์มันเป็นยังไง อนัตตามันเป็นยังไง

อนิจจัง มันไม่เที่ยง เรารู้ว่าไม่เที่ยง จริงหรือไม่จริง ไม่เที่ยงนะ มันไม่เที่ยง แล้วแต่มันจะเป็น ชัดตรงโน้น ปวดตรงนี้ แล้วแต่จะเป็นแล้ว เป็นหวัด เป็นไอ เป็นไข้ เป็นหนาว สารพัดละ นี่แหละอนิจจัง เย็นแล้วก็ร้อน รุนวาย เรียกว่ามันอนิจจัง มันไม่เที่ยง ที่นี้เราจะทำให้มันเที่ยง จะให้มันเป็นยังงั้น เราต้องทำจิตให้มันเที่ยง มันเที่ยงแล้วมันก็ไม่แปรผัน มันเที่ยงแล้วมันก็ไม่ทุกข์ สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นก็เป็นอย่างนี้

ทุกขัง ชั่งอยู่ในตัวเราทั้งหมด มีที่ไหนก็มีแต่ทุกข์ทั้งสิ้น มันยุ่ง จี๊ดหน้อยเดียว ก็เห็นมีแต่ทุกข์ ทุกขุมชนแหละความทุกข์นี้ ให้รู้จักอย่างนี้

สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา ทำไมว่าอนัตตา คือมันไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน ไม่ได้บอกบังคับบัญชาผู้ใด ไม่ได้อยู่ในอำนาจผู้ใด ท่านจึงจัดเป็นอนัตตา

ที่นี้เมื่อเราเห็นสิ่งเหล่านั้นเป็นอนัตตาหมดแล้ว ต้องโอปนยโกชิ น้อมเข้ามา ใครเป็นผู้ว่าอนัตตา มันจะได้เห็นตัวตน มันจะได้เห็นผู้รู้ พุทฺธะคือผู้รู้ รู้ว่าสิ่งนั้นเที่ยง สิ่งนี้ไม่เที่ยง ผู้ใดรู้ว่าไม่เที่ยง ก็อย่าไปเอาชีไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ เราก็อย่าไปเอาชี สิ่งที่มีมันเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา เราก็อย่าไปจับชีสิ่งอนัตตา ถ้ามันรู้มันต้อง โอปนยโก น้อมเข้ามา เราก้ยังรู้ว่ามันทุกข์อยู่แล้ว เราก้ยังรู้อนัตตาอยู่แล้ว รู้จักว่าอนัตตา ก็อย่าไปถือว่าเป็นอัตตาชิ ปล่อยวางละให้หมดชิ

นี่ ให้เข้าใจอย่างนี้ชิ ต้องประพฤติปฏิบัติฝึกหัดให้มันรู้ เราอยากพ้นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ เราก้อย่าไปยึดมันชิ อย่าไปถือมันชิ ปล่อยวางเสียชิ ยึดทุกข์มันก็เป็น

ทุกข์ชี้ ยึดเอาสิ่งไม่ดี มันก็เป็นคนไม่ดี อย่ามายึดเอาชี้ วางให้สบาย ผู้รู้ว่าสบายมี
นี้แหละ ผู้ปฏิบัติให้พึงรู้และให้พิจารณาสิ่งที่มีอยู่ **ยถาภูตัง ญาณทัสสนัง** ทัสสนะ
เราก็ได้ยินได้ฟังได้เห็น ภูตัง คือความเป็นอยู่ มันเป็นอยู่อย่างจิตใจของเราเดี๋ยวนี้แหละ
มันดีหรือมันชั่ว มันสุขหรือมันทุกข์ หรือมันไม่สุขและไม่ทุกข์ ให้มันรู้ชี้

นี้แหละจึงว่าปฏิบัติ ลักว่าแต่พูด นั่งดูชี้เดี๋ยวนี้ เรื่องทุกข์เชื่อหรือยัง มันก็แสดงให้เห็น
เห็นแล้วนี่ ชัดตรงโน้น นั่งไปได้หนอยมันชัดขึ้นมาปวดขึ้นมา อันนั้นแหละทุกข์ อย่าหลง
รู้มันแล้วอย่าหลง อย่าทำบาปทำกรรม ทำความชั่ว ทำบาปทำกรรมทำอย่างไรเล่า คือจิต
มันไม่สงบ จิตมันไปปรุงไปแต่งอยู่ มันไม่นิ่ง กรรมเก่าก็ยังไม่หมด กรรมใหม่ก็ต่อ
เรื่อยไป มันจะหมดสักทีหรือ เราไปทำเอา อย่าไปทำเอาชี้ วางปล่อยมันชี้ สิ่งใดเป็นทุกข์
มันไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่ทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่ตน อย่าไปยึดเอาชี้ ปล่อยวางให้หมด นี่ข้อสำคัญ

เหตุนี้ให้พึงรู้พึงเข้าใจชี้เราณะ **สันนิทฺธิโก** ผู้ปฏิบัติรู้เองเห็นเอง นี่เราอยาก
พ้นทุกข์ ก็ทุกข์อยู่ที่ไหน ความพ้นทุกข์คือจิตเราไม่ทุกข์ จิตเราไม่ทุกข์มันก็พ้นทุกข์ชี้
จิตมันไม่ใช่ทุกข์ ถ้ามันทุกข์มันก็ไปโน่นไปนี่ชี้ กระโดดโน่น กระโดดนี่ชี้ จิตมัน
เหนืออย่างไม่เป็น จิตมันทุกข์ไม่เป็น ถ้ารู้จักเหนือมันก็หยุดชี้ ลองบอกมัน อย่าไปชี้
อย่ากระโดดชี้ นิ่ง วางเสียชี้ เปรียบเหมือนกับเราทำงาน ถ้ารู้จักเหนือแล้วก็หยุด
อุปมาภายนอกอย่างนั้น รู้จักทุกข์ก็หยุดชี้ อย่าไปก่อกรรมก่อเวรก่อภัยต่อไปชี้ หยุดนิ่ง
ให้มันว่างหมด

พอจิตสงบนิ่งได้แล้ว **จิตตลหุตา** เมาจิต กายก็เมาสบาย **จิตตมฺฤตา** มุทุ มันอ่อน
นิ่ม อิมอกอิมใจ นั่นแหละดูเอา พ้นทุกข์ตรงนี้แหละ ไม่ใช่ที่อื่น ต่อไปให้พากันดู
ให้พึงรู้พึงเห็นพึงเข้าใจในข้อปฏิบัติ อย่าลักแต่ว่าทำ ดูให้เห็นตัวจริงมันชี้ สุขจริงๆ
ก็เมื่อเราจะได้แล้ว เราปล่อยวางได้แล้ว เมื่อเราไม่ละไม่ปล่อยไม่วางก็ทุกข์จริงๆ เห็นทุกข์
เหลือทน นิ่งก็ไม่ติด กระตุกกระดิกอยู่เรื่อย นั่นมันเป็นทุกข์ ดูเอาชี้ แน่หรือไม่แน่
ใครเป็นละ วางดูชี้ ถ้าจิตมันไม่มาแล้ว สิ่งนั้นก็เป็นอย่างไรว่า เขาไม่ได้เป็นอย่างไร เราไป
ว่าเอา ทุกข์ก็เราไปว่าเอา สุขก็เราไปว่าเอา เราว่าสุข มันก็เป็นสุข เราว่าทุกข์ มันเป็นทุกข์
เราว่าดี มันก็ดี เราว่าชั่ว มันก็ชั่ว สมมติเอา เรื่องสมมติ

นี่ สัตว์ทั้งหลายจมในมหาสมุทร หลงสมมติ ไปนึกว่าตัวว่าตน ไปนึกว่าสัตว์ ว่าบุคคล ว่าเราว่าเขา แน่ะ เราฟังเสียงลงตรงนี่ซิ เอ้า จิตมันสงบหรือยัง ดูเอา ไม่สงบ นั้นแหละมันเป็นทุกข์ อยากรู้ อยากเห็น นี่แหละ **กัมมัฏสโกมทิ** กรรมเป็นของของตน เห็นกรรมอันโน้นกรรมอันนี้ กรรมอยู่ที่ไหน กรรมไม่ได้มาจากฟ้าอากาศ ต้นไม้ภูเขา เลากา หรือมาจากบ้านเมืองถนนหนทาง กรรมเกิดจากกายของเรา เกิดจากวาจาใจของเรา **กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม** มันเกิดตรงนี่ เราปล่อยกรรมเสียซิ กรรมเก่าก็ยังไม่หมด กรรมใหม่ก็ต่อเรื่อยไปไม่รู้จักหมดซักที ถ้าหยุดเสียละ ผู้ที่ไม่ทำกรรมต่อไป กรรมมันจะมาจากที่ไหนเล่า กายกรรมเราก็ดีแล้ว วจีกรรมวาจาเราก็ไม่มี ยิ่งเหลือแต่ มโนกรรม คือความนึกคิด กรรมเป็นของของตน **กัมมัฏสโกมทิ** กรรมเป็นของของตน ไม่ใช่เป็นของของคนอื่น ของตนนั้นแหละ เราทำไม่ดีใครทุกข์ เราประพฤติดีใครสุข เราเป็นผู้สุขไม่ใช่เธอ เราเป็นผู้ทุกข์ไม่ใช่เธอ ให้พากันให้ฟังรู้ฟังเห็นซิ กรรมเป็นของของตน **กัลยาณังวา ปาปะกังวา ตัสสหายาทา ภาวิสสันติ** เราทำกรรมอันใดไว้ เป็นบุญหรือเป็นบาป เราจะรับผลของกรรมสืบไป อันนี้เราจะรู้ได้ กรรมดีนะ **กัลยาณัง** วา กรรมอันดี รวมสั้นๆ คือจิตเราดีมีความสุขความสบาย จิตสงบแล้วรู้สึกเบาตนเบาตัว เบาร่างเบากาย หายทุกข์หายยาก ไม่มีทุกข์ มีแต่ความสุขความสบาย นี่แหละกรรมอันดี ใจมันสงบ **ปาปะกัง** คือกรรมอันชั่วละ คือจิตไม่สงบ ดันรน สงโน่นสงนี่ ไปปรุงไปแต่ง ไปก่อบาปก่อกรรม อันนี้เรียกกรรมอันชั่ว เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ต่างคนต่างฟังเสียงดูหัวใจของเรา

เอ้า ต่อไปจะไม่อธิบายแล้ว ได้ยินเสียงอันใดก็ตาม รู้ว่าไม่มีอันตรายแล้ว ไม่ต้องเดือดร้อน ต่างคนต่างฟังหัวใจของตัวเอง จริงหรือไม่จริง มันสงบ อยากรู้ทุกข คือจิตเรา ไม่สงบไปตรงโน้นตรงนี้ วางให้หมดปล่อยให้หมด ให้มันว่างมันสบาย ดูลมหายใจเข้า หายใจออกให้มันรู้ดี ดูลมหายใจให้รู้ อายุของเราเท่าลมหายใจเท่านี้ละ หายใจเข้า หรือหายใจออกให้ดูเอา เมื่อหายใจมันเย็นก็ทำให้มันเย็น หายใจมันสบายก็ทำให้ของเราให้มันสบาย อย่าไปรุ่มรวยชิ นั่งให้สบายๆ ไม่นานเท่าไรดอก เอาสัก ๓๐ นาที

เป็นยังไง ดีไหมทุกคน เทศน์ให้ฟังแล้ว ทำให้มันรู้เห็นซิ เป็นยังไง เข้าใจไหม มาสอบดูใจเรา เห็นธรรมไหม ได้ความเป็นยังไง ใจเป็นยังไงละ นั่งดู ใจเจ้าของนะ

อยากสุขอยากสบายให้รู้ไว้ชิว นี่แหละ ประเทศไทยถือพุทธศาสนา เอาอะไรเป็นศาสนา ถ้าเราไม่ทำอย่างนี้ก็ไม่เข้าถึงศาสนา ไม่เห็นศาสนาชิ ศาสนาคือคำสั่งสอน ก็สอน อันนี้แหละ สอนเพื่อให้เรามีความสุขความสบาย ให้ละความชั่ว ละทำไม่ความชั่ว เพราะกลัวเราทุกข์ กลัวเรายาก กลัวเราลำบากเราจน ความชั่วต้องละ อธิบายแล้ว ความสุขความสบายก็คือใจเราดีมีสุขความสบาย อันนี้หน้าความสุขความเจริญให้ในปัจจุบันและเบื้องหน้า เมื่อใจเราสบายแล้ว ทำอะไรก็สบาย การงานก็สบาย ครอบครัวก็สบาย ชาวบ้านร้านตลาดประเทศชาติก็สบาย ดับขันธุ์แล้วก็ไปอยู่ที่สบายนะชิ

บอกแล้ว ใจเราไม่สบาย ใจเราไม่ดีแล้ว ก็ทุกข์ก็ยาก วุ่นวายเดือดร้อน ก็รับ ความทุกข์ความยากชิ ครอบครัวก็ลำบาก อะไรก็ทุกข์ยากไปหมด ชาวบ้านร้านตลาด ประเทศชาติก็ยาก นี่ พระพุทธเจ้าสอนให้ละสิ่งที่ทุกข์ที่ยาก ไม่ใช่อื่น ทุกข์ยาก ไม่ใช่ฟ้าอากาศทุกข์ยาก ต้นไม้ภูเขาเลากาทุกข์ยาก หัวใจคนนี่ชิทุกข์ยาก มาแก้ที่นี้ชิ ถือศาสนา เข้าถึงพระพุทธ ถึงพระธรรม ถึงพระสงฆ์ พุทธะคือความรู้ ถึงผู้รู้มันชิ พระธรรมเราก็ทำทั้งหมด ดีชั่วไม่ใช่อื่นทำ ฟังดูชิ กุสลา ธรรมา อกุสลา ธรรมา เราทำมา มันจึงได้ นี่เราไม่ทำมาแต่อยากได้ อยากได้อันโน้นอยากได้อันนี้ เราไม่ได้ทำมันก็ไม่ได้ชิ เราทำมามันจึงได้ สิ่งใดไม่ได้ทำมามันก็ไม่ได้ สุขทุกข์เราทำมามันจึงได้ เข้าใจไหมละ ต่อไปให้พากันนั่งดูนะ บ้านเมืองของเราอยากให้มีสงบ ประเทศชาติไม่วุ่นวาย อย่าให้ มันวุ่นใจเรา ต่างคนต่างสงบ

๒

หายหลงเพราะรู้จัก “นะโม”

โดย พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

ณ วัดป่าอุดมสมพร จ.สกลนคร

เราอยากได้แต่สงบถ่ายเดียว อยากให้เป็นอย่างนั้น เราต้องฟังดูคำบริกรรมภาวนา เมื่อมีคำบริกรรมภาวนาแล้ว เราจะต้องละวิตกเสียก่อน วิตกขึ้นมา เราอยากรู้อะไรละ เราต้องฟังดูกรรมของเรา ภาพของเราเมื่ออยู่สามภพ **กามาวจรกรรมา รูปาวจรกรรมา อรูปาวจรกรรมา** นั่นที่อยู่ของเรา เช่น จิตของเราเดี๋ยวนี้แหละอยู่แต่ในกามาวจรกุตลนี้ **จกามาวจรกุตล** นั้นแบ่งเป็นสองนัย เป็นจกามาวจรสวรรค์อันหนึ่ง เป็นอบายภูมิอันหนึ่ง คือจิตเรามันท่องเที่ยวอยู่ในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในสัมผัส ในอารมณ์ทั้งหลาย

เหตุนี้แหละ เราจึงทำบริกรรมภาวนาเสียก่อนในเมืองต้น ให้นึก พุทโธ ธัมโม สังโฆ แล้ว ให้นึก พุทโธ พุทโธ จิตเรามันอยู่กับที่หรือมันอยู่ที่ไหน ก็ฟังเสียงดูจิตของเราให้รู้ ในเบื้องต้นอันนี้แหละ ถ้าเรายังจับอะไรไม่ได้ ให้บริกรรมภาวนา ฟังเสียงดูคำบริกรรมภาวนานั้นเพื่อให้รู้จักสติรู้จักจิตของเรา จิตของเรามันส่งหน้าส่งหลัง หรือส่งซ้ายส่งขวา หรือส่งข้างบนข้างล่าง หรือด้านกว้างสถานกลางใดๆ ต้องให้รู้จักไว้ เมื่อเป็นเช่นนั้น ให้นึกคำบริกรรมนี้ให้หนักๆ เข้าไป เร่งๆ เข้าไป ฟังเสียงเข้าไป จิตจะสงบ

ลงได้ จะรู้จักความรู้สึกความประสงค์จิตของเรา ถ้ายังไม่อยู่อันใดไม่ทันได้ ตั้งจิตให้มันนิ่ง
อยู่อันเดียว

เมื่อนึกคำบริกรรม พุทโธๆ แล้ว เราก็วางคำบริกรรม ฟังดูที่รู้อยู่นั้น มันหลง
หรือมันไม่หลงให้รู้จัก มันไม่หลงคืออันใด คือเรากำหนดให้หนึ่งก็นิ่งอยู่อันเดียว
มันไม่ส่งไปโน่นไปนี่ เห็นคำภาวนาอยู่ที่เดียว เราก็ฟังอยู่ตรงนั้น หรือมันถอนจาก
ตรงนั้นแล้วหาที่จับไม่ได้ มันไม่หยุดอยู่ เราจึงมาพิจารณามูลกรรมฐาน ฟังดูกรรมฐาน
จำแนกแจกธรรมให้มันเห็น เราหลงว่าเป็นตัวเป็นตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นเรา
เป็นเขา จึงให้มาพิจารณา **นโม** นี้ละ เคยพิจารณาแล้วหรือยัง **นโม** เคยพิจารณาหรือยัง
มูลกรรมฐานอาการ ๓๒ นี้ละต้องพิจารณาเสมอให้คั่นอยู่ เพื่อจะละสลักกายทิฐิ
เพื่อจะละวิจิกิจฉา เพื่อจะละสีลัพตปรามาส การลุ่มลุ่มคำศีล นี้แหละมันจึงจะได้

พิจารณาอย่างไรละ เราจะพิจารณาให้มันละสลักกายทิฐิ ถืออันนี้เป็นตัวเป็นตน
เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นเราเป็นเขา นี้ มันคาอยู่ตรงนี้คนเรา พระพุทธเจ้าท่านสอน
นะโม ให้รู้จัก **นะ** รู้จัก **โม** หัวใจตัวเรามันจึงรักษาได้

ให้น้อมเข้ามาถึง **นะ** พิจารณา **นะ** เราก็พิจารณาธาตุห้า **ปิตตัง น้ำดี** เราก็
พิจารณาน้ำดีนี้เป็นยังไง น้ำดีนี้เป็นคนหรือเป็นอะไร เป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย ฟังดู
มันอยู่ที่ไหนน้ำดีนี้ละ **เสมหัง น้ำเสลด** อย่างนี้ละ **ปุพฺโพ น้ำเหลือง** อย่างนี้ละ **โลหิตัง**
น้ำเลือด มันอยู่ที่ไหนเล่า สิ่งเหล่านั้นเป็นคนหรือเป็นอะไร เราก็ฟังดูมันเป็นอะไร มันดี
หรือมันชั่วยังไง **เสโท น้ำเหงื่อ** อย่างนี้ละ **เมโท น้ำมันข้น** **อัสสุ น้ำตา** **วะสา น้ำมันเหลว**
เซโฟ น้ำลาย **สิงฆาณิกา น้ำมูก** **ละสิกา น้ำไขข้อ** **มุตตัง** **น้ำมูตร** สิ่งเหล่านี้เราก็ฟังดู
ฟังเพราะเหตุใด สิ่งเหล่านี้เป็นของเอาหรือเป็นของทิ้ง ให้รู้จักว่าสิ่งเหล่านี้ไม่เป็นแก่น
เป็นสาร ไม่เป็นคน ไม่เป็นตนเป็นตัว ไม่เป็นผู้หญิงไม่เป็นผู้ชาย พอจิตเราเห็นแล้ว
มันก็ถอนอุปาทานการยึดทั้งหลาย มันละหมด เพราะสิ่งเหล่านี้มันไม่เป็นสาระสักอย่าง
ไม่มีแก่นสาร

การพิจารณาอันนี้ก็เพื่อจิตจะได้ถอนอุปาทานการยึดว่าสิ่งนั้นเป็นของเรา สิ่งนี้
เป็นของเรา นี้ เพื่อจะถอนอุปาทานการยึด สิ่งเหล่านั้นเขาไม่ได้ว่าเขาเป็นอะไร เขาไม่ได้ว่า

เขาเป็นคน เขาอยู่อย่างนั้น เรามาถืออันนี้ แล้วสิ่งเหล่านี้ก็ไม่มีใครต้องการ มีแต่คนรังเกียจ น้ำมูกอย่างนี้ใครต้องการ น้ำเหลืองใครต้องการ ไม่มีไม่ใช่หรอ นี่ มันเห็นความซำรุดทรุดโทรมแล้ว จิตมันจึงวางสัญญาอารมณ์ได้ มันเลยหายจากสัตว์บุคคลตัวตนเราเขา นี่ มันมาคามาข้องอยู่อันนี้แหละ จึงให้พิจารณาสิ่งเหล่านี้ลงในจิตของตน เชื่อมันอยู่อย่างนี้ ให้มันเห็นอันหนึ่งอันใดแล้วจิตมันสงบเอง ถ้ายังไม่เห็นสิ่งเหล่านี้ อยู่ตราบใดแล้ว จิตมันฟุ้ง มันไม่หยุดไม่หย่อน มันถือสัญญาสำคัญมันหมาย นั่นดี นั่นชั่ว นั่นผิด นั่นถูก เลยไปยึดอยู่อย่างนั้น มันเลยเป็นทุกข์ ถือรักถือชังอยู่อย่างนั้น มันเลยเป็นทุกข์ นี่ เมื่อเห็นอย่างนั้นแล้วมันจะไปรักอะไรละ มันจะไปชังอะไรละ มันอยู่อย่างนั้น จะไปรักมันก็อยู่อย่างนั้น จะไปรังเกียจมันก็อยู่อย่างนั้น มันไม่ได้ทำอะไร เป็นแต่เราไปว่าเขา นี่คือให้จิตสงบต้องพิจารณาอย่างนั้น

โม นี่ท่านว่า **เกสา ผม โลมา ขน นะชา เล็บ ทันตา ฟัน ตะโจ หนัง อันนี้แหละ มุลกรรมฐาน** สัตว์ทั้งหลายมันหลงในสิ่งเหล่านี้แหละ เราก็พิจารณาอันนี้แหละ เพื่อเหตุใด สิ่งที่ว่ามานี้มันเป็นคนหรือเป็นอะไร **มังสัง เนื้อ** อย่างนี้เป็นคนใหม่ละ **นะทวารู เอ็น** เป็นคนใหม่ **อัญฉิ กระดุก** อย่างนี้เป็นคนใหม่ เราก็ฟังดู มันไม่ได้เป็นคนนี้ **อัญฉิมิณูซัง เยื่อในกระดุก** ละ มันก็ไม่ได้เป็นคน **วักกัถ ม้าม หะทะยัง หัวใจ ยะกะนัง ตับ กีโลมะกัง พังผืด ปิหะกัง ไต ปัพผาสัง ปอด อันตัง ไล้ใหญ่ อันตะคุณัง ไล้ย่อย อุหะริยง อาหารใหม่ กะวีสัง อาหารเก่า** เหล่านี้ละ มันไม่ได้เป็นคนไม่ใช่หรอ แน่ะ เราเอาอะไร มาเป็นคนละ เลยหลงสมมติ เมื่อเราเห็นความจริงเป็นอย่างนี้ เราก็ถอนสมมติว่าคนชิมันเห็นสิ่งเหล่านี้ซำรุดทรุดโทรมแล้ว มันก็วางอุปาทานชั้นนี้ วางอุปาทานการยึดถือ มันก็ละสักกายทิฏฐิได้ วิจิกิจฉา ความสงสัยว่าอันนั้นดีอันนี้ชั่ว มันก็ไม่มีเสียแล้ว มันเป็นอย่างนั้น

ยถาภูตัง ญาณทัสสนัง ภูตัง ความเป็นอยู่ เราก็ฟังเห็นกำหนดจิตเข้าแล้ว นี่ละ เป็นอันหนึ่งอันใดแล้ว มันก็สงบเอง จิตเรามันเป็นอย่างนั้น สงบเพราะเหตุใดเล่า มันไม่เป็นแก่นเป็นสาร มันไม่มีสาระ ไม่น่าอยากได้อะไรซักอย่างในสิ่งเหล่านี้ พิจารณา ดูซิ มันมีอะไร มันไม่มีคนแล้ว เพราะเราได้จำแนกแจกแจงแล้ว **ภควา** จำแนกแจกแจงกรรม พอจำแนกแจกออกแล้วมันไม่มีอะไรนี้

เหตุนี้ให้พิจารณาเพ่งนึก พุทโธ พุทโธ พอวางแล้วก็เพ่งดูสิ่งนี้ละ ให้ดูว่า มันอยู่อย่างไร จิตเรามันหลงอะไร หรือมันไม่หลง ก็ให้มันรู้ในกามาวจรทั้งหลาย ความสำคัญรูปก็ดี เสียงก็ดี กลิ่นก็ดี รสก็ดี สัมผัสอารมณ์ทั้งหลายทั้งหมด มันมาหลง สิ่งเหล่านี้ พอเห็นลงอย่างนี้แล้วว่าสิ่งเหล่านี้มันไม่ใช่เป็นแก่นสาร ไม่มีสาระ เรามาทอง สมมติหลงนิยม หลงถือว่าเป็นตนเป็นตัว เป็นสัตว์เป็นบุคคล เป็นเราเป็นเขา เรามาถืออยู่ อย่างนี้แหละมันจึงได้ทุกซ์ พอมันเห็นไม่มีสาระสักอย่างแล้วมันก็วางหมด

พอจิตเราวางหมดนี้แหละ จิตนั้นก็วางจากกามภพ วางจากรูปภพ ยังเหลือแต่ อรูปภพ มาพิจารณาแล้วก็ยังเหลือ **“นาม”** มันมีแต่ **เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ** เราก็พิจารณาซิ สัญญา โอ้ เราไปสัญญาว่าอย่างโน้นอย่างนี้ เราไปสัญญาเอาเฉยๆ สังขาร เราไปปรุงแต่ง วิญญาณ เป็นผู้ไปรู้ รู้ว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นอย่างนั้น พอมันเห็นเป็น อย่างนั้นแล้ว มันก็หยุดนิ่งอยู่อันเดียวเพราะมันไม่มีที่เอา มันว่างไปหมด เพราะมัน วางหมดสิ่งเหล่านี้ มันทอดธุระ ไม่ได้ไปยึด เมื่อเราไม่ได้ไปยึดสิ่งเหล่านั้น จิตมันก็สงบ เหลือแต่ผู้รู้อันเดียว เราก็กำหนดความรู้อันนั้น

นี้แหละ เพราะจิตมันว่างจากรูป มันเหลือแต่ **อรูป อรูปจิต** เป็นแต่จิตนี้ไปยึด ไปถือทั้งหมด เป็นแต่จิตนี้เป็นผู้ไปสมมติ เป็นแต่จิตนี้เป็นผู้ไปยึดเอา เราก็มารู้เท่า สังขาร รู้ว่าวิญญาณอันนี้แหละ พอมันรู้เท่าแล้วมันก็วางหมดแหละ แต่ที่เรายังไม่รู้เท่า ปัญญาของเรายังไม่รู้เท่าสัญญา สังขาร วิญญาณ มันก็เลยหลงอยู่ที่นี่แหละ นี่เราหัด ไม่ให้หลง อันนี้พอเรารู้แล้ว มันจะไปก่อกองก่อกองชาติที่ไหนๆ เราก็รู้ได้ หรือมันถือที่มีดี หรือมันถือที่ว่าง หรือความเฉยๆ แล้วแต่จิตของเรา เราก็ไปตามรู้มันอีก มันไปติด ตรงไหนละ มันก็เป็นภาพตรงนั้น มันไปติดในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส เหล่านี้มัน มันก็เป็นกามภพท่องเที่ยวในวัฏสงสาร ให้รู้จักที่อยู่ของจิต

เหตุนี้ให้พากันพิจารณาตามรู้ตามเห็นความเป็นอยู่ความมีอยู่ อย่าไปหาอะไร ไปหาอะไรไม่เจอ ให้กำหนดนิ่งดูให้มันรู้อยู่อย่างนั้น มันสุข ก็ดูให้มันรู้อยู่อย่างนั้น ที่มันมีอยู่ นี่แหละ ผู้ปฏิบัติ ท่านจึงให้ละตัณหา หาแล้วมันไม่เห็น ให้มันหยุดนิ่ง เราก็เห็น จะให้จิตเราสงบได้ เปรียบภายนอกเหมือนกับน้ำ มันจะใสได้ต้องทำอะไร

เราต้องวางหน้าขึ้นให้มันนิ่ง พอมันนิ่งมันก็ใส พอใสมันใส เราก็มองเห็นได้ทุกสิ่งทุกอย่าง
นี่ก็ฉันใด จิตเรานิ่งแล้ว มันภาวนามันได้ความ ฟังเทศน์ก็ได้ความ ถ้าจิตไม่นิ่ง ฟังก็
ไม่ได้ความ ภาวนาก็ไม่ได้ความ มันไม่รู้จักดี รู้จักชั่ว ไม่รู้จักสุข ไม่รู้จักทุกข์ นั่นแหละ
สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน

สมถะ นั่นแหละทำจิตให้สงบ พอมันสงบแล้ว มันก็เกิด **วิปัสสนา** ขึ้น วิปัสสนา
คือความรู้ เกิดญาณความรู้ขึ้น มันรู้สังขารทั้งหลาย รู้ที่ดับของสังขาร พอมันเกิดตรงไหน
มันก็ดับ พอจิตมันนิ่ง พอมันเคลื่อนที่จากที่ละ มันตัวสังขารละ มันปรุลงแล้ว ก็รู้จักดับ
ตรงสังขาร ทีนี้เรามาพิจารณาสังขารทั้งหลาย มันเป็นทุกข์ทั้งนั้น **สังขารา ทุกขา**
สังขารธรรมทั้งหลายเป็นทุกข์ **สังขารา อนิจจา** สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงทั้งหมด สิ่งใด
ไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นไม่ใช่ตัวตน พอเราเห็นอย่างนี้แล้ว
เรามันก็รู้แจ้งเห็นจริงแล้ว เมื่อรู้แจ้งเห็นจริงแล้วมันก็ดับในตนของตนเอง นี่แหละ
เมื่อได้ยินแล้วต้อง **โอบนโยโก** ต้องน้อมเข้าไปนะ

๓

หลงของเก่า

โดย พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

ณ วัดป่าอุดมสมพร จ.สกลนคร

พระพุทธเจ้าเทศนาไว้ว่า **สังขาร เว อมตา วาจา เอสะ ธัมโม** ธรรมเป็นของเก่า มิใช่เป็นของใหม่ เราประพฤติเราปฏิบัติให้รู้จักของเก่า คือที่เราเกิดมาแล้วของเก่า ทั้งนั้น อารมณ์สัญญาทั้งหลายที่เราได้รู้ได้เห็นได้ยินได้ฟังมาเป็นแต่ของเก่าทั้งหมด มิใช่เป็นของใหม่สักอย่าง เราเกิดมา รู้จักว่า กี่กี่ปีกี่กัลป์ อนันตชาติแล้ว เรื่องมันเป็น อย่างนี้

เพราะเหตุนี้ เราต้องพิจารณาของเก่า รูปร่างนี้ก็ของเก่า สัขารร่างกายนี้ก็ของเก่า จิตใจของเรานี้ก็ของเก่า มิใช่เป็นของใหม่ ไฟ อากาศ ดิน น้ำ ลม ไฟ ก็เป็นของเก่า ตั้งแต่ไหนแต่ไรมา **ปุพเพ อนนุสสุเตสุ ธัมเมสุ** ธรรมทั้งหลายมันมีอยู่อย่างนั้น เหตุนี้เราพึงให้รู้จัก เราได้เวียนว่ายตายเกิดมานี้ รู้จักว่า กี่กี่ปีกี่กัลป์ อนันตชาติแล้ว มาถึงชาติภพอันนี้แหละ เหตุนี้ให้เราพากันพิจารณาสิ่งเหล่านี้ให้รู้จักธรรมทั้งหลาย มรรคผลสวรรค์นิพพานที่ไม่ใช่ของใหม่ เป็นของเก่าทั้งนั้น คีล สมาธิ ปัญญา หลักระพุทธศาสนาก็ของเก่าทั้งนั้น มิใช่เป็นของใหม่

คนทั้งหลายละตื่นเก่าตื่นใหม่ ว่าสมัยใหม่ ที่แท้จริงเป็นของเก่า คนหลงเข้าใจ เป็นของใหม่ เห็นใหม่ก็ว่าเป็นของใหม่ แท้ที่จริงของเก่าทั้งนั้น เหตุนี้ทำให้พากันให้ รู้จักความเป็นอยู่ความมีอยู่ ท่านจึงว่า **ยถาภูตัง ญาณะทัสสนัง** ภูตัง ความเป็นอยู่ เราจะรู้ความเป็นอยู่ได้ยังไง เดียวนี้เราได้ยินได้ฟัง **เอทิสสิโก** ร้องเรียกสัตว์ทั้งหลาย มาดูธรรม ต้องมาดูอันใดเล่า ก็ดูรูปธรรมนามธรรมของเรา รูปธรรม คืออัตภาพร่างกาย ของเรา นามธรรม ดวงใจของเรา ผู้คิด อารมณ์ สัญญา นี่มันเป็นของเก่าหรือ ของใหม่ ให้พิจารณา

ความเป็นอยู่ยังงี้ เราต้องให้พิจารณา คือความหลง นี้ ให้รู้เดี๋ยวนี้เราหลง เราไม่รู้ จึงได้กลายเป็นอื่นไป ถ้าเรารู้แล้วเราไม่หลง คืออัตภาพร่างกายเราไม่เป็นสิ่งน่าหลง ลักอย่าง เราต้องพิจารณา เช่นที่พระอุปัชฌายะสอนมูลกรรมฐาน เราก็ไม่น่าหลง ท่านสอนมูลกรรมฐาน ท่านสอนอะไร ท่านก็สอนผม สอนชน สอนเล็บ สอนฟัน สอนหนัง ผม ชน เล็บ ฟัน หนัง นั้นเป็นของเก่าหรือของใหม่ เราควรพิจารณา **โอบนยิกธรรม** ให้น้อมเข้ามาพิจารณา ดู ผมนี้เป็นของใหม่หรือของเก่า ชนเป็นของใหม่หรือของเก่า เล็บของเราเป็นของใหม่หรือของเก่า ฟันของเราเป็นของใหม่หรือของเก่า หนังของเรา เป็นของใหม่หรือของเก่า มันเป็นของเก่าตั้งแต่เราเกิดมา

เหตุนี้เราต้องน้อมพิจารณาในมูลกรรมฐานนี้ เพื่อเหตุใด เพื่อไม่ให้หลง อันนี้ เราหลงแล้วสำคัญมันหมายเป็นอื่นไป เป็นของใหม่ไป เมื่อเห็นเป็นของใหม่แล้ว เราก็เลยอยากได้ ถ้าเราเห็นเป็นของเก่า เปรียบอุปมาอุปไมยเหมือนกับผ้าผ่อนท่อนสไบ มันชำรุดทรุดโทรมไปแล้ว เราก็ไม่ต้องการและไม่อยากได้ นี่สังขารร่างกายของเราก็เช่นเดียวกัน เห็นความชำรุดทรุดโทรมอยู่แล้ว ที่ท่านสอนแล้วในมูลกรรมฐาน อุปัชฌายะท่านสอนให้อนุโลมปฏิโลม อนุโลมว่า ผม ชน เล็บ ฟัน หนัง เป็นของดี ของงามหรือ อันนี้ปฏิโลมเข้ามา มันงามยังไงผม ถ้ามันงามแล้วเราชำระสะสางทำไม ดูสีมันก็ดี ดูกลิ่นมันก็ดี พิจารณาดูซิ มันเป็นของสะอาดหรือไม่สะอาด เหตุนี้เราต้อง เป็นพระกรรมฐาน เรียบกรรมฐาน เราเป็นกรรมฐาน กรรมฐานอันนี้มีอยู่จำเพาะทุกรูป ทุกนาม ไม่ว่าผู้หญิงไม่ว่าผู้ชาย เหตุนี้พระพุทธรเจ้าจึงสอนข้อนี้

ท่านสอนมาตั้งแต่เมื่อไหร่กรรมฐานนี้ **บุพเพ อนนุสสุเตสุ ทัมเมสุ** มีมาตั้งแต่ไหนแต่ไรมา หากคนเราไม่ได้พิจารณา เมื่อไม่ได้พิจารณาก็เลยพากันหลงอยู่นี่ละ เหตุนี้ให้พากันพิจารณาให้รู้ เมื่อรู้แล้วมันไม่หลง มันรู้แล้วมันเป็นยังไงล่ะ มันเป็นของโสโครกสกปรกหรือเป็นของไม่สะอาด ไม่เป็นแก่นสาร ไม่มีสาระ และไม่มีใครต้องการ เช่น ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เหล่านี้ ถูกข้าวถูกอาหาร เราจะฉันทก็ไม่ได้ รับประทานก็ไม่ได้ ทำไมจึงเป็นยังงั้นเล่า ก็เพราะมันไม่ดี มันไม่สะอาด มันน่าเกลียด เมื่อมันน่าเกลียดอย่างนี้แล้ว เราไปรักใคร่อะไรล่ะ ไปยินดีอะไรล่ะ จึงได้หลงทะเยอทะยาน ตื่นรณกระวนกระวายจิตใจของเรา

เหตุนี้ให้พากันน้อมเข้ามาพิจารณาให้รู้ให้เห็นสิ่งเหล่านี้ เมื่อเราเห็นสิ่งเหล่านี้แล้ว เราก็จะถอนราคะความกำหนัดยินดีในรูป เราก็ถอนโลภะความโลภอยากได้ เราก็ถอนโทสะความโกรธ ถอนโมหะความหลง ไม่มีสิ่งจะต้องการ จิตเราก็เป็นศีล จิตเราก็เป็นสมาธิ จิตเราก็มีปัญญาความรอบรู้ในกองสังขารทั้งหลายเหล่านี้ อะไรมาปรุงแต่งไม่ได้ มาหลอกหูหลอกตาเราไม่ได้ มาหลอกจมูกหลอกลิ้น หลอกกายหลอกใจของเราไม่ได้ นี่เราพิจารณาแล้วเห็นจริงแจ้งประจักษ์แล้ว เชื่อมั่นลงยังงั้น นี่ไม่ได้โกหก หลอกลวงใคร สิ่งเหล่านี้ถ้าตนของตนไม่เห็นแล้ว ใครจะบอกจะสอนสักเท่าไร มันก็ไม่เชื่อฟัง

ในธรรมคุณท่านจึงว่า **สันทิฏฐิโก** ผู้ปฏิบัติรู้เองเห็นเอง คือท่านสอนให้มาปฏิบัติ รู้ผม รู้ขน รู้เล็บ รู้ฟัน รู้หนัง นี่แหละ ท่านไม่ได้สอนอันอื่น เดียวนี้เราก็มาหลงอะไรก็มาหลงผม หลงขน หลงเล็บ หลงฟัน หลงหนัง นี่ละ ถ้าเราเกิดมาผมไม่มี ขนไม่มี เล็บไม่มี ฟันไม่มี หนังไม่มีแล้ว คนเราจะน่าดูไหม น่ารักใคร่น่าชอบใจและยินดีไหม ให้พิจารณาดูซิ มันเป็นอย่างนี้ นี่เพื่อ **ยถาภูตัง ญาณะทัตสนัง** ความเป็นอยู่ ความมีอยู่อย่างนี้ นี่แหละ เรามาหลงสิ่งเหล่านี้ละ จึงได้ร่วนวายเดือดร้อน ประเทศชาติบ้านเมืองก็ไม่สงบ เพราะคนประกอบด้วยโลภะ ราคะ โทสะ โมหะ มันเกิดร่วนวายกันซี แนะเรื่องมันเป็นอย่างนั้น ถ้าเราพิจารณาเห็นแล้ว เราก็เป็นผู้สำรวมกาย สำรวมวาจา สำรวมใจ เรารียบร้อย เมื่อมีความสำรวมอย่างนี้ จะไปฆ่าผู้ฆ่าคนฆ่าสัตว์ตัวใหญ่ตัวโตอะไร

แม้แต่เม็ดตัวแดงแมงตัวน้อยท่านก็ไม่ให้กระทำ ไม่ให้เบียดเบียนซึ่งกันและกัน คิดดูซิ ไม่ให้มีความเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ให้สํารวมกายของเรา กรรมทั้งหลายมันเกิดมาจาก กายของเรา ไม่เห็นว่ากรรมทั้งหลายมันเกิดมาจากฟ้าอากาศ

เหตุนั้น เมื่อเรามาพิจารณากาย พิจารณาวาจา พิจารณาใจแล้ว กรรมมันเกิด จากกาย เกิดจากวาจา เกิดจากดวงใจ นี้ เราก็มารักษากาย รักษาวาจา รักษาดวงใจ เรานี้ให้เป็นศีล **ศีลคือความปกติ** มันไม่มีความทะเยอทะยานดีนรณ เมื่อจิตของเรา ปกติ กายของเราปกติ ใจของเราปกติแล้ว มันก็เป็นศีล **ศีลก็คือความสงบ** มันก็มีความเยือกเย็น มีความเบา มีความสบาย มีความสว่างไสว มันก็มีความผ่องใส ในศาสนา ในธรรมวินัยนี้มันเป็นเป็นอย่างนี้ เหตุนั้นให้พากันน้อมเข้ามาพิจารณา ต่างคนต่างสงบ ต่างคนต่างระงับภัยระงับเวรแล้ว ภัยเวรทั้งหลายก็ไม่มี บ้านเมืองก็อยู่เย็นเป็นสุข สุกสบาย ต่างคนต่างสบาย ต่างคนต่างเป็นสุข เพราะไม่มีภัย ไม่มีเวร ไม่มีบาป ไม่มีกรรม กรรมเกิดจากกาย เกิดจากวาจา เกิดจากดวงใจ ของเรา พระพุทธเจ้าสอนไว้ เป็นหลักพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องแก้ทุกข์ เป็นเครื่องดับทุกข์ เมื่อเราไม่มีภัย ไม่มีเวรแล้ว เวรมันจะมาจากที่ไหนละ กรรมมันจะมาจากที่ไหนละ ความชั่วมันจะมาจากที่ไหน เพราะเราไม่มีแล้วในจิตใจของเรา

เหตุนั้นให้พากันทำทุกวัน ได้ยินได้ฟังอยู่เสมอ มันเป็นอย่างนี้ **บุพเพ อนนุสสุเตสุ ทัมเมสุ** ธรรมทั้งหลายมีมาอยู่อย่างนี้ ให้พากันให้เห็นรู้ต่อไป อย่าได้พากันสงสัยสนเท่ห์ ลังเลในศาสนาธรรมะคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อใจของเราสํารวมเรียบร้อยแล้ว จิตของเราก็เป็นสมาธิ เพราะมันไม่มีโทษ ไม่มีบาป ไม่มีกรรม ไม่มีภัย ไม่มีอุปสรรค แล้วจิตของเราก็ตั้งมั่น ตั้งเที่ยง ตั้งตรง มีความเยือกความเย็น มีความเบา มีความสบาย มีความสว่างไสว มีความผ่องใส เป็นสภาวะที่พึงของเราได้ เราก็ได้ที่พึงที่ดี **อตตโน นาโต** ตนเป็นที่พึ่งของตน ได้ที่พึ่งของของตนอันดีอันเลิศอันประเสริฐ หากอาหาราคามีได้ พิจารณาดูซิ เราก็น้อมเข้ามาพิจารณาซิ ไม่ใช่ไปพิจารณาอื่น

เราภาวนาทุกวัน เราก็ทำจิตให้เป็นสมาธิ วิธีจะดับบาปดับกรรมดับความชั่วช้า ลามกทั้งหลาย ดับภัยดับเวร จะล้างบาปล้างกรรม ล้างภัยล้างเวรทั้งหลายนั้น ไม่มีวิธีอื่น

นอกจากเรานั่งสมาธิ เมื่อนั่งสมาธิ จิตสงบเป็นหนึ่งแล้ว **เอกังจิตตั้ง** เป็นจิตอันเดียวแล้ว **เอกังธัมมัง** เป็นธรรมอันเดียวแล้ว ปรากฏกรรมทั้งหลายมันก็ไม่มี ภัยทั้งหลายมันก็ไม่มี เวรทั้งหลายมันก็ไม่มี มีแต่ความสุขนั้นซึ่ สุขเพราะอะไร **นัตถิ สันติ ประัง สุขัง** สุขเพราะจิตเราสงบ เมื่อจิตเราสงบเราก็เป็นสุข ความสุขเกิดจากตรงนี้ เมื่อความสุขมันมีแล้ว ภัยมันจะมีมาจากที่ไหนล่ะ ทุกข์มันจะมีมาจากที่ไหนล่ะ เมื่อจิตเราเป็นสุขแล้ว เพราะฉะนั้น เราจึงทำจิตของเราให้มีความสุข เราต้องนั่งสมาธิให้จิตตั้งมั่น เมื่อจิตเราตั้งมั่นแล้วก็มีมีความสุขความสบาย

เมื่อมีความสุขความสบายแล้ว เกิดอุปายเกิดมีปัญญาความรู้ เกิดมีความฉลาด เรียกว่าปัญญารอบรู้ในกองสังขาร เพราะสังขารมันปรุงแต่งไม่ได้ สิ่งจะเกิดขึ้นจากสมาธิ เรารู้แล้ว จิตเราเคลื่อนไปข้างหน้ามาข้างหลัง ข้างซ้ายข้างขวา ข้างบนข้างล่าง เราก็รู้แล้ว จิตเราเคঁร่าหมองเราก็รู้แล้ว จิตเราฟ่องใสเราก็รู้แล้ว เรียกว่า ปัญญา ความรอบรู้ในกองสังขาร จิตเราเคลื่อนไหวอย่างไร เราก็รู้แล้ว นี้ เพราะเราทำสมาธิเป็นหลัก หรือจิตเราเอนเอียงไปทางไหนเราก็รู้แล้ว จิตเรามีความโลภ ความโกรธ ความหลง ขึ้นมามันก็รู้แล้ว มันก็เกิดขึ้นไม่ได้ซึ่ จึงว่าเจริญ เกิดปัญญาก็อาศัยหลักสมาธินี้

เหตุนี้ ผู้จะมีอุปายมีปัญญา มานั่งสมาธิมันก็เห็น ตีมันก็เห็น ชั่วมันก็เห็น ภาพชาติทั้งหลายมันก็เห็น พันทุกข์มันก็เห็น ไม่พันทุกข์มันก็เห็น มีดมันก็เห็น สว่างมันก็เห็น หลงมันก็เห็นมันก็รู้ รู้ในสมาธินี้ละ มันก็เห็นตรงนั้น ไม่ใช่ไปเห็นตรงอื่น เหตุนี้ให้พากันให้รู้ให้เห็นพวกเรา นี้แหละอุปายจะได้แก้ไขให้จิตสงบ เราต้องเดินมุลกรรมฐานนี้ให้มาก **ภาวิโต พหุสึกะโต** ทำให้มากพิจารณาให้มาก เพราะเราเห็นในมุลกรรมฐานแล้ว เห็นรากเห็นฐานแล้ว เมื่อเห็นสมุฏฐานแล้ว เราก็ตัดสมุฏฐานซึ่แก้สมุฏฐานซึ่ เมื่อสมุฏฐานไม่มีแล้ว มันก็หมดนะซึ่

เดี๋ยวนี้เราไม่รู้จึ่กว่าสมุฏฐานเกิดมาจากที่ไหน สมุทัยนั้นมันมาจากสมุฏฐานใด สิ่งเหล่านี้เป็นแต่สมมตติทั้งหมด ผมงก็สมมตติ ขนงก็สมมตติ เล็บก็สมมตติ ฟันก็สมมตติ หนังก็สมมตติ ผู้คนเรากก็สมมตติ ต้นไม้ภูเขาเลากามีแต่สมมตติทั้งหมด หลง ดีชั่ว เราเป็นผู้สมมตติทั้งนั้น เหตุนี้เราต้องพิจารณาให้มันแนลงไปในจิตของเรา เมื่อจิตเราเป็นสมาธิ

เที่ยงตรงอยู่อย่างนั้น มันก็ได้รับความสุขความสบายชิว เราอยากสุขอยากสบาย ทำจิตของเราให้สงบ ถ้าจิตเราไม่สงบแล้วมันจะสุขได้อย่างไร เราก็ต้องรู้จิต จิตไม่สงบนะ มันเพราะเหตุใด ก็เพราะความหลงนะ เราก็เห็นแล้ว นี่ หลงสังขาร ให้รู้เท่าสังขาร รู้เท่าวิญญานชิว

เหตุนี้ให้พากันพิจารณาให้มันเห็นแน่นอนลงไป จริงแจ้งประจักษ์ลงไป จะสงสัยอะไรในธรรมวินัยในศาสนา มรรคผลธรรมวิเศษมันก็เกิดขึ้นนั่นแหละ มันจะได้เกิดจากที่ไหนเล่า เกิดจากจิตสงบนั่นแหละ เราก็รู้ที่นั่นแหละ จิตเราอยู่ในขั้นใดภูมิใดภาพใดชาติใดมันก็รู้ จิตตกในกามภาพ รูปภาพ อรูปภาพ เราก็รู้ จิตตกในกามภาพ มันก็หลงอยู่ในกามภาพ หลงในรูป หลงในเสียง ในกลิ่น ในรส สัมผัสอารมณ์ทั้งหลาย จิตพ้นจากกามภาพ คือมันไม่หลงในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในสัมผัสทั้งหลาย มันไม่หลง วางหมด เห็นแต่รูปนี้เกิดมาแล้ว เห็นทุกขัง อนิจจัง อนัตตา เกิด แก่ เจ็บ ตาย แล้วรูปอันนี้ เรามาพิจารณาดังนี้ มันก็สังเวชสลดใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส มันก็ไม่มีความทะเยอทะยาน เห็นแต่สังขารว่างกายเรานี้เป็นแต่ความชั่วคราวทรุดโทรมในรูปนี้ จิตเลยอยู่ในนี้ เมื่อจิตอยู่ในนี้แล้ว มันเห็นสิ่งเหล่านี้ไม่มีแก่นสาร ไม่มีสาระ จิตนั้นก็พ้นจากรูป มันก็ไปอรูป อรูปภาพ อรูปภาพมันก็ว่างหมด เหลือแต่จิตดวงเดียว ไปอยู่ที่ว่างๆ เป็นภาพอยู่ เรียกว่าอรูปภาพ นี่ภาพทั้งหลายเป็นอย่างนี้

นี่ถ้าเรารู้ในภาพทั้งสามเหล่านี้แล้ว กามภาพก็ดี รูปภาพก็ดี อรูปภาพก็ดี สิ่งเหล่านี้มันเป็นภาพอยู่แล้ว ถ้ามีภาพแล้วมันก็ต้องมีเกิด มีแก่ มีเจ็บ มีตาย ถ้าเราพิจารณาความเกิด แก่ เจ็บ ตาย นี่สิ่งเหล่านี้เป็นทุกข์ ถ้าเราเห็นสิ่งเหล่านี้เป็นทุกข์แล้ว เราก็รู้เท่าสมุทัยแล้ว จิตของเราก็หลุดพ้นไปจากภาพทั้งสาม มันก็เป็น **นรูป** มันเป็นโลกุตตรธรรมไป มันเลยรูปไปหมด **กามาวจรฉัมมา รูปาวจรฉัมมา อรูปาวจรฉัมมา นรูปาวจรฉัมมา** นรูปาวจรฉัมมา เป็นยังไงเล่า รูปก็ไม่ใช่ ไม่ใช่รูปก็ไม่ใช่ ดินก็ไม่ใช่ ลมก็ไม่ใช่ ไฟก็ไม่ใช่ อากาศก็ไม่ใช่ วัตถุก็ไม่ใช่ อากาศธาตุก็ไม่ใช่ ปฏิเสทหมด จึงว่าเป็นวิมุตติ เป็นผู้หลุดพ้นจากภาพทั้งหลาย นี่มันเป็นอย่างนั้น เป็นผู้สุด ลึ้นสุด ไปสุดนั่นแหละ

เหตุนี้เราต้องพิจารณาเข้าไป จิตเราเป็นยังงั้น เห็นแล้ว เราก็ฟังเสียงดูซิ ให้มัน
รู้ภาพรู้ชาติของเราซิ เราพ้นจากทุกข์มันก็ไม่มีทุกข์ เราพ้นจากภพมันก็ไม่มีภพ เราพ้น
จากชาติมันก็ไม่มีชาติซิ เรายังไม่พ้นจากทุกข์ มันก็ไม่พ้นทุกข์ซิ มีภพอยู่มันก็
ไม่พ้นภพ ผู้จะพ้นชาติมันต้องไม่มีชาติ เป็นอย่างนี้ เหตุนี้ให้พากันพิจารณาให้
มันแน่นอนลงไป จริงแจ้งประจักษ์ลงไป เชื้อมันลงไปในตัวของเราซิ จะสงสัยอะไรเล่า
ในธรรมวินัยนี้ เหตุนี้ให้พากันให้รู้ให้เห็น ดังได้นำมาเตือนใจพวกเราทั้งหลายตาม
ข้อปฏิบัติ เราทั้งหลายเป็นผู้หลงในสามภพนี้ เมื่อเราเห็นจริงแจ้งประจักษ์และเชื่อมั่น
อย่างนี้แล้ว โยนิโสมนสิการ พากันกำหนดไว้แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติฝึกหัด แต่
ต่อไปเราไม่ประมาท ก็จะประสบเห็นแต่ความสุขความเจริญ ดังได้แสดงมา เอวัง
ก็มีด้วยประการฉะนี้

วัด...วัดตนวัดตัวของเรา

โดย พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

ณ วัดป่าอุดมสมพร จ.สกลนคร

วันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

วันนี้เป็นวันอาสาฬหะ เข้าพรรษาवासัง นี้เราทั้งหลายจะเวียนเทียนบูชา พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์...พระท่านจะได้จำพรรษา เข้าพรรษาในวันพรุ่งนี้ วันนี้เราบูชาคุณพระพุทธเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ ที่ฟังของเรา เป็นที่ระลึก ที่กราบที่ไหว้ เป็นที่สักการบูชา ให้นึกว่าพระพุทธเจ้าอยู่ในใจของเรา พระธรรมอยู่ในใจของเรา พระอริยสงฆ์อยู่ในใจของเรา เชื่อมมันอย่างนี้ เราเป็นผู้ไม่มกมาย

บางคนว่า พระพุทธเจ้าอยู่ที่ไหนกัน ท่านนิพพานแล้ว ท่านวางศาสนาไว้ที่ไหนเล่า ก็วางที่กาย ที่วาจา ที่ใจของพวกเขา ที่นี้เราจะทำที่กายของเรา พร้อมทั้งกาย พร้อมทั้งวาจา พร้อมทั้งดวงใจ ให้ถึงคุณพระพุทธเจ้า ถึงคุณพระธรรม ถึงคุณพระสงฆ์ เชื่อมมันอย่างนั้น เมื่อเราทำอยู่อย่างนี้ ศาสนามันก็รุ่งเรืองเจริญอยู่เหมือนกับพระพุทธเจ้าอยู่ ถ้าเราไม่ประพฤติ เราไม่ปฏิบัติ เราไม่กระทำ ก็หมดศาสนา หมดคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าท่านสำเร็จดีแล้ว ท่านปรินิพพานแล้ว ยิ่งเหลือแต่ธรรมะคำสั่งสอนของท่าน ท่านสอนอะไร ท่านสอนกายของเรา สอนวาจาของเรา สอนใจของเรา สอนเพราะเหตุใด สอนให้ละความชั่ว ความชั่วไม่ได้อยู่ที่อื่นไกล อยู่ที่กาย อยู่ที่วาจา อยู่ที่ใจของเรา ละความชั่วเพราะเหตุใด กลัวเราทุกข์ กลัวเรายาก กลัวเราลำบากรำคาญ กลัวเราอด กลัวเราจน กลัวเราตลกทุกข์ได้ยาก เพราะฉะนั้น จึงให้พากันทำคุณงามความดี ท่านสอนกาย สอนวาจา สอนใจ ของคนให้ทำคุณงามความดีทางกาย ทางวาจา ทางดวงใจ เมื่อกายเราทำคุณงามความดีแล้ว ความสุขความเจริญของเราก็ยังอยู่ เราก็ได้รับผล ความสุขความเจริญในปัจจุบันและเบื้องหน้า ให้พากันเข้าใจอย่างนี้

เมื่อเราเวียนเทียนเพื่อระลึกถึงพระพุทธเจ้ารอบหนึ่ง นึกพุทโธๆ ไป เดินจงกรมไป ไม่ต้องเปล่งวาจา นึกเอาในใจ เฟ่งดูใจของเราจนครบรอบประทักษิณสามรอบ รอบที่หนึ่งแล้ว รอบที่สองให้นึกถึงพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ท่านสอนกายของเรา สอนใจของเราเพื่อให้เรามีความสุขเพื่อให้เรามีความสบาย เพื่อให้เรามีคุณงามความดี นี่รอบที่สอง รอบที่สาม นึกถึงคุณของพระอริยสงฆ์ นึกถึงยังงี้ นึกถึงกาย นึกถึงใจของเรา เราเป็นผู้ประพฤติดีปฏิบัติดีทั้งกาย ทั้งวาจา ทั้งดวงใจ มือเราก็ถือดอกไม้ธูปเทียนเวียนประทักษิณสามรอบ นี่ให้เข้าใจอย่างนั้น **อุชุปฏิปันโน** เป็นผู้ปฏิบัติซื่อ ปฏิบัติตรงธรรม ตรงวินัย ตรงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เข้าหาความสงบ บ้านเมืองวุ่นวายเดือดร้อนนี่ก็เพราะความไม่สงบ ให้ต่างคนต่างสงบ กิเลสของเราเมื่อความสงบมีแล้วกำจัดได้ เมื่อจิตของเราสงบดีแล้ว จิตฟ่องใสเหมือนกับน้ำสงบ มันฟ่องใสสะอาดปราศจากทุกข์ ปราศจากโทษ ปราศจากภัย ปราศจากเวร ปราศจากความชั่วช้าลามก ปราศจากความทุกข์ความจน เราไม่อยากจะสิ่งเหล่านี้

เพราะฉะนั้น ให้พากันทำ ทำเล่นก็ได้ อยู่แต่มันได้เล่นๆ ต้องทำจริงๆ จังๆ ให้เชื่อมั่นในเจ้าของ มันเป็นอย่างใด มันดีก็ใจเราดี มันดีก็ใจเราดี มีความสุขความสบาย นี่พูดง่ายๆ ให้ดูเอา นี่แหละความดี เรามาที่นี่ก็ต้องการความดี ไม่ใช่อื่นไกล เรามาทำนี่ก็ต้องการความดี ต้องการความสุข ต้องการความเจริญ และต้องการความพ้นทุกข์ เมื่อใจเราดีแล้ว ใจเราสงบดีแล้ว เราก็มีความสุขความเจริญ มันก็พ้นจากทุกข์ พ้นจากภัย พ้นจากกิเลสจัญไรความชั่วช้าลามก ความชั่วช้าลามกไม่ได้อยู่ที่อื่น อยู่ที่ใจของเรา

เมื่อเรานึก พุทฺโธ ธัมโม สังฆโม คือที่อธิบายมาแล้ว ความชั่วทั้งหลายมันก็ไม่มี เราย่า
ไปนึกถึงสิ่งอื่นเอาไว้ นี่เป็นสรรณะที่ฟังของเรา เหตุนี้ให้พากันให้ฟังรู้ฟังเข้าใจ อย่าล้าก
แต่ทำ ให้เข้าใจ

นี่ พุทธศาสนา ท่านไม่ได้หมายอื่นเป็นพุทธศาสนา ไม่ได้หมายฟ้าอากาศ บ้านเมือง
ถนนหนทาง ไม่ได้หมายต้นไม้ภูเขาเลากา ไม่ได้หมายกุฎิศาลาโรงธรรม โบสถ์วิหาร
เป็นศาสนา ศาสนาท่านบัญญัติ คือกายของเรา นี้ วาจาใจของเรา นี้ ศาสนาเราก็มา
ประพฤติปฏิบัติให้มันถึงกายถึงใจของเราซิ เพื่อให้กายของเราเรียบร้อย ใจของเรา
เรียบร้อย นั่นแหละ เราก็ต้องการอย่างนี้ไม่ใช่หรือ ไม่ต้องการกายพิกลพิการ
ใจพิกลพิการ ไม่อยากได้ไม่ใช่หรือ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว เราก็สำรวมให้เรียบร้อยแล้ว
โทษน้อยใหญ่ไม่มีแล้ว เราจะไปเกิดในชาติในภพใดในปัจจุบันนี้ก็เกิดเป็นคนเรียบร้อย

เพราะฉะนั้น ให้รู้จัก ศาสนาอยู่ตรงนี้ ไม่ได้อยู่ที่อื่น มันอยู่ที่กายที่ใจของเรา
เมื่อเราปฏิบัติอยู่ ศาสนามันก็เจริญอยู่ ถ้าเราทั้งหลายไม่ได้ปฏิบัติ ไม่ได้ประพฤติ
ไม่ได้กระทำ ก็หมดศาสนา ผู้ใดรังเกียจศาสนา ชังศาสนา ชังพระแล้ว รังเกียจพระแล้ว
อดจุมกเสีย เออ อดได้ไหมล่ะจุมก พระไม่ได้อยู่ที่อื่น อยู่ที่จุมกของเรา ลมหายใจเข้า
ลมหายใจออก อยู่ที่ไหนเล่า อยู่ที่จุมกไม่ใช่หรือ ผู้ใดรังเกียจศาสนาอดจุมกเสีย
อดจุมกได้อย่างนั้นละผู้รังเกียจศาสนา ยังอดจุมกไม่ได้ อย่าไปรังเกียจศาสนา ให้พากัน
ประพฤติคุณงามความดี พากันปฏิบัติจริง ๆ จัง ๆ บ้านเมืองของเราก็อยู่เย็นเป็นสุข
เราทำคุณงามความดีทั้งกายทั้งวาจาใจแล้ว ความชั่วทั้งหลายมันก็สลายไปเอง นี่พากัน
เข้าใจซิ เพราะสัตว์ทั้งหลายในโลก มนุษย์ทั้งหลายในโลกนี้แหละ ใครๆ ก็ต้องการความดี
เมื่อผู้ใดจะมาทำลายความดีแล้ว ธรณีสูบกิน เพราะไม่รู้จักความดี เกิดมาเราทำคุณงาม
ความดีแล้ว ให้พากันรู้จัก เราถือพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ นี่เป็นสรรณะที่ฟัง
ของเรา มีอานุภาพและศักดิ์สิทธิ์ ให้ระลึกไว้ในใจของเราต่อไป ให้พากันมีอานุภาพ
ถ้าประเทศอื่นจะมาทำลายนั้นแหละ ธรณีสูบ รับรองร้อยเปอร์เซ็นต์ เอาซิ ถ้าเราถือจริงๆ นะ
เราถือพระพุทธเจ้า เคยไปวัดไม่ได้ยินดอกเหาะว่า พระยามารหรือใครทำลายท่าน
ธรณีสูบไม่ใช่หรือ หรือว่าไง ผู้ใดเบียดเบียนพระพุทธเจ้าก็ธรณีสูบไม่ใช่หรือ เราก็เห็น
อยู่ในตำนานหรือในตำราท่านว่าไว้

เพราะฉะนั้น ที่ฟังของเราไม่มีในสามโลกนี้ มีแต่พระพุทธรเจ้าองค์เดียวเท่านั้น
ขาดพระพุทธรเจ้าองค์เดียวละทำอะไรเป็นละคนเรา ก็ดูซิ พุทธะ ขาดความรู้แล้ว
ทำอะไรเป็น ทำอะไรไม่ได้ ฟังไม่ได้ หู ตา จมูก เราก็อะไรไม่ได้ แข็ง ขา ตีน มือ เราก็อะไร
ไม่ได้ มันขาดความรู้แล้วทำอะไรเป็น ฟังไม่ได้ เดียวนี้เรามีพุทธะ ผู้รู้ เรามีความรู้แล้ว
ฟังได้หมดสามโลกนี้ เข้าใจไหมละ เราารู้สึก รู้ดี รู้ชั่ว รู้สุข รู้ทุกข์ ฟังได้ ให้รู้จัก
นี่แหละ เราจึงมาประพฤติปฏิบัติเพื่อศาสนาเจริญ เพราะฉะนั้น ประเทศเราจะเจริญได้
ต้องอาศัยพระพุทธรศาสนา **ชาติ** คือความเกิด **พุทธะ** คือความรู้ รู้จักผิด รู้จักถูก รู้จักดี
รู้จักชั่ว

เดี๋ยวนี้คนเราไม่รู้จัก ความชั่วสำคัญว่าดี คนที่ดื่มสุราสาโท เล่นฟังเล่นไฟ การพนัน
ขโมยโจร โจร มันไม่รู้จักว่าดีว่าชั่ว เมื่อลักเขาแล้ว เขามาไม่ใช้เหรอ มันดีที่ไหน เขาใส่คูก
ใส่ตาราง เรื่องมันเป็นอย่างนั้น นั่นแหละไม่รู้จักความผิด เหมือนกับแมลงเม่าบินเข้า
กองไฟ เรามีพุทธะ เราารู้แล้ว สิ่งใดชั่วเราก็ไม่ทำ เราทำแต่คุณงามความดี เพราะฉะนั้น
ให้เข้าถึงศาสนา ชั้นศาสนา แก่นศาสนา คือเข้าถึงศาสนา คือเข้าถึงกายเข้าถึงใจของเรา
ที่กระทำ นี่คือการประพฤติปฏิบัติ นี่เราเกิดมาก็มีเท่านี้ มีกายกับใจเท่านี้ ทุกข์ยาก
ก็ไม่มีอื่นยาก ยากกายกับใจนี้

พระพุทธรเจ้าท่านสอนให้พากันทำคุณงามความดี เมื่อคุณงามความดีมีแล้ว
มันไม่ทุกข์ไม่ยาก กายของเราก็บริบูรณ์ ใจของเราก็บริบูรณ์ เมื่อเราไม่ประพฤติไม่ปฏิบัติ
เราไม่ทำแล้ว กายของเราก็วิบัติ ใจของเราก็วิบัติ วิบัติเป็นอย่างไร คือเสียจริตผิดมนุษย์
ทุกข์ยากลำบาก กายพิกลพิการ หูหนวกตาบอด กระจอกงกตง่อย ชี้นูนตูดกฐ้าง อดอยากได้
ไม่หมดละ ไม่อดอยากได้ซักคนดอกจะว่ายังไง เข้าใจหรือยัง ต่อนี้ไปพากันเข้าใจแล้ว
วิธีเวียนเทียน จะได้นำถวายเป็นอาสาฬหะและวันเข้าพรรษา เพื่อชำระกิเลสของเรา
ชำระวิสัยมานะของเรา ชำระความชั่วของเรา เพื่อกำจัดทุกข์ กำจัดภัย กำจัดกิเลสจัญไร
ไม่ได้ล้างบาปล้างกรรมด้วยน้ำ เราทำคุณงามความดีแล้วความชั่วมันก็หายไป เข้าใจไหมละ
ข้อนี้

ต่อไปเป็นการเดินเวียนเทียน พากันตั้งใจ เรามาทำบุญกุศล เรามาทำคุณงาม
ความดี เมื่อมาเช่นนี้แล้ว เราก็ถวายดอกไม้ธูปเทียนไปแล้ว อันนี้ก็เป็นการทำบุญ

อันหนึ่ง เป็น**อามิสฺบุชา** ที่นี้จะมา**ปฏิบัติบุชา** คือมาปฏิบัติ มาปฏิบัติกายของตน มาปฏิบัติวาจาของตน ปฏิบัติใจของตน ให้เรียบร้อย คนเราแต่ก่อนทำบุญนั้นก็ทำแต่ เป็นพิธี รับผิดชอบต่อเป็นพิธี โภกพระเรื่อยไป นี่ต่อไปอย่าให้เป็นลึกลับฟัด ความ ลุบล่าในศีล ให้พากันรู้จักศีลของเราทุกคนและที่ฟังของเราทุกคน

เราไม่มีสิ่งอื่นเป็นสรณะที่พึ่ง เราเอา**พระรัตนตรัยทั้งสาม**นี้ คือ **พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ** รัตนะแปลว่าแก้ว แก้วคือพระพุทธเจ้า แก้วคือพระธรรม แก้วคือพระสงฆ์ เปรียบเหมือนกะแก้ว เราไม่นับถือสิ่งอื่นเป็นสรณะที่พึ่ง ที่ระลึก ที่กราบ ที่ไหว้ เราพึ่งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ทั้งสามประการนี้ เป็นที่กราบไหว้ ผู้ที่ถึงไตรสรณคมน์คือผู้ถึงพระพุทธศาสนา ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แล้ว ด้วยกายด้วยวาจาด้วยใจของเรา พากันให้กราบให้ไหว้

อรหัง กล่าวถึงพระพุทธเจ้า **สวากขาโต** กล่าวถึงพระธรรม นมัสการพระธรรม **สุปฏิปันโน** กล่าวถึงพระอริยสงฆ์ มอบกายถวายชีวิตต่อคุณพระพุทธเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ แล้ว โทษที่หนักก็เบาไป โทษที่เบาก็หายไป นี่ มันเป็นอย่างนี้ เมื่อเป็น ผู้ถึงพระไตรสรณคมน์เช่นนี้แล้ว เราต้องละเว้นเหตุสามสถาน

ข้อหนึ่ง อย่าไปไหว้ผี เชื่อผีถือผี หรืออะไรก็ตาม ชั่วช้าลามกคือผี ไม่ดีคือผี อย่าไปนับถือมัน ไม่รู้จักภาษาคือผีนี้แหละ เราอย่าไปนบอย่าไปกราบไหว้ผีทั้งหมด นี้แหละ ให้พากันให้ฟังรู้ฟังเข้าใจต่อไป ผู้ใดไปกราบผีไปไหว้ผีแล้ว พระไตรสรณคมน์ ท่านเศร้าหมอง เจ้าของเป็นบาป

ข้อสอง อย่าถือมงคตตีนขาว ผู้ถึงพระไตรสรณคมน์แล้ว ตีนขาวเป็นยังงไรเล่า ถือฤกษ์ยามดี เคารพดี เคารพร้าย ดูหมอมตดูหมอมม ดูหมอดูต่างๆ ปลุกศาล เพียงตา ลงเลขลงผา เสียเคราะห์สะเดาะนาม ผู้ถือมงคตตีนขาว ตีนกันเฉยๆ ว่ามีอันนี้ ไม่ดี มีอันดี มีอันงาม มีอันฟู เมื่อนั้นพาล ไม่เห็นอะไรจมอะไรผู้สักอย่าง เมื่อเป็น เช่นนั้นแล้ว เราต้องละเว้นเหล่านี้จึงจะเป็นผู้ถึงพระไตรสรณคมน์ ถ้าผู้ใดปฏิบัติ เช่นนั้นแล้ว ขาดจากพระไตรสรณคมน์ ขาดจากพุทธศาสนา พระไตรสรณคมน์ เศร้าหมอง เจ้าของเป็นบาป เป็นเรื่องมมกาย

ข้อสาม อย่าถือตามศาสนาอื่นในคนพวกนอกศาสนา ถ้าผู้ใดไปถือเช่นนั้นแล้ว
ขาดจากศาสนา ขาดจากพระไตรสรณคมน์ เสร้าหมอง เจ้าของเป็นบาป

นี่ให้ละเว้นเหตุสามประการนี้ ให้พากันให้ฟังรู้ฟังเข้าใจ ถ้าเราไปถือเช่นนั้นแล้ว
ไม่พบพระพุทธเจ้า ทำบุญให้ทานเท่ากับทิ้งในมหาสมุทร เรื่องไม่มีที่สิ้นสุด เรื่องเป็น
ยั้งเงี้ยแหละให้รู้จัก

ต่อไปให้รู้จักข้อปฏิบัติศีลของเรา บางคนว่าเราไม่ได้รับศีล ว่าไม่ได้ศีล **มะยัง กัณต
ติสรณนะ สหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ** ท่านอาจารย์ใหญ่ท่านว่า ไอ้ ไปขอก่อนหิน
ยังงี้เล่า เราไม่ได้แบกก่อนหินมา **สีลัง** ทำใจของเราให้เป็นศีล จะไปขอใครเล่า
ปัญจะ ได้มาพร้อมกันตั้งแต่เราเกิดมา **ศีลห้า** ให้รู้จักตัวศีลห้า ศีลห้าคืออะไรเล่า
เราทั้งสองนี้แหละ มือเราทั้งสอง ศีระอันหนึ่ง รวมกันเป็นห้า นี้แหละคือศีลห้า
ท่านไม่ได้เอาศีลให้ เราอย่าเอาห้านั้นไปทำโทษห้า **ปาณานันท์โกช อทินนากิโกช
กามกิโกช มุสากิโกช สุรานันท์โกช** นี่ท่านไม่ให้ทำโทษเท่านั้น ท่านไม่ได้เอาศีลให้
ถ้าเราไม่ได้ทำโทษห้าอย่างนี้แล้ว อยู่ในรถก็เป็นศีล ในถนนหนทางก็เป็นศีล ในบ้าน
ในเมืองก็เป็นศีล ในดงในป่าก็เป็นศีล นุ่งก็เป็นศีล นอนก็เป็นศีล เดินอยู่ก็เป็นศีล นี่แหละ
ให้พากันรู้จักศีล รับหรือไม่รับก็เป็นศีลทั้งนั้น เมื่อเราทำโทษอยู่แล้วสมทานวันยังคำ
ก็ไม่เป็นศีล ปาณาติปาตา เว ยังไม่ทันจบ ยุงมากัด...ตบบีบ มันก็ไม่เป็นศีลหรอก เรื่องมัน
เป็นยั้งเงี้ย สมทานวันยังคำก็ไม่เป็นศีล แบบนี้แหละให้จำไว้

นี่แหละ ต่อนี้ให้รู้จักศีล ไม่ต้องรับกับใคร ท่านก็บอก อย่าพากันฆ่าสัตว์นะ
อย่าพากันขโมย อย่าพากันประพฤติผิดกาม อย่าพากันมุสา อย่าพากันดื่มสุราสาโท
กัญชายาฝิ่น ท่านบอกเท่านั้นแหละ ท่านไม่ได้เอาศีลให้ เวมณี เวมณี อย่างนั้นเป็นว่า
ตามบาลี **ปาณาติปาตา เวมณี ลิกขาปทัง สมายามิ** ข้าพเจ้าจะไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
มีมดดำมดแดงเหล่านี้ เป็นต้น เมื่อประกาศปฏิญาณรักษาศีลแล้ว เราไม่ละเว้นก็โกหก
พระเรื่อยไป ก็เป็นโทษชั ต่อไปนี้ให้เข้าใจไว้เรื่องศีล นี่เมื่อเรา นั่งอยู่นี้ ก็เราไม่ได้ทำอะไร
ไม่ใช่เหรอ ทำอย่างนี้

ที่นี้ผู้จะรักษาศีลแปดต่อไป เราเว้นอาหารในเวลาวิกาล ไม่ดูประโคมต่างๆ ดีดตีตีเป่า เอาบุญแล้วก็พากันให้รู้จัก เดียวนี้บ้านเมืองของเรา วัดศาสนาฉันไม่เจริญ แต่ก่อนมีบ้านหนึ่งเมืองหนึ่งแล้ว ตั้งวัดไว้ มีพระเจ้าพระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติ บ้านหนึ่งเป็นวัดและเจดีย์ เป็นที่สักการบูชา ที่เคารพนบนอบ ที่กราบที่ไหว้ เป็นที่ทำบุญให้ทาน นี่จึงเรียกว่า วัด วัดตนวัดตัวของเรา เป็นเครื่องวัด

เดี๋ยวนี้ไม่เป็นอย่างนั้น เอาสนามวัดเป็นสนามเล่น วัดเลยไม่มีอำนาจ วัดเลยไม่มีความศักดิ์สิทธิ์ พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ก็เลยไม่มีความศักดิ์สิทธิ์ เลยไม่มีอำนาจ ไม่มีอำนาจ เพราะเราไม่รักษาไว้ เรื่องมันเป็นอย่างนั้น อันนี้มาเอาบุญ แล้วก็หาหมอลำหมู่ หมอรำวง หาดภาพยนตร์ หาดการละเล่น มาเล่นในวัดในวา กินสุราสาโท อึกทีกครีกโครม เป็นบ้าเต็นยึกยักๆ หมดคีนหมดวัน ว่าตัวมาทำบุญ นั่นละ คนเลยเป็นบ้าไปชะละทีนี้ บอกยังงี้ก็ไม่รู้จักศีลไม่รู้จักธรรมชิตี เพราะฉะนั้น จะมีความเคารพนบนอบอย่างไร ศีล แปดว่าผู้สงบกายวาจาเรียบร้อย ไม่กระทำโทษน้อยใหญ่ ทางกายทางใจของเรา เราก็เป็นคนสวยคนงามชิตี เดียวนี้ยังมีแต่คนหมอลำหมู่เป็นยังงี้เล่า หมอรำวง ดุชิตี เอ้า สั้นยึกยักๆ อยู่นั่น แน่ะ มันไม่ใช่คนนะเดี๋ยวนี้ อาตมาไม่ชนะแล้วจะรดน้ำมนต์ให้ ผู้นั้นเป็นบ้าแล้ว จะเป็นอันนี้แล้ว หลอกให้น้ำมนต์ให้อาตมารดน้ำมนต์ หมอเพื่อนว่าโรคเส้นประสาท ชูก็ได้ ฉิดยากก็ไม่หาย เอามาหาอาจารย์ มาหาอาจารย์ก็เลยหาย หมอเขาว่าเป็นเส้นประสาท นั่นแหละมันเป็นผีให้รู้จักต่อไป เราถือศีลแปดแล้ว **นี่จะคิตะวา** ให้ละเว้นดีดตีตีเป่าประโคมต่างๆ ท่านห้าม เราก็เอามาเล่นในวัดในวา มันเป็นโทษเท่าไรแล้วนั่น บาบเท่าไรแล้วนั่น พากันรู้จักชิตี เรามาทำบุญ รู้จักบุญรู้จักบาปเสียชิตี อธิบายให้ฟังแล้วเรื่องศีล เรื่องสธณะ ต่อนี้ไปลงมือทำบุญ เอ้า เข้าที่นั่งฟังธรรม นั่งให้สบาย

ตามหา “ผู้รู้”

โดย พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

ณ วัดป่าอุดมสมพร จ.สกลนคร

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๒

นั่งให้สบาย นั่งขัดสมาธิ เอาขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้าย ตั้งกายให้สบาย เราต้องการความสุขความสบาย วางท่าวางทางให้สบาย สง่าผ่าเผย ยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่ต้องกตตองตึง วางให้สบาย พอกายเราสบายแล้ว วางดวงใจให้สบาย เมื่อใจเราสบายแล้ว ให้ระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ อยู่ในใจ เชื่อมมั่น อยู่ นั่น จึงให้นึกคำบริกรรมภาวนาว่า พุทโธ ธัมโม สังโฆ พุทโธ ธัมโม สังโฆ สามหนแล้ว ให้นึกพุทโธๆ คำเดียว

หลับตา ับปากเสีย ให้ระลึกอยู่ในใจ พุทโธ คือความรู้ ความรู้อยู่ตรงไหน ละตาเราก็เพ่งดูที่รู้ว่าพุทโธ ให้กำหนดดู นี่เราอยากรู้ หูก็ลงไปฟังที่รู้อยู่นั้น สติของเรา ก็จดจ่อดูอันรู้อยู่นั้น อย่าสนใจไปข้างหน้ามาข้างหลัง ข้างซ้ายข้างขวา ข้างบนข้างล่าง ตั้งเฉพาะท่ามกลางอันรู้อยู่ ความรู้อยู่ตรงไหน เรากำหนดอยู่ตรงนั้น ไม่ต้องหา วางให้หมด ดูอันรู้นั้นอยู่ นี่แหละ เราจึงรู้จักว่าที่พึ่งของเรา

เมื่อจิตของเราสงบเป็นสมาธิ มันตั้งตรงแน่วอยู่ภายใน ใส รู้สึกเบาตนเบาตัว เมื่อจิตสงบแล้ว หายทุกข์หายยาก หายความลำบากรำคาญ มีแต่ความเบา มีแต่ความสบาย นั่นแหละ ที่อยู่ของตน นี่เรียกว่าเป็นกุศลธรรม เมื่อจิตของเรามีความเบา ความสบายแล้ว มันนำความสุขความเจริญให้ มันได้อุบายปัญญา ความรู้ความฉลาด เกิดตรงนั้น เราพัก เราจะมิกำลัง สติของเรา สมาธิของเรา ปัญญาของเรา เกิดจากนั้น มันไม่เกิดจากอื่นไกล เรารู้จิตใจของเรามีดี ผู้รู้เห็นพุทธะ แปลว่าผู้รู้ เราอยากรู้มันเป็นอยู่อย่างไร ผู้รู้ว่ามีดีมันมี มันมีดี เราก็ยึดเอาความมีดีมาเป็นต้นเสีย มันสว่างก็ไปยึดเอาความสว่างมาเป็นต้นเสียนี้ มันเป็นอย่างนี้ มันทุกข์ก็ไปยึดเอาทุกข์มาเป็นต้นเลย เราไม่กำหนดว่า ผู้รู้ว่าทุกข์มันมี ทุกข์ต่างหาก ผู้รู้ต่างหาก มันเฉยๆ ก็ผู้รู้เฉยๆ มี ผู้รู้มันไม่ได้เป็นอะไรซี

อย่างพุทธะเป็นผู้รู้ เห็นหมดทุกอย่างความรู้อันนี้ มีดีมันก็รู้ หลงมันก็รู้ ท่านอาจารย์มันท่านเคยพูดแต่ก่อน ท่านร้องตะโกนแรง ท่านว่าใครเรียนไปถึงแต่ อวิชชา ก็ไปหยุดละ ถึงแต่อวิชชา ผู้ใดก็ว่าแต่อวิชชา คือความหลง ท่านบอกยังงี้ละ ผู้ใดรู้วิชชาละไม่ดู รู้แต่ว่าอันนั้นเป็นอวิชชา นั่น ท่านบอกยังงี้ อวิชชาคือความหลง ใครเป็นผู้รู้วิชชาละ เราไม่ได้ดูแน่ ให้ดูผู้รู้วิชชานั้นซิ มันก็เป็นวิชาขึ้นมาละ อวิชชาคือความไม่รู้ วิชาคือความรู้แจ้งเห็นจริง นี่ มันเป็นอย่างนี้ เราก็เพ่งดูผู้รู้มันอยู่ ความรู้อันนี้ไม่ใช่เป็นของแตกของทำลาย และไม่เป็นของสูญหาย นิดหนึ่งมันก็รู้ มันรู้อยู่หมด จึงว่าพุทธะคือผู้รู้ เราอยากรู้มันเป็นอยู่อย่างไร มันเป็นสุขเราไปยึดเอาสุข ผู้รู้สุขมันมีอยู่ มันเป็นทุกข์ เราก็ไปยึดเอาทุกข์มาเป็นต้น ผู้รู้ทุกข์มันมีอยู่ เราเป็นผู้ไปยึดเอาทั้งหมด นี่ จึงว่าอยากรู้มันเป็นอยู่อย่างไร สิ่งทั้งหลายทั้งหมดไม่มีใครทำให้ เราทำเอาเองทั้งหมด สุขทุกข์ ดีชั่ว เราไม่มีโอกาสอย่างคุณหลวงว่า เดียวนี้เรามีอะไร นั่งอยู่เดี๋ยวนี้ เรามีโอกาสเต็มที ไม่มีอะไรสักอย่าง ดูแต่ดวงใจดวงเดียวเท่านี้ นี่เราต้องฟังดู ที่นี้มันไปเกาะตรงไหนเล่าหัวใจของเรา

ภเว ภวา สัมภวันติ เราจะรู้จักภพที่อยู่ของตน ภวะ แปลว่าภพ เราเจริญภพภวานานี้ ภวะ แปลว่าภพ ภพน้อยๆ ภพใหญ่ๆ ที่เราไปยึดตรงไหนนั่นแหละ ภพอยู่ตรงไหนนั่นแหละ

ไปยึดเอาสุข นั่นมันก็เป็นภาพ ไปยึดเอาทุกข์ มันก็เป็นภาพ ยึดเอาดี มันก็เป็นภาพที่ดี ยึดเอาชั่ว มันก็เป็นภาพที่ชั่ว ไปยึดเอาทุกข์ ก็เป็นภาพที่ทุกข์ นี่ ที่อยู่ **อัสตโน นาโถ** ตนเป็นที่พึ่งของตน เมื่อจิตเราสบายแล้ว เราก็ได้ที่พึ่งอันสบาย เมื่อจิตเราไม่สบาย เราก็ได้ที่พึ่งอันไม่สบาย นี่มันเป็นอย่างนี้

ให้พึ่งรู้พึ่งเห็นชิ สันทิภูลิกโก ผู้ปฏิบัติรู้เองเห็นเอง ไม่ใช่ผู้อื่นเห็น เราเป็นผู้เห็นชิ ให้มันรู้มันเห็นจริงแจ้งประจักษ์ชิ มันจึงหายความสงสัยในภาพทั้งหลาย ภาพน้อยๆ ใหญ่ๆ ที่ใกล้ที่ไกล ใน นอก ผู้นี้ทั้งหมดเป็นผู้ไปยึด ผู้นี้ทั้งหมดเป็นผู้ไปถือ ให้รู้จัก นรกมันก็ไม่ได้อยู่ต้นไม้ภูเขาเลากา ในพื้นดินฟ้าอากาศ นรกก็นิยามความทุกข์ อะไรทุกข์ เดียวนี้ ถ้าจิตเราทุกข์นั้นแหละตัวนรก นรกก็นิยามความทุกข์ ภาพหนึ่งเป็นอย่างนั้น สวรรค์นิยามความสุข จิตเราเป็นสุข เราก็ได้ที่พึ่งอันสุข ก็สบาย เย็นออกเย็นใจ หายทุกข์หายยาก หายความลำบากรำคาญ ไม่มีภัยไม่มีเวร ไม่มี ความชั่วทั้งหลาย มีแต่ความเบา ความสบาย ใส อยู่ภายในผู้รู้มันนั้น ความพ้นทุกข์ เราอยากพ้นทุกข์ เราให้รู้จักว่าสิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นไม่ใช่ตัวทั้งหมด เราไปยึดเอา เราอยากพ้นทุกข์ก็ให้ กำหนดดูชิ ถ้าจิตของเรามีทุกข์อยู่ มันก็ไม่พ้นทุกข์ จิตพ้นทุกข์คือมันไม่ทุกข์ คือมันละมันวางหมด เมื่อมันละมันวางหมดแล้ว นั่นแหละมันพ้นทุกข์ตรงนั้น มันไม่ได้พ้นที่อื่น ผู้นี้เป็นทุกข์ นี่แหละให้พากันกำหนดดูให้รู้ ให้ฟังเสียงลงไปชิ ให้มัน แน่นอนลงไปชิ เชื่อมันลงไปชิ สันทิภูลิกโก ผู้ปฏิบัติรู้เองเห็นเอง จะไม่เห็นอย่างไรละ จิตของเรา เราสบายเราก็รู้ เราไม่สบายเราก็รู้

อ้าว ต่อไปต่างคนต่างฟังดวงใจของเรา ได้ความยังไงแล้วพิจารณาให้มันรู้ เมื่อเราได้ยินเสียงทั้งหลายทั้งหมดให้รู้ว่าสิ่งเหล่านั้นไม่มีอันตรายแล้ว เราก็ไม่เดือดร้อน ตั้งดูความรู้ของเรา นั้น เราอยากสุขก็วางจิตของเราให้สบาย สังขารทั้งหลาย เหล่านี้มันเป็นของไม่เที่ยงทั้งหมด สังขารมันเป็นทุกข์ทั้งนั้น เรากำหนดจิตของเรา ผู้รู้มันเดียวเท่านั้น นี่แหละ ตนของตน ผู้รู้ ผู้รู้นั้นแหละ จิตวิญญูณอันนั้นแหละ มันไปก่อภาพก่อชาติ มันไปก่อที่ไหนเล่า คือไปยึดที่ไหนแล้วมันก็ไปเกิดที่นั่น เราได้แต่เดี๋ยวนี้ ได้สุขได้ทุกข์ มันต้องสร้างไว้แต่เดี๋ยวนี้ ต้องทำแต่เดี๋ยวนี้ เหตุนี้เราจะ

นั่งสมาธิดูว่าจิตของเราตกในชั้นภูมิใด เช่น กามาวจรกุศล นี่แบ่งเป็นสองนัย แบ่งเป็น
อบายภูมิอันหนึ่ง แบ่งเป็นฉกามาวจรสวรรค์อันหนึ่ง เราดูได้อย่างไร แบ่งเป็นอบายภูมิ
คือจิตเราทุกข์ จิตเราไม่ดี จิตเศร้าหมอง จิตวุ่นวาย นี่ไปทางอบายภูมิ ไปทางนรก
จิตเราผ่องใส มีความเบิกบาน ยิ้มแย้มแจ่มใส นี่เป็น ฉกามาวจรสวรรค์

ทีนี้ให้เราพิจารณาลึกลับทั้งหลายเหล่านี้เป็นของไม่เที่ยง สิ่งทั้งหลายเหล่านี้เป็นทุกข์
เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน เห็นแต่ภายนอก ไม่มีแก่นสาร ไม่มีสาระ เราละได้ เรามา
เห็นแต่สังขารร่างกายเท่านั้น มาเห็นแต่รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี่ มาเป็น
อัฐภาพร่างกายนี้ มันเกิดจากนี้ทั้งหมด เราก็มาพิจารณาสังขารร่างกายเรา นโม นี่
มันไม่มีแก่น ไม่มีสาร นะ คืออันใด เช่น ปิตตัง น้ำดี เสมหัง น้ำเสลด ปุพฺพโ
น้ำเหลือง โลหิตัง น้ำเลือด เสโท น้ำเหงื่อ เมโท น้ำมันข้น อัสนฺสุ น้ำตา วสา น้ำมันเหลว
เชโฟ น้ำลาย สิงฆาณิกา น้ำมูก ละลิกา น้ำไขข้อ มุตตัง น้ำมูตร สิ่งเหล่านี้
เป็นของทั้งทั้งหมด มิใช่เป็นของเอา สังขารร่างกายเราไม่เป็นแก่นเป็นสาร มีแต่
กองทุกข์ทั้งนั้น ไม่ใช่เป็นตัวเป็นตน ไม่ใช่เป็นสัตว์เป็นบุคคล ไม่ใช่เป็นเราเป็นเขา
เราก็ละรูปภพถึงอรูปรภพ เหลือแต่จิตดวงเดียว มั่นวางกายหมดแล้ว เห็นแต่จิตดวงเดียว
ใส ว่างอยู่หมด นั่นเรียกอรูปภพ ชั้นพรหม

ถ้าเรารู้จักภพทั้งสามนี้ว่ามันยังเป็นทุกข์อยู่ นำให้ทุกข์อยู่ภพทั้งหลายนี้ ละกิเลส
ละตัณหาโรคะโลภะที่ยึดน้อยหนึ่งก็ตาม **ยังกัญจิรูปัง** ในรูปทั้งหลายนี้ จิตมันวางหมด
ไม่มีอะไรจนิดหนึ่ง ที่มีดที่สว่างไม่มี เป็นวิมุตติหลุดพ้นหมด นั่น มันก็เข้าสู่
ปรีนิพพาน ไม่มีเกิด ไม่มีแก่ ไม่มีเจ็บ ไม่มีตาย ไม่มีทุกข์ ไม่มีอะไร สังขารทั้งหลาย
ไม่มี เป็นผู้ระงับดับหมดแล้ว ไม่มีอะไร เรื่องสมมตินิยมไม่มี จึงว่าวิมุตติ แปลว่า
หลุดพ้นหมด ข้อนี้ตนของตนต้องรู้เอง จะอธิบายอยู่อย่างนี้มันก็เป็นสมมติ นี่สมมติ
ให้รู้จักหนทาง ผลที่สุดคือวิมุตติหลุดพ้น

อ้าว ต่อนี้ไปให้นั่งดูจิตของเราอยู่ในชั้นใด ภูมิใด...

พระอภิธรรมสังคณีมาติกาบรรยาย

เรียบเรียงโดย พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

กะรุณา วิยะ ลัตเตสุ

ญะยยะธัมเมสุ ลัพเพสุ

ทะยายะ ตายะ ลัตเตสุ

ปัญญาสสะ มहेสิโน

ประวัติตติยะ ยะถารุจิง

สะมุสสาหิตะมานะโส

ฯลฯ

อภิธรรมกถัง กเถสีติฯ

ณ บัดนี้ อาตมภาพจักได้รับประทานวิสัชนา ในพระอภิธรรมมาติกา ๒๒ ติกะ ในเบื้องต้น สอนองศาธรรมิกราชของท่านสาธุชนสี่ปบุรุษ โดยสมควรแก่กาลเวลา ด้วยพระอภิธรรมมาติกา นี้ ยากที่จะอธิบายแก้ไขแปลออกไปให้พิสดารได้ มีแต่ท่านสวดมาติกาเพลาบังสุกุลเท่านั้น แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังเป็นบาลีอยู่ ยากที่จะเข้าใจได้ ที่ท่านแปลออกไว้ก็มีแต่พระอภิธรรม ๗ คัมภีร์อย่างย่อเท่านั้น แต่ในพระอภิธรรมมาติกา นี้ หาได้แปลออกให้วิถถาพิสดารไม่ พระอภิธรรมมาติกา ๒๒ ติกะ ในเบื้องต้นนี้ ทรงสำแดงเมื่อพระชินสีห์พระศาสดาจารย์ เสด็จลงมาการขึ้นจำวัสสาในชั้นดาวดึงส์ เทวโลก ทรงตรัสเทศนาในพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ โปรดหมู่เทวกัลยา มีพระพุทธรมาธา เป็นต้น กเถตุ กามะยะตา ทรงปจฺจมาเป็นสกวาที ปรวาทิ ทุกๆ คัมภีร์ เป็นลำดับๆ ไป

เบื้องหน้าแต่เนิ่นๆ อาตมาภาพจักได้วิไลชันในพระอภิธรรมมาติกาเป็นปัจฉิมวิไลชันตามนัยพระพุทธรูปกาศเช่นนั้น เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสได้ศรัทธาเชื่อมั่นในคุณพระรัตนตรัยยิ่งๆ ขึ้นไป

สมัยครั้งหนึ่ง ยังมีพระอาจารย์องค์หนึ่งชื่อว่า สกวาที่อาจารย์ มารำพึงแต่ในใจว่า เมื่อสมเด็จพะสัมมาสัมพุทธะจะทรงตรัสพระธรรมเทศนาโปรดพระพุทธรูปมาตานั้น พระองค์ได้เลือกคัดจัดสรรพระวินัย พระสุตตันตตะ พระอภิธรรมทั้ง ๓ ปีกฎนี้แล้ว ก็ยังไม่เห็นว่าจักเสมอด้วยคุณของพระพุทธรูปมาตานั้นได้ เห็นแต่พระอภิธรรมมาติกา นี้ไซ้ไรจึงจะสมควรด้วยคุณของพระพุทธรูปมาตานั้น แต่พระบาลีนั้นก็ยังไม่ปรากฏอยู่ ๒๒ ทิกะ ติกะละ ๓ รวมเป็น ๖๖ บท ดังนี้ ทำใ้ไหนหนอ อาตมาจึงจะรู้จักเข้าใจในเนื้อความแห่งพระอภิธรรมมาติกานี้ได้

เมื่อท่านสกวาที่อาจารย์ รำพึงแต่ในใจจะนั้นแล้ว จึงคมนาคมการเข้าไปสู่สำนักของท่านปรวาทิอาจารย์ ท่านปรวาทิอาจารย์ จึงกล่าวพระบาลีขึ้นว่า กุสะลา ธรรม อะกุสะลา ธรรม เป็นต้น โดยเนื้อความเดิมในปฐมมาติกาชื่อว่า กุสะลา ธรรม ธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศลนั้นอย่างหนึ่ง อะกุสะลา ธรรม ธรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศลนั้นอย่างหนึ่ง อัพยากะตา ธรรม ธรรมทั้งหลายที่เป็นอัพยากัตถุ์นั้นอย่างหนึ่ง

๑. กุสะลา ธรรม

โดยความอธิบาย ในธรรมที่เป็นกุศลนั้นว่า ธรรมอันเป็นส่วนของคุณคนทั้งหลายผู้ฉลาด แปลว่าตัดออกเสียซึ่งบาป ไม่ให้เกิดขึ้นในสันดานได้ มีอุปมาเหมือนหนึ่งบุคคลปลูกผลไม้ มีต้นมะม่วง เป็นต้น คอยระวังรักษาไม่ให้กาฝากบังเกิดขึ้นในต้นมะม่วงนั้นได้ เพราะกลัวต้นมะม่วงนั้นจะไม่งาม จะมีผลน้อย เปรียบเหมือนร่างกายของคุณคนผู้ฉลาด อันธรรมตามบุคคลผู้ฉลาดนั้นย่อมระวังรักษา กายทุจริต มโนทุจริต ไม่ให้บังเกิดความเศร้าหมองได้จะนั้น

ท่านปรวาที่อาจารย์ ถามว่า ในปฐมมคติ คือ กุสะลา อัมมา นั้น ท่านก็แปลถูกต้องตามพยัญชนะแล้ว แลยังอรรถาธิบายความอุปมาอุปไมยซ้ำอีกเล่า ยังจะมีอะไรที่ข้าพเจ้าจักต้องแจกแจงอีกหรือ?

ท่านสกวาที่อาจารย์จึงว่า โดยอรรถะนั้นข้าพเจ้าก็เข้าใจแล้ว แต่ข้าพเจ้ายังมีความวิตกถึงบุคคลที่ไ้กว่าข้าพเจ้านี้ก็ยังมีอยู่บ้าง เพราะเหตุนั้นข้าพเจ้าจึงขอความแนะนำต่อไปอีกสักหน่อยขอรับ

ท่านปรวาที่อาจารย์ จึงตอบขึ้นว่า *เอโก กิระ บุริโส* ดูก่อนท่านสกวาทยาจารย์ ดังได้ยินข่าวว่า มีบุรุษผู้หนึ่งเป็นคนฉลาด ได้เห็นเรือพลัดมาติดอยู่ที่หน้าท่าของตน แล้วก็พิจารณาเห็นว่า เรือนี้เป็นเรือโจร โจรเก็บเอาของในเรือไปหมดแล้ว ลอยเรือมาหน้าท่าของเรา ถ้าเราไม่ผลักออกไปเสียจากหน้าท่าของเราไซ้ร้ เมื่อเจ้าของเรือมาพบเข้าในกาลใด ก็จักกล่าวโทษเราว่าเราเป็นโจรลักเอาเรือมาดังนี้

เปรียบเหมือนหนึ่งบุรุษไ้ธนา วันหนึ่งโจรนำเอาถุงทรัพย์ไปทิ้งไว้ที่ริมนา สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะเสด็จไปกับพระอานนท์ ครั้นพระองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นถุงทรัพย์นั้นแล้ว จึงทรงตรัสกับพระอานนท์ว่า “*อสรพิษอยู่ที่นี้แล้ว*” ครั้นบุรุษไ้ธนา ได้ฟังพระพุทธุฎกิตรัสแก่พระอานนท์ดังนั้น ก็สำคัญเสียว่าเป็นอสรพิษจริงๆ หาได้คิดว่าโจรเอาถุงเงินไปทิ้งไว้ในที่นั้นไม่ แล้วพระองค์จึงคมนาคมการเสด็จไปสู่ที่อื่น ครั้นภายหลังบุรุษผู้เป็นเจ้าของทรัพย์มาเห็นถุงทรัพย์ของตนทิ้งอยู่ที่ริมนาของบุรุษไ้ธนานั้นแล้ว ก็สำคัญมั่นหมายว่าบุรุษไ้ธนานั้นเป็นโจร จึงจับเอาบุรุษไ้ธนานั้นไปจะนี้ บุคคลผู้มีวิจรรย์ญาณพิจารณาเห็นเหตุผลดังนี้แล้ว ก็ถอยเรื่อนั้นออกจากหน้าท่าปล่อยไปตามกระแสน้ำ ก็จัดได้ชื่อว่าเป็นผู้ฉลาด ตัดฐานะภัยเสียได้ดังนี้

ถ้ามิจะนั้นก็เปรียบเหมือนบุรุษเลี้ยงโค บุรุษเจ้าของโคนั้น เมื่อได้เห็นโคหลวงมาอยู่ในคอกของตนแล้ว ก็คิดแต่ในใจว่า ถ้าผู้ใหญ่บ้านและนายอำเภอมาเห็นโคหลวงมาอยู่ในคอกของเราแล้ว ก็จะทำว่าเรลักเอาโคของหลวงมา แล้วก็จะจับเอาเราไปลงทัณฑ์กรรมต่างๆ เมื่อบุรุษเลี้ยงโคคิดเช่นนี้แล้ว ก็เปิดประตูคอกไล่โคหลวงออกไปให้พ้นจากบ้านของตน ดังนี้ก็จัดได้ชื่อว่าเป็นผู้ฉลาด ตัดราชภัยให้พ้นไปเสียได้ดังนี้

อีกเรื่องหนึ่ง สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะของเราได้สวดยพระชาติเป็นกุกุทลบัณฑิต ครั้งนั้นพระองค์ได้ทำอะไรชั่วโปกและถั่วราชมาเป็นต้น รีมฝั่งมหาสมุทร ครั้นถึงคิมหันตฤดูแล้ว ก็บวชเป็นฤๅษี เมื่อถึงวัสสันตฤดู (ฤดูฝน) แล้วก็สึกออกมาทำอะไรต่อไป เป็นเช่นนี้อยู่ถึง ๗ ครั้ง คือ บวช ๗ ครั้ง สึก ๗ ครั้ง ครั้นภายหลังพระองค์จึงมาคิดว่า เรามีความเหน้อยยากลำบากกาย ต้องบวชต้องสึก เพราะเป็นห่วงจอบกับข้าวโปกเป็นต้นนี้เอง ทำให้เราต้องบวชๆ สึกๆ เมื่อพระองค์คิดได้เช่นนี้แล้ว จึงนำเอาผ้าห่อพีชคามกับจอบนั้นไปโยนทิ้งเสียที่ริมฝั่งมหาสมุทร ครั้นสิ้นห่วงกังวลแล้ว พระองค์จึงมาเจริญสมาบัติก็ได้สำเร็จญาณโลกีย์ เมื่อจตุตจากนั้นแล้วก็ได้อุบัติบังเกิดในชั้นพรหมโลกดังนี้

แสดงมาทั้งนี้ก็เป็นที่อุปมาอุปไมยเพื่อจะให้เห็นความว่า ร่างกายของเราท่านทั้งหลาย คือ เบญจขันธ์ทั้ง ๕ นี้ เมื่อบุคคลมีความยินดีรักใคร่อยู่ตราบไต่แล้ว ก็จักได้สวดยแต่กองทุกข์เวทนาอยู่ตราบนั้น เท่ากับว่ายินดีอยู่ด้วยราชภัยคือพญามัจจุราช และโจรภัยคือโม่หะ เหมือนดังพระบาลีที่พระองค์ทรงตรัสไว้ว่า *ปัญจูปาทานักขันธา ทุกขา* ดังนี้ โดยเนื้อความว่า สัตว์โลกทั้งหลายมีความเดือดร้อนอยู่ก็เพราะเข้าไปยึดถือเอาขันธ์ไว้ว่าเป็นของของเราจะนี่

ในธรรมที่ว่า *กุสะลา ฐัมมา* นั้นคือ มีพุทธประสงค์ให้เอาองค์ปัญญาตัดอาลัยในเบญจขันธ์ทั้ง ๕ เสียได้ โดยเห็นว่าเป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน เพราะเบญจขันธ์นั้นไม่ได้อยู่ในอำนาจไต่บังคับของผู้ใด เพราะฉะนั้นจึงได้ชื่อว่า *กุสะลา ฐัมมา* แปลว่า ตัดเสียซึ่งบาปออกจากกาย วาจา ใจ ไม่ให้เกิดขึ้นได้ *วินะยะ* แปลว่า วินัย ก็แปลว่า นำเสียซึ่งบาปออกจากกาย วาจา ใจ ไม่ให้ติดอยู่ในสันดานได้ *ปฏิบัติ* ก็แปลว่า ปฏิบัติกลับกาย วาจา ใจ ที่เป็นบาปให้เป็นบุญเป็นกุศลเสียจะนี่ เพราะเหตุนี้จึงได้เรียกชื่อว่า *ศีล* ว่า *วินัย* ว่า *ปฏิบัติ* ดังนี้

๒. อะกุสะลา ทัมมา

เบื้องหน้าแต่นี้จักได้แก้ไขในบทที่ ๒ ต่อไป *อะกุสะลา ทัมมา* นี้สืบไป โดยพระบาลีว่า *อะกุสะลา ทัมมา* ธรรมทั้งหลายอันเป็นอารมณ์แห่งจิต คือทรงไว้ซึ่งจิตอันที่เป็นอกุศลธรรม *อะกุสะลา ทัมมา* ถ้าชี้ตัวบุคคลก็แปลว่า ธรรมของบุคคลผู้ไม่ฉลาด หรือแปลว่า ไม่ตัดบาปกรรมออกไปจาก กาย วาจา ใจ ก็ได้ ความอธิบายว่า คนโง่ไม่ระงับบาปที่จะถึงแก่ตน บางคนบาปยังไม่ทันมาถึงตนเลย ก็เที่ยวแสวงหาบาปใส่ตนก่อนก็มี

ท่านสกวาทิอาจารย์จึงถามขึ้นว่า คำว่า บาปที่จักมาถึงแก่ตนนั้นอย่างไร และที่ว่า บาปยังไม่ทันมาถึงตน ก็ไปเที่ยวแสวงหาบาปใส่ตนก่อนนั้นอย่างไร ขอท่านปรวาทิฯ จงวิไลสนหาความข้อนี้ให้เกิดเป็นสุตตมยปัญญาแก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด

ท่านปรวาทิฯจึงอธิบายว่า บาปที่จะมาถึงแก่ตนนั้น ด้วยเหตุที่จักกระทำให้เดือดร้อนขึ้นก่อน เป็นต้นว่าไปได้ยินเสียงเขาลงอาญาหรือทุบตีด้วยไม้ ฆ้อน ก้อนดิน เป็นต้น บุคคลที่จะเกิดความเดือดร้อนนั้น เพราะไม่ปิดป้องกำบังไว้ให้ดี ปล่อยให้เสียงนั้น ล่วงเข้ามากระทบหู หรืออายตนะนั้นมาถึงตน บุคคลผู้นั้นก็ได้ชื่อว่าเป็นคนโง่ ไม่ฉลาด ไม่ตัดบาปไม่ระงับบาปที่จักมาถึงแก่ตนจะนี้ ถ้ามีจะนั้น เปรียบเหมือนบุคคลที่มีเรือนไฟไหม้ บุรุษนั้นเมื่อได้เห็นไฟไหม้มาแต่ไกลแล้ว ก็ไม่ระมัดระวังไฟและไม่ตัดเชื้อไฟเสียแต่ที่ต้นลม เพราะฉะนั้นจึงได้ชื่อว่าเป็นคนโง่ ไม่ฉลาด ไม่ระงับบาปที่จักมาถึงแก่ตน ดังนี้

คำที่ว่า ไปเที่ยวแสวงหาบาปใส่ตนนั้น ได้แก่ บุคคลที่เที่ยวปักขวากหลาวไว้ และดักบ่วงข่ายไว้สำหรับจะให้สัตว์มาติดตายนั้นแล จักได้ชื่อว่าไปเที่ยวแสวงหาบาปมาใส่ตน ที่ว่าไม่ตัดบาปเสีย นั้น มีความอธิบายว่า ยังมีต้นไม้อไทรอยู่ต้นหนึ่ง ไม่สู้โตนัก มีใบ กิ่ง ก้าน บริบูรณ์เป็นอันดี อยู่ในป่าหิมวันตประเทศ วันหนึ่งมีนกบินไปจับกินเถาวัลย์ในสถานที่อื่น ครั้นภายหลังก็บินมาจับที่ต้นไทรนั้น แล้วก็ถ่ายอุจจาระลงไปในที่นั้น ครั้นถึงวันถัดฤดู เมล็ดเถาวัลย์นั้นก็งอกงามขึ้นมาที่ใต้ต้นไทร ยังมีคน

จำพวกหนึ่ง ได้เดินมาเห็นเถาวัลย์กำลังงอกขึ้นอยู่ที่ต้นไม้ ไทร แล้วบอกแก่ต้นไม้ไทรนั้นว่า
หน่อเถาวัลย์นั้นครั้งงอกงามขึ้นมานี้แล้ว ถ้าทิ้งไว้ให้มันเจริญใหญ่โตแล้วก็จักปกคลุม
ท่านให้ถึงแก่ความตายไปในที่สุด ต้นไทรจึงตอบขึ้นว่า มันคงไม่ทันที่จะงอกงามขึ้นมา
คลุมเราได้ ลัทธิทั้งหลาย มีกระต่ายและสุกรเป็นต้น ก็จะมากัดกินเป็นอาหาร เถาวัลย์
ก็จักถึงแก่ความตายไป ไม่ทันที่จะเลื้อยยาวขึ้นมาได้

ครั้นนานไปเถาวัลย์นั้นก็เจริญใหญ่โตขึ้นมา ไม่มีอันตรายจากลัทธิทั้งหลาย
มีกระต่ายและสุกรเป็นต้น จนเถาวัลย์นั้นเลื้อยขึ้นไปถึงคาบใหญ่ ยังมีคนจำพวกหนึ่ง
ได้ตัดเดือนต้นไม้ไทรนั้นว่า เหตุไฉนท่านจึงได้ให้โอกาสแก่เถาวัลย์นั้นเลื้อยขึ้นมาจนถึง
เพียงนี้เล่า ครั้นนานไปมันก็จักคลุมยอดของท่าน ท่านก็จักได้ความลำบากถึงแก่
ความตายไป ครั้นต้นไม้ไทรได้ฟังแล้วจึงตอบขึ้นว่า ท่านอย่าได้กลัวไปเลยเถาวัลย์
มันจักไม่ตาย ถ้าพวกตัดเสามาเห็นเข้าแล้ว เขาก็จักตัดเอาไปกระทำเชื้อกลากเสาไป
ต้นเถาวัลย์นั้นก็จักถึงแก่ความตายไป ครั้นนานมา ต้นเถาวัลย์นั้นก็เลื้อยขึ้นไปคลุม
ยอดแห่งต้นไม้ไทร จนต้นไม้ไทรนั้นถึงแก่ความตายหักลงไปอยู่เหนือปลูพี

แสดงมาทั้งนี้ก็เพื่อให้เห็นความประมาทที่ไม่คอยคิดตัดบาปทางกาย วาจา ใจ
เพราะฉะนั้นจึงต้องลำบากในภายหลังจะนี้

ท่านสกวาทิอาจารย์จึงถามขึ้นว่า บุคคลที่ไม่ตัดบาปนั้น ครั้นตายแล้วได้ไปเสวย
ทุกขเวทนาในอบายภูมิทั้ง ๔ มีนรกเป็นต้นนั้น จักได้แก่บุคคลจำพวกใด?

ท่านปรวาทิจึงซักนิทานในคัมภีร์ธรรมบทมาแสดงให้เห็นปรากฏว่า ยังมีกุลบุตร
๔ คนพี่น้องกัน ครั้นได้ทัศนากการเห็นหญิงสวยผู้ภรรยาของท่านผู้อื่น แล้วเกิดความ
กำหนดมีจิตปฏิพัทธ์รักใคร่ ได้กระทำกาเมสุมิจฉาจาร ครั้นพวกเขากระทำกาลกิริยา
ตายไปแล้ว ก็ไปตกอยู่ในนรกโลกุณยานานประมาณหกหมื่นปีแล้ว จนน้ำนั้นเดือดขึ้น
มาถึงปากหม้อกระทะทองแดงที่เดือดพล่าน แล้วก็ได้สติ มีความปรารถนาจะประกาศ
ถึงบุพกรรมของตนให้ปรากฏ แต่ก็กล่าวไม่ได้ตลอด ได้แต่เพียงคนละอักขระ
คนที่หนึ่งว่า พุ ความเต็มแปลว่า ข้าพเจ้าเป็นคนชั่ว ที่สองว่า สะ ความเต็มแปลว่า

ข้าพเจ้ามาตกอยู่ในนรกนี้มานานประมาณ ๖ หมื่นปีแล้ว ที่สามว่า **นะ** ความเต็มแปลว่า ข้าพเจ้าไม่มีที่ลุดว่าจักหมดกรรมเมื่อไร ที่สี่ว่า **โส** ความเต็มแปลว่า ข้าพเจ้าจักไม่กระทำการชั่วอีกต่อไปแล้ว ดังนี้ พอยังไม่ทันจะหมดเรื่องที่จักกล่าว ได้แต่คนละอักษรๆ เท่านั้น น้ำก็พัดหมุนลงกันหม้ออย่างเดิม แล้วก็ได้เสวยทุกขเวทนา เผ็ด แสบ ร้อน อยู่ในนรกอีกต่อไปจนกว่าจะสิ้นบาปกรรมเพราะโทษที่ตนไม่ได้ตัดบาปทาง **ปวตารกรรม** (กระทำผิดในภรรยาของผู้อื่น) กรรมนั้นตามอำนาจผล เปรตทั้ง ๔ ตน เหล่านี้ เมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่นั้น ก็แปลว่าเป็นคนโง่ คนไม่ฉลาด ไม่ตัดบาปกรรมเสีย เพราะฉะนั้นจึงต้องเป็นเปรตเสวยทุกขเวทนาอยู่ในโลกภูมิฉะนั้น

๓. อัพยากะตา ธรรมมา

ในลำดับนี้จักได้วิไลสนาแก้ไขในบทที่ ๓ สืบต่อไป โดยพระบาลีว่า **อัพยากะตา ธรรมมา** แปลว่า ธรรมอันเป็นอารมณ์แห่งจิตที่เป็น อัพยากฤต ข้อนี้แปลว่า ธรรมอันพระพุทธรองค์ มิได้ทรงพยากรณ์ว่าเป็นบุญหรือเป็นบาป ดังนี้ โดยความอธิบายว่า จิตที่ไม่ยินดีในร้าย ไม่โลภนัสโทมนัส นั้นแลชื่อว่า อัพยากฤต เปรียบเหมือนหนึ่งว่า ไบบัวอันน้ำดีและน้ำชั่ว ตกถูกต้องแล้วก็ไหลไปไม่ขังอยู่ได้ฉะนั้น ถ้ามีฉะนั้นเปรียบเสมือนเสาไม้แก่นอันบุคคล ผังไว้แล้วเหนือแผ่นดิน ผงเฝ้าถ้าธูลีจะปลิวมาสักเท่าใดๆ ก็ดี ก็ไม่ติดอยู่ที่เสาได้ จิตที่เป็นอัพยากฤต นั้น ถึงใครจะบูชาดีก็ดี บูชาชั่วก็ดี ก็ไม่มีความยินดีในร้ายฉะนั้น

ท่านสกวาทิอาจารย์จึงได้ขออุปมาอุปไมยขึ้นอีกว่า ข้าแต่ท่านปรวาทิอาจารย์ ซึ่งท่านได้ชี้แจงแสดงมาก็ถูกต้องตามพระบาลีดีแล้ว ข้าพเจ้าได้ฟังก็มีความยินดีชอบใจ ทุกประการแล้ว แต่ข้าพเจ้าขออุปมาอุปไมยอีกสักหน่อยขอรับ

ท่านปรวาทิอาจารย์จึงแสดงอุปมาอุปไมยว่า ดูก่อนท่านสกวาทิอาจารย์ นครทวาริกะ บุริโสวียะ จิตที่เป็นอัพยากฤต นั้นเปรียบเหมือนหนึ่งนายทวาริกะ คือบุรุษผู้เฝ้า ซึ่งประตูพระนคร จิตที่เป็นกุศลนั้นเปรียบเหมือนหนึ่งชนที่เข้าไปในประตูพระนคร จิตที่เป็นอกุศลนั้นเปรียบเหมือนชนที่ออกไปจากประตูพระนคร นายทวาริกะผู้เฝ้าซึ่ง

ประตูประนศรนั้นก็ไม่ได้ใต่ถามซึ่งชนที่เข้าออก เพียงแต่เห็น หาใต่ถามชนที่เข้าออก นั้นไม่ เช่นนี้แลซึ่งอว่ อพยยากฤต

ถ้ามิฉะนั้น เปรียบเหมือนหนึ่งภาชนะที่ใส่น้ำเป็นต้น ภาชนะที่เต็มแล้วด้วยน้ำนั้น ถึงใค้ใครๆ จะเอาน้ำใส่องไปอีกลักเท่าใค้ๆ ก็ดี น้ำในนั้นก็ยอมไหลล้นออกไปจากภาชนะ ไม่สามารถซึ่งอยู่ใต่ ฉนใค้ใค้ดี จิตที่เป็นอพยยากฤต ที่พระพุทศของค้มีใต่ทรงพยากรณ์ไว้ว่าเป็นบุญเป็นบาปนั้น ก็ชื่อว่าบุญบาปไม่มี ถึงบุญบาปจักมีมาลักเท่าใค้ๆ ก็ดี ก็ไม่สามารถจะติดค้างอยู่ใต่ มีอุปไมยดั่งภาชนะที่เต็มแล้วด้วยน้ำจะนั้น

จิตที่เป็นอพยยากฤต นี้ก็ยอมมีแต่ใค้พระอรียเจ้าจำพวกเดียวเท่านั้น หาใต่มีแก่ ปุถุชนไม่ ปุถุชนนั้นมิแต่จิตเป็นบุญเป็นบาปทั้งสองประการ จิตที่เป็นอพยยากฤตนั้น หาใต่มีไม่ เพราะฉะนั้น จิตที่เป็นอพยยากฤตนั้นจึงมีใต่บังเกิดแก่ปุถุชน

ท่านสกวาที่อาจารย์ใต่ฟังก็ชอบใจ จึงใต่ถามต่อไปอีกว่ บุคคลผู้ใค้มีแต่จิตที่เป็นกุศล ส่วนอกุศลและอพยยากฤตไม่มี บุคคลผู้ใค้มีแต่จิตที่เป็นอกุศล ส่วนกุศลและอพยยากฤตไม่มี บุคคลผู้ใค้มีแต่จิตที่เป็นอพยยากฤต ส่วนกุศลและอกุศลไม่มีเล่า ขอรับ?

ท่านปรวว่ที่อาจารย์จึงวิสิชนว่ บุคคลที่มีจิตเป็นบาปเป็นอกุศลนั้น ก็ได้แก่ นายพรานคิดแต่จะฆ่าเนื้อฆ่าปลาอยู่เป็นนิจ กุศลจิตและอพยยากฤตจิต นั้นไม่บังเกิด มีแก่นายพรานเลย ดั่งนี้ บุคคลที่มีจิตเป็นบุญเป็นกุศลนั้น ก็ได้แก่ พระอรียะสัปปบุรุษ ท่านคิดแต่การบำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญเมตตาทาวนา สดับฟังพระธรรมเทศนา อยู่เป็นนิจ อกุศลจิตและอพยยากฤตจิตก็ไม่บังเกิดมีแก่ท่านดั่งนี้ เพราะฉะนั้นจึงว่ จิตที่เป็นอพยยากฤตนี้ยอมบังเกิดมีแต่พระอรหันต์อย่างเดียว พระอรหันต์เมื่อเข้านิโรธสมาบัติแล้ว จิตที่เป็นบุญเป็นบาปนั้นไม่บังเกิดมีแก่ท่าน ฉะนั้น นักปราชญ์ผู้มีปัญญา ฟังสันนิษฐานเข้าใค้ตามนัยพระพุทศภาษิตอันวิจิตรพิสดาร อาตมาแก้ไขมาใค้ปฐม มาติกาบทที่ ๓ โดยสังเขป ก็ยุติลงแต่เพียงนี้

๔. สุขายะ เวทนายะ สัมปะยุตตา ธัมมา

ในลำดับนี้จักได้แสดงติกมาติกาบทที่ ๔ สืบต่อไป โดยพระบาลีว่า สุขายะ เวทนายะ สัมปะยุตตา ธัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายซึ่งเป็นอารมณ์แห่งจิตอันสัมปะยุตแล้ว ด้วยเวทนา เวทนา แปลว่าเสวยอารมณ์ สุขายะ แปลว่าเป็นสุข โดยความอธิบายว่า ธรรมทั้งหลายอันสัมปะยุตแล้วด้วยความเสวยอารมณ์เป็นสุขนั้น คือ จักขุ โสตะ ฆานะ ชิวหา กาย ใจ ที่ได้สัมผัสรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ ก็ล้วนแต่เป็นที่รัก ที่เจริญใจ คือว่าไม่ยังใจให้เดือดร้อน มีแต่ความโสมนัสยินดี ในเมื่อสัมผัสสมัญญ์ต้อง กับทวาร มีจักขุทวารเป็นต้น เพราะฉะนั้น ธรรมดวงนี้สมเด็จพะสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงได้ทรงตรัสว่า สุขายะ เวทนายะ สัมปะยุตตา ธัมมา ฉะนี้

พระสกวาทิอาจารย์จึงขอความอุปมาอุปไมยต่อไปว่า ข้าแต่ท่านปรวาทิอาจารย์ ขอพระผู้เป็นเจ้าจงแสดงให้วิตถารพิสดารอีกสักหน่อยเถิดพระเจ้าข้า

พระปรวาทิอาจารย์จึงวิชันว่า คนหนาวได้ห่มผ้า คนร้อนได้อาบน้ำ คนหิวอาหาร ได้รับประทานอาหารบรรเทาเวทนาแก่ลงได้ และห้ามกันเวทนาใหม่ไม่ให้กำเริบขึ้นมาได้ ฉะนี้ ก็จักได้ชื่อว่าสัมผัสถูกต้องเวทนาที่เป็นสุข ถ้ามิฉะนั้น เปรียบเหมือนหนึ่ง คนยากจนเข็ญใจ เมื่อได้ลาภ ยศ ฐานันดรอันใดอันหนึ่งแล้ว ก็ย่อมมีความชื่นชม ยินดีเป็นกำลัง เหมือนดั่งนายความช้าง เดิมทีก็เป็นคนยากจนอนาถา ครั้นได้รับจ้าง เขาเลี้ยงช้างแล้ว ก็ได้รับประทานอาหารเข้าเย็น ครั้นอยู่มาภายหลังก็ได้เสวยราชสมบัติ เป็นบรมกษัตริย์ เสวยแต่เวทนาที่เป็นสุขฉะนั้น ถ้ามิฉะนั้นก็เปรียบเหมือนหนึ่ง พระเจ้าลักกมณศาตุราชกุมาร เมื่อเดิมนั้นก็เป็นคนยากจนเข็ญใจ จะแสวงหาอาหาร บริโภคแต่ละมือนั้นก็ทั้งยาก จนที่สุดลงไปแต่ชั้นผ้าจะนุ่งจะห่มก็ไม่มี มีแต่หุงไปไม้ ครั้นภายหลังก็ได้เป็นบรมจักรพรรดิแสนที่จะมีความสุขสบาย ดังนี้

๕. ทุกขายะ เวทนายะ สัมปะยุตตา อัมมา

ในลำดับนี้จักได้วิไลสนาในบทที่ ๕ สืบต่อไป โดยพระบาลีว่า ทุกขายะ เวทนายะ สัมปะยุตตา อัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันสัมปะยุตแล้วด้วย ทุกขายะ เวทนายะ นามธรรมที่ได้เสวยอารมณ์เป็นทุกข์ โดยความอธิบายว่า ธรรมทั้งหลายที่ทรงไว้ซึ่งจิตของบุคคลที่มีแต่ความลำบากนั้น ก็ได้แก่คนที่ยากจนเข็ญใจและคนที่มีโรคพยาธิ เบียดเบียนต่างๆ และคนที่ต้องราชภัย โจรภัย อัคคีภัย อุทกภัย เป็นต้น เหล่านี้แลชื่อว่า ทุกขายะ เวทนายะ เป็นทุกขเวทนาอีกอย่างหนึ่งคือ ทุกข์ของสัตว์ในนรก ทุกข์ของเปรต อสุรกาย ทุกข์ของสัตว์ดิรัจฉานกำเนิด ทุกข์ของสัตว์ที่จักเวียนว่ายตายเกิดต่อไป ดังนี้แลชื่อว่า ทุกขเวทนา

ท่านสกวาทิอาจารย์จึงถามขึ้นว่า บุคคลที่ได้เสวยทุกขเวทนาอย่างที่แสดงมานี้ คือใคร ผู้ใดเป็นตัวอย่างขอรับ โปรดได้อรรถาธิบายให้แจ่มแจ้งขอรับ?

ท่านปรวาทยาจารย์จึงนำบุคคลยกขึ้นมาแสดงให้เห็นเป็นนิสสัยทัศนอุทาหรณ์ว่า ยังมีสตรีผู้หนึ่งชื่อว่า นางสุปปวาสา เป็นมารดาของพระสิวลีที่ทรงพระครรภ์อยู่ถึง ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน ครั้นภายหลัง นางสุปปวาสาผู้เป็นมารดานั้นจึงได้ชี้แจงแสดงเหตุให้ปรากฏว่า ตนประกอบไปด้วยความทุกข์เหลือที่จะอดทนพื้นที่จักพรรณนา เป็นต้นว่า ครรภ์นั้นได้ใหญ่เกินประมาณ จะนั่งก็เป็นทุกข์ จะนอนก็เป็นทุกข์ จะยืนก็เป็นทุกข์ จะเดินก็เป็นทุกข์ ดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงได้ชื่อว่า ทุกขเวทนา ทุกข์นั้นแปลว่าลำบาก ลำบากนั้นแปลว่าความช้ำ ก็มาจากความช้ำที่ตัวเองกระทำไว้ไม่ดี เพราะเหตุนี้เององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงได้ทรงตรัสเทศนาว่า สัพพะปาปัสสะ อะกะระณัง ดังนี้ ก็เพื่อพระพุทธรประสงค์ไม่ให้สัตว์กระทำความผิด เพราะทรงพระกรุณาแก่สัตว์ จักไม่ให้ได้เสวยทุกขเวทนา ด้วยทรงหวังพระเหตุทั่วยว้าจักให้สัตว์ได้เสวยแต่ความสุข เวทนายิ่งๆ ขึ้นไปฉะนั้น

๖. อะทุกขมะสุขายะ เวทะนายะ สัมปะยุตตา ธัมมา

เบื้องหน้าแต่นี้ จักได้แสดงในบทที่ ๖ ว่า อะทุกขมะสุขายะ เวทะนายะ สัมปะยุตตา ธัมมา นี้ต่อไป ข้อนี้แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันสัมปะยุตแล้วด้วยเวทนาที่ไม่มีสุขไม่มีทุกข์ โดยความอธิบายว่า ทุกข์ก็อาศัยแก่เบญจขันธ์ทั้ง ๕ เมื่อได้เจริญวิปัสสนาภาวนา วิจารณญาณ เห็นเบญจขันธ์ทั้ง ๕ เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน หรือเห็นว่าเป็นอย่างอื่น มิใช่เราและตัวตนของเราแล้ว อุปาทานก็ไม่เข้าไปใกล้ไปยึดถือ ปล่อยวางเฉย เพราะฉะนั้นจึงว่าสุขทุกข์ไม่มีดังนี้ ส่วนอารมณ์นั้นเล่าก็มีอุเบกขา อุเบกขานั้นแปลว่า เข้าไปเห็นเบญจขันธ์ทั้ง ๕ ว่า เบญจขันธ์ทั้ง ๕ ที่เกิดขึ้นแล้วยอมดับสูญไปสิ้นไป ส่วนความรู้ความเห็นนั้นก็ไม่มีเจือปนอยู่ด้วยเบญจขันธ์ทั้ง ๕ เพราะเหตุนี้จึงว่าไม่มีทุกข์ไม่มีสุข ฉะนี้ ฯ

ท่านพระสกวาที่อาจารย์จึงถามสืบต่อไปอีกว่า อารมณ์ที่ไม่มีทุกข์ไม่มีสุขนั้น เป็นอย่างไร เป็นโลกีย์หรือเป็นโลกุตระ หรือเป็นประการใด?

ท่านพระปรวาทที่อาจารย์จึงได้เฉลยวินิจฉัยว่า ความที่ว่าไม่มีทุกข์ไม่มีสุขนั้น ที่เป็นโลกีย์ก็มี ที่เป็นโลกุตระก็มี เปรียบเหมือนหนึ่งอารมณ์ที่ร้อนแล้ว แลมีความปรารถนาจักให้พ้นร้อนไปหาเย็น แต่ยังไม่พ้นจะถึงความเย็นจะนั้น

แล้วท่านปรวาทที่อาจารย์จึงย้อนถามท่านสกวาที่อาจารย์กลับคืนมาอีกว่า ท่านสกวาที่อาจารย์จักมีความเห็นเป็นอย่างไร เมื่อได้ออกจากความร้อนแต่ยังไม่พ้นถึงความเย็น?

ท่านสกวาที่ ฯ ตอบว่า อารมณ์นั้นร้อน

ท่านปรวาทที่อาจารย์จึงถามอีกว่า อารมณ์นั้นจักร้อนอย่างไร เมื่อได้หนีพ้นร้อนมาแล้ว?

พระสกวาที่ ฯ จึงตอบว่า ถ้าพ้นอารมณ์ร้อนมาแล้ว อารมณ์นั้นก็เย็น

พระปรวาทิฯ จึงว่า จะเย็นได้อย่างไรเพราะยังไม่ถึงความเย็น?

พระสกวาทิฯ จึงว่า ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว อารมณ์นั้นก็ไม่เย็นไม่รู้ร้อน

พระปรวาทิฯ จึงอนุโลมคล้ายตามว่า นั่นแลธรรมชาติที่สัมปยุตแล้วด้วยเวทนาที่ไม่ทุกข์ไม่สุข

ท่านสกวาทิฯ อาจารย์ยังมีความวิมตติกังขา คือ มีความสงสัย จึงไต่ถามอีกว่า ธรรมที่เป็นโลกีย์นั้นคือใคร ผู้ใดจักเป็นกระทำได้แล้ว ขอพระผู้เป็นเจ้าของโลกีย์มาแสดงในที่นี้ เพื่อให้เห็นเป็นแบบอย่างสักเรื่องหนึ่งพอเป็นเครื่องเตือนสติให้สิ้นความสงสัย?

ท่านปรวาทิฯ จึงนำบุคคลมาแสดงเพื่อให้เป็นนิตศนุทาหรณ์ว่า *เอโก เถโร* ยังมีพระมหาเถระองค์หนึ่งไปเจริญสมณธรรมอยู่ในอรัญญราวป่า ท่านได้นั่งเจริญวิปัสสนาพิจารณาซึ่งสังขารธรรม คือ *อนิจจัง ความไม่เที่ยง ทุกขัง ความทนทุกข์ยาก อนัตตา ความมิใช่ตัวเราและของเรา หรือตัวตนของเรา จนอารมณ์นั้นไม่มีทุกข์ไม่มีสุขแต่เฉยๆ* อยู่ตลอดกาล ขณะนั้นยังมีเสือโคร่งใหญ่ตัวหนึ่งเข้ามาคาบเอาพระมหาเถระองค์นั้นไปบริโภคเป็นภักษาหาร เมื่อเดิมที่นั้นก็บริโภคตั้งแต่ทำขึ้นไปจนถึงโคนเข่า พระผู้เป็นเจ้าของโลกีย์ไม่ทุกข์ไม่สุข จิตของพระผู้เป็นเจ้านั้นก็ยังเป็นโลกีย์อยู่ คือท่านยังเป็นปุถุชนอยู่ ยังไม่ได้สำเร็จอะไร เมื่อเสือโคร่งนั้นบริโภคถึงสะเอวและท้องน้อย ท่านก็ยังไม่สำเร็จมรรคผลธรรมวิเศษอันใด อารมณ์ของท่านนั้นยังเฉยๆ อยู่ ไม่เดือดร้อนหวั่นไหว ครั้นบริโภคถึงดวงหทัยของท่านแล้ว ท่านก็ได้สำเร็จจรหันต์ พันกิเลสเป็นสมุทเฉทปหาน ดับขันธเข้าสู่ปรีนิพพานในปากเสือโคร่งใหญ่ นั้น จะนี้

อนึ่ง นักปราชญ์ผู้มีวิจรรณญาณฟังสันนิษฐานเข้าใจตามนัยพระพุทธานุชาสิตอันวิจิตรพิสดาร อาตมารับประทานวิสัยนามาในติกมาติกาบทที่ ๖ แต่พอสังขิตนัยโดยย่อพอสมควรแก่กาลเวลาเพียงเท่านี้

๗. วิปากา ธรรม

ณ บัดนี้จักได้แก้ไขในติกมาติกาที่ ๗ ตามลำดับสืบไป โดยนัยพระบาลีว่า *วิปากา ธรรม* แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นสุขและทุกข์ต่างๆ กัน คือ กรรมวิปากที่เป็นส่วนบุญนั้นเรียกว่า กุศลวิปาก ๑ กรรมวิปากที่เป็นส่วนบาปนั้นเรียกว่า อกุศลวิปาก ๑ ชั้นธวิปาก ๑ และปัญญาวิปาก ๑

กรรมวิปาก นั้นเป็นผลจาก ๒ ประการ คือ อกุศลวิปาก ได้แก่ ผลทุจริต ๓ คือ กายทุจริต ๑ วจีทุจริต ๑ มโนทุจริต ๑ ทุจริตทั้ง ๓ เหล่านี้ เป็นฝ่ายอกุศลวิปาก กุศลวิปาก ได้แก่ ผลสุจริต ๓ คือ กายสุจริต ๑ วจีสุจริต ๑ มโนสุจริต ๑ สุจริตทั้ง ๓ เหล่านี้ เป็นฝ่ายกุศลวิปาก เมื่อเสวยแล้วก็มีผลต่างๆ กัน

ทุจริตทั้ง ๓ นั้น ได้แก่ สัตว์ที่เสวยทุกข์ยากลำบากต่างๆ หลายอย่างหลายประการ เป็นต้นว่า ให้โรคพยาธิเบียดเบียนมาก และให้เป็นคนยากจนเข็ญใจไร้ทรัพย์ อับปัญญา และยังสัตว์ให้ตกไปในอบายภูมิทั้ง ๔ ฉะนั้น ชื่อว่า อกุศลวิปากทั้ง ๔

ผลกรรมที่ ๒ คือ สุจริตทั้ง ๓ นั้นได้แก่ สัตว์ที่เสวยความสุขสนุกสบายต่างๆ หลายอย่างหลายประการ เป็นต้นว่า ให้ปราศจากโรคพยาธิและให้มั่งมีทรัพย์สมบัติ สมบูรณ์บริบูรณ์มาก และยังสัตว์ให้เสวยสมบัติในภกามาพจรสวรรค์เป็นต้น ฉะนั้น ชื่อว่า กุศลวิปาก

ชั้นธวิปาก นั้น คือยังร่างกายของสัตว์ให้ได้โทษ ลดน้อยถอยกำลังลงไป และให้พินาศ ผมหงอก เนื้อหนังเหี่ยวแห้ง หูตึง ตามืดมัวไป ทั้งสรีระร่างกายนั้นใช้รักก็คดค่อม น้อมโค้งไปเบื้องหน้า ให้ทรมาณทรมานด้วยโรคพยาธิต่างๆ ฉะนั้น จึงชื่อว่า ชั้นธวิปาก

ปัญญาวิปากนั้น ยังสัตว์ให้รู้จักบาปรู้จักบุญ รู้จักคุณและโทษ ประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ทั้งปวงตามความเป็นจริงได้ และให้มีปัญญาสามารถรู้จักสัพพัญญูยธรรมที่เป็นโลกีย์และเป็นโลกุตระได้ ฉะนั้น จึงชื่อว่า ปัญญาวิปาก

ท่านพระสกวาทิฯ ได้เสวนาการฟังธรรมบรรยายแล้วก็ขอบใจชื่นชมยินดียิ่งนัก จึงขอให้ท่านปรวาทิฯ ยกบุคคลตัวอย่างเพื่อเป็นนิทศนัยอีก ๔ คนว่า อกุศลวิบากนั้น จักได้แก่บุคคลผู้ใด กุศลวิบากจักได้แก่บุคคลผู้ใด ชันธวิบากนั้นจักได้แก่บุคคลผู้ใด และปัญญาวิบากนั้นจักได้แก่บุคคลผู้ใดขอรับ?

ท่านพระปรวาทิฯ จึงได้เฉลยตอบต่อไปว่า อกุศลวิบากนั้นได้แก่อุบาสกที่ถูก ตัดคือนั่นเอง กุศลวิบากนั้นได้แก่ท้าวมหาชมพูตินั่นเอง ชันธวิบากนั้นได้แก่ พระปฐิตัตตติสสเถระนั่นเอง ปัญญาวิบากนั้นได้แก่พระจุฬินถกนั่นเองฯ แก่ไขใน ติกมาติกาบทที่ ๗ โดยสังเขป ก็ยุติไว้แต่เพียงนี้ฯ

๘. วิปากะธัมมะ ธัมมา

ลำดับนี้จักได้แสดงในติกมาติกานีบทที่ ๘ ว่าด้วย วิปากะธัมมะ ธัมมา สืบต่อไป โดยเนื้อความว่า ธรรมทั้งหลายอันเกิดแห่งวิบาก ได้แก่ เหตุและปัจจัย เปรียบเหมือน หนึ่งผลมะพร้าวห้าว (แห้ง) ที่ควรจะงอกออกมาจากผลมะพร้าวได้ และมีบุคคลนำเอา ไปปลูกไว้ในแผ่นดิน ต้นมะพร้าวนั้นก็งอกงามเจริญใหญ่โตขึ้นมาจนถึงแก่ตกจั่นแล้ว ก็กลายเป็นมะพร้าวอ่อนและมะพร้าวห้าว ต้นมะพร้าวที่งอกงามเจริญขึ้นนั้นได้แก่เหตุ บุคคลที่นำไปปลูกลงไว้ นั้นได้แก่ปัจจัย ผลมะพร้าวอ่อนและผลมะพร้าวห้าวที่ควร จะบริโภคนั้นได้แก่วิบาก

อีกนัยหนึ่งว่า อกุศลกรรมนั้นเปรียบเหมือนหนึ่งต้นไม้ที่มีพิษสง เมื่อมีผลสุกแล้ว ก็ให้โทษแก่บุคคลผู้บริโภคจะนั้น กุศลวิบากนั้นเปรียบดุจหนึ่งต้นไม้ที่ไม่มีพิษสง เมื่อมีผลอันสุกแล้ว ก็ย่อมนำประโยชน์ให้สำเร็จแก่สัตว์ทั้งหลายทั่วไป โดยเหตุนี้จึงว่า บาปเป็นเหตุ ทุกข์เป็นผล บุญเป็นเหตุ สุขเป็นผล ดังนี้

เพราะเหตุนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงได้ตรัสเทศนาไว้ว่า วิปากะ ธัมมะ ธัมมา จะนี้ โดยเนื้อความว่า ธรรมทั้งหลายที่เป็นเครื่องอุดหนุนของความ สุขพิเศษ เปรียบเหมือนดุจหนึ่งว่า เครื่องปมผลไม้ทั้งปวง มีผลมะม่วงและกล้วย

เป็นต้น อีกประการหนึ่ง ตัววิชานี้แลเป็นตัววิบากกรรม เพราะสังขาร วิญญาณนามรูป จะบังเกิดได้ ก็ต้องอาศัยอวิชชาเป็นเดิมเหตุ ถ้ามีฉะนั้นก็ต้องอาศัยแก่มูล ๖ คือ กุศลมูล ๓ และ อกุศลมูล ๓ มูลทั้ง ๖ นี้เป็นเหตุให้บังเกิดบุญเกิดบาป เพราะฉะนั้น จึงได้ชื่อว่า *วิปากะธัมมะ ธัมมา* ฉะนี้

๙. เนวะวิปากะนะวิปากะธัมมะ ธัมมา

ในลำดับนี้จักได้แสดงในบทที่ ๙ ว่า *เนวะวิปากะนะวิปากะธัมมะ ธัมมา* นี้สืบต่อไป โดยเนื้อความว่า ธรรมทั้งหลายมิใช่เหตุมิใช่วิปาก แปลว่า ธรรมไม่มีวิปาก ไม่มีเหตุปัจจัย ดังนี้ โดยความอธิบายว่า ธรรมที่ไม่มีทั้งเหตุทั้งผล เปรียบเหมือนบุคคลที่นอนหลับฝันไปว่าได้บริโภคอาหารอิมที่น่าสำราญใจ ครั้นตื่นขึ้นแล้ว อาหารและความอิมในฝันนั้นก็หายไปหมด อาหารนั้นได้แก่เหตุ ความอิมในอาหารนั้นก็ได้แก่ผล บุคคลที่นอนหลับฝันไปนั้นก็ได้แก่ธรรม คือ *เนวะวิปากะนะวิปากะธัมมะ ธัมมา* ฉะนี้ เมื่อทราบใด ธรรมนั้นแสดงให้ตรงกับธรรมชื่อว่า *เนวะวิปากะนะวิปากะธัมมะ ธัมมา* ฉะนี้ก็คือ พระนิพพานแล้ว เมื่อยังไม่ถึงพระนิพพานทราบใด ธรรมดวงนั้นก็ต้องอาศัยบุญและบาปที่สัตว์กระทำอยู่ ครั้นถึงพระนิพพานแล้ว บุญและบาปก็สูญไปหมด ดังมีพระบาลีว่า *เอสะ ธัมโม สะนันทะโน* ธรรมดวงเดี๋ยวนี้แลเป็นธรรมของเก่า เป็นธรรมเครื่องยินดีของสัตบุรุษทั้งหลาย มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน หรือแปลอีกนัยหนึ่งว่าเป็นธรรมของพระอริยเจ้าทั้งหลายที่ข้ามพ้นไปแล้วจากกิเลสฉะนี้

พระสกวาทีฯ จึงถามขึ้นว่า ธรรมดวงเดี๋ยวนี้เป็นธรรมของพระอริยเจ้าทั้งหลาย มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ข้าพเจ้ามีความสนใจมานานแล้ว ข้าพเจ้าอยากจะเข้าใจโดยง่าย ๆ เพราะฉะนั้นขอความกรุณาให้ท่านปรวาทีฯ จงแสดงอุปมาอุปไมยเพื่อให้เกิดสันนิษฐาน ณ กาลบัดนี้ด้วยเถิดขอรับ?

พระปรวาทีฯ จึงแสดงอุปมาว่า ธรรมดวงนี้เปรียบเสมือนหนึ่งบุคคลที่ย่อมผ้าด้วยสีต่างๆ มีสีเหลือง ดำ แดง เป็นต้น บุคคลที่ย่อมผ้านั้นก็ได้แก่สังขารนั่นเอง สีต่างๆ นั้นก็ได้แก่วิบากกรรม คือ ผลแห่งบุญและบาปนั่นเอง ผ้านั้นก็ได้แก่ธรรม

ชื่อว่า *เนวะวิปากะนะวิปากะธัมมะ ธัมมา* นี้เอง เมื่อบุคคลย่อมผ้าและสีต่างๆ หายสูญไปจากผ้าแล้ว ผ้านั้นก็ยังมีสีขาวบริสุทธิ์อย่างเดิม ปราชญ์ผู้มีวิจารณ์ญาณพึงสันนิษฐานเข้าใจตามนัยพระพุทธรักษาตอันวิจิตรพิสดาร ได้แสดงมาในติกมาติกาบทที่ ๙ แต่โดยสังเขปเกินไปเพียงเท่านี้

๑๐. อุปาทินนุปาทานิยา ธัมมา

ในลำดับนี้จักได้แสดงในติกมาติกาบทที่ ๑๐ สืบต่อไป ตามนัยพระบาลีว่า *อุปาทินนุปาทานิยา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ทรงไว้ซึ่งธรรมชาติอันเป็นเครื่องกำหนดในอุปาทาน คือความเข้าไปถือเอาซึ่งรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ว่าเป็นของถาวรมั่นคง หลงว่าเป็นของดั่งงาม ถือว่าเป็นของตนจริงๆ เพราะฉะนั้นจึงได้ถือว่าอุปาทานจักบังเกิดขึ้นได้ก็อาศัยความไม่รู้จักว่าเป็นโทษ เห็นไปว่าเป็นคุณเป็นประโยชน์แก่ตน เพราะฉะนั้นจึงได้หลงรักใคร่พอใจชอบใจแต่อันที่จริงนั้น รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เหล่านี้ ย่อมให้โทษมาหลายอย่างหลายประการ โทษของรูปนั้นเป็นต้นว่า หนาวก็เป็นทุกข์ ร้อนก็เป็นทุกข์ อยากข้าวอยากน้ำก็เป็นทุกข์

ถ้าจะอุปมาให้เห็นชัดแล้ว บุคคลที่ถือรูปว่าเป็นของของตนนั้น ย่อมหลงกระทำแต่บาปกรรม เพื่อนำมาบำรุงซึ่งรูปของตน และรูปของท่านผู้อื่น ครั้นตายไปแล้วก็ได้เสวยแต่ทุกข์เวทนาในอบายภูมิทั้ง ๔ มีนรกเป็นต้น ก็เพราะเหตุที่เขาถือว่ารูปเป็นของของตนนี้เอง อุปมาเหมือนเวทนาบุคคลที่งัดตายจะนั้น อีกประการหนึ่ง บุคคลที่ถือว่า เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นของของตนนั้น เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็มีใช้ของของตน เพราะเป็น *วิปริณามะธรรม* รู้ยกย้ายกลับกลายไปต่างๆ ก็ยังขึ้นยึดถือไว้ว่าเป็นของของตน เพราะฉะนั้น บุคคลที่ถือไว้ว่าเป็นของของตนนั้น ก็อยากให้มีแต่ความสุขสบาย ส่วนเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นั้นกลับกลายจำไป แต่บุคคลก็ยังขึ้นยึดถือเอาไว้ว่าเป็นของของตน เพราะฉะนั้นจึงได้ประสบแต่ความทุกข์ยากลำบากใจหลายอย่างหลายประการ เพราะอุปาทานเข้าไปยึดถือไว้ไม่วางจะนี้

๑๑. อະนุปาทินนุปาทานิยา ธัมมา

จักได้แสดงในบทที่ ๑๑ สืบต่อไปว่า *อะนุปาทินนุปาทานิยา ธัมมา* นั้นแปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นเครื่องกำหนดถือเอาซึ่งอารมณ์ที่ไม่พึงถือเอา ดังนี้ โดยความอธิบายว่า โลกธรรมทั้ง ๘ คือ ลภ ยศ ความสรรเสริญ สุข ทั้ง ๔ เหล่านี้เป็น อិฏฐารมณ์ ความเสื่อมลาภ เสื่อมยศ ความนิินทา และความทุกข์ ทั้ง ๔ เหล่านี้เป็น อนิฏฐารมณ์ อารมณ์ทั้ง ๘ เหล่านี้เรียกว่าโลกธรรม เพราะโลกธรรมทั้ง ๘ นี้ กระทำใจให้ชุ่มมัววุ่นวายไป ไม่ใช่เครื่องระงับและกระทำใจให้เด็ดร้อนไปต่างๆ เพราะฉะนั้น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงได้ทรงตรัสไว้ว่า *อะนุปาทินนุปาทานิยา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันไม่ควรเข้าไปถือเอาเป็นอารมณ์ ดังนี้ เพราะเหตุว่าโลกธรรมทั้ง ๘ เหล่านี้ เป็นเครื่องกวนใจของหมู่สัตว์โลกทั้งปวง โดยความอธิบายว่า โลกธรรมทั้ง ๘ เหล่านี้ เปรียบเหมือนกงจักรสำหรับดักสัตว์ให้หมุนเวียนไปให้ได้เสียทุกขเวทนาต่างๆ ดังเปรตที่ต้องกงจักรตัดศีรษะ แต่สัตว์ทั้งหลายเห็นว่า โลกธรรมทั้ง ๘ เหล่านี้เป็นความสุข ก็เช่นเดียวกันกับโลกธรรมทั้ง ๘ ที่กระทำสัตว์ให้วุ่นวายเดือดร้อนไป เสียแต่ความทุกข์เวทนา ดังนี้

๑๒. อະนุปาทินนานุปาทานิยา ธัมมา

ในบทที่ ๑๒ ว่า *อะนุปาทินนานุปาทานิยา ธัมมา* นั้นแปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นเครื่องกำหนดถึงธรรมที่ควรพึงถือเอาและธรรมที่ไม่ควรพึงถือเอา ดังนี้ โดยความอธิบายว่า ธรรมที่ควรจะพึงถือเอานั้นก็คือ พระอริยมรรคทั้ง ๘ ประการ มีสัมมาทิฏฐิเป็นต้นนี้เอง ส่วนธรรมที่ไม่ควรพึงถือเอานั้นคือโลกธรรมทั้ง ๘ นั้นเอง โดยเนื้อความในพระบาลีว่า ไม่ถือซึ่งโลกธรรมทั้ง ๘ และถือเอาพระอริยมรรค ๘ ประการ เพราะฉะนั้นจึงได้ชื่อว่า *อะนุปาทินนานุปาทานิยา ธัมมา* ฉะนี้ แก้ไขมาในติกมาติกาบทที่ ๑๒ ก็ยุติแต่เพียงนี้

๑๓. สังกิลิฏฐะสังกิลิสสิกา ัมมา

จักได้แสดงในติกมาติกาที่ ๑๓ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า สังกิลิฏฐะสังกิลิสสิกา ัมมา เป็นต้น แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตดังนี้ โดยความอธิบายว่า บุคคลบางจำพวกได้วิตกไปคิดไปถึงบุคคลที่ได้ฆ่าตน ที่ได้ลักของของตนไป ที่ได้กระทำล่วงเกินลูกเมียของตน ที่ได้หลอกลวงตน ดังนี้ เหตุ ๔ ประการนี้ ย่อมเป็นเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตทั้งสิ้น เปรียบเหมือนหนึ่งตึกเตนที่ยืนดีในไฟ ถูกร้อนเข้า จึงได้รู้ว่าเป็นทุกข์ เพราะฉะนั้นจึงได้สมกับพระบาลีว่า สังกิลิฏฐะสังกิลิสสิกา ัมมา ฉะนี้ แต่เดิมที่นั่นจิตก็เศร้าหมองอยู่แล้ว ยังไปคิดเอาอารมณ์เศร้าหมองมาประสมกัน ด้วยจิตที่เศร้าหมองนั้นอีก จิตก็ยิ่งเศร้าหมองทวีขึ้นไป ฉะนี้ แสดงติกมาติกาในบทที่ ๑๓ มาพอสมควรแล้ว จึงขอยุติไว้แต่เพียงนี้

๑๔. อะสังกิลิฏฐะสังกิลิสสิกา ัมมา

จักได้แสดงติกมาติกาในบทที่ ๑๔ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า อะสังกิลิฏฐะ-สังกิลิสสิกา ัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายที่ประกอบไปด้วยจิตอันเศร้าหมองแล้ว และไปคิดเอาแต่อารมณ์ที่ไม่เศร้าหมอง ดังนี้ โดยความอธิบายว่า บุคคลบางจำพวกที่มีจิตอันเศร้าหมองแล้ว แต่ได้คิดถึงคุณพระรัตนตรัยว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ทั้ง ๓ รัตนะนี้ ถ้าใครได้นับถือแล้ว อิจฉิตัง ปัตถิตัง ผู้นั้นจะปรารถนาสิ่งใด ก็สามารถให้สำเร็จได้ทุกประการ โดยความอุปมาว่า บุคคลที่ว่ายน้ำไป ย่อมคิดถึงแต่ศีล ทาน การกุศลของตนให้เป็นอารมณ์ เปรียบเหมือนอุปพุทธเป็นนิตินุทธานุหาทรณ์ว่า อุปพุทธนั้นเดิมก็เป็นคนยากจนเข็ญใจ ทั้งประกอบไปด้วยโรคพยาธินั้นก็มาก ทั้งทุกข์ยากลำบากเหลือที่จะประมาณ แต่เขาได้ยึดคุณพระรัตนตรัย คือ พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ เป็นอารมณ์อยู่เป็นนิจ ครั้นภายหลังได้บริโภคนิคมสมบัติ สรรพโรคาพยาธิก็หายไปหมด เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า อะสังกิลิฏฐะสังกิลิสสิกา ัมมา ฉะนี้

๑๕. อะสังกิสิฏฐาสังกิเลสิกา ัมมา

จักได้แสดงติกมาติกาในบทที่ ๑๕ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *อะสังกิสิฏฐา-สังกิเลสิกา ัมมา* ดังนี้ แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันทรงไว้ซึ่งจิตที่ไม่เศร้าหมอง ความคิดนึกก็คิดนึกในธรรมที่ไม่เศร้าหมอง ดังนี้ โดยความอธิบายว่า จิตที่เป็นกิริยาประกอบไปด้วยธรรม อันเป็นเครื่องถอนออกเสียซึ่งธรรมทั้งหลายอันเป็นเครื่องเศร้าหมองอยู่ในสันดาน เปรียบเหมือนหนึ่งทารกไม่มีความยินดีในกามคุณ แต่ไปบรรพชา บรรพชาก็เป็นเครื่องกำจัดเสียจากกามคุณ เพราะฉะนั้นจึงสมกับบาลีว่า *อะสังกิสิฏฐาสังกิเลสิกา ัมมา* ซึ่งแปลว่า ธรรมก็ไม่เศร้าหมอง จิตก็ไม่เศร้าหมอง ความคิดนึกในธรรมารมณฺ์ก็ไม่เศร้าหมองฉะนี้ แก่ไขมาในบทติกมาติกาบทที่ ๑๕ ก็ยุติแต่เพียงนี้

๑๖. สะวัตักกะสะวิจารา ัมมา

ในลำดับนี้จักได้แสดงติกมาติกาในบทที่ ๑๖ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *สะวัตักกะสะวิจารา ัมมา* เป็นต้น แปลว่า ธรรมทั้งหลายเป็นไปกับวิตกและวิจารณ์ วิตกและวิจารณ์ทั้ง ๒ นี้ โดยความอธิบายว่า บุคคลที่มีวิจารณ์ตรีกตรองไปต่างๆ นั้น เปรียบเหมือนหนึ่งพระโสดาบันทนวิจาร์ณเภาว่า ลักกายทิฎฐิ วิจิกิจฉา สีสัพพตปรามาสขาดไปแล้ว ไม่มีอยู่ในสันดานของเราแล้ว จะคิดผิดเป็นประการใดหนอ จึงจะสละกามฉันทะ พยาบาทได้ ฉะนี้ ความตรีกตรองไปเช่นนี้เรียกชื่อว่า วิจาร์ณ แล้วท่านจึงวิตกไปว่า กามฉันทะ พยาบาท ก็ยังมีอยู่ในสันดานของเรา เราจะคิดเป็นประการใดหนอ เราจึงสละกามฉันทะ พยาบาท ออกไปได้ ฉะนี้

พระสกวาทีฯ จึงขออุปมาอุปไมยต่อไปอีกว่า ข้าแต่ท่านปรวาทีฯ ความข้อนี้ ข้าพเจ้ายังมีความสงสัยอยู่ เพราะฉะนั้น ขอพระผู้เป็นเจ้าจงแสดงอุปมาอุปไมยอีกต่อไป

พระปรมาทมิฬ จึงได้แสดงอุปมาอุปไมยว่า เปรียบเหมือนหนึ่งพ่อค้าลงทุนหากำไร การค้าขายนั้นมียกกำไรมากอยู่แล้ว แต่ว่าวิตกไปกลัวบุคคลผู้อื่นจะมาแย่งชิงซึ่งค้าขาย ฉะนั้น ถ้ามีฉะนั้นเปรียบเหมือนท่านทายก อุบาสก อุบาสิกา ที่ได้โอกาสถวายทาน แก่พระภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประธาน และพิจารณาทดลองของบริโภคเครื่อง ไทยทานของตน ก็เห็นว่าดีแล้ว และคิดไปว่าพระท่านจะชอบหมดทุกองค์หรือ หรือว่า จะไม่ชอบบ้างเป็นประการใด คอยตรวจตราแลดู เพิ่มเติมเปรี้ยวหวานมันเค็ม เป็นต้นอยู่อย่างนี้ ฉะนั้นแลเรียกว่า วิตกวิจารณ์ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *สะวัตักกะสะวิจารณ์ อัมมา ฉะนี*

๑๗. อะวัตักกะวิจารณ์มัตตา อัมมา

ในบทที่ ๑๗ ว่า *อะวัตักกะวิจารณ์มัตตา อัมมา* นั้นแปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็น เครื่องทรงไว้ซึ่งจิต มาตรว่ามีแต่วิจารณ์ วิตกไม่มี ดังนี้ โดยความอธิบายว่า บุคคลที่ กระทำกุศลสุจริต จิตไม่ออกแวกหวั่นไหวแลคิดไปว่าเป็นบุญเป็นกุศลแล้ว ก็ก้มหน้า กระทำไป มิได้เคลือบแคลงกินแหนงเมื่อภายหลัง ดังบุคคลผู้ชำนาญในการดูเงิน ที่ดีก็ว่าดี ที่แดงก็ว่าแดง เพราะเชื่อมือเชื่อตาของตนฉะนั้น

พระสกวาทิม จึงถามขึ้นว่า บุคคลมีแต่วิจารณ์ไม่มีวิตกดังนี้ ข้าพเจ้ามีความ สงสัยว่า เมื่อบุคคลไม่มีวิตก แล้วจะเอาวิจารณ์มาแต่ไหนเล่า ขอพระผู้เป็นเจ้าจงแสดง อุปมาอุปไมยเพื่อให้เกิดความเข้าใจอีกต่อไป

พระปรมาทมิฬ จึงได้แสดงอุปมาอุปไมยว่า บุคคลที่มีแต่วิจารณ์ วิตกไม่มีนั้น เปรียบเหมือนหนึ่งหัวปลีแห่งกล้วย เมื่อเดิมทีนั้นเป็นหัวปลีอยู่ กล้วยหามีไม่ เมื่อ ปลีนั้นกลายเป็นกล้วยแล้ว เจ้าของกล้วยก็ตัดเอาปลีไปเสีย กล้วยก็แก่ไปทุกวัน เขาก็ เรียกว่ากล้วย เขาหาได้เรียกว่าหัวปลีไม่ ดังโลกโหวดที่พูดกันอยู่ บุคคลผู้นั้นกระทำ สิ่งใดๆ ไม่ได้ตรึกรตรอง กระทำตามความชอบใจของตนดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับ พระบาลีว่า *อะวัตักกะวิจารณ์มัตตา อัมมา ฉะนี*

๑๘. อະวัตักกาวิจारा ัมมา

ในบทที่ ๑๘ ว่า *อะวัตักกาวิจारा ัมมา* นั้นแปลว่า *ธรรมทั้งหลายที่ทรงไว้ซึ่งจิตอันไม่วิตกวิจารณ์* ดังนี้ โดยความอธิบายว่า บุคคลจำพวกหนึ่งจะกระทำสิ่งไรก็ไม่ตรึกตรอง ไม่พิจารณา เมื่อเขาว่าดีก็ดีตาม มีแต่ความเชื่ออย่างเดียว

พระสกวาทิฯ จึงถามขึ้นว่า บุคคลที่ไม่วิตกวิจารณ์ มีแต่ความเชื่ออย่างเดียวนั้นคือใคร ผู้ใดเล่าเป็นตัวอย่าง?

พระปรวาทิฯ จึงนำบุคคลมาแสดงเพื่อเป็นนิตินุทาหารณ์ว่า เมื่อพระอนันทะนุไปกระทำกายคตาสติกรรมฐาน พิจารณาซึ่งอาการ ๓๒ เป็นอนุโลมปฏิโลม ครั้งนั้นก็ยังไม่สำเร็จอัสวัชชโยได้ เพราะวิตกไปถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเชื่อคำพยากรณ์ภาสิตที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า *อาตมาจะได้สำเร็จอัสวัชชโยในวันนี้ก็เหตุไฉนยังไม่สำเร็จเล่า* อย่างกระนั้นเลยชะรอยความเพียรจะกล้าไป จำอาตมาจะพักผ่อนเอนกายเสียสักหน่อยเถิด พอคิดจะจำวัด เอนกายลง ก็หมดความวิจารณ์ถึงอาการ ๓๒ และหมดความวิตกถึงพระพุทธองค์ ก็ได้บรรลุอัสวัชชโย ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ปฏิสัมภิทาญาณ ด้วยมาตัดวิตกวิจารณ์ออกไปเสียได้ฉะนั้น เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *อะวัตักกาวิจारा ัมมา* ซึ่งแปลว่า *ธรรมอันหมดวิตกวิจารณ์* ฉะนั้น นักปราชญ์ผู้มีวิจารณญาณพึงสันนิษฐานเข้าใจตามนัยพระพุทธภาสิตอันวิจิตรพิสดาร อาตมาแสดงติกมาติกาบทที่ ๑๘ แต่โดยสังเขปกถาพอเป็นธรรมสวนานิสงส์แต่เพียงนี้ฯ

๑๙. ปีติสะหะคะตา ัมมา

ณ บัดนี้ จะได้แสดงในติกมาติกาบทที่ ๑๙ เป็นปุญญาอนุสนธิสืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *ปีติสะหะคะตา ัมมา* เป็นต้น แปลว่า *ธรรมทั้งหลายอันรวมมาด้วยปีติ* ปีตินั้นมีลักษณะ ๕ ประการ คือ *ขนิกาปีติ ๑ อุทกาปีติ ๑ โอภักติกาปีติ ๑ อุพงคาปีติ ๑ ผรณปีติ ๑* ขนิกาปีตินั้นบังเกิดเป็นขณะ เมื่อบังเกิดดูหนึ่งว่าสายฟ้าแลบ

อุทกาปีตินั้นบังเกิดน้อย เมื่อบังเกิดดูหนึ่งคลื่นกระทบฝั่ง โอกัณติกาปีตินั้น เมื่อบังเกิดขึ้นกระทำให้กายหวั่นไหว อุৎพงคาปีตินั้น เมื่อบังเกิดขึ้นก็กระทำให้ขนพองสยองเกล้า แล้วกระทำให้ร่างกายลอยไปบนอากาศได้ ผรณาปีตินั้น เมื่อบังเกิดขึ้นก็ทำให้ซาบซ่านไปทั่วสรรพางค์กาย เปรียบเหมือนบุคคลที่ได้บริโภคโภชนาหารอันโอชะรสต่างๆ ฉะนั้น ปีตินั้นแปลว่าอึดใจ เป็นที่ยินดีของสัตว์ที่เป็นโลกวิสัยนี้ทั่วไป

พระสกวาทิฯ จึงถามขึ้นว่า ปีตินั้นแปลว่าอึดใจ บุคคลที่ได้บริโภคโภชนาหารอันโอชะรสต่างๆ ก็อึดใจ ได้ลาภที่ชอบใจก็อึดใจ จิตที่ฟุ้งซ่านไปก็อึดใจ จิตที่ระงับก็อึดใจ เรียกว่าปีติ ปีติในที่นี้จะว่าอึดใจด้วยอะไร?

พระปรมาทิตฺตฯ จึงวิสัชนาว่า ปีติในที่นี้แปลว่าอึดใจ เพราะมิได้มีความกังวลอีกต่อไป ดังบุคคลที่หิวอาหารจัด ก็เที่ยวแสวงหาอาหารตามชอบใจของตน ครั้นได้บริโภคอาหารอึดแล้ว ก็สิ้นความกังวล ไม่ต้องแสวงหาอีกต่อไป เปรียบเหมือนหนึ่งพระวัคคสิภิกขุ มีความหวังตั้งใจจะดูพระพุทธเจ้าให้อึดใจ เมื่อไม่เห็นพระพุทธเจ้า ก็มีความโทมัสเสียใจ ครั้นได้เห็นพระพุทธเจ้าแล้ว จิตใจที่โทมัสนั้นก็หายไป ความอึดอย่างนี้แลเรียกว่าปีติ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า ปีติสะหะคะตา อัมมา ฉะนี

๒๐. สุขะสะหะคะตา อัมมา

ในบทที่ ๒๐ ว่า สุขะสะหะคะตา อัมมา นั้นแปลว่า ธรรมทั้งหลายอันร่วมมาแล้ว ด้วยความสุข ความสุขนั้นมี ๔ ประการ คือ ความสุขกาย ๑ ความสุขที่ไม่มีโรค เบียดเบียน ๑ ความสุขใจที่ไม่เศร้าหมอง ๑ ความสุขที่สมเหตุที่คิด สมกิจที่กระทำ ๑ ยังมีความสุขอีกประเภทหนึ่งมีอยู่ ๔ ประการเช่นกันคือ สุขมีอายุยืน ๑ สุขมีรูปร่าง ๑ สุขมีกำลังกาย มีกำลังทรัพย์ มีกำลังปัญญา ๑ สุขในความหมดเวรหมดกรรม ๑ เมื่อจะว่าย่อๆ ก็มีอยู่ ๒ ประการ คือ โลภียสุข ๑ โลกุตตรสุข ๑

โดยความอธิบายว่า ความที่ไม่มีโรคภัยเบียดเบียนเรียกว่าความสบาย ความสบาย เรียกว่า ความสุข ความสุขที่ประกอบไปด้วยกิเลสนั้นเรียกว่า โลภียสุข ความสุขที่ไม่มีกิเลสนั้นเรียกว่า โลกุตระสุข ความสุขทั้ง ๒ ประการนี้ เมื่อจะอ้างบุคคลก็ได้แก่ สุขสามเถร แต่เดิมทีนั้นก็เป็นคนยากจนเข็ญใจ ได้ถวายเครื่องอาหารแด่พระปัจเจก- พุทธเจ้าแล้ว แต่ก็เป็นสุข สุขมาจนกระทั่งถึงศาสนาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงพระนามว่าสมณโคดม นี่เป็นเขตโลกียสุข ตั้งแต่วันได้บรรลुอาสวักขัย เป็นพระอรหันต์ ตัดกิเลสเป็นสมุจเฉตปหานนั้น เป็นเขตโลกุตระสุข สุโข วิเวโก ความเยียบสงบจากกิเลส ก็เป็นสุขประการหนึ่ง สุโข พุทธฐานะมุปาโท ความบังเกิดของ พระพุทธเจ้าทั้งหลายในโลกนี้ก็เป็่่นสุขประการหนึ่ง สุขา สัทธัมมเทคณา การที่ได้ฟัง พระสัทธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าก็เป็่่นสุขประการหนึ่ง สุขา สังขัสสะสามัคคี การที่พร้อมเพรียงกันแห่งสงฆ์ก็เป็่่นสุขประการหนึ่ง สัมคคานัง ตโป สุโข การกระทำกิเลส ให้เร่าร้อน คือผ่อนผันบรรเทาให้เบาบางพ้นจากสันดานไปได้ก็เป็่่นสุขประการหนึ่ง ความปฏิบัติความประพฤติเป็นไปในกายวิเวก จิตตวิเวก อุปธิวิเวก วิเวกทั้ง ๓ นี้แล เรียกชื่อว่าความสุข เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีที่ว่า สุขะสะหะคะตา ัมมา ฉะนี้

๒๑. อุเบกขาสะหะคะตา ัมมา

ในบทที่ ๒๑ ว่า อุเบกขาสะหะคะตา ัมมา นั้น แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นอารมณ์ แห่งจิตที่เป็นอุเบกขา อุเบกขานั้นคือหมตปีติเลห मदสุข จึงจัดเป็นอุเบกขาไว้ที่นี้ อุเบกขานี้บังเกิดขึ้นแต่สุข สุขนั้นก็บังเกิดขึ้นแต่ปีติ ต่อเมื่อหมตปีติเลห मदสุขแล้ว อุเบกขาจึงจะบังเกิดขึ้น โดยความอธิบายว่า หมตปีติเลห मदสุขแล้วจึงจะเป็นอุเบกขา ถ้าปีติและสุขยังมีอยู่แล้ว อุเบกขาก็ไม่บังเกิดขึ้นได้ อุเบกขาในที่นี้ประสงค์ความว่า ปีติกับสุขทั้งสองบังเกิดขึ้นแล้วแลหายไป ถ้าปีติและสุขทั้งสองยังมีอยู่ตราบใด ก็ไม่จัด เป็นอุเบกขาได้ ถ้าปีติและสุขทั้งสองไม่มีแต่เดิมมา อุเบกขาก็ไม่มีเหมือนกัน เพราะ เหตุว่าไม่อาจมีอุเบกขาได้เอง เปรียบเหมือนหนึ่งแสงสว่างอันบังเกิดแต่เปลวไฟ ไฟจะบังเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยแก๊สเชื้อฟาง ฟางก็ได้แก่ปีติ เปลวไฟก็ได้แก่ความสุข แสงสว่างก็ได้แก่อุเบกขา

เพราะฉะนั้น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะจึงได้ทรงประทานเทศนาว่า ปิติ สุข อุเบกขา เป็นลำดับกันมา เหมือนอย่างสุขทั้ง ๓ ประการ คือ สุขในมนุษย์ สุขใน สวรรค์ และสุขในพระนิพพาน

สุขในมนุษย์ไม่เท่าสุขในสวรรค์ สุขในสวรรค์ไม่เท่าสุขในพระนิพพาน เช่นนี้ ดังมีในเรื่องราวทำวมหาชมพูเป็นตัวอย่างว่า เมื่อเดิมที่ทำวมหาชมพูติดนั้นได้เสวยสุข ในสิริราชสมบัติในมนุษย์ แล้วไปยินดีในสวรรค์ว่าสุขยิ่งกว่าในมนุษย์ ครั้นได้เห็น สุขในพระนิพพานอันเป็นบรมสุขยิ่งกว่าสุขทั้งสองนั้นแล้ว ก็ทิ้งสุขทั้งสองนั้นเสีย

ความสุขทั้ง ๓ นั้น คือ มนุษย์ สวรรค์ และพระนิพพานนี้ ก็มีนัยเดียวกัน กับธรรมทั้ง ๓ คือ ปิติ สุข อุเบกขา เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *อุเบกขา- สะหะคะตา ัมมา* ฉะนั้น แก้ไขมาในติกมาติกาบทที่ ๒๑ ก็ยุติลงแต่เพียงนี้

๒๒. ทัสสะเนนะ ปะหาตัพพา ัมมา

ในลำดับนี้จะได้แสดงติกมาติกาในบทที่ ๒๒ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *ทัสสะเนนะ ปะหาตัพพา ัมมา* เป็นต้น แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันบุคคลจะละกิเลสได้ เพราะเหตุที่ได้เห็น ดังนี้ โดยความอธิบายว่า จิตที่ฟุ้งซ่านไปตามอารมณ์ต่างๆ นั้น ครั้นได้เห็นเข้าแล้ว ก็บังเกิดสังเวชสลัดใจจึงละกิเลสได้ เหมือนหนึ่งบัณฑิตสามเณร เมื่อได้เห็นผมของตัวเองแล้วก็บังเกิดปัญญาพิจารณาเป็นอนุสสุระว่า ผมของเราไม่งาม ผมของผู้อื่นก็ไม่งามเหมือนกัน พระอรหันต์ก็บังเกิดขึ้นปรากฏดังนี้

พระสกวาทิฯ จึงถามขึ้นว่า บุคคลที่ละกิเลสได้เพราะได้เห็นนั้น ก็เห็นอยู่ด้วยกัน โดยมาก เหตุไฉนจึงละกิเลสไม่ได้ หรือการที่เห็นนั้นจะมีนัยต่างกันอย่างไร?

พระปรวาทิฯ จึงวิสันหาว่า การเห็นนั้นมีนัยต่างกัน ที่เห็นให้เกิดกิเลสก็มี ที่เห็นให้ละกิเลสก็มี สุดแล้วแต่เหตุที่ได้เห็น ถ้าเห็นของที่งามที่ชอบใจ ก็ทำให้บังเกิด กิเลสได้ดังนี้ เพราะเหตุนั้น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะจึงได้ทรงตรัสสั่งสอนพุทธบริษัท

ว่า อสุภานุปัสสี วิหระติ ดังนี้ ก็เพื่อพระพุทธประสงค์จะให้อยู่ด้วยความเห็นซึ่งอารมณ์อันไม่งาม เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *ทัสสะเนนะ ปะหาตัพพา ธัมมา* ฉะนี้

๒๓. ภาวะนายะ ปะหาตัพพา ธัมมา

ในบทที่ ๒๓ ว่า *ภาวะนายะ ปะหาตัพพา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันบุคคลจะพึงละกิเลสได้เพราะการที่ภาวนานั้น ภาวนาก็มีอยู่ ๓ ประการ คือ บริกรรมภาวนา ละกิเลสอย่างหยาบได้ ๑ อุปะจภาวนา ละกิเลสอย่างกลาง ๑ อัปปนาภาวนา ละกิเลสอย่างละเอียด ๑ เมื่อจะชี้บุคคลที่ท่านละกิเลสให้หมดไปแลยังธรรมวิเศษได้ด้วยอำนาจแห่งภาวนา ๓ ประการนี้ ก็มีเป็นอเนกประการ เช่น ภิกษุที่ได้เห็นพินของสตรีหรือนางรูปนันทาที่ได้เห็นนิมิตที่งามดีกว่ารูปของตน หรือพระปัจเจกโพธิ์ทั้ง ๕๐๐ พระองค์ ที่ได้เห็นดอกบัวร่วงลงฉะนี้ เรียกว่าภาวนา โดยความอธิบายว่า ปัญญาที่หยาบก็ละกิเลสอย่างหยาบได้ ปัญญาอย่างกลางก็ละกิเลสอย่างกลางได้ ปัญญาอย่างละเอียดก็ละกิเลสอย่างละเอียดได้ ภาวนานั้นไซ้ประสงค์ความว่า ให้รู้จักชั่วเห็นดี กระทำชั่วให้หมดไป และกระทำคุณความดีให้บังเกิดขึ้นในตน ดังนี้ เรียกชื่อว่า ภาวนา เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *ภาวะนายะ ปะหาตัพพา ธัมมา* ฉะนี้

๒๔. เนวะทัสสะเนนะ นะ ภาวะนายะ ปะหาตัพพา ธัมมา

ในบทที่ ๒๔ ว่า *เนวะทัสสะเนนะ นะ ภาวะนายะ ปะหาตัพพา ธัมมา* นั้น แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันบุคคลจะพึงละกิเลสได้ด้วยเหตุที่ไม่ได้เห็นและไม่ใช้หนทางภาวนานั้น โดยความอธิบายว่า ธรรมทั้งหลายที่ละกิเลสได้ด้วยนิสสัย เปรียบเหมือนทุกลมพัด เห็นก็ไม่ได้เห็น ภาวนาก็ไม่ได้เจริญ เป็นแต่กระทำความในใจไม่ยินดีในกามคุณ ดุจบุคคลผู้มีอารมณ์อันดี ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง เป็นแต่อยู่เฉยๆ อยู่เพราะฉะนั้นจึงว่าเป็นไปตามนิสสัย บุคคลที่จะละกิเลสได้ด้วยเหตุที่ไม่ได้เห็นและไม่ใช้หนทาง เป็นแต่กระทำความไม่ยินดีในกามคุณเช่นกับทุกลมพัดนั้น ก็หาได้โดยยากยิ่งนัก เพราะเหตุนี้จึงสมกับพระบาลีว่า *เนวะทัสสะเนนะ นะ ภาวะนายะ ปะหาตัพพา ธัมมา* ฉะนี้ ได้แก้ไขมาในติกมาติกาบทที่ ๒๔ ก็ยุติลงแต่เพียงเท่านี้

๒๕. ทัสสะเนนะ ปะหาตัพพะเหตุกา อัมมา

ในลำดับนี้จะได้แสดงติกมาติกาในบทที่ ๒๕ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *ทัสสะเนนะ ปะหาตัพพะเหตุกา อัมมา* เป็นต้น แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีเหตุแล้วจึง ละกิเลสได้เพราะความเห็น ดังนี้ โดยความอธิบายว่า ธรรมทั้งหลายมีปัจจัยเกื้อกูล อุดหนุนก่อน แล้วจึงละกิเลสได้ด้วยความเห็นนั้น ความเห็นนั้นก็มิใช่ ๒ ประการ คือ เห็นด้วยตาแล้วละกิเลสได้ก็มี เห็นด้วยปัญญาแล้วละกิเลสได้ก็มี

ความที่เห็นด้วยตาแล้วละกิเลสได้นั้น ก็ได้แก่บุคคลที่เห็นบุคคลอื่นแสวง ทุกขเวทนาต่างๆ แล้ว ก็เกิดความสังเวชสลดใจ กลัวแต่ภัยอันนั้นจะมาถึงตน ดังมีบุคคลเป็นนิตฺตคนอุทาหรณ์ว่า ยังมีสตรีสองคนพี่น้องกัน ผู้พี่สาวนั้นก็มิสามีก่อน ครั้นมีกรรมถึงกำหนดตมมาสแล้วก็คลอดบุตร ได้ความลำบากเวทนาแสนสาหัสถึงแก่ กระทบกาลกิริยาตายไป น้องสาวได้เห็นพี่สาวถึงแก่ความตายดังนั้น ก็บังเกิดความ สังเวชสลดใจ จึงไม่มีสามีต่อไป กลัวแต่ภัยเช่นนั้นจะบังเกิดมีแก่ตนจะนี้ ก็จัดได้ชื่อว่า ละกิเลสเพราะความเห็นด้วยตา ดังวิสัยนามาจะนี้

ความที่เห็นด้วยปัญญาแล้วละกิเลสได้นั้น โดยเนื้อความว่า บุคคลที่เห็นนาม และรูป โดยพระไตรลักษณ์ญาณว่า รูปและนามทั้ง ๒ ประการนี้ เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แล้วแลเบื้องหน้าจากขั้นนี้ทั้ง ๕ ดังนี้แลเรียกชื่อว่า ละกิเลสได้ด้วยปัญญา เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *ทัสสะเนนะ ปะหาตัพพะเหตุกา อัมมา* จะนี้

๒๖. ภาวะนายะ ปะหาตัพพะเหตุกา อัมมา

ในบทที่ ๒๖ ว่า *ภาวะนายะ ปะหาตัพพะเหตุกา อัมมา* นั้น แปลว่า ธรรมทั้งหลาย ที่มีปัจจัยเกื้อกูลอุดหนุนแก่ธรรมอันจะพึงละกิเลสได้ด้วยภาวานั้น โดยความอธิบาย ว่า โลกียธรรมเป็นปัจจัยเกื้อกูลโลกุตระธรรม คีลเป็นปัจจัยเกื้อกูลแก่สมาธิ คีลก็ได้แก่ ความสำรวมกาย วาจา และความอดใจ สมาธิได้แก่ภาวา เพราะฉะนั้น ธรรมบทนี้ จึงได้ชื่อว่า โลกียธรรม โลกียธรรมก็เป็นปัจจัยให้เกิดภาวา คีลมีอยู่ ๒ ประการ

คือ โลภียศีล ๑ โลกุตระศีล ๑ ภาวนาที่มีอยู่ ๒ ประการ คือ โลภียภาวนา ๑ โลกุตระภาวนา ๑

โลภียศีลนั้นเป็นปัจจัยเกื้อกูลให้ได้แก่โลภียภาวนาเท่านั้น จะไปเกื้อกูลแก่โลกุตระภาวนานั้นไม่ได้ เพราะเหตุใด เพราะเหตุว่า โลภียศีลนั้นระงับได้เป็นคราวๆ ครั้นภายหลังกิเลสก็เกิดขึ้นได้ เปรียบเหมือนหนึ่งศิลาทับหญ้า ธรรมดาว่าศิลาอันทับหญ้านั้น เมื่อศิลาทับอยู่ หญ้านั้นก็งอกขึ้นไม่ได้ ศิลานั้นก็แตกก็ล่น ก็แตกก็ล่น เมื่อบุคคลผู้ไม่ระวังรักษาองค์แห่งศีล และกระทำศีลให้ขาดไป กิเลสก็บังเกิดขึ้นได้อีกอย่างเดิม เปรียบเหมือนหนึ่งบุคคลที่ตัดต้นไม้ไคร้ ตัดต้นไม้ไคร้ไม่ตัดรากด้วยแล้ว นานไปฝนตกลงมาก็กลับงอกงามขึ้นอีก ฉะนั้นเพราะเหตุนี้จึงว่าบุคคลรักษาโลภียศีลนั้น ไม่มีความปรารถนาที่จะตัดกิเลส มีแต่ความปรารถนาที่จะให้ได้บุญได้กุศลอย่างเดียว เปรียบเหมือนรากไม้เกาะเกี่ยวอยู่กับแผ่นดิน ครั้นได้น้ำฝนตกลงมาถูกต้องแล้วก็กลับงอกขึ้นมาได้อีก ฉนั้นใดก็ดี โลภียศีลก็มีอุปาทานเกี่ยวอยู่ กิเลสก็อาศัยอุปาทานบังเกิดขึ้นได้อยู่ เพราะเหตุนี้จึงสมกับพระบาลีว่า *อุปาทานปัจจัยภาโว* เมื่อมีอุปาทานเป็นปัจจัยแล้ว ภาพก็อาศัยบังเกิดขึ้นได้อยู่ เพราะฉะนั้นจึงว่า โลภียศีลนี้ กิเลสยังอาศัยบังเกิดขึ้นได้อยู่ ศีลอันนั้นแลชื่อว่า โลภียศีลดังนี้

ในโลกุตระศีลนั้น โดยเนื้อความว่า ศีลอันใดไม่ยังกิเลสให้บังเกิดขึ้นได้ ศีลอันนั้นแลชื่อว่า โลกุตระศีล ดังนี้ โดยความอธิบายว่า โลกุตระศีลนั้นไม่ต้องสมათาน ไม่ต้องระวังรักษา กิเลสบังเกิดขึ้นไม่ได้ เปรียบเหมือนหนึ่งบุคคลที่ตัดต้นไม้แล้วแล ขุดถอนรากเสียฉะนั้น ถึงฝนจะถูกต้องเป็นประการใดๆ ก็ดี ก็ไม่สามารถจะงอกงามขึ้นมาได้ ถ้ามีฉะนั้นเปรียบเหมือนบุคคลที่ตัดยอดตาลและยอดมะพร้าว ธรรมดาว่า ยอดตาลและยอดมะพร้าวอันบุคคลตัดแล้วนั้นก็ไม่สามารถจะงอกขึ้นได้ โลกุตระศีลก็มีอุปมาไม่เหมือนกันฉะนั้น

บุคคลที่รักษาโลกุตระศีลนั้น เพราะมีปัญญาพิจารณาเห็นว่า ปัญจขันธ์แล สรรพธรรมทั้งปวงแต่ล้วนเป็นของอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น ท่านจึง

ไม่ได้รักไม่ได้ชัง ก็เลสก็บังเกิดขึ้นไม่ได้ ก็เลสจะบังเกิดขึ้นได้นั้นก็เพราะจิตที่รักที่ชัง
นี่เอง เมื่อจิตไม่รักไม่ชังแล้ว ก็เลสก็จะบังเกิดขึ้นมาแต่ไหนเล่า อุปมาเหมือนหนึ่งไฟ
ธรรมดาว่าไฟจะเกิดขึ้นได้นั้น ก็ต้องอาศัยเชื้อมีอยู่ แต่ถ้าเชื้อไม่มีแล้ว ไฟก็เกิดขึ้น
ไม่ได้ ฉันทิดก็ดี ใจของพระอริยสรวรรพบุรุษทั้งหลายนั้นยอมไม่มีเชื้อ คืออุปาทานที่แจ้ง
ไปด้วยพระไตรลักษณ์ญาณนั้นอยู่ในจิตสันดานเป็นนิจันรัตน เมื่อเชื้อคืออุปาทาน
ไม่มีแล้ว ก็เลสก็บังเกิดขึ้นไม่ได้ เหมือนหนึ่งเชื้อแห่งไฟจะนั้น

เพราะเหตุนี้จึงว่า โลกุตระศีลนั้นไม่ต้องสมทาน ไม่ต้องรักษา เป็นแต่ใช้ปัญญา
ดวงเดียวก็รู้กิเลสได้หมด เมื่อรู้กิเลสได้หมดแล้วก็ เป็นโลกุตระศีล ไม่ต้องสมทาน
รักษา โลกียภาวนานั้น เมื่อบังเกิดขึ้นแล้วก็หายไป ไม่ถาวรมั่นคงอยู่ได้ เหมือนหนึ่ง
จิตที่เป็นเอกัคคตาแล้ว ก็กลับมาเป็นวิตกวิจาร์ณอีกต่อไปได้ฉะนั้น ถ้ามีฉะนั้นเปรียบ
เหมือนหนึ่งบุคคลที่ขึ้นต้นไม้ ครั้นได้เก็บเอาผลได้แล้ว ก็กลับลงมากองไว้ใต้ต้นไม้
แล้วจึงขึ้นไปเก็บอีกจะนั้น ถ้ามีฉะนั้นเปรียบเหมือนบุรุษที่ไปบวชในสำนักแห่ง
พระสารีบุตรแล้วแลเรียนภาวนาได้สำเร็จฉฉานโลกียะเหาะไปได้ ครั้นภายหลังไป
เห็นสตรี ก็มีจิตปฏิบัติพิศุขใจชอบใจ อยากได้สตรีนั้นมาเป็นภรรยาของตน ภาวนานั้น
ก็เสื่อมหายไป ครั้นภายหลังไปประพฤติโจรกรรม เขาจับตัวได้ถึงแก่โทษประหารชีวิต
พระสารีบุตรผู้เป็นอุปัชฌาย์ได้ทราบเหตุดังนั้นแล้ว จึงไปเตือนสติให้ภาวนา บุรุษนั้น
ก็ระลึกได้ จึงบริกรรมภาวนา ก็เหาะหนีรอดความตายมาได้จะนั้น เพราะเหตุนี้จึงว่า
โลกียภาวนานั้นไม่ถาวรมั่นคงอยู่ได้ เมื่อบังเกิดขึ้นแล้วก็สูญหายไป เพราะเป็นของ
ไม่เที่ยง รู้กำเริบได้ ไม่เหมือนโลกุตระภาวนา โลกุตระภาวนานั้นเป็นของถาวรมั่นคง
เที่ยงแท้ ไม่รู้แปรผันวิปริตกลับกลอกเหมือนหนึ่งโลกียภาวนา

โลกุตระภาวนานั้น เปรียบเหมือนหนึ่งบุคคลที่ว่ายน้ำไปในที่น้ำพัดให้กลาย
กลับกลอกไปมา ครั้นถึงฝั่งปากแล้วก็พ้นจากน้ำไม่มีคลื่นจะนั้น โดยความอธิบายว่า
ภาวนาให้บังเกิดขึ้นแล้วแลไม่หายไปไม่สูญไปจะนั้นแลชื่อว่าโลกุตระภาวนา โลกุตระภาวนา
นั้นอุปมาเหมือนบุคคลที่เข้าถ้ำจนค้ำมืด มีดินนั้นก็ได้แก่ บุคคลที่แรกเจริญภาวนา
บุคคลที่แรกเจริญภาวนานั้นก็ยังมีติดอยู่ ครั้นภาวนาบังเกิดขึ้นแล้ว ก็มีแต่ความสว่างขึ้น

ไม่มีติดต่อไป บุรุษผู้เข้าไปในเวลาค่ำมีคณนั้น ครั้นแสงพระจันทร์ส่องสว่างลงมาแล้ว ย่อมได้แสงจันทร์เป็นที่ดำเนินไป บุรุษนั้นก็ได้เห็นพระจันทร์แล้ว บุรุษนั้นก็เดินไป สถานที่ใดๆ จะให้พ้นพระจันทร์ไปนั้นไม่ได้ เมื่อบุรุษนั้นจะเดินไปสู่ประเทศใดๆ พระจันทร์ก็ตามไปในประเทศที่นั้นๆ จนใดก็ดี ท่านที่ได้เจริญโลกุตรภวานานั้น เมื่อโลกุตรภวาบังเกิดขึ้นแล้ว ก็ย่อมติดตามผู้นั้นไปจนตราบเข้าสู่พระนิพพาน ฉะนั้น เพราะเหตุนี้จึงสมกับพระบาลีว่า *ภาวะนายะ ปะหาตัพพะเหตุกา อัมมา* ดังนี้

๒๗. เนวะทัสสะเนนะ นะ ภาวะนายะ ปะหาตัพพะเหตุกา อัมมา

ในบทที่ ๒๗ ว่า *เนวะทัสสะเนนะ นะ ภาวะนายะ ปะหาตัพพะเหตุกา อัมมา* นี้แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นปัจจัยเกื้อกูลแก่ธรรมที่พึงละกิเลส เพราะเหตุที่ไม่ได้เห็นแลไม่ได้ ภวานานั้น ความอธิบายว่า ในเบื้องต้นที่หนึ่งนั้นว่าละกิเลสได้เพราะเห็น บทที่สองนั้น ว่าละกิเลสได้เพราะการภาวนา ดังนี้ ในบทที่สามนั้นว่าไม่ต้องเห็นไม่ต้องภาวนา ละกิเลสได้ด้วยภาวะของตนเอง เปรียบเหมือนหนึ่งต้นไม้ที่มีผลเป็นต้น ธรรมดว่า ผลไม้นั้น บางทีหล่นลงเองก็มี บางทีหล่นด้วยพายุพัดก็มี บางทีหล่นด้วยคนสอยก็มี บางทีหล่นด้วยสัตว์ทั้งหลายมีค่างความเป็นต้น แต่พระธรรมบทนี้หล่นลงโดยสภาวะ ของตนเอง จะได้ลงด้วยคนสอยและลมพายุพัดและสัตว์จำพวกหนึ่งจำพวกใดกระทำ หมายได้ เพราะฉะนั้นจึงได้ชื่อว่า *เนวะทัสสะเนนะ นะ ภาวะนายะ ปะหาตัพพะเหตุกา อัมมา* ฉะนั้น

พระสกวาทิฯ จึงถามขึ้นว่า ข้าแต่ท่านปรวาทิฯ ข้าพเจ้าเคยได้ยินได้ฟังมาว่า ท่านที่ได้สำเร็จมรรคผลธรรมวิเศษต่างๆ นั้น ก็เพราะได้เห็นได้เจริญภวานาก็ดี ดังที่ท่านได้เห็นพองน้ำและพยับแดดเป็นฉะนี้ ในพระกรรมฐาน ๔๐ แลวิปัสสนา ๑๐ นั้นก็ดี ท่านแสดงไว้ว่าได้สำเร็จเพราะเหตุที่เห็นและเหตุที่ได้เจริญภวานาดังนี้ ก็แลคำ ที่ท่านว่าไม่ต้องเห็นไม่ต้องภาวนานั้น ข้าพเจ้ามีความสงสัยเพราะไม่เคยได้ยินได้ฟัง เพราะฉะนั้น ขอพระปรวาทิฯ จงแสดงอรรถบุคคลพอเป็นตัวอย่างเพื่อให้เกิดความเข้าใจ อีกต่อไป

พระปรมาภิไธย จึงนำเอาเรื่องพระอานนท์มาแสดงเพื่อให้เป็นนิทัศน์อนุทวารณ์ว่า
ดูก่อนท่านสกวาทยาจารย์ เมื่อพระอานนท์ตามเสด็จพระพุทธเจ้าไปถึงเมืองกุสินารายณ์
ณ ครั้งนั้น พระอานนท์ได้ทราบว่พระพุทธเจ้าจะเสด็จเข้าสู่พระนิพพาน ก็มีความ
เศร้าโศกาอาลัยไปต่างๆ พระองค์จึงทรงตรัสแก่พระอานนท์ว่า *มา โสจะยิ* ดูก่อนอานนท์
เธออย่าได้เศร้าโศกเสียใจไปเลย เมื่อเราผู้ตถาคตนิพพานไปแล้ว พระมหาอริยักสสปะ
จะยกพระวินัยสุตตันตอภิธรรมขึ้นสู่สังคายนา ในกาลครั้งนั้นท่านจะได้บรรลุอัสวัคชัย
เป็นพระอรหันต์ดังนี้

ครั้นถึงวันประชุมสังคายนา พระสงฆ์ทั้งหลายจึงตักเตือนพระอานนท์
เสวลันนิปาโต วันพรุ่งนี้แล้ว พระสงฆ์จะประชุมกระทำสังคายนา *ตวัง เสไซ* ตัวท่าน
ยังเป็นเสขบุคคลอยู่ ท่านหาสมควรที่ประชุมสันนิบาตไม่ *อัปปะมัตโต โหติ* ฉะนั้น
ท่านจงอย่าได้ประมาทเลย ดังนี้ เมื่อพระอานนท์ได้ฟังซึ่งคำแห่งสงฆ์ตักเตือนดังนั้น
จึงเข้าไปสู่ที่สังคกระทำสมณธรรมปลงปัญญาลง ความเห็นชัดว่า เราคงได้สำเร็จ
มรรคผลธรรมวิเศษพระอรหันต์เป็นแน่ พระองค์ทรงตรัสไว้แล้วไม่เป็นคำสอง ดังนี้
ดูก่อนท่านสกวาทิฯ พระอานนท์ก็ไม่ได้สำเร็จมรรคผลธรรมวิเศษอันใดเพราะเหตุที่
ได้เห็นนั้น

ครั้นมาภายหลัง พระอานนท์ก็ได้เจริญกายคตาสติกรรมฐาน พิจารณาซึ่ง
อาการ ๓๒ โดยพระไตรลักษณ์ญาณ จนคึนยันรุ่ง พระอานนท์ก็ไม่ได้สำเร็จมรรคผล
วิเศษอันใด เพราะเหตุนั้น พระอานนท์จึงวิตกไปว่า ก็เหตุใดหนอ เราจึงไม่ได้สำเร็จเป็น
พระอรหันต์ *สังขาระสะสมัตโต* ชะรอยว่าเราจะทำความเพียรกล้าหนักไป จำเราจะระงับ
สังขารเสียสักหน่อยให้สบาย แล้วจึงจะภาวนาใหม่ต่อไป ฉะนี้ พระอานนท์ก็ละความเห็น
และภาวนานั้นแล้วจึงเอนกายลง พระเคียรยังไม่ถึงพระเขนย พระบาทยังไม่พ้นพื้น
พระอานนท์ก็ได้บรรลุอัสวัคชัยเป็นพระอรหันต์ปฏิสัมภิกาในระหว่างอิริยาบถทั้ง ๔ นั้น
โดยความอธิบายว่า พระอานนท์เป็นผู้เกื้อกูลแก่ธรรมอันจะพึงละกิเลสได้ด้วยเหตุ
ที่ไม่ต้องเห็นไม่ต้องภาวนาดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *เนวะทัสสะเนนะ
นะ ภาวะนายะ ปะหาตัพพะเหตุกา ชัมมา* ฉะนี้ ปราชญ์ผู้มีวิจาร์ณญาณก็พึง
สันนิษฐานเข้าใจตามนัยพุทธสุภาษิตอันวิจิตรพิสดาร อาตมารับประทานวิสัยนามา
ในติกมาติกาที่ ๒๗ นี้โดยสังเขปกถา ก็ยุติลงเพียงนี้

๒๘. อาจะยะคามิโน รัมมา

ในลำดับนี้จะได้แสดงในติกมาติกาบที่ ๒๘ ต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า อาจะยะคามิโน รัมมา เป็นต้น แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นเหตุจะยังสัตว์ให้ได้ เสวยความสุข เพราะการสร้างสมซึ่งบุญนั้น ธรรมด่าว่าบุคคลไปสู่หนทางอันไกล ก็ต้องอาศัยสะสมเสบียงอาหารให้เพียงพอบริบูรณ์ก่อน จึงจะมีความสุขความสบาย ในหนทางจะนั้น ถ้ามีจะนั้นก็เปรียบเหมือนหนึ่งแม่ทัพที่จะยกพลนิกายเข้าสู่ ยุทธสงคราม ก็ต้องเตรียมเสบียงอาหารและเครื่องศาสตราวุธให้เพียงพอบริบูรณ์ก่อน จึงจะยกเข้าสู่ยุทธสงครามนั้นได้ ฉะนั้นใดก็ดี บุคคลที่จะได้ประสบซึ่งความสุขนั้น ก็ต้อง สะสมซึ่งการบุญการกุศลเหมือนกัน ดังมีในราชเทวตาสังยุตตพุทธภาษิตว่า *บุญญัสสะ อัจจะโย* เมื่อบุคคลผู้ใดสะสมซึ่งบุญ บุญนั้นก็ให้นำมาซึ่งความสุข เพราะฉะนั้น จึงสมกับพระบาลีว่า *อาจะยะคามิโน รัมมา* ฉะนี้

๒๙. อะปะจะยะคามิโน รัมมา

ในบทที่ ๒๙ ว่า *อะปะจะยะคามิโน รัมมา* นั้น แปลความว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นเหตุ จะยังสัตว์ให้ได้เสวยซึ่งความทุกข์ เพราะไม่ได้สั่งสมขึ้นซึ่งการบุญการกุศล โดยความ อธิบายว่า บุคคลจะถึงซึ่งความทุกข์ยากลำบากเข็ญใจเพราะไม่มีเครื่องใช้สอยต่างๆ มีเงินทองผ่าน่งห่มเป็นต้นนั้น ก็เพราะไม่ได้สั่งสมการบุญการกุศล เปรียบเหมือนหนึ่ง คนยากจนอนาถา เทียวขอทานท่านผู้อื่นเลี้ยงอัตภาพ บางวันก็ได้ บางวันก็ไม่ได้ วันที่ขอเขาไม่ได้นั้นแลมากกว่าวันที่ได้ เพราะของของตนไม่มี จึงต้องถึงซึ่งความ ลำบากดังนี้ ดังมีบุคคลเป็นนิตคนอุทาหรณ์ว่า ยังมีเศรษฐีผู้หนึ่งชื่อ อานันทเศรษฐี เศรษฐีผู้นี้ไม่ได้กระทำบุญให้ทานแก่ใครๆ ครั้นตายไปได้บังเกิดในครมร์จันทาล ตั้งแต่ทารกนั้นมาปฏิสนธิการตั้งครรภ์ขึ้นมาก็กระทำให้บิดามารดาทั้งสองถึงแก่ ความยาก เทียวขอทานเขาได้โดยลำบาก ครั้นคลอดออกมาพอรู้เดินได้แล้ว มารดาบิดา พาไปเทียวขอทาน ก็เลยไม่ได้สิ่งอันใดมา ถ้าไม่พาไป ไปแต่ตนผู้เดียว ก็ได้มาพอ เป็นยาปรมัตต์เลี้ยงกันไป เพราะเหตุนั้น มารดาจึงพาไปปล่อยทิ้งเสียให้ไกลพ้นจาก บ้านของตน แล้วก็เทียวขอทานเขากินได้โดยความสะดวกดี

ฝ่ายทารกนั้นก็เที่ยวขอทานเขาไป เมื่อทารกทั้งหลายได้เห็นแล้ก็พากันไล่ทุบตีให้ถึงแก่ความตาย แล้วจึงพากันเอาไปโยนทิ้งไว้เหนือกองหยากเยื่อในที่แห่งหนึ่ง เพลาเช้าวันนั้น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะเสด็จไปโคจรภิกขาจารบิณฑบาต ครั้นได้ทอดพระเนตรเห็นทารกนั้นนอนตายอยู่บนกองหยากเยื่อนั้นแล้ว จึงทรงตรัสแก่พระอานนท์ว่า ดูก่อนอานนท์ ทารกที่นอนตายอยู่บนกองหยากเยื่อนี้ก็คืออานันทเศรษฐีนั่นเอง เพราะตนไม่ได้บำเพ็ญกุศลไว้ จึงต้องถึงซึ่งความทุกข์ยากลำบากเห็นสภาวะปานฉะนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *อะปะจะยะคามิโน ัมมา ฉะนี้*

๓๐. เนวาจะยะคามิโน นาปะจะยะคามิโน ัมมา

ในบทที่ ๓๐ นั้นมีพระบาลีว่า *เนวาจะยะคามิโน นาปะจะยะคามิโน ัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นเหตุจะยังสัตว์ให้ได้ถึงซึ่งความสุข ด้วยการสะสมก็ไม่ใช่ ด้วยการไม่สะสมก็ไม่ใช่ โดยความอธิบายว่า สะสมแต่การบุญ ไม่สะสมการบาป แต่ธรรมบทนี้แปลว่าไม่ใช่บุญไม่ใช่บาป เปรียบเหมือนหนึ่งคนนอนหลับไม่สุขไม่ทุกข์ ฉะนั้น ถ้ามีฉะนั้นก็เปรียบเหมือนคนที่หนีร้อนไปหาเย็น หนีร้อนออกไปพ้นจากร้อนแล้วแต่ยังไม่ทันถึงความเย็น ยังอยู่ในระหว่างกลางๆ ฉะนี้ เมื่อจะขึ้นบุคคลเป็นนิทศนอุทาหรณ์แล้ว ก็ได้แก่ พระมหาเถระที่บอกแก่นายช่างแก้วมณีว่า โทษยังมีแก่บุคคลในโลกฉะนี้ เพราะตัวของท่านนั้นไม่สุขไม่ทุกข์ ท่านอยู่ในระหว่างกลาง ไม่ร้อนไม่เย็น โดยเหตุนี้ก็ย่อมวิตถารพิสดารอยู่ในคัมภีร์พระธรรมบทนี้แล้ว นำมาแสดงในที่นี้แต่โดยสังเขปกถาให้สมกับพระบาลีว่า *เนวาจะยะคามิโน นาปะจะยะคามิโน ัมมา ฉะนี้*

๓๑. เสกขา ัมมา

เบื้องหน้าแต่นี้ไปจะได้แสดงในติกมาติกาที่ ๓๑ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *เสกขา ัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายที่จำจะต้องศึกษาดังนี้ ธรรมที่จำจะต้องศึกษานั้น มีอยู่ ๓ ประการ คือ อธิสัสสิกขา ๑ อธิจิตตสิกขา ๑ อธิปัญญาสิกขา ๑ เป็นธรรม ๓ ประการฉะนี้

พระสกวาทิฯ จึงถามขึ้นว่า ธรรมทั้ง ๓ ประการนี้จะต้องศึกษาอย่างไรจึงจะเรียกว่า อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา ได้ พระปรวาทิฯ จึงวิสัชนาว่า ในสิกขาทั้ง ๓ นั้น ก็คือ ศีลกล้า ๑ ศีลยั้ง ๑ ศึกษาให้จิตยั้ง ๑ ศึกษาให้ปัญญายั้ง ๑ โดยความอธิบายว่า ศีลนั้นก็มิได้อยู่ ๓ สถาน คือ ศีลอย่างต่ำ ๑ ศีลอย่างกลาง ๑ ศีลอย่างยั้ง ๑ บุคคลผู้รักษาศีลนั้น บางคนก็เปล่งอุบายวาจาว่าจะรักษาศีล ไม่กระทำความบาปด้วยกาย วาจา ครั้นบาปมาถึงแก่ตนเข้าแล้ว ก็ไม่มีเจตนาจะรักษาศีลนั้นไว้ได้ ขึ้นกระทำความบาปลงไปด้วยกายวาจา ดังนี้ เรียกชื่อว่าศีลอย่างต่ำ บุคคลผู้รักษาศีลนั้น บางคนก็ตั้งเจตนาไว้ว่าจะรักษาศีล ไม่กระทำความบาปด้วยกายวาจา ครั้นบาปมาถึงแก่ตนเข้าแล้ว ก็คิดได้ว่า เรารักษาศีล ไม่ควรกระทำความบาปด้วยกายวาจา ดังนี้ เรียกชื่อว่าศีลอย่างกลาง บุคคลผู้รักษาศีลนั้น บางคนก็รักษาพร้อมด้วยกายวาจา ไม่กระทำความบาปจริงๆ จนเห็นพระอริยสังฆธรรมทั้ง ๔ ดังนี้ เรียกชื่อว่าศีลอย่างยั้ง อีกประการหนึ่ง บุคคลที่เป็นสัตตบุรุษ มารักษาศีล ๕ ได้บริสุทธิ์ดีแล้วยังไม่พอแก่ศรัทธา จึงรักษาศีล ๘ ให้ยิ่งขึ้นไป ครั้นรักษาศีล ๘ ได้บริสุทธิ์ดีแล้วยังไม่พอแก่ศรัทธา ละเพศฆราวาสออกบวชเป็นสามเณรรักษาศีล ๑๐ ให้ยิ่งขึ้นไป จนได้อุปสมบทเป็นภิกษุรักษาศีล ๒๒๗ ดังนี้ เรียกว่าศึกษาในศีลชื่อ อธิศีลสิกขา

พระสกวาทิฯ จึงขออุปมากับพระปรวาทิฯ อีกต่อไป พระปรวาทิฯ จึงได้อุปมาต่อไปว่า ธรรมดาว่าบุคคลที่ปลูกต้นไม้หวังผลแล้วก็ย่อมระวังรักษา หมั่นรดน้ำ พรวนดิน ไม่ให้ต้นไม้เนิ่นเหี่ยวแห้งตายไป คอยระวังรักษาอยู่ทุกทิวาราตรีมิได้ขาด จนต้นไม้ขึ้นงอกงามเจริญขึ้น มีดอกออกผลสมความประสงค์ของตน ฉนั้นใดก็ดี บุคคลผู้มีวิริยเจตนามารักษาศีลหวังต่อความสุขแล้วนั้น ก็ย่อมตั้งเจตนาระวังรักษาไม่ให้ อุปกิเลสเข้ามาท่วมหักศีลได้ และยิ่งศีลของตนให้บริบูรณ์ยิ่งขึ้นไป เหมือนบุคคลที่ปลูกต้นไม้จะนั้น

เบื้องหน้าแต่นี้จะได้แก้ไขอธิจิตตสิกขาต่อไป บุคคลที่จะกระทำจิตให้ยิ่งนั้นก็พึงคิดว่าเราจะให้ทานตามได้ตามมี ครั้นเห็นทานมีผลแล้ว ก็พึงคิดว่าเราจะรักษาศีลต่อไป ครั้นเห็นศีลมีผลมากกว่าทานแล้ว ก็พึงคิดว่าเราจะเจริญภาวนาต่อไป ครั้นเห็นภาวนามีผลมากกว่าทานศีลแล้ว ก็พึงคิดว่าเราจะฟังพระธรรมเทศนาต่อไป ครั้นเห็น

อานิสงส์ในการฟังพระธรรมเทศนานั้นว่ามีผลมากยิ่งขึ้นกว่าทาน ศีล ภาวนา นั้นแล้ว ก็อุทิศหาฟังพระธรรมเทศนาโดยลัจจุเรศพ ด้วยหวังตั้งจิตว่าจะรับเอาข้ออันเป็น แก่นสาร ดังนี้เรียกว่าศึกษาให้จิตยิ่ง ชื่อว่า อธิจิตตสิกขา

เบื้องหน้าแต่นี้จะได้แก้ไขในอธิปัญญาสิกขาสืบต่อไป บุคคลผู้กระทำปัญญาให้ ยิ่งนั้น ก็ให้ฟังรู้จักบำเพ็ญทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา แลสดับฟังพระธรรมเทศนา เหมือนอย่างอธิศีล อธิจิต ฉะนั้น โดยความอธิบายว่า ปัญญาที่เป็นสามัญลักษณ์ คือรู้ว่าสังขารธรรมเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา สามัญปัญญานี้แลเรียกว่าพระปริยัติ เมื่อรู้จักพระปริยัติโดยลักษณะสามัญลักษณ์นี้แล้ว ก็บังเกิดนิพพิทาญาณ หยั่งรู้หยั่งเห็น ในทางปฏิบัติว่าปฏิบัตินั้นยิ่งกว่าพระปริยัติ คือความเบื่อน่ายในสังขารธรรมทั้งปวง เมื่อรู้ว่าจิตของตนมีความเบื่อน่ายแล้ว ก็ได้รู้ว่าการปฏิบัติอย่างนี้เป็นความปฏิบัติ ยิ่งกว่าพระปริยัติ ปัญญาเป็นนิพพิทาญาณนี้แลเรียกว่าปฏิบัติ เมื่อมากำหนดรู้จักปฏิบัติ โดยมีนิพพิทาญาณฉะนี้แล้ว ก็บังเกิดมฤตยูจิตุกามยตาญาณ หยั่งรู้หยั่งเห็นในทาง ปฏิเวธ ชื่อว่า อธิปัญญาสิกขา เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *เสกขา ัมมา ฉะนี้*

๓๒. อะเสกขา ัมมา

เบื้องหน้าแต่นี้จะได้แสดงในติกมาติกาทิ ๓๒ สืบต่อไป มีนัยพระบาลีว่า *อะเสกขา ัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันไม่ศึกษา โดยความอธิบายว่า ธรรมที่ไม่ศึกษานั้น ก็ได้แก่ความเกียจคร้านกระทำในอธิศีล อธิจิต อธิปัญญา เสื่อมทรุดไปทุกทิวาราตรีกาล เปรียบปานประหนึ่งว่า บุคคลปลุกต้นไม้หวังผลแลเป็นคนเกียจคร้านไม่หมั่น ระวังรักษา รดน้ำพรวนดิน แล้วต้นไม้นั้นก็มิแต่เหี่ยวแห้งตายไป เปรียบลัทธิ ในอบายภูมิทั้ง ๔ ลัทธิในอบายภูมิทั้ง ๔ นั้น เมื่อเดิมทีก็เป็นมนุษย์นี้เอง แต่เป็นมนุษย์ ที่ปราศจากศีล สมาธิ ปัญญา ที่ดีชอบ จึงต้องไปทนทุกข์เวทนา เห็นสภาวะปานดังนี้ เพราะอะไรเป็นเดิมเหตุ ก็เพราะความที่ไม่ศึกษาในศีล สมาธิ ปัญญา นี้เอง

พระสกวาทิฯ จึงถามขึ้นว่า การที่ไม่ศึกษานั้นจะมีโทษอย่างไร จะได้แก่บุคคล จำพวกใด?

พระปรวาทิฯ จึงวิไลสนาแก้ไขว่า บุคคลผู้มีความประมาท เกียจคร้าน ไม่ศึกษา ในหนทางศีล สมาธิ ปัญญา และไม่แสวงหาซึ่งความสุขแก่ตนนั้น ย่อมมีโทษมาก หลายประการ เปรียบเหมือนหนึ่งบุคคล ๒ จำพวก เดินทางไกลกันดารด้วยน้ำ จำพวกหนึ่งเกียจคร้านไม่เพียรเดินไป จำพวกหนึ่งมีมานะเพียรเดินไป ครั้นเดินไปๆ ก็ให้กระหายน้ำเป็นกำลัง คนเกียจคร้านนั้นจึงบอกกับเพื่อนกันว่า เราเห็นจะเดินไป ไม่ไหว ขี้เกียจเต็มทีแล้ว เพื่อนที่มีมานะจึงตักเตือนขึ้นว่า ท่านจงอุตสาหะเดินไป อีกสักหน่อยก็จะพบต้นมะขามป้อม กินแก้กระหายน้ำ ถัดต้นมะขามป้อมนั้นไปก็จะพบต้นมะเฟือง ถัดต้นมะเฟืองนั้นไปก็จะพบสระน้ำ ได้อาบกินตามความสบายใจ คนเกียจคร้านนั้นจึงบอกว่า เราเดินไปไม่ไหว เราอดน้ำมาสามวันแล้ว เพราะฉะนั้น เราจะเข้าอาศัยพักอยู่ในสถานที่นี้ พวกมีมานะไม่เกียจคร้านอุตสาหะ เดินไปก็ถึง ต้นมะขามป้อม ได้กินผลมะขามป้อมแล้วก็มีกำลังเดินต่อไป ก็ได้ถึงต้นมะเฟือง ได้กิน ผลมะเฟืองก็มีกำลังเดินต่อไป ก็ได้บรรลุลึงสระน้ำ ก็ได้อาบได้กินโดยความสบายใจ จนได้บรรลุลุความสุขสันต์วิกรมย์สมดังมโนประสงค์ของตน บุคคลเกียจคร้านนั้นก็ถึง แก่ความตายไปในสถานที่นั้น

เพราะเหตุนั้นจึงว่า บุคคลที่ไม่ศึกษา นั้นย่อมประกอบไปด้วยโทษคือความตาย เกิดอยู่ในสังสารทุกข์ไม่มีกำหนดชาติ ทั้งกันดารลำบากเดือดร้อนต่างๆ ฉะนั้น ดังมีนัย พุทธฎีกาว่า *อิธะ ตัปะปะติ อิธะ โมหะติ เปจจะโมหะติ* โดยเนื้อความว่า บุคคลจะได้รับความเดือดร้อนในโลกนี้แล้ว มิหนำซ้ำไปเดือดร้อนในอบายภูมิทั้ง ๔ อีกนั้น ก็เพราะตนไม่ได้บำเพ็ญกุศลสุจริตไว้ และไม่ได้ศึกษาใน ศีล สมาธิ ปัญญา ให้เป็นที่พึ่งแก่ตนในกาลก่อน เพราะฉะนั้นจึงได้ประสบแต่อนิฏฐารมณ คือความเดือดร้อน ทั้งอิธโลกและปรโลกจะนี้ บุคคลที่ไม่มีเดือดร้อนย่อมมีแต่ความชื่นชมในโลกนี้แล้ว มิหนำซ้ำไปชื่นชมในปรโลกอีกนั้น ก็เพราะท่านได้บำเพ็ญสุจริตไว้ แลได้ศึกษาศีล สมาธิ ปัญญา ไว้ให้เป็นที่พึ่งแก่ตนแต่ในกาลก่อน เพราะฉะนั้นท่านจึงได้ประสบแต่ อิฏฐารมณ คือความชื่นชมยินดีทั้งในอิธโลกและปรโลกจะนี้

๓๓. เนวะเสกขา นาเสกขา ธัมมา

เบื้องหน้าแต่นี้จะได้แสดงในบทที่ ๓๓ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *เนวะเสกขา นาเสกขา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายจะศึกษาก็ไม่ใช่ จะไม่ศึกษาก็ไม่ใช่ โดยความอธิบายว่า ไม่ต้องศึกษา ได้สำเร็จเป็นขึ้นได้เองตามภูมิที่ตั้งมีบุคคลเป็น นิตฺตฺถนุททาหรณฺว่า พระครีธาตุราชกุมารไม่ต้องศึกษาก็สำเร็จวิชาการได้หมด ไม่ว่าจะสรรพวิชาสิ่งใดๆ ก็ได้สำเร็จได้ทุกประการฉะนั้น ถ้ามีฉะนั้นเปรียบเหตุต้นไม่ไม่มีคนปลูก ขึ้นมาเอง แต่ไม่ขึ้นทั่วไป เฉพาะขึ้นได้แต่ดินที่อันควร ฉันทใดก็ดี มรรคผลธรรมวิเศษ จะบังเกิดขึ้นได้นั้น ก็ต้องอาศัยแก่ภูมิอันควร มีกิเลสก็ไม่บังเกิด เฉพาะบังเกิดขึ้นได้ แต่ท่านที่มีบารมีแก่กล้า ฉะนั้นโดยเนื้อความว่า ธรรมในที่นี้ประสงค์บุคคลที่มีอุปนิสัย เคยได้กระทำมาแต่ในกาลก่อน เพราะเหตุนี้จึงแปลว่าศึกษาก็ไม่ใช่ ไม่ศึกษาก็ไม่ใช่ ฉะนี้ ตั้งมีบุคคลเป็นนิตฺตฺถนุททาหรณฺว่า เมื่อพระกุมารก็สสฺปได้ฟังพยากรณ์ภาษิต ๑๕ ข้อ ซึ่งมีในธัมมิกปัญหาสูตฺรนั้น ก็อุตสาหะทรงจำไว้ได้แม่นยำ เจริญบริกรรมภาวนามาลีนกาลนานแล้วก็ยังไม่สำเร็จมรรคผลอันใด ครั้นมาภายหลัง ทำวมหาพรหมจึงมาถามปัญหาอันนั้นแก่กุมารก็สสฺป กุมารก็สสฺปจึงนำปัญหานั้นไปทูลถามพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงทรงพยากรณ์ภาษิตปัญหา ๑๕ ข้อนั้น ตั้งแต่ต้นจนวสานที่สุด พระกุมารก็สสฺปก็ได้สำเร็จพระอรหันต์ปฎิสัมภิตา ปรากฏในพุทธศาสนาดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *เนวะเสกขา นาเสกขา ธัมมา* ฉะนี้

๓๔. ประริตตา ธัมมา

ในลำดับนี้จะได้แก้ไขในติกมาติกาบทที่ ๓๔ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *ประริตตา ธัมมา* แปลว่า ธรรมมีประมาณน้อย โดยความอธิบายว่า บุคคลผู้มีสติปัญญาน้อย จะเจริญธรรมที่มากก็ไม่ได้ ไม่เป็นผลสำเร็จ พาให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญใจ ดังมีในชาดกว่า พระจุฬินถกมีสติปัญญาน้อย ไปเรียนวิชาอยู่ในสำนักแห่งทิกาปาโมกข์ อาจารย์ ก็จำอะไรไม่ได้ จำได้แต่ *อะหฺมึสิ กิง ภาวะณา อะหังปิ* ดัง ชานามิ ชานามิ เท่านั้น ก็ยังเกิดผลให้สำเร็จได้ และเป็นนิสัยติดตามมา ครั้นถึงศาสนาของสมเด็จพระ

พระพุทธองค์ทรงพระนามว่าสมณโคดม โดยความหวังตั้งจิตก็ได้ไปบวชอยู่ในสำนักแห่งมหาบัณฑิตผู้เป็นพี่ชาย จะเล่าเรียนอะไรก็ได้ ให้งบเกิดความเดือดร้อนรำคาญใจ จึงหนีไปสู่สำนักพระพุทธเจ้าโดยความหวังตั้งใจว่าจะลาสิกขา ครั้นไปถึงสำนักพระพุทธเจ้าแล้ว พระองค์ก็ได้ทรงทราบด้วยพระปัญญาญาณว่าจะได้สำเร็จแก่พระอรหันต์ปฏิสัมภิทาญาณแต่ธรรมดาจะมีประมาณน้อย เพราะฉะนั้น พระองค์จึงผูกพระคาถาให้เจริญบริกรรม ๑๐ อักขระว่า ระไซหะระณัง ระชังหะระติ ดังนี้ พระจุฬินภิกขุก็จำได้ อุทสาหะเจริญบริกรรมไป ก็เป็นผลให้สำเร็จพระอรหันต์ได้เพราะธรรมมีประมาณน้อย แลมีนิสัยน้อยพอควรแก่อารมณ์ ฉะนั้น อีกประการหนึ่ง เมื่อจะได้สำเร็จนั้นก็เพราะจิตที่น้อยลงๆ ธรรมที่น้อยนั้น ก็เฉพาะมีอารมณ์น้อยลงๆ เหมือนกันเปรียบเหมือนสุนัขและพยัญชนะที่มีรสอันอร่อยดี ถึงจะมีน้อยก็เป็นทีบริโภคมีกำลัง เพราะรสนั้นถูกต้องกันกับอรรถาจารย์ของผู้ที่บริโภค เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *ปริตตา ัมมา* ดังนี้

๓๕. มะหัคคะตา ัมมา

ในบทที่ ๓๕ นั้น พระบาลีว่า *มะหัคคะตา ัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเลิศใหญ่ โดยความอธิบายว่า ธรรมที่พระองค์ทรงตรัสเทศนาเป็นอุเทศวารนั้น ชื่อว่าธรรมอันเลิศ ครั้นพระองค์ทรงจำแนกออกไปให้มากเป็นนิเทศวารนั้น ชื่อว่าธรรมอันมาก เพราะฉะนั้น จึงได้แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเลิศใหญ่ฉะนี้ เพราะเหตุว่าพระองค์ทรงอธิบายให้มากออกไปตามวิสัยของบุคคลผู้มีปฏิสัมภิทาญาณ เช่นอย่างพระสารีบุตรได้ฟังแต่พระคาถาบทหนึ่งว่า *เย ัมมา เหตุปปัจจวา* เท่านั้น ก็ได้ตรัสรู้แทงตลอดไปถึง ๑,๐๐๐ นัย แลทะลุไปในพระอริยสัจทั้ง ๔ ฉะนั้น เพราะสติปัญญาของท่านมาก เป็นวิสัยของพระอัครสาวกเบื้องขวา เพราะฉะนั้นจึงสามารถตรัสรู้แทงตลอดถึงมหัคคตธรรมนั้นได้ มหัคคตธรรมกับปริตตธรรมเป็นของคู่กัน เพราะมีธรรมน้อยก่อน แล้วบังเกิดธรรมมาก เช่น พระจุฬินภิกขุได้เรียนพระคาถาว่า *ระไซหะระณัง ระชังหะระติ* และพระสารีบุตรได้ฟังพระคาถาว่า *เย ัมมา เหตุปปัจจวา* เท่านั้นแล้ว ก็สามารถตรัสรู้แทงตลอดไปในธรรมที่มากนั้นได้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *มะหัคคะตา ัมมา* ดังนี้

๓๖. อัปปะมาณารัมมะณา อัมมา

ในบทที่ ๓๖ นั้น พระบาลีว่า อัปปะมาณารัมมะณา อัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้นั้นไม่มีประมาณ ญาณปัญญาที่พระองค์ทรงตรัสรู้อธรรมนั้นก็ไม่มีประมาณ เมื่อจะมีอุปมาเหมือนอย่างพระพุทธเจ้า แลพระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันต์ ชีณาสพทั้งหลายที่ล่วงไปแล้วนั้น แลยังจะมาในเบื้องหน้านั้นก็ประมาณไม่ได้ ฉันทิกิตี ธรรมที่แสดงมาทั้งนี้ก็มีอุปมาเหมือนกันจะนั้น ที่ท่านประมาณไว้ว่าแปดหมื่นสี่พันพระธรรมชั้นดั่งนี้ ก็ประมาณได้โดยสังขิตนัย เพราะเหตุว่าธรรมทั้งหลายที่ได้แสดงมา ตั้งแต่กุสลาเป็นต้นเหล่านี้ เมื่อจะแจกออกไปแต่บทใดบทหนึ่ง ก็ไม่มีที่จะจบลงไปได้ ที่ได้แสดงมาทั้งนี้แต่โดยสังขิตนัย พอควรแก่ความเข้าใจ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะทรงตรัสเทศนาเป็นอุเทศวารแต่โดยย่อๆ ฉะนี้ ก็กำหนดได้ถึงสี่หมื่นสองพันพระธรรมชั้นนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า อัปปะมาณารัมมะณา อัมมา ดั่งนี้

๓๗. ประริตตารัมมะณา อัมมา

ในบทที่ ๓๗ นั้น พระบาลีว่า ประริตตารัมมะณา อัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีอารมณ์น้อย โดยความอธิบายว่า ธรรมทั้งหลายกระทำความยินดีให้น้อยลง หรือกระทำความยินดีให้หมดไป ไม่มีอารมณ์คือว่าอารมณ์ฟุ้งซ่าน ดั่งนี้

พระสกวาทิฯ จึงถามขึ้นว่า ธรรมทั้งหลายอย่างไรที่ว่่ากระทำให้อารมณ์น้อยลง ไม่กระทำให้อารมณ์ฟุ้งซ่านไป ขอท่านจงได้แสดงเพื่อให้เกิดความเลื่อมใสต่อไป ณ กาลบัดนี้

พระปรวาทิฯ จึงวิสัชนาว่า มรณธรรมนี้แลเป็นธรรมที่ยังอารมณ์ให้น้อยลง แลไม่กระทำให้อารมณ์ให้ฟุ้งซ่านไป อารมณ์จะฟุ้งซ่านไปก็เพราะเหตุที่ได้เห็นรูป ฟังเสียง เป็นต้น เพราะฉะนั้น อารมณ์จึงฟุ้งซ่านไป เมื่อบุคคลผู้ใดมีธรรมเป็นอารมณ์อยู่ในสันดานแล้ว บุคคลผู้นั้นก็มีความยินดีน้อย จัดได้ชื่อเป็นผู้ไม่ประมาท และมีอารมณ์อันน้อยลง เป็นผู้ไม่ประมาทมัวเมาไปในอารมณ์ต่างๆ ฉะนี้ ดั่งมีในพระอัปปมาทธรรม

ที่พระองค์ทรงตรัสถามภิกษุบริษัทว่า ท่านทั้งหลายคิดถึงมรณธรรมวันละเท่าใด ภิกษุองค์หนึ่งจึงทูลว่า ข้าพระองค์คิดถึงความตายในเวลาเมื่อไปบิณฑบาตว่า เรายังไม่ทันจะกลับจากบิณฑบาต ก็จะตายเสียในระหว่างที่เดินไปบิณฑบาตจะนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะก็ทรงตรัสติเตียนว่ายังมีความประมาทอยู่จะนี้ ภิกษุองค์หนึ่งจึงทูลว่า ข้าพระองค์คิดถึงมรณธรรมในเวลาเมื่อจะฉันจังหันว่า เรายังไม่ทันจะกลืนอาหารลงไปในลำคอ ก็จะตายเสียในระหว่างกำลังที่จะกลืนคำอาหารลงไป ดังนี้ สมเด็จพระพุทธองค์ก็ทรงตรัสติเตียนว่ายังมีความประมาทมากอยู่จะนี้ ภิกษุองค์หนึ่งจึงทูลว่า ข้าพระองค์คิดถึงมรณธรรมตามลมอัสสาสะปัสสาสะว่า เราหายใจออกไปแล้วไม่หายใจกลับเข้ามา ก็จะตายเสียในระหว่างลมอัสสาสะปัสสาสะนั้น ดังนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะก็ทรงตรัสสรรเสริญว่า ดูก่อนภิกษุผู้เห็นภัยในชาติ ถ้าท่านปรารถนาจะยังความยินดีให้น้อยลง ก็จงมนสิการกำหนดถึงมรณธรรมตามลมอัสสาสะปัสสาสะนี้เถิด ก็จะบังเกิดความสังเวชสลดใจ ได้ศรัทธาความเชื่อมั่นในพระคุณพระรัตนทั้ง ๓ ประการ อันเป็นเครื่องป้องกันสรรพภัยทั้งปวง อันจะบังเกิดมีมาถึงแก่ท่านทั้งหลายทั้งภายในและภายนอก

ดูก่อนภิกษุทั้งหลายผู้เห็นภัยในชาติ เมื่อพระโยคาวจรเจ้าทั้งหลายองค์ใดมาระลึกถึงมรณธรรมอยู่เป็นนิจอย่างนี้แล้ว พระโยคาวจรเจ้าองค์นั้นที่ชื่อว่า เป็น ผู้ไม่ประมาท และกระทำอารมณ์ให้น้อยลง ดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *ปริวิตตารัมมะณา ัมมา* จะนี้

๓๘. มหัคคะตารัมมะณา ัมมา

ในบทที่ ๓๘ นั้น โดยพระบาลีว่า *มหัคคะตารัมมะณา ัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีอารมณ์มาก ยิ่งอารมณ์ให้ฟังชานมาก ดังนี้ โดยความอธิบายว่า ความยินดีในรูป ก็มีมาก ความยินดีในเสียงก็มีมาก ความยินดีในกลิ่นก็มีมาก ความยินดีในรสก็มีมาก ความยินดีในสัมผัสก็มีมาก ความยินดีในธรรมก็มีมาก เมื่อบุคคลผู้ใดมีความยินดีมากในรูป เสียง กลิ่น รส โภฏฐัพพะ ธรรมารมณ์เหล่านี้แล้ว บุคคลผู้นั้นก็ชื่อว่า เป็น ผู้มีอารมณ์มากจะนี้

พระสภวาทีย์ จึงถามขึ้นว่า บุคคลมีความยินดีมากในกามคุณทั้ง ๕ จะมีโทษอย่างไร จะได้แก่บุคคลผู้ใด?

พระปรมาทีย์ จึงวิไลสนาว่า บุคคลมากไปด้วยกามคุณทั้ง ๕ นั้น ย่อมมีโทษเมื่อภายหลัง ดังมีบุคคลเป็นนิตศนอุทาหรณ์ว่า พระบรมโพธิสัตว์ของเราได้เสวยพระชาติเป็นพระเจ้าสักกมณฑาตุราช ในกาลครั้งนั้นมีความปรารถนาจะเรียนวิชาให้สำเร็จด้วยหวังในพระทัยว่าจะหานางแก้ว ครั้นได้นางแก้วตามความประสงค์แล้ว ก็ปรารถนาเป็นพระบรมจักรพรรดิราชสืบต่อไป ครั้นได้เป็นพระบรมจักรพรรดิราชดังความประสงค์แล้ว ก็ปรารถนาเป็นใหญ่กว่ามนุษย์ในทวีปทั้งสี่ สมความประสงค์แล้ว ก็ปรารถนาเป็นใหญ่กว่าเทวดาต่อไป ครั้นได้เป็นใหญ่กว่าเทวดาสำเร็จดังความประสงค์แล้ว ก็ปรารถนาเป็นใหญ่กว่าพระอินทร์ต่อไป แต่ไม่สมความประสงค์ กลับตกลงมาจากสวรรค์ดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *มะหัคคะตารัมมะณา ัฒมา* ดังนี้

๓๙. อัปปะมาณารัมมะณา ัฒมา

ในลำดับนี้จะได้แสดงในบทที่ ๓๙ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *อัปปะมาณารัมมะณา ัฒมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีอารมณ์ไม่มีประมาณ กระทำความยินดีมาก ไม่มีสิ้นสุด โดยความอธิบายว่า จิตของปุถุชนนั้นอารมณ์ไม่มีประมาณ ยินดีในลาภ ไม่มีประมาณ ยินดีในยศไม่มีประมาณ ยินดีในความสรรเสริญก็ไม่มีประมาณ ยินดีในความสุขก็ไม่มีประมาณ เพราะฉะนั้นจึงได้ทรงตรัสว่า อัปปะมาณารัมมะณา ัฒมา ฉะนี้ เมื่อจะชี้ตัวอย่างให้เป็นพยานก็ได้แก่ นิทานสุนัขจิ้งจอกที่ลักมณฑ์ของพราหมณ์ไป ก็ปรารถนาเป็นใหญ่กว่าสัตว์ในป่าหิมพานต์ ครั้นได้สำเร็จดังความประสงค์ของตนแล้ว ก็ปรารถนาจะเป็นใหญ่กว่ามนุษย์ ก็หาได้สำเร็จดังความปรารถนาขึ้นไม่ เพราะตนเป็นสัตว์เดียรัจฉานไม่ประมาณตน จนแก้วหูแตกตายไปฉะนั้น เพราะฉะนั้นจึงว่า จิตของปุถุชนไม่มีประมาณ สมกับพระบาลีว่า *อัปปะมาณารัมมะณา ัฒมา* ฉะนี้ แก้ไขในติกมาติกาบทที่ ๓๙ ก็ยุติลงแต่เพียงนี้

๔๐. หีนา ธรรมมา

ในลำดับนี้จะได้แสดงในติกมาติกาบพที ๔๐ ต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า หีนา ธรรมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายยังอารมณ์ให้เลวต่ำช้า โดยความอธิบายว่า กามคุณทั้ง ๕ เป็น ธรรมอย่างต่ำ กระทำให้สัตว์เลวทรามต่ำช้า สมดังพระบาลีว่า ทีโน คาโม โปถุชชะนิโก อะนะริโย แปลว่า ความประกอบในกามสุข ทีโน เป็นธรรมอันต่ำช้าเลวทราม คาโม เป็นธรรมของชาวบ้าน โปถุชชะนิโก เป็นธรรมของปุถุชน อะนะริโย ไม่ใช่ธรรมของ พระอริยเจ้า ดังนี้ โดยความอธิบายว่า กามคุณทั้ง ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ เหล่านี้ เมื่อบุคคลใดประพฤติให้เป็นไปมากอยู่ในจิตสันดานแล้ว ก็กระทำให้บุคคล ผู้นั้นตกต่ำอยู่ในโลก คือกระทำให้เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพทั้งสามไม่มีกำหนดชาติ ไม่สามารถจะยกตนให้พ้นจากสังสารทุกข์นี้ได้ เพราะเป็นโลกียธรรม ยังสัตว์ให้ หมุนเวียนไปต่างๆ ไม่อาจจะยังตนให้พ้นจากสังสารทุกข์นี้ได้ ดังบุรุษที่มีจิตปฏิพัทธ์ รักใคร่ในภรรยาซึ่งเป็นชู้กับบุรุษผู้เป็นน้องชาย ครั้นน้องชายฆ่าให้ตายแล้วก็ไปบังเกิด เป็นงูเหลือม ครั้นตายจากงูเหลือมแล้วก็ไปบังเกิดเป็นสุนัข ครั้นตายจากสุนัขแล้ว ก็ไปบังเกิดเป็นโค เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในเรือนแห่งภรรยา นั้น เพราะโทษแห่งกามคุณ ด้วยเหตุฉะนั้นจึงเรียกชื่อว่า หีนาธรรม เป็นธรรมอันพระอริยเจ้าทั้งหลายอันมีสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะเป็นประธาน ไม่ได้สรรเสริญว่าเป็นธรรมอันประเสริฐ ดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า หีนา ธรรมมา ฉะนี้

๔๑. มัชฌิมา ธรรมมา

ในบทที่ ๔๑ นั้นมีพระบาลีว่า มัชฌิมา ธรรมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีอารมณ์ เป็นอย่างกลาง ไม่ดีไม่ชั่ว ไม่ร้อนไม่เย็น โดยความอธิบายว่า อารมณ์นั้นดีก็ไม่ได้ ชั่วก็ไม่ชั่ว เลวก็ไม่เลว ประณีตก็ไม่ประณีต เป็นกลางๆ อยู่ เพราะฉะนั้น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธะจึงได้ทรงตรัสว่า เป็นหนทางแห่งอริยมรรคทั้งแปด มีสัมมาทิฏฐิ เป็นต้น ถ้าจะว่าเป็นอุเบกขาก็ได้อยู่ เพราะอารมณ์นั้นไม่ยินดียินร้าย เปรียบเหมือน เรือข้ามฟากออกจากท่าแล้ว แต่ยังไม่ทันถึงฝั่ง อยู่แต่ในระหว่าง ธรรมที่ชื่อว่า มัชฌิมา

นั้นก็ได้แก่อารมณ์ที่ออกจากทุกข์แล้ว แต่ยังไม่ทันถึงสุข ฉะนั้น จึงได้ชื่อว่า มัชฌิมา ธรรมชา
ดังนี้

๔๒. ประณีตา ธรรมชา

ในบทที่ ๔๒ นั้นมีพระบาลีว่า ประณีตา ธรรมชา แปลว่า ธรรมทั้งหลายประณีต โดยความอธิบายว่า บุคคลที่ตั้งอยู่ในศีล ๕ ศีล ๘ อันเป็นไปกับด้วยพระไตรสรณคมน์ นั้น ประณีตกว่าบุคคลที่ไม่ได้ตั้งอยู่ในศีล ๕ ศีล ๘ อันเป็นไปกับด้วยพระไตรสรณคมน์ พระสัททาคาประณีตกว่าพระโสดาบัน พระอนาคาประณีตกว่าพระสัททาคา พระอรหันต์ ประณีตกว่าพระอนาคามี พระอัครสาวกประณีตกว่าพระปกตีสาวก พระปัจเจกพุทธเจ้า ประณีตกว่าพระอัครสาวกทั้งปวง พระพุทธเจ้าประณีตกว่าพระปัจเจกพุทธเจ้า ปณีตธรรมเป็นธรรมละเอียดกว่ามัชฌิมาธรรม มัชฌิมาธรรมละเอียดกว่าหีนธรรม โดยความอธิบายว่า คนหยาบกับคนละเอียดต่างกัน ธรรมที่ชื่อว่าปณีตธรรมนั้น ได้แก่ ธรรมของบุคคลผู้มีสติ ดังเรื่องฉัตตปาณิอุบาสก ขณะกำลังเข้าเฝ้าและฟังธรรม พระบรมศาสดาอยู่นั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลได้เสด็จมายังที่ประทับของพระพุทธองค์ ฉัตตปาณิอุบาสกจึงคิดว่าเราควรลุกขึ้นต้อนรับพระราชานั่งหรือไม่ หากเราไม่ลุกขึ้นต้อนรับ พระเจ้าปเสนทิโกศลก็อาจจะทรงกริ้ว แต่หากเราลุกขึ้นต้อนรับ ก็จักได้ชื่อว่าเป็นผู้ให้ความเคารพพระราชานั่ง แต่หาได้เคารพพระบรมศาสดาและพระสัทธรรม (ซึ่งเป็นธรรมอันประณีตกว่า) ไม่ ครั้นคิดแล้วดังนี้ จึงตัดลึนใจไม่ลุกขึ้นต้อนรับพระราชานั่งฟังธรรมในที่อันควรข้างหนึ่งต่อไป แก่ขมาในติกมาติกาบทที่ ๔๒ ก็ยุติแต่เพียงเท่านี้

๔๓. มิจฉัตตตะนิยะตา ธรรมชา

ในลำดับนี้จะได้วิไลสนาในติกมาติกาบทที่ ๔๓ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า มิจฉัตตตะนิยะตา ธรรมชา แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีทิวฏฐิอันผิด เป็นธรรมอันเที่ยงที่จะไปสู่ทุกคติ โดยความอธิบายว่า ทิวฏฐิอันเห็นผิดนั้นมีอยู่ ๓ ประการคือ อุจเจททิวฏฐิ ๑

ลัสสตทิกฏฐิ ๑ อภิรียทิกฏฐิ ๑ ความเห็นว่าบุญบาปไม่มี หรือเห็นว่าตายแล้วไม่เกิด
สูญไป ทั้งนี้เรียกว่า อัจเฉททิกฏฐิ ความเห็นว่าเป็นของเที่ยง ไม่กลับกลอกยกย้าย
แปรผัน เช่นว่าเดียรัจฉานก็เป็นเดียรัจฉาน เดียรัจฉานไม่กลับเป็นมนุษย์ ความเห็น
เช่นนี้เรียกชื่อว่า ลัสสตทิกฏฐิ ความเห็นที่ไม่ต้องบำเพ็ญบุญกุศล สิ่งใดถึงกำหนดแล้ว
ก็สำเร็จไปเอง ความเห็นเช่นนี้เรียกชื่อว่า อภิรียทิกฏฐิ ทิกฏฐิทั้งสามประการเหล่านี้เที่ยง
ที่จะไปสู่บายนุฏฐิทั้ง ๔ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า มิจจัตตะนียะตา อัมมา ดังนี้

๔๔. สัมมัตตะนียะตา อัมมา

ในบทที่ ๔๔ มีพระบาลีว่า สัมมัตตะนียะตา อัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีทิกฏฐิ
อันชอบ แลเป็นธรรมอันเที่ยงที่จะไปสู่นิพพาน โดยความอธิบายว่า ทิกฏฐิอันชอบนั้น
มีอยู่ ๔ ประการ ทุกขะญาณัง ความเห็นในปัญจขันธ์ทั้ง ๕ ว่าเป็นทุกข์ ๑
ทุกขสมุททะญาณัง ความเห็นในตนว่าเป็นที่บังเกิดขึ้นแห่งทุกข์ ๑ ทุกขนิโรธะญาณัง
ความเห็นในธรรมว่าเป็นเครื่องดับทุกข์ได้จริง ๑ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาญาณัง
ความเห็นในพระนิพพานว่าเป็นหนทางดับทุกข์ได้ ๑ ความเห็นทั้ง ๔ ประการนี้แล
ท่านเรียกชื่อว่า สัมมาทิกฏฐิ สัมมาทิกฏฐิ นั้นแปลว่าความเห็นดีเห็นชอบ ความเห็นดี
เห็นชอบนี้แลเที่ยงที่จะไปสู่สุคติ โดยความอธิบายว่า ความเห็นธรรมของจริงเป็นความ
เห็นชอบ ความเห็นชอบนั้นก็คือความเห็นสมมุติว่าเป็นธรรมไม่จริง ธรรมที่โลกสมมุติ
ตามใจนั้นแลเป็นธรรมไม่จริง เมื่อเห็นตามสมมุติ ถอนสมมุติเสียได้แล้ว เรียกว่า
วิมุตติธรรม ที่เป็นวิมุตติธรรมนี้แลเรียกว่าความเห็นจริงเห็นชอบ เพราะฉะนั้น
จึงสมกับพระบาลีว่า สัมมัตตะนียะตา อัมมา ดังนี้

๔๕. อะนียะตา อัมมา

ในบทที่ ๔๕ นั้นมีพระบาลีว่า อะนียะตา อัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายไม่เที่ยง
บุญก็ไม่เที่ยง บาปก็ไม่เที่ยง โดยความอธิบายว่า ปุถุชนนั้น บุญก็กระทำ บาปก็สร้าง
แต่ไม่เที่ยงที่จะไปสู่สวรรค์ และไม่เที่ยงที่จะไปสู่นรก เพราะไม่เป็นใหญ่ เมื่อเวลา

ใกล้จะตาย ถ้าบุญส่งให้ก็ไปสวรรค์ ถ้าบาปส่งก็ไปนรก เพราะเหตุฉะนั้นจึงแปลว่า เป็นธรรมไม่เที่ยง ในเวลาอสังขารมใกล้จะตาย เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *อะนึยยะตา ธัมมา ฉะนี* แก่ไขมาในติกมาติกาบทที่ ๔๕ ก็ยุติแต่เพียงเท่านี้

๔๖. มัคคารัมมะณา ธัมมา

ในลำดับนี้จะได้อธิบายในติกมาติกาบทที่ ๔๖ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *มัคคารัมมะณา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีพระอริยมรรคเป็นอารมณ์ โดยความอธิบายว่า ธรรมที่ว่าพระอริยเจ้าก็ยอมยินดีแต่ในหนทางของพระอริยเจ้า เหมือนหนึ่งพระโสดาบันท่านก็ยินดีในธรรมที่ท่านละไว้แล้ว ๓ อย่าง คือ สักกายทิฏฐิ ความถือตัวถือตน ๑ วิจิกิจฉา ความสงสัยในธรรมทั้งหลาย ๑ สิ้นพตปรามาส ความลุ่มลุ่มในวัตรปฏิบัติอย่างอื่น ๆ ๑ การละธรรมทั้งสามประการนี้เป็นอารมณ์แห่งพระโสดาบันบุคคล พระสัทธาการก็มีอารมณ์ ๕ พระอนาคามีอารมณ์ ๗ พระอรหันต์ก็มีอารมณ์ ๑๐ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *มัคคารัมมะณา ธัมมา ฉะนี*

๔๗. มัคคะเหตุกา ธัมมา

ในบทที่ ๔๗ นั้นมีพระบาลีว่า *มัคคะเหตุกา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นเครื่องอุดหนุนแก่พระอริยมรรค โดยความอธิบายว่า ธรรมทั้งหลายที่เป็นहितานุहितประโยชน์แก่พระอริยมรรคนั้นมีอยู่ ๓ ประการ ธรรมทั้ง ๓ ประการนั้นก็คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ศีลนั้นแปลว่าละเสียจากบาป สมาธินั้นแปลว่าจิตถอนจากบาป ตั้งอยู่ในที่ที่ชอบ ไม่ตกไปในบาป ปัญญานั้นแปลว่ารู้จักกิเลส เครื่องเศร้าหมองไม่มีในจิต จิตไม่ตกไปในกิเลส ความที่รู้ว่ากิเลสเครื่องเศร้าหมองไม่มีในจิตดังนี้เรียกชื่อว่า ปัญญา ธรรมทั้ง ๓ ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา นี้แลเป็นहितานุहितประโยชน์แก่พระอริยมรรค หรืออีกประการหนึ่ง ความเห็นเป็นพระไตรลักษณ์ญาณก็จัดว่า ปัญญาในที่นี้เหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *มัคคะเหตุกา ธัมมา ฉะนี*

๔๘. มัคคาธิปะติโน ัมมา

ในบทที่ ๔๘ นั้นมีพระบาลีว่า มัคคาธิปะติโน ัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายที่เป็นใหญ่ในทางที่จะดำเนินไปสู่พระนิพพานนั้น ก็ได้แก่นิสัยที่แก่กล้าจึงจะดำเนินไปสู่พระนิพพานได้ ถ้านิสัยไม่แก่กล้าแล้วก็ดำเนินไปไม่ได้ ธรรมที่เป็นใหญ่ในที่นี้ ก็ได้แก่ที่นิสัยอย่างต่ำเพียงแสนมหากัป อย่างยิ่งเพียง ๑๖ อสงไขย ถ้ายังไม่ครบก็ยังไม่ดำเนินไปได้ บุคคลที่มีบารมียังอ่อนแอ มีนิสัยอ่อนแออยู่นั้น ก็ได้แก่ พระจุลกาล ได้บรรพชาแล้วก็ต้องสึกออกไปเป็นฆราวาสอีก ดังนี้ บุคคลผู้มีนิสัยบารมีเป็นใหญ่ในที่จะดำเนินไปสู่พระนิพพานได้นั้นก็ได้แก่ พระมหากาล ผู้พี่ชายของจุลกาล ฉะนั้น แก่ไขมาในติกมาติกาบทที่ ๔๘ ก็ยุติลงแต่เพียงเท่านี้

๔๙. อุปปันนา ัมมา

เบื้องหน้าแต่นี้จะได้วิไลสนาในติกมาติกาบทที่ ๔๙ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า อุปปันนา ัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายบังเกิดขึ้นแล้ว โดยความอธิบายว่า ธรรมทั้งหลายที่เป็นสมมุติกิจหรือวิมุตติกิจ ถ้าบังเกิดขึ้นแล้วก็เรียกว่าชื่อ อุปปันนา ัมมา ทั้งสิ้น

พระสกวาทิฯ จึงถามขึ้นว่า ธรรมอย่างไรจึงเรียกชื่อว่าสมมุติธรรม อย่างไรที่เรียกว่าวิมุตติ?

พระปรวาทิฯ จึงวิไลสนาว่า ธรรมเหล่าใดที่เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ธรรมเหล่านั้นชื่อว่าเป็นธรรมสมมุติทั้งสิ้น ธรรมเหล่าใดที่เป็นพุทธรัตตะ ระตตะ ลังขัตตะ ธรรมเหล่านั้นชื่อว่าเป็นวิมุตติทั้งสิ้น หรืออีกนัยหนึ่ง โลกเรียกว่าสมมุติ พระนิพพานเรียกว่าวิมุตติ ฉะนั้น

พระสกวาทิฯ จึงถามขึ้นว่า สมมุตินั้นบังเกิดขึ้นแก่ใคร วิมุตตินั้นบังเกิดขึ้นแก่ใคร?

พระปรมาภิไธย จึงวิไลฯ งามวิไลฯ งามวิไลฯ นั้นก็เกิดขึ้นแก่นันทมาณพที่ไปกระทำสมัคร
ล้างวาสกับนางอุบลวรรณาเถรีจนธรณีสูบเอาไปดังนี้ จึงชื่อว่าสมมุติบังเกิดขึ้นแล้ว
วิมุตินั้นก็บังเกิดขึ้นแก่พระยสกุลบบุตร เมื่อเวลาไปดูอาการฟ่อนรำแล้วเกิดความ
เมื่อน่าย ฉะนั้น แสดงมาทั้งนี้โดยย่อๆ พอให้สมกับพระบาลีว่า *อุปปันนา ธัมมา
ฉะนี*ฯ

๕๐. อະนุပ္ปັນนา ธัมมา

ในบทที่ ๕๐ นั้นมีพระบาลีว่า *อะนุပ္ปັນนา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลาย
ไม่บังเกิดขึ้นแล้ว โดยความอธิบายว่า บุคคลที่ไม่มีศีลไม่มีธรรม แล้วธรรมที่จะนำ
ความสุขให้นั้นก็บังเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้นั้น ครั้นดับขันธรังก็คงไปบังเกิดในนรก
เช่นอย่างนายจันทสุกริก เป็นต้น ฉะนั้นอีกนัยหนึ่งโดยพุทธประสงค์ว่า อนันตริยกรรม ๕
และ นิเวศธรรม ๕ อย่างนี้ ถ้ามีอยู่ในบุคคลผู้ใดแล้ว มรรคผลธรรมวิเศษสิ่งใด
ก็ไม่บังเกิดแก่บุคคลผู้นั้น จัดเป็นลัทธิคาวธรมคาวธรมนี้ไปดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับ
พระบาลีว่า *อะนุပ္ปັນนา ธัมมา* ดังนี้

๕๑. อุปปาทิโน ธัมมา

ในบทที่ ๕๑ นั้นโดยนัยพระบาลีว่า *อุปปาทิโน ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลาย
อันบังเกิดขึ้นแล้ว โดยความอธิบายว่า *อุปปาทินธรรม* นี้เป็นธรรมของพระอริยเจ้า
เมื่อบังเกิดในบุคคลผู้ใด ก็ยังบุคคลผู้นั้นให้เป็นพระอริยเจ้า ธรรมของพระอริยเจ้านั้น
ก็คือ มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ ธรรมทั้ง ๙ เหล่านี้ ถ้าบังเกิดขึ้นแล้วก็เป็น
ของแท้ของจริง และเป็นของไม่เสื่อมสิ้นไป อีกนัยหนึ่งท่านประสงค์ว่า พระพุทธเจ้า
พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันต์ชีนาสพทั้งหลายที่ล่วงลับไปแล้วนั้น ก็เรียกชื่อว่า
อุปปาทิโน ธัมมา สุดแต่เป็นธรรมบังเกิดขึ้นแล้ว ก็จักได้ชื่อว่า *อุปปาทินธรรม* ทั้งสิ้น
เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *อุปปาทิโน ธัมมา* ฉะนี แก้ไขมาในติกมาติกาบทที่ ๕๑
โดยสังขิตกถาเพียงเท่านี้ฯ

๕๒. อะตีตา ัมมา

ในลำดับนี้จะได้วิไลชนาในติกมาติกาบทที่ ๕๒ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *อะตีตา ัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายที่ล่วงไปแล้ว ที่จัดเป็นกุสลา กุศลก็ดี หรือร่างกายที่จัดเป็นธาตุทั้ง ๔ หรือจัดเป็นอายตนะภายใน ๖ ภายนอก ๖ ที่เกิดขึ้นแล้ว แลดับสูญไปนั้นก็ดี เรียกชื่อว่า *อะตีตาธรรม* ทั้งสิ้น

๕๓. อะนาคะตา ัมมา

ในบทที่ ๕๓ นั้น พระบาลีว่า *อะนาคะตา ัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายที่ยังมาไม่ถึง โดยความอธิบายว่า บุญก็ดี บาปก็ดี ที่บุคคลได้กระทำโดยกาย วาจา ใจ แล้วแลยังไม่เห็นผลนั้น ก็ชื่อว่า *อนาคตธรรม* หรืออีกนัยหนึ่งว่า สัตว์ที่บังเกิดแล้วและยังไม่ถึงแก่ความตายนั้น ก็เรียกชื่อว่า *อนาคตธรรม* หรืออีกประการหนึ่ง บุคคลที่สร้างบารมียังไม่เต็มที่และมรรคผลธรรมวิเศษก็ยังไม่บังเกิดมีนั้น ก็เรียกชื่อว่า *อนาคตธรรม* เหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *อะนาคะตา ัมมา* ฉะนี้

๕๔. ปัจจุปปันนา ัมมา

ในบทที่ ๕๔ นั้น โดยพระบาลีว่า *ปัจจุปปันนา ัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันบังเกิดขึ้นเฉพาะหน้า โดยความอธิบายว่า ธรรมที่เป็นปัจจุบันนั้นก็คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่เห็นอยู่เฉพาะหน้านี้แลชื่อว่า ปัจจุบันธรรม โดยความเป็นจริงก็คือไม่เที่ยง มีความเกิดขึ้นแล้วก็ต้องมีความดับไปเป็นธรรมดา และเป็นทุกข์ เหลือที่จะทน จนตั้งอยู่ไม่ได้ต้องดับไป ไม่มีวิสัยที่จะฝ่าฝืน และไม่เป็นที่ตามอำนาจของท่านผู้ใด อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นี้แลเป็นปัจจุบันธรรม และเป็นวิปัสสนาญาณ ปัญญา เป็นธรรมที่คงทนต่อความเพียร เมื่อบุคคลผู้ใดเห็นปัจจุบันธรรม คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นี้ให้แจ้งชัดแล้ว บุคคลผู้นั้นก็จัดเป็นผู้สามารถจะยังศีล สมาธิ ปัญญา ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ขึ้นในตนได้ เพราะอารมณ์ของปัจจุบันธรรมนั้นน้อย ย่อมเป็น

อารมณ์อันสะดวกดี ปัจจุบันธรรมนี้ เมื่อบุคคลผู้ใดมารู้แจ้งเห็นชัดตามความเป็นจริงอย่างไรแล้ว บุคคลผู้นั้นก็เป็นผู้ไม่ฝ่าฝืน และไม่ต้องแก้ไขยกย้าย เมื่อเป็นอยู่อย่างไรรู้ตามเห็นตามไปอย่างนั้น ก็เป็นทางสัมมาทิฏฐิปฏิบัติอยู่เอง เพราะมารู้มาเห็นตามความเป็นจริงอย่างไร ย่อมถูกต้องตามพระพุทธประสงค์ ซึ่งพระองค์ทรงบัญญัติเทศนาไว้ว่า *อะสังหิรัง อะสังกุปปัง* แปลว่า ธรรมไม่ง่อนแง่นคลอนแคลน และเป็นธรรมไม่กำเริบจลาจล เป็นธรรมทนต่อความเพียรจริงดังนี้ ปัจจุบันธรรมนี้แลเป็นมัชฌิมาปฏิบัติ หนทางปฏิบัติอย่างกลาง เมื่อจะสันนิษฐานตามนัยพระสูตรตันตโวหาร แลวินัยบัญญัติ ปริมาตต์ ๔ ธรรมทั้ง ๓ ปิฎก ที่พระองค์ทรงตรัสสอนพระปัญจวัคคีย์ ภิกขุเหล่านั้น ก็มีพระพุทธประสงค์จะให้เห็นตามความเป็นจริงโดยสภาพอันเป็นปัจจุบันนี้เอง เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *ปัจจุปปันนา ธัมมา* ฉะนี้ แก้ไขมาในติกมาติกา บทที่ ๕๔ ก็ยุติลงแต่เพียงเท่านี้

๕๕. อติตารัมมะณา ธัมมา

เบื้องหน้าแต่นี้จะได้วิชันนาในติกมาติกาบทที่ ๕๕ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *อติตารัมมะณา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีอดีตเป็นอารมณ์ โดยเนื้อความว่า บุคคลมาระลึกถึงทานศีลที่ตนได้บำเพ็ญไว้แล้วให้เป็นอารมณ์ว่า ทานที่เราได้ให้แล้ว ด้วยตัดราคามัจฉริยตระหนี่เสียได้ แลจิตของเราก็เป็นจิตบริสุทธิ์ สะอาด ปราศจากโลภมัจฉริยธรรมแล้ว แลจัดเป็นจาคานุสสติ แปลว่าระลึกถึงกิเลสที่ตนละได้แล้ว ดังนี้ก็ดี หรือศีลानุสสติ แปลว่าระลึกถึงศีลที่รักษาแล้ว ด้วยละโลภะ โทสะ โมหะเสียได้ แลจิตของเราก็เป็นจิตผ่องใส สะอาด ปราศจากอภิชชาพยาบาทได้แล้วดังนี้ก็ดี บุคคลมาระลึกถึงคุณทานศีลเป็นต้น ที่ตนได้บำเพ็ญไว้แล้วก็ดี ก็จัดได้ชื่อว่า อติตารัมมะณา ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *อติตารัมมะณา ธัมมา* ฉะนี้

๕๖. อณะคตารัมมะณา ธัมมา

ในบทที่ ๕๖ นั้นมีพระบาลีว่า *อณะคตารัมมะณา ธัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีอนาคตเป็นอารมณ์ โดยเนื้อความว่า บุคคลมาคิดถึงตนว่า *นัตถิ ญาถัง อะปัญญัสสะ*

คุณะสัมปัตติ สิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นต้นว่า ญาณ หรือปัญญาก็ดี ก็ยังไม่มีแก่เรา เราก็ยังไม่ได้ไม่ถึงซึ่งคุณธรรมอะไร ยัมहि ญาณัญจะ ถ้าเรามีญาณมีปัญญาแล้วไซร้ นิพพานัง สันติเก ก็จะได้ชื่อว่า เราเป็นผู้หนึ่งไกลกับพระนิพพาน ดังนี้ เมื่อบุคคลมาคิดถึงแต่ความโง่ของตนขึ้นแล้ว แลมาอุตสาหะบำเพ็ญฌานสมาบัติ แลวิมุตติญาณทัสสนะ คือความรู้แจ้งเห็นชัดในพระนิพพานธรรม เพื่อจะให้บังเกิดในตน ดังนี้ ก็จัดได้ชื่อว่า อนาคตารมณฺ์ สมกับพระบาลีว่า *อะนาคตารัมมะณา อัมมา ฉะนี*

๕๗. ปัจจุปปันนารัมมะณา อัมมา

ในบทที่ ๕๗ นั้น โดยนัยพระบาลีว่า *ปัจจุปปันนารัมมะณา อัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีปัจจุบันเป็นอารมณ์แห่งจิต โดยเนื้อความว่า บุคคลผู้มาพิจารณาตนว่า ในเวลานี้เรามีความสุขเพราะกุศลวิบาก คือผลแห่งสุจริตทั้ง ๓ ในเวลานี้เรามีความทุกข์ เพราะอกุศลวิบาก คือผลแห่งทุจริตทั้ง ๓ ดังนี้ โดยความอธิบายว่า บุคคลผู้มีสติ ไม่เผลอไปในเวลาเมื่อได้เสวยสุขทุกข์อันบังเกิดขึ้นเฉพาะหน้าแล้ว เอาวิบากแห่งสุจริตนั้นให้เป็นอารมณ์ ไม่ต้องไปแสวงหาที่อื่นไกล โดยพระพุทธรประสงค์นั้นก็คือ ให้พิจารณาสติปัญฐานทั้ง ๔ นั้นเอง เรียกชื่อว่า *ปัจจุปปันนารัมมะณะธรรม* เพราะเป็นธรรมบังเกิดอยู่ที่เฉพาะหน้าตามอริยาบถทั้ง ๔ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *ปัจจุปปันนารัมมะณา อัมมา ฉะนี* แก่ไขมาในติกมาติกาบทที่ ๕๗ แต่โดยสังขิตถกถา เพียงเท่านั้น

๕๘. อัชฌัตตา อัมมา

ในลำดับนี้จะได้วิไลขนาในติกมาติกาบทที่ ๕๘ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *อัชฌัตตา อัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นภายใน โดยเนื้อความว่า ธรรมที่เป็นภายในนั้น ท่านประสงค์ธรรม ๒ ประการ คือ ธรรมที่เป็นฝ่ายกุศล ๑ ธรรมที่เป็นฝ่ายอกุศล ๑

ธรรมที่เป็นฝ่ายกุศลนั้นคือฉานทั้ง ๕ ธรรมที่เป็นฝ่ายอกุศลนั้นคือนิวรณ์ ๕ ธรรมทั้งสองนี้จัดเป็นอัมมัตตธรรม บังเกิดขึ้นในภายในอย่างหนึ่ง หรืออีกนัยหนึ่ง อาการ ๓๒ ซึ่งจัดเป็นดิน ๒๐ น้ำ ๑๒ ลม ๖ ไฟ ๔ เหล่านี้ก็ดี หรือจัดเป็นอายตนะ ๖ คือ จักขุ โสตะ ฆานะ ชิวหา กาย ใจ เหล่านี้ก็ดี จะเรียกชื่อว่าอัมมัตติกธรรมทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า อัมมัตตา อัมมา ฉะนี้

๕๙. พระหิตธา อัมมา

ในบทที่ ๕๙ นั้นมีพระบาลีว่า พระหิตธา อัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันเป็นภายนอก โดยเนื้อความว่า ดิน น้ำ ไฟ ลม อันเป็นที่อาศัยของหมู่มสัตว์ทั่วไป อันเป็นตะวันดวงพระอาทิตย์ก็ดี จะเรียกว่า เตโชธาตุก็ดี หรือพื้นแผ่นดิน เรียกว่า ปฐวีธาตุก็ดี หรือลมพัดทั่วไปให้ไปไม่ไหว แลลมพายุใหญ่พัดให้ต้นไม้หักล้มลง หรือลมพายุพัดให้ฝนตกลงมาที่เรียกว่า วาโยธาตุก็ดี หรือน้ำทั่วไปซึ่งมีในบึงบาง ห้วยหนอง เป็นต้น ที่เรียกว่า อาโปธาตุก็ดี หรืออายตนะภายนอก ๖ คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณฺ์ เหล่านี้ก็จัดเป็นพาหิรกธรรมทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า พระหิตธา อัมมา ฉะนี้

๖๐. อัมมัตตะพะหิตธา อัมมา

ในบทที่ ๖๐ นั้นมีพระบาลีว่า อัมมัตตะพะหิตธา อัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายอันมีทั้งภายในและภายนอก โดยเนื้อความว่า ธรรมที่จัดเป็นภายในภายนอกนั้น ก็เป็นเหตุอาศัยซึ่งกันและกันเป็นไป ธรรมภายในก็เป็นเหตุให้ละกิเลสภายนอกได้ ธรรมภายนอกก็เป็นเหตุให้ละกิเลสภายในได้ เปรียบเหมือนหนึ่งพระปทุมกุมารได้ ทัศนากการเห็นดอกปทุมชาติบัวหลวงแล้วก็บังเกิดโยนิโสมนสิการ พิจารณาเห็นโดยพระไตรลักษณญาณแล้ว ก็ได้สำเร็จเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าด้วยอำนาจพระไตรลักษณญาณ แต่ต้องอาศัยธรรมภายนอก คือดอกปทุมชาติบัวหลวงเป็นเหตุก่อนจึงสำเร็จได้ เพราะเหตุนี้จึงสมกับพระบาลีว่า อัมมัตตะพะหิตธา อัมมา ดังนี้

อีกประการหนึ่งความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ก็จัดเป็นพาหิรกรรม เพราะเป็นธรรมเกิดขึ้นเป็นสัตว์ เป็นบุคคล ต้องอาศัยเหตุภายนอกคือมารดาบิดาก่อน จึงจะบังเกิดขึ้นได้ วิญญาณนั้นไซ้เป็นธรรมภายใน มารดาบิดาเป็นธรรมภายนอก ความแก่นั้นก็มี ๒ ประการ คือ ปฏิจันณะชรา ความแก่ภายใน ๑ อัปปฏิจันณะชรา ความแก่ภายนอก ๑ พยาธิ ความเจ็บกายไม่สบายใจก็มีอยู่ ๒ คือ ความเจ็บปวดบังเกิดขึ้น ความไม่สบายในใจ เจ็บใจ แค้นใจ จัดเป็นอัชฌัตติกกรรมภายใน ความตายเป็นพาหิรกรรมภายนอก ความตายก็มีอยู่ ๒ ประการ คือ ตายด้วยโรคบังเกิดขึ้นภายในกาย เรียกว่า อัชฌัตตมรณกรรมภายใน ๑ ตายด้วยเครื่องศาสตราวุธเป็นต้น อันเกิดขึ้นด้วยความเพียรของท่านผู้อื่น เรียกว่า พาหิรกรรมมรณกรรมภายนอก ๑ เพราะเหตุนี้ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นต้นเหล่านี้ เมื่อจะกล่าวถึงโสภปริเทวทุกข์ต่างๆ นั้นแล้ว ก็มีนัยเช่นเดียวอย่างเดียวกัน บางที่บังเกิดแต่เหตุภายในอาศัยเหตุภายนอกก็มี บางที่บังเกิดแต่เหตุภายนอกอาศัยเหตุภายในก็มี เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า *อัชฌัตตะพะหิทธา ัมมา* นี้ แก่ไขมาในติกมาติกาบทที่ ๖๐ แต่โดยสังเขปเพียงเท่านี้

๖๑. อัชฌัตตารัมมะณา ัมมา

ในลำดับนี้จะได้ว่าลิขณาในติกมาติกาบทที่ ๖๑ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า *อัชฌัตตารัมมะณา ัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีอารมณ์เป็นภายใน โดยเนื้อความว่า พระโยคาวจรเจ้าผู้แสวงหาซึ่งความสุขสำราญใจ แลมาเจริญฌานสมาบัติให้บังเกิดขึ้นในตน เพราะฌานสมาบัตินั้นเป็นธรรมบังเกิดขึ้นในภายใน ท่านทั้งหลายเหล่านี้ย่อมแสวงหาแต่ความระงับ เฟงเอาแต่สมาบัติให้เป็นอารมณ์ เช่นกับลัทธิวิหริกของพระสารีบุตร เมื่อเวลาเขาจะเอาไปฆ่า พระสารีบุตรจึงไปเตือนให้สติ ก็ระลึกถึงฌานที่ตนเคยได้เจริญนั้นได้ ก็เฟงฌานความระงับนั้นให้เป็นอารมณ์แล้วก็เหาะหนีรอดความตายไปได้

โดยความอธิบายว่า ก็ได้แก่ธรรมที่เย็นใจ ความบริสุทธิ์ใจเย็นใจนี้แลเป็นธรรมภายในแผ่ชานออกไปให้เป็นอารมณ์ในภายนอก บุคคลจะได้ประสบซึ่งความสุขกาย

สบายจิตทั้งภายในแลภายนอกนั้น ก็ต้องอาศัยกรรมภายในดวงเดียว มีความบริสุทธิ์ใจ
แผ่ชานออกไปเป็นอารมณ์ภายนอก กรรมภายในคือความบริสุทธิ์ภายในใจดวงเดียว
นี้แล ย่อมสามารถจะยังสรรพทุกข์ภัยอุบัติวันตรายทั้งปวงให้เข้าไปประจวบดับเสียได้
สมดังนัยพระพุทธสุภาษิตว่า *ปริตตัง พุทธะมันตานัง ปะวะรัง สัพพะมันตานัง
อัสสมัตติกะพะหิเรชาตัง อันตะรายัง วิสาสะนัง ปริตตานุกาเวนะ ละกันติ
สัพพะมังคะลัง* ดังนี้

โดยความอธิบายว่า กรรมภายในคือใจบริสุทธิ์ ใจบริสุทธิ์นั้นเรียกว่ากรรมมี
ประมาณน้อย *ปริตตัง* แปลว่า พระนิพพาน เป็นกรรมมีประมาณน้อย กรรมน้อย
ดวงเดียวนี้แล *พุทธะมันตานัง* เป็นมนต์ของพระพุทธเจ้า *ปะวะรัง* สัพพะมันตานัง
และเป็นมนต์อันประเสริฐกว่ามนต์ทั้งปวง *อัสสมัตติกะพะหิเรชาตัง อันตะรายัง วิสาสะนัง*
อันตรายอันหนึ่งอันใดซึ่งบังเกิดมีภายในแลภายนอก ก็ย่อมเสื่อมสูญไปโดยอำนาจแห่ง
พระปริตต์ คือพระนิพพานเป็นกรรมมีประมาณน้อยนี้เอง *ปริตตานุกาเวนะ ละกันติ*
สัพพะมังคะลัง สรรพสัตว์ทั้งหลายจะได้ประสบซึ่งความสุขสำราญใจก็ได้เพราะ
อานุภาพแห่งพระปริตต์อันเป็นกรรมมีอารมณ์ภายในอย่างเดียว เพราะฉะนั้นจึงชื่อว่า
อัสสมัตตารัมมะณา ัมมา ฉะนี้

๖๒. พะหิทถารัมมะณา ัมมา

ในบทที่ ๖๒ นั้นมีพระบาลีว่า *พะหิทถารัมมะณา ัมมา* แปลว่า กรรมทั้งหลาย
มีอารมณ์เป็นภายนอก โดยเนื้อความว่า บุคคลทั้งหลายเมื่อได้ประสบซึ่งเวทนาอันใด
อันหนึ่งแล้ว ก็ย่อมเอารูปเป็นอารมณ์ เพราะรูปนั้นเป็นพาหิรกรรมภายนอก
ส่วนเวทนานั้นก็ทำได้ระงับลงไม่ กลับได้ส่วยซึ่งเวทนามากล้ำๆ ยิ่งขึ้นไป เปรียบเหมือน
จันทคหาบัณฑิต ที่ได้ประสบซึ่งความทุกข์เวทนาแล้ว แลเฟ่งเอารูปภายนอกเป็นอารมณ์
จนถึงแก่ความตายไปด้วยพวกโจรนั้น โดยความอธิบายว่า ความไม่สงบระงับใจ คือ
ความเดือดร้อนขึ้นในใจ แต่ใจนั้นก็ป็นธรรมชาติดีนรรนเดือดร้อนอยู่โดยปกติธรรมดา
ของตนแล้ว มิหนำซ้ำยังเอากรรมภายนอกซึ่งมิใช่กรรมเครื่องระงับเข้ามาเป็นอารมณ์
อีกเล่า ก็ยิ่งร้อนหนักทวีขึ้นไป เพราะเหตุนั้น สมเด็จพระบรมศาสดาจึงได้ทรงตรัส

เทศนาสั่งสอนแก่พุทธบริษัททั่วไปว่า ธรรมภายนอกไม่ใช่ธรรมเครื่องระงับ และไม่ใช้ธรรมของเราตถาคต ดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า พะหิทถารัมมะณา อัมมา ฉะนี

๖๓. อัมมัตตะพะหิทถารัมมะณา อัมมา

ในบทที่ ๖๓ นั้นมีนัยพระบาลีว่า อัมมัตตะพะหิทถารัมมะณา อัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายมีภายในแลภายนอกเป็นอารมณ์ โดยเนื้อความว่า ธรรมทั้งหลายมีอารมณ์เป็น ๒ บังเกิดขึ้นพร้อมกันแล้วแลถือเอาเป็นอารมณ์ เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่า อัมมัตตะพะหิทถารัมมะณา อัมมา ดังนี้ เมื่อจะชี้บุคคลที่ได้สำเร็จมรรคผลธรรมวิเศษให้เห็นเป็นตัวอย่างด้วยอำนาจแห่งธรรมทั้ง ๒ ประการนี้ ก็มีที่มามากเป็นอเนกประการ ดังพระภิกษุ ๓๐ รูป ได้เห็นพยับแดดแล้ว ก็นึกเปรียบเทียบกับกายของตนว่า ธรรมในกายของเรานี้ก็เช่นเดียวกับพยับแดดฉะนี ในทันใดนั้น สมเด็จพระศาสดาก็ทรงเปล่งพระรัศมีไปให้ต้องกายของพระภิกษุ ๓๐ รูปนั้น แล้วจึงทรงตรัสเทศนาว่า เอสะอัมโม สันนตะโน ธรรมดวงเดียวนี้แลเป็นของเก่า เป็นธรรมของพระอริยเจ้า ธรรมดวงเดียวเป็นธรรมของเก่านั้นคือพระนิพพานนี้เอง พระภิกษุทั้ง ๓๐ รูปนั้นก็ได้รับบรรลุอัสวัคชัย เป็นพระอรหันต์ชี่ณาสพ หោះลอยมาสู่สำนักสมเด็จพระบรมศาสดา แล้วจึงคมนาการชมเชยซึ่งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยอเนกปริยาย โดยความอธิบายว่า พระอริยเจ้าน่าเคารพภายนอกเปรียบกับธรรมภายใน เอาธรรมภายในออกไปเป็นอารมณ์ภายนอกดังนี้ เพราะฉะนั้นจึงสมกับพระบาลีว่า อัมมัตตะพะหิทถารัมมะณา อัมมา ฉะนี แสดงมาในติกมาติกาบทที่ ๖๓ แต่โดยสังเขปกถาก็ยุติลงเพียงเท่านี้

๖๔. สະนิตฺถัสสะนะสัปปะภูมิตฺตา อัมมา

ในลำดับนี้จะได้ว่าลักษณะในติกมาติกาบทที่ ๖๔ สืบต่อไป โดยนัยพระบาลีว่า สະนิตฺถัสสะนะสัปปะภูมิตฺตา อัมมา แปลว่า ธรรมทั้งหลายเป็นไปด้วยความคับแคบนั้น ก็เพราะความที่เห็นซึ่งอนิฏฐารมณ์ อันไม่เป็นที่รักที่ปรารถนาของตน เป็นต้นว่า ได้เห็นโจรผู้ร้ายหรือได้เห็นสัตว์ดุร้ายต่างๆ มี หมี เสือ เป็นต้น หรือบางทีก็ให้เห็น

บุคคลต่างๆ มีเจ้าหนี้และบุคคลผู้ประทุษร้ายแก่ตน เป็นต้น เช่นกับพระอานนท์ ถึงซึ่งความคับแค้นขึ้นในใจ เพราะได้เห็นช่างนาฟ้าศิรีวิ่งเข้ามาจะประทุษร้ายแก่ตนกับ พระพุทธเจ้า ในกาลครั้งนั้น พระอานนท์ก็บังเกิดความเดือดร้อนคับแค้นขึ้นในใจ เพราะความที่ได้เห็นฉะนั้น

๖๕. อะนัทธสสะนะสัปปะภูฆา อัมมา

ในบทที่ ๖๕ นั้นมีพระบาลีว่า *อะนัทธสสะนะสัปปะภูฆา อัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลาย บังเกิดคับแค้นขึ้นในใจเพราะความที่ไม่ได้เห็น โดยเนื้อความว่า บุคคลทั้งหลายในโลกนี้ เมื่อเวลาได้ประสบซึ่งความพลัดพรากจากสัตว์แลสังขารอันเป็นที่รักที่เจริญใจ หรือเมื่อเวลาทรัพย์แลสมบัติฉิบหายไปด้วยภัยอันหนึ่งอันใดก็ดี ย่อมบังเกิดความคับแค้นขึ้นในใจเพราะความที่ไม่ได้เห็น ดังมีบุคคลเป็นนิตศนอุทาหรณ์ว่า ยังมีบุรุษผู้หนึ่งไปเรียนมนต์ปลาอยู่ในสำนักของอาจารย์แห่งหนึ่ง ครั้นจำได้จนชำนาญแล้ว จึงลาอาจารย์ไปกระทำบริกรรมอยู่ที่หาดทรายริมฝั่งแม่น้ำแห่งหนึ่ง ตั้งความเพียรบริกรรมไปๆ ก็ไม่เห็นปลา ตัวเองบังเกิดความคับแค้นขึ้นในใจ ครั้นรู้ถึงอาจารย์ อาจารย์จึงบอกว่า ท่านอย่าบริกรรมลืมหายใจ ปลามันกลัว บุรุษนั้นก็กระทำตามลัทธิของอาจารย์ นั่งหลับตาบริกรรมไป อาจารย์ก็จับปลามาใส่ลงในบ่อที่บุรุษนั้นบริกรรมอยู่ ครั้นบุรุษนั้นลืมหายใจก็เห็นปลาบังเกิดความดีใจ ลืมหายใจ ดั่งนี้ เพราะเหตุนี้จึงได้ชื่อว่า *อะนัทธสสะนะสัปปะภูฆา อัมมา* ฉะนั้น

๖๖. อะนัทธสสะนาปปะภูฆา อัมมา

ในบทที่ ๖๖ นั้น โดยมีนัยพระบาลีว่า *อะนัทธสสะนาปปะภูฆา อัมมา* แปลว่า ธรรมทั้งหลายจะไม่มี ความคับแค้นก็ไม่ใช่ จะไม่มีความเห็นก็ไม่ใช่ แต่ละกิเลสได้โดยอาศัยอำนาจของตนเอง โดยเนื้อความ *อะนัทธสสะนาปปะภูฆา อัมมา* นี้ก็ได้แก่ นิโรธธรรม ด้วยอรรถว่าด้วยความเห็นแลความไม่เห็นได้เหมือนเมื่อนิโรธธรรมบังเกิดขึ้นแล้ว นิเวศธรรมทั้ง ๕ ก็ดับไป โอวาทคำสั่งสอนอันใดอันหนึ่งก็ดับไป วิตก วิจาร์ณ ปิติ สุข

ก็ไม่มีในนิโรธธรรม เพราะฉะนั้นจึงแปลว่าจะดับแก่นก็ไม่ใช่ จะไม่ดับแก่นก็ไม่ใช่ จะเห็นก็ไม่ใช่ จะไม่เห็นก็ไม่ใช่ ฉะนั้น

พระสกวาทิฯ จึงถามขึ้นว่า เห็นก็ไม่ใช่ ไม่เห็นก็ไม่ใช่ แต่ละกิเลสได้ด้วยความ ไม่ต้องเห็นนั้น ได้แก่อะไร?

พระปรวาทิฯ จึงวิไลชนาว่า ได้แก่ว่า พระอริยมรรค ไม่เห็นก็จริงอยู่ แต่รู้ว่าปัญญา แลราคะ โทสะ โมหะ ไม่มี เปรียบเหมือนหนึ่งบุคคลนอนหลับฝันไป ได้เห็นรูปสัตว์ ต่างๆ มีเสือแลช้างเป็นต้น บุคคลที่นอนหลับแลฝันไปนั้น จะเห็นก็ไม่ใช่ ถ้าจะว่าเห็น หรือ เสือช้างก็ไม่มี ถ้าจะว่าไม่เห็นหรือ ก็เห็นในฝันไปแล้ว ฉันทใดก็ดี พระธรรม ที่ชื่อว่า *อะนัตตสสะนาปปะฎิฆา ธัมมา* ก็มีอุปมาอุปไมยเหมือนกันกับบุคคลที่นอนหลับ ฝันไป ฉะนั้น

อาตมารับประทานวิไลชนามาในพระอภิธรรมมัตติกา ๒๒ ตีเกะ ๖๖ มัตติกา แต่โดยสังเขปภาพพอเป็นธรรมสวนานิสงส์ ก็ยุติลงโดยสมควรแก่กาลเพียงเท่านั้น เอวัง

(จัดตำรา *ธัมมา วัชฌันติ อายุ วัณโณ สุขัง พลัง*)

พหุลกตาโอวาท

ของท่านพระอาจารย์ใหญ่ฝั้น อาจาโร

วัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร
ที่ท่านนำมาสอนลูกศิษย์เป็นส่วนมาก ดังนี้

พหุลกตาโอวาท เมื่อเราจะประกอบความเพียรให้เกิดมีขึ้นในตัวเอง ควรกำหนด ควรรู้ ควรเห็น และความเป็นอยู่ของจิต คือเรื่องสิ่งที่จิตของเรามันหลงอยู่ ให้รู้จักว่า มันหลง จิตหลงอะไร ติดข้องคาอะไร เราพากันค้นหาตัวหลงตัวคาในจิตของตนทันที แล้วรีบพยายามแก้ไขชำระสะสางในสิ่งเหล่านั้น ให้รู้ว่าสิ่งเหล่านั้นมันเป็นไปเพื่อทุกข์ หรือเป็นไปเพื่อปลดเปลื้องทุกข์

เราควรตามรู้ตามเห็น เพราะเราต้องการอยากพ้นทุกข์ และตัวเราเป็นผู้รู้อยู่ ถ้าเรารู้ว่าสิ่งนั้นเป็นไปเพื่อทุกข์เพื่อโทษ เราจะปล่อยให้เราเป็นทุกข์เป็นโทษอยู่ตั้งหลายภพหลายชาติหลายกัปหลายกัลป์เช่นนั้นหรือ เราต้องรีบชำระสะสางอารมณ์ สัญญาของเราที่ลุ่มหลงมัวเมาให้เกิดความรู้เท่าเอาทัน ให้นั่งพิจารณาดูว่า เราต้องการความสุขหรือความพ้นทุกข์ เป็นไปเพื่อความสุขแล้ว เราก็ต้องรักษาและปฏิบัติเอาใจใส่ ในสิ่งเหล่านั้น ทำให้มากเจริญให้มากขึ้น

สิ่งใดเป็นไปเพื่อทุกข์ เป็นไปเพื่อโทษ ก็รีบชำระสะสางให้หมดสิ้นไปจากดวงใจของเรา ให้พึงเข้าใจในสิ่งเหล่านี้อยู่เสมอ มิใช่ที่เราไม่รู้ คือให้รู้ภายในจิตใจของตน

อย่าส่องรู้ ออกภายนอกจิตใจของตน ให้พากันดู ให้พากันฟัง สมถกรรมฐานและ
วิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งมีอยู่ในตัวเราทุกคนครบบริบูรณ์

ขณะนี้เราอยู่ในสมถกรรมฐาน คือความสงบ วางอารมณ์ภายนอกทั้งหมดได้
ไม่กำหนดรักใคร่ยินดี ใจไม่หงุดหงิด ไม่ซึมเซา ไม่ท้อแท้ และไม่มึนงง เราอยู่ใน
วิปัสสนากรรมฐานก็ตัดหมด ไม่มีเหลือ เป็นเรื่องสมมุตินิยมกันเท่านั้น จิตของเราเป็น
วิมุตติ หลุดพ้นไปหมด เรื่องภาพ เรื่องชาติ เรื่องทุกข์ เรื่องภัย ไม่มีอีกแล้ว นี่แหละ
เป็นข้อปฏิบัติ

เพราะฉะนั้น ให้พากันฟังรู้ฟังเห็นและเข้าใจในสังขารมให้เห็นแจ้งประจักษ์
ในตัวของเรา เมื่อเรารู้แล้ว เราจะได้มีศรัทธา ความเชื่อ ปสาทะ ความเลื่อมใส หนักแน่น
ในข้อวัตรปฏิบัติมากยิ่งขึ้น และจะได้ประกอบวิริยะความพากเพียรกล้าในการประพฤติ
ในการปฏิบัติทุกข้อ จะไม่ย่อท้อในหน้าที่ของตน เราจะได้มีความหมั่นขยันมีความ
อดทนต่อหน้าที่ในกาลต่อไป เราเห็นแล้วว่าสุขจริงๆ ทุกข์จริงๆ บุญบาปมีจริง ให้ฟังรู้
ฟังเข้าใจต่อไป ดังนี้

ชีวประวัติและพระธรรมเทศนา

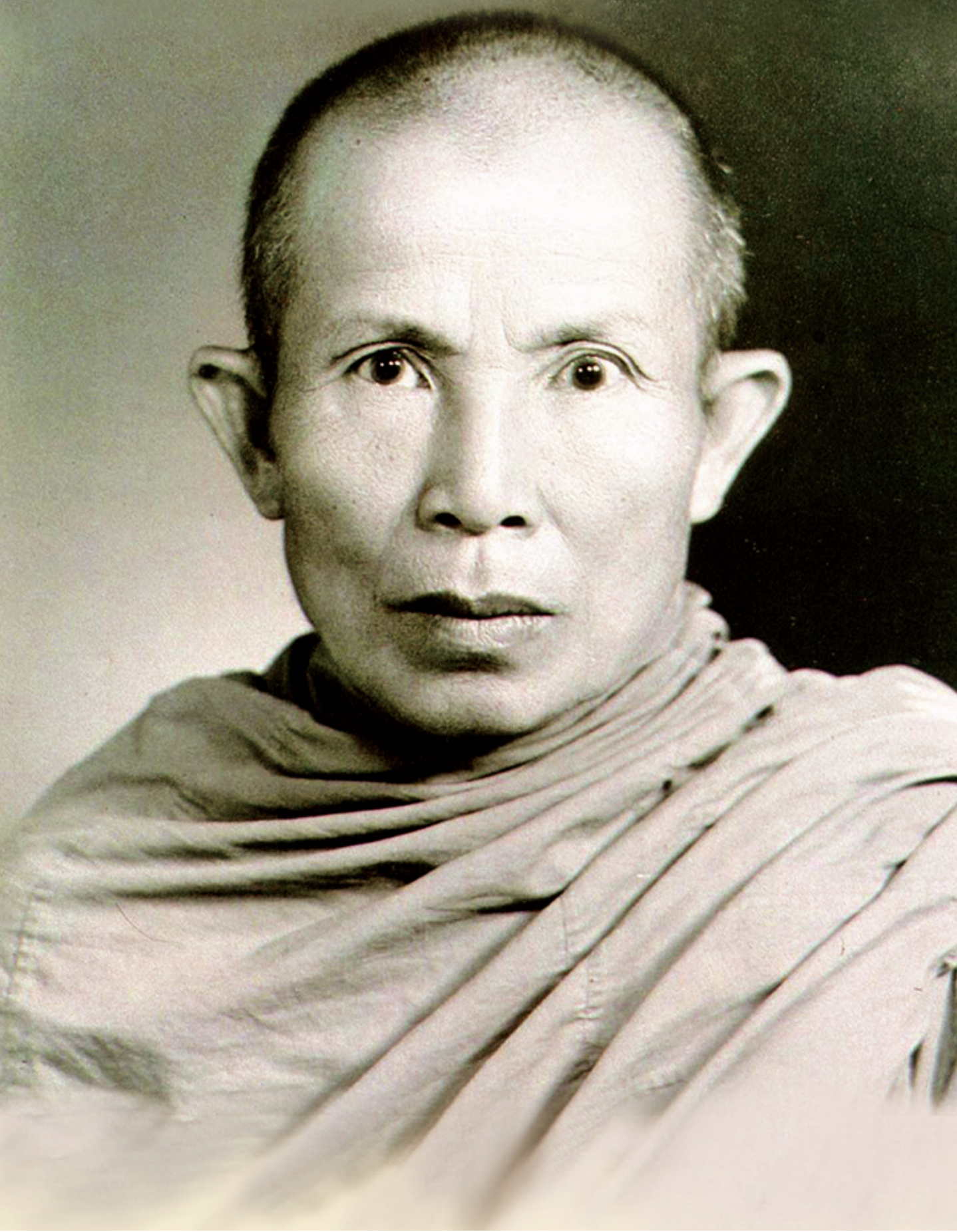
พระจิรปุณฺโณ หลวงปู่กงมา

พระจิริปุนฺณโณ หลวงปู่กงมา

วัดดอยธรรมเจดีย์ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร

ชีวประวัติ

พระจิรบุญโถ่ หลวงปู่กงมา

สถานะเดิม

ท่านได้เกิดขึ้นในวงศ์แห่งสกุล “วงศ์เครือศร” ณ ที่บ้านโคก ต.ตองโขบ อ.เมือง (ปัจจุบัน อ.โคกศรีสุพรรณ) จ.สกลนคร เมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีชวด วันอังคาร ตรงกับวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๓ บิดาชื่อนายปู่ มารดาชื่อนางนวล มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๖ คน

มีครอบครัว

เมื่อท่านพยายามสร้างฐานะของท่านจนมั่นคงดีแล้ว จวบอายุ ๒๕ ปี จึงได้สมรสกับนางสาวเลา อยู่ร่วมกันมาโดยปกติ เมื่อนางเลาตั้งครรภ์ ถึงวันคลอดก็เกิดโรคบางอย่างเข้าแทรก ทำให้ภรรยาและบุตรในครรภ์ถึงแก่กรรม จึงทำให้ท่านเกิดความคิดถึงความแปรปรวนของสังขารทั้งหลาย และคิดถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าขึ้นได้เป็นครั้งแรก ท่านจึงพยายามไต่ถามท่านผู้เฒ่าผู้แก่ว่า “มีอะไรที่ดีจริงไหมในโลกนี้” ได้รับคำตอบว่า “มีและไม่มีอะไรดีนอกจากการบวชพระ”

การบวชเป็นพระภิกษุ

ในสมัยนั้นการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติยังไม่เจริญไปถึงชนบท แม้ท่านจะไต่ถามใครๆ ก็ไม่ได้รับความกระจ่างแจ้งเป็นที่พอใจ เพียงแต่ว่าต้องบวชพระ พุทเป็นเสียงเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ท่านจึงตัดสินใจบวช ก่อนบวช ท่านก็เสียดสละทรัพย์สินสมบัติทั้งสิ้นให้แก่พี่น้องไป ตั้งใจแน่วแน่ว่าจะต้องบำเพ็ญตนโดยเฉพาะต่อความเป็นพระแต่อย่างเดียวไม่ถอยหลัง

พระอาจารย์กงมาจึงตกลงบวชในปีนั้น (พ.ศ. ๒๔๖๘) เป็นมหานิกาย โดยบวชกับพระอุปัชฌาย์โท ท่านได้บวชอยู่ที่วัดบ้านตองโขบ ต.ตองโขบ อ.เมือง เมื่ออยู่ที่วัดตองโขบนั้น ท่านก็พยายามที่จะหาทางประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้อง

คืนหนึ่งขณะที่จำวัดอยู่รวมๆ กันในกุฏิ มีพระภิกษุรูปหนึ่งคาตว่าไปเที่ยวกลางคืน กลับมาดีก็อาจจะเมามาได้มาเหยียบตัวท่านอย่างแรงจนสะดุ้งตื่นขึ้น ท่านก็มีความซัดใจอย่างยิ่ง และท่านก็โดนเช่นนั้นหลายครั้ง จึงคิดว่าเราอาจจะอยู่วัดนี้ไม่ได้และอาจจะทำให้เกิดความผิดตามมา ท่านจึงได้พยายามไต่ถามญาติโยมทั้งหลายว่ามีวัดไหนบ้างที่มีพระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ได้รับคำแนะนำว่า วัดปากภู (หมายถึงข้ามภูพานอยู่ทาง จ.กาฬสินธุ์) เจ้าอาวาสชื่อว่าพระอาจารย์วานคำ ท่านจึงได้ชวนสหหายของท่านที่ชื่อพระภิกษุมิ ได้ออกจากวัดตองโขบไปอยู่กับพระอาจารย์วานคำที่วัดปากภู (ผู้เขียนไม่ได้ถามว่าวัดชื่ออะไร)

ในเวลานั้น สำนักอาจารย์นี้มีชื่อเสียงโด่งดังว่าเป็นสำนักปฏิบัติดี เมื่อท่านอยู่ไป ก็ได้พบเห็นความประพฤติไม่เรียบร้อยในหมู่นั้น คือตอนค่ำๆ พระจะต้องไปถอนหญ้า ถางป่าตัดต้นไม้ อาจารย์วานคำบอกว่า เราทำอย่างนี้มันก็ผิดวินัยอยู่ แต่จำต้องทำ ภายหลังอาจารย์งมมาทราบว่ามีผิดวินัยก็ไม่อยากจะทำ แต่ก็จำต้องทำด้วยความเกรงใจ และยังไม่ได้รับธรรมที่สมควร ท่านจึงคิดว่าฟังว่า “เราต้องการพันทุกข์ ต้องการธรรมที่สูงสุดในพระพุทธศาสนา แต่ยังไม่ได้พบเลยในเวลานี้ และการปฏิบัติในสำนักอาจารย์นี้ ก็ยังไม่เป็นที่พอใจของเรา เรามีใช้บวชเพื่อประสงค์สิ่งอื่น เราต้องการพันทุกข์ แม้เราจะปฏิบัติตามอาจารย์อยู่เวลานี้ก็ยังไม่เห็นธรรมที่พอใจเลย”

อยู่มาวันหนึ่ง พ.ศ. ๒๔๖๙ ท่านอาจารย์งมมา ท่านก็ได้ทราบข่าวว่า มีตาผ้าขาว คนหนึ่งชื่อ จารย์เสน ชุดงค์มาปักกลดอยู่แถวใกล้ๆ แถวๆ นั้น มีผู้คนไปฟังเทศน์ กันมาก เกิดความสนใจขึ้น เมื่อได้โอกาสจึงได้ไปหาตาผ้าขาวคนนั้น เมื่อได้พบ ก็เกิดความเลื่อมใส เพราะเห็นกิริยามารยาท ประกอบกับมีราศีฟองใส

จึงได้ถามว่า “ท่านมาจากสำนักไหน”

ตาผ้าขาวบอกว่า “มาจากสำนักท่านอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต”

ถามว่า “อยู่กับท่านมากี่ปี”

ตาผ้าขาวตอบว่า “๓ ปี” และตาผ้าขาวได้อธิบายถึงวิธีทำกรรมฐานแบบของ ท่านอาจารย์มั่นให้ฟัง ก็เกิดความเลื่อมใสอย่างจริงจังขึ้น

ถามว่า “เวลานี้ท่านอาจารย์มั่นอยู่ที่ไหน”

ตอบว่า “อยู่ที่บ้านสามผง ดงพระเนา อ.วานรนิวาส” (ปัจจุบันเป็น อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม)

และท่านอาจารย์งมมาก็ตั้งใจจะไปหาท่านอาจารย์มั่นให้ได้ และได้ลาตาผ้าขาว คนนั้นกลับวัด มาขอลาท่านอาจารย์วานคำ ไม่ได้รับอนุญาต แม้จะพากเพียรขออนุญาต

ตั้งหลายครั้ง พออยู่มาวันหนึ่ง อาจารย์วานคำมีธุระไปพากฏ (ข้างหนึ่งของภูพาน) เป็นโอกาสของท่านอาจารย์กงมา จึงได้ชวนพระบุญมี (จารย์มี) เป็นเพื่อนองค์หนึ่ง แล้วก็พากันหนีออกจากวัดนั้นไป เดินทางเป็นเวลา ๒ วัน ก็ถึงที่ที่ท่านอาจารย์มันอยู่

ขณะไปถึง ท่านอาจารย์มันกำลังให้โอวาทแก่พระภิกษุสามเณรอยู่ ณ ที่ศาลา กำมะลอ มุงหญ้าคาหลังเล็ก ๆ ท่านอาจารย์กงมารู้สึกว่าเมื่อได้มาเห็นภาพเช่นนั้นเข้าไปให้ตื่นเต้นระทึกใจ เหมือนกับว่ามีปีศาจอยู่ในมนเอนรมย์ตัวซาไปหมด จึงนั่งรอพักอยู่ในที่แห่งหนึ่งใต้โคนไม้ เมื่อท่านอาจารย์มันเสร็จจากการให้โอวาทแล้ว ทั้งสองก็ได้เข้าไปนมัสการขอฝากตัวเป็นศิษย์กับท่านอาจารย์มัน

ท่านอาจารย์มันได้ให้พระไปพาขึ้นมา โดยบอกว่า “นั่น พระเขกมาแล้ว และทั้งสองมีความตั้งใจองค์หนึ่ง อีกองค์หนึ่งเพียงแต่ตามมาเท่านั้น” และเมื่อท่านอาจารย์กงมานั่งแล้ว ท่านอาจารย์มันก็ให้กัมมัฏฐานเลยทีเดียวโดยไม่ต้องรอกาลเวลา และก็บอกให้ไปอยู่ที่กุฏิหลังหนึ่งที่เคยเปลี่ยวที่สุด

อยู่ด้วยท่านพระอาจารย์มั่น ๒ ปี

เมื่อท่านได้รับโอวาทครั้งแรกของท่านอาจารย์มั่นแล้ว ก็ทำให้ซาบซึ้งอย่างยิ่ง เริ่มตื่นแรงความเพียรอย่างเต็มความสามารถ ท่านได้กระตือรือร้นหลังหนึ่งอยู่ในป่า ณ ดงพระเนาวันนี่ เป็นดงใหญ่เต็มไปด้วยสิ่งสารพัดรูปร่างต่างๆ แต่เป็นที่สงบวิเวก เป็นอย่างยิ่ง ขณะที่ท่านกำลังแรงความเพียรอยู่นั้น ท่านเล่าว่า ณ ที่แห่งนี้เป็นดง มาลาเรีย ถ้าผู้ใดอยู่ที่นี้ไม่ระมัดระวังแล้วเป็นไข้มาลาเรีย มีหวังตาย หลังจากได้บำเพ็ญ ความเพียรมาเป็นลำดับโดยอุบายวิธีของท่านอาจารย์มั่น ทำให้เกิดสมาธิ ปีติเยือกเย็นใจ ลึกซึ่งเพิ่มขึ้นทุกๆ วัน ความเปลี่ยนแปลงไปในทางได้ผลของการบำเพ็ญจิต ไม่อยู่คงที่ คือดำเนินเข้าไปหาความยิ่งใหญ่โดยไม่หยุดยั้ง ท่านจะเข้าไปปรึกษาไต่ถาม ท่านอาจารย์มั่นทุกๆ วันมิได้ขาด เนื่องด้วยความเป็นไปของสมาธิได้เป็นไปอย่างรวดเร็ว ท่านอาจารย์มั่นก็ได้แก้ไขให้ เกิดศรัทธาอย่างไม่มีลดละ ทำให้ท่านมุนานะบากบั่น อย่างไม่คิดชีวิต

วันหนึ่งท่านไปนั่งสมาธิอยู่ที่โคนต้นไม้ พอลบค่ำ ยุงได้มากันใหญ่ แต่พอดี กับท่านกำลังได้รับความรู้ทางในแจ่มแจ้งน่าอัศจรรย์ จึงไม่ลุกจากที่นั่ง ได้นั่งสมาธิ ต่อไป ยุงได้มารุมกัดท่านอย่างมหาดศาล และยุงที่นี้เป็นยุงอันตรายทั้งนั้น เพราะมันมี เชื้อมาลาเรีย ท่านก็ไม่คำนึงถึงเลย คำนึงถึงความรู้แจ้งเห็นจริงที่กำลังจะได้อยู่ใน ขณะนั้น ท่านเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า “เราได้ยอมสละแล้วซึ่งชีวิตนี้ เราต้องการรู้แจ้งเห็นจริง ในธรรมอันท่านอาจารย์มั่นได้แนะนำให้ ในการนั่งครั้งนี้ถือว่าเป็นครั้งพิเศษมาก

เพราะมันเกิดความสุขอย่างไม่มีอะไรปิดบัง เราลืมตาที่ไม่สว่างเท่า ดวงจันทร์รูปร่าง
ไปหมด ภูเขาป่าไม้ไม่มีอะไรมาขวางกันได้เลย และมันเป็นครั้งแรกที่เกิดขึ้นแก่เรา
แม้จะพิจารณากายสังขารก็แจ้งกระจ่างไปหมด จะนับกระดูกที่อ่อนก็ได้เกิดความสุข
สดจิตยิ่งนัก หวนคิดไปถึงคุณของท่านอาจารย์ว่าเหลืออันพันประมาณ คิดว่าเรา
ถ้าไม่ได้พบท่านอาจารย์มัน เหตุไหนเราจะได้เป็นเช่นนี้หนอ” ท่านได้นั่งสมาธิจนรุ่งสว่าง
พอออกจากสมาธิปรากฏว่าเลือดของยุ้งที่กัดท่านหยุดเต็มฝ่ามือ (ฝ่ามือหนึ่ง)
เต็มไปหมด พอท่านลุกขึ้นมาตัวเบา แม้จะรู้อยู่แก่ใจว่ายุ้งเหล่านี้มีพิษสงร้ายนัก แต่
ท่านก็ไม่อ่อนน้อมใจ เพราะที่ท่านได้รับธรรมนั้นวิเศษนักแล้ว แต่ท่านก็ได้จับไข
หรือเป็นมาลาเรียเลย นับเป็นสิ่งอัศจรรย์อยู่มากทีเดียว

ความเป็นมาในวันนี้ ท่านได้นำไปเล่าถวายท่านอาจารย์มัน ได้รับการยกย่อง
สรรเสริญในท่ามกลางพระสงฆ์ทั้งหลายที่มาประชุมกัน และได้พูดว่า “ท่านกงมา
นี้สำคัญนัก แม้จะเป็นพระที่ใหม่แต่บารมีแก่กล้ามาก ทำความเพียรหาตัวจับยาก
สู้เสียสละให้ยุ้งกินได้ตลอดคืน ควรจะเป็นตัวอย่างแก่ผู้ตั้งใจปฏิบัติทั้งหลาย” และ
ท่านอาจารย์มันก็ได้แสดงถึงมหาสติปัญญาโดยเฉพาะกายานุปัสสนาสติปัญญา
ให้ท่านฟังอย่างแจ่มแจ้ง

ท่านเล่าให้ข้าพเจ้าฟังต่อไปว่า เมื่อเราอยู่ที่บ้านสามผง ดงพระเนาว์นี้ การทำ
ความเพียรได้บำเพ็ญทั้งกลางคืนและกลางวัน มีการพักหลับนอนในเวลากลางคืนเพียง
เล็กน้อยเท่านั้น ส่วนตอนกลางวันเราจะเอนหลังลงนอนไม่ได้เลย แม้ว่าเราต้องการ
จะเอนหลังพักผ่อนบ้าง เพราะความเหน็ดเหนื่อย แต่พอเอนหลังลงเท่านั้น จะมีอีก
ตัวหนึ่งบินโฉบมาจับที่หลังคากระต๊อบของท่าน แล้วใช้จะงอยปากสับตรงกลางหลังคา
เสียงดังทันที ถ้าท่านไม่ลุกขึ้น มันก็สับอยู่อย่างนั้น พอท่านลุกขึ้น มันก็จะหยุด
เป็นอยู่อย่างนี้มาหลายเวลาทีเดียว จนท่านไม่กล้าจะพักจำวัดเวลากลางวัน

ท่านได้เล่าเหตุการณ์ตอนนี้อย่างยิ่งไปกว่า มีคราวหนึ่งที่ท่านต้องหนักใจอย่างยิ่งคือ
ท่านอาจารย์มันใช้ให้ห้องพระปาฏิโมกข์ให้ได้เสียก่อนจึงจะให้ญัตติเป็นพระธรรมยุต
เหมือนกับท่านอาจารย์มัน เพราะท่านบวชเป็นพระมหานิกายอยู่ก่อน ค่าที่มีความ

เสื่อมใสอย่างยิ่ง และต้องการที่จะเป็นศิษย์ที่แท้จริงของท่านอาจารย์มั่น เราจึงต้องพยายามอย่างยิ่งที่จะท่องพระปาฏิโมกข์ให้ได้ ซึ่งเป็นการขัดข้องเหลือเกิน เนื่องจากเราอ่านหนังสือเขียนหนังสือไทยไม่ได้มาก ถึงได้ก็ไม่ชำนาญที่จะอ่านถึงหนังสือพระปาฏิโมกข์ แม้จะเป็นเรื่องยากแสนยากนักสำหรับตัวเรา ก็ถือว่าแม้แต่การปฏิบัติจิตใจที่ว่ายากนัก เราก็ยังได้พยายามจนได้รับผลมาแล้ว จะมาย่อข้อต่อการท่องพระปาฏิโมกข์นี้เสียทำไม เราจึงพยายามทั้งกลางวันและกลางคืนเช่นกัน แกะหนังสือไปที่ละตัว ถึงกับขอให้พระอื่นที่อ่านหนังสือได้ช่วยต่อให้ เราพยายามอยู่หลายเดือน ในที่สุดก็สำเร็จให้แก่เราจนได้ เป็นอันว่าเราท่องพระปาฏิโมกข์จบอยู่ที่บ้านสามผง ดงพระเนาวันนี่เอง

แม้การอยู่ร่วมกับท่านอาจารย์มั่นเป็นเวลานานเป็นปีๆ นั้น เป็นการอยู่อย่างมีความหมายจริงๆ วันและคืนที่ล่วงไปไม่เคยให้เสียประโยชน์แม้แต่กระเปียดนิ้วเดียว เราจะไต่ถามความเป็นไปอย่างไรในจิตที่กำลังดำเนิน ท่านจะแก้ไขให้อย่างแจ่มแจ้ง และท่านยังรู้จักความก้าวหน้าถอยหลังของจิตของเราเสียอีก บอกล่วงหน้าให้ได้เลย ในการบางครั้ง ทำให้เราเกิดความอัศจรรย์ใจเป็นอย่างยิ่ง คราวใดที่เราเคร่งครัด การทำความเพียรเกินควร ท่านก็จะทัดทานแนะนำให้ผ่อนลงมา คราวใดเราชักจะหย่อนไป ท่านก็จะเตือนให้ทำหนักขึ้น และบางคราวบางเดือนสมควรที่จะให้ไปห่างจากท่าน ท่านก็จะบอกชี้ทางให้ออกไปว่า ไป ณ ที่ถ้ำนั้น ภูเขาภูนั้น ป่านั้น เพื่อความวิเวกยิ่งขึ้น เราก็จะไปตามคำสั่งของท่าน ทำการปรารภความเพียรในที่ไปนั้น เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง ยิ่งชัดเจนในความสามารถของท่านอย่างไม่มีอะไรจะมาเปรียบปาน ครั้นได้กาลเวลา ท่านก็เรียกให้กลับเพื่อความที่จะแนะนำต่อ เรา รู้สึกว่าเมื่อกลับมาจากการไปวิเวกแล้วมาถึง ท่านจะแสดงธรรมวิจิตรจริงๆ ให้ซาบซึ้งอย่างยิ่ง คล้ายกับว่าท่านได้ล่วงรู้ความเป็นไปต่างๆ ที่เราได้กระทำมา นี่ก็ทำให้เราอัศจรรย์ใจอย่างยิ่งอีกเช่นกัน การกระทำเช่นนี้มีใช้ว่าจะแนะนำให้แก่เราแต่ผู้เดียว ทุกๆ องค์ที่อยู่กับท่าน ท่านก็จะแนะนำเช่นเดียวกัน

ท่านอาจารย์กงมาท่านก็พยายามเล่าเรื่องต่างๆ ของท่านในอดีตให้ข้าพเจ้าฟัง ต่อไปอีกว่า ครั้งหนึ่งที่เราได้อยู่กับท่านอาจารย์มั่นผ่านมาเป็นเวลา ๒ ปีเศษ ได้พบเห็นเหตุการณ์ต่างๆ เช่น พระภิกษุสามเณรที่มาอยู่กับท่านทุกๆ องค์ ต่างก็สนใจในธรรมอย่างแท้จริง มิได้มีองค์ใดเลยที่ย่อหย่อน และทุกๆ องค์ต่างได้ผลทางใจกันทั้งนั้น เพราะเมื่อผู้ใดมีอะไรเกิดขึ้นจากการบำเพ็ญจิตแล้ว ก็จะนำมาเล่าถวายท่านฟังและในเวลาประชุมกันฟัง ทำให้รู้สึกขนพองสยองเกล้าเอาทีเดียวเมื่อได้ยินแต่ละองค์พูดถึงความจริงที่ท่านได้รับ บางองค์ก็พูดเหมือนเรากำลังเป็นอยู่แล้วแหละ ท่านก็แก้ไขให้ห้องคั้น เราเองพลอยถูกแก้ไขไปในตัวเสร็จ บางองค์พูดขึ้นลึกซึ่งเหลือที่เราจะรู้ได้ ก็ทำให้เราอยากรู้อยากเห็น ต่างองค์ก็ต่างไม่สงสัยซึ่งกันและกันว่าคำพูดเหล่านั้นจะไม่จริง ทำให้เรานี้หนีย้อนหลังไปถึงอดีตว่า แม้ครั้งพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ ก็คงจะเป็นเช่นนี้เอง เลยทำให้เหมือนกับว่าเรากำลังอยู่ต่อหน้าพระพักตร์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังงั้นแหละ ถึงอย่างไรก็ตาม เราเองเลื่อมใสยิ่งทั้งท่านและพระภิกษุสามเณรที่อยู่กับท่าน เพราะเหตุที่เห็นการปฏิบัติและปฏิปทาน่าเลื่อมใส และได้เปล่งวาจาแห่งความจริงที่เกิดขึ้นในจิตของแต่ละท่าน

ในระยะต่อมา (พ.ศ. ๒๔๗๐) ท่านอาจารย์มั่น ท่านจะเดินทางกลับไปจังหวัดอุบลฯ ทั้งนี้เพื่อจะส่งมารดาของท่านกลับไปบ้านด้วย หลังจากที่ท่านได้นำมารดาของท่านมาบวชแล้วแนะนำการปฏิบัติให้จนเป็นที่พอใจแล้ว จึงได้นัดพระภิกษุที่ติดตามปฏิบัติอยู่กับท่านเพื่อจะได้เดินทางกลับไปจังหวัดอุบลฯ

การเดินทางไปจังหวัดอุบลราชธานีอันเป็นที่บ้านเกิดเมืองนอนของท่านในครั้งนี้ถือว่าเป็นครั้งสำคัญครั้งหนึ่ง เพราะบรรดาศิษยานุศิษย์ทั้งใหญ่และเล็กก็ได้เตรียมที่จะเดินทางติดตามท่านในครั้งนี้แทบทั้งนั้น การจัดการเดินทางโดยการเดินแบบเดินธุดงค์ แต่การธุดงค์นั้นเพื่อให้เป็นประโยชน์ด้วย ท่านจึงจัดเป็นคณะฯ ละ ๓ รูป ๔ รูป บ้างท่านเองเป็นหัวหน้าเดินทางไปก่อน เมื่อคณะที่ ๒ ไป ก็จะพักที่เดิม คณะที่ ๓-๔ ก็จะไปพักที่เดิมนั้น ทั้งนี้เพื่อจะได้สอนญาติโยมตามรายทางด้วย การสอนนั้นก็เน้นหนักไปทางกัมมัฏฐาน และการถึงพระไตรสรณคมน์ ที่ให้ละการนับถือญาติปีศาจต่างๆ นานา

เป็นการทดลองคณะศิษย์ไปในตัวด้วยว่าองค์ใดจะมีฝีมือในการเผยแพร่ธรรม ในการเดินทางนั้น พอถึงวันอุโบสถก็จะนัดทำปาฏิโมกข์ หลังจากนั้นแล้วก็จะแยกย้ายกันไป ตามที่กำหนดหมาย

การเดินทางแบบนี้ ท่านบอกว่าเป็นการโปรดสัตว์เพื่อให้เป็นประโยชน์ แก่พุทธบริษัททั้งหลาย และก็เป็นจริงเช่นนั้น แต่ละแห่งที่ท่านกำหนดพักนั้น ตามหมู่บ้าน ประชาชนได้เกิดความเลื่อมใสยิ่งในพระคณะกัมมัฏฐานนี้เป็นอย่างดี และต่างก็รู้ผิชอบในพระธรรมวินัยขึ้นมาก ตามสถานที่เป็นที่พักจุดใดในการครั้งนั้น ได้กลับกลายมาเป็นวัดของคณะกัมมัฏฐานเป็นส่วนใหญ่ในภายหลัง โดยญาติโยมทั้งหลายที่ได้รับรสพระธรรมได้พากันร่วมอกว่ร่วมใจกันจัดการให้เป็นวัดขึ้น โดยเฉพาะให้เป็นวัดพระภิกษุสามเณรฉันมื้อเดียว ฉันในบาตร บำเพ็ญสมาธิกัมมัฏฐาน

การจำพรรษา

พ.ศ. ๒๕๗๑ พรรษา ๑

จำพรรษาที่ บ้านหัววัว อ.ยโสธร จ.อุบลราชธานี (ปัจจุบันเป็น อ.เมือง จ.ยโสธร) โดยมีพระ ๕ รูป เณร ๑ รูป อาทิ พระอาจารย์ลี ชัมมธโร พระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ เป็นต้น

พ.ศ. ๒๕๗๒ พรรษา ๒

จำพรรษาที่ วัดป่าบ้านเหล่า (ปัจจุบันเป็นวัดป่าวิเวกธรรม) อ.เมือง จ.ขอนแก่น ร่วมกับพระอาจารย์สิงห์ ชันตยาโคโม พระอาจารย์ภูมี ฐิตธัมโม พระอาจารย์สิม พุทธาจาโร และพระเถรอื่นอีกหลายลัทธิรูป

พ.ศ. ๒๕๗๓ พรรษา ๓

จำพรรษาที่ วัดป่าบ้านพระศรี อ.เมือง จ.ขอนแก่น ร่วมกับ พระอาจารย์มหาปิ่น ปัญญาพโล พระอาจารย์เทศก์ เทศรังสี พระอาจารย์ภูมี ฐิตธัมโม

พ.ศ. ๒๕๗๔ พรรษา ๔

จำพรรษาที่ ภูระงำ อ.ชนบท จ.ขอนแก่น กับพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

พ.ศ. ๒๕๗๕ พรรษา ๕

จำพรรษาที่ วัดป่าศรีธรรม อ.เมือง จ.นครราชสีมา โดยมีพระภิกษุ ๑๐ รูป เณร ๔ รูป อาทิ พระอาจารย์มหาปิ่น ปัญญาพโล พระอาจารย์เทศก์ เทศรังสี พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร พระอาจารย์ภูมี ฐิตธัมโม พระอาจารย์หลุย จันทสาโร

พ.ศ. ๒๔๗๖-๒๔๗๙ พรรษา ๖-๙

จำพรรษาที่ วัดสว่างอารมณ์ บ้านใหม่ลำโรง อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา

พ.ศ. ๒๔๘๐-๒๔๘๓ พรรษา ๑๐-๑๓

จำพรรษาที่ วัดป่าทรายงาม บ้านหนองบัว อ.เมือง จ.จันทบุรี

พ.ศ. ๒๔๘๔ พรรษา ๑๔

จำพรรษาที่ วัดเขาน้อยท่าแฉลบ อ.เมือง จ.จันทบุรี

พ.ศ. ๒๔๘๕ พรรษา ๑๕

จำพรรษาที่ วัดร้างชายป่าบ้านโคก อ.เมือง (ปัจจุบันเป็น อ.โคกศรีสุพรรณ) จ.สกลนคร ร่วมกับพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต พระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน สามเณรอุ้น

พ.ศ. ๒๔๘๖-๒๔๘๘ พรรษา ๑๖-๑๘

จำพรรษาที่ วัดป่าวิสุทธิธรรม บ้านโคก อ.เมือง จ.สกลนคร เป็นวัดที่ท่านตั้งขึ้นใหม่เพื่อเป็นวัดป่าประจำบ้านโคก โดยในปี ๒๔๘๗ ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ได้มาจำพรรษาด้วย

พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๐๕ พรรษา ๑๙-๓๕

จำพรรษาที่ วัดดอยธรรมเจดีย์ อ.เมือง จ.สกลนคร

การบำเพ็ญกิจพระศาสนา

นับแต่ท่านได้ปฏิบัติทางด้านจิตใจอยู่กับพระอาจารย์ของท่านถึง ๕ พรรษาแล้ว ต่อแต่นั้นท่านก็เริ่มปฏิบัติภารกิจศาสนาเกี่ยวกับการเผยแผ่ธรรมปฏิบัติ เริ่มต้นด้วยการถูกส่งไปที่บ้านใหม่สำโรงในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ท่านมิได้สร้างแต่วัดคืออารามที่อยู่เท่านั้น ท่านยังสร้างศีลธรรมให้แก่ประชาชนอีกด้วย ในบ้านใหม่สำโรงนี้ เป็นบ้านที่คนหลายหนหลายแห่งมาอยู่รวมกัน จึงมีแต่วิเวกทาบตม ทลอดถึงการลักขโมย และมั่วสุมในการพนัน เมื่อท่านมาอยู่ในระยะ ๓ ปี ก็สามารถตัดนิสัยของคนในบ้านนี้ให้สมความมุ่งหมาย เพราะคนในบ้านนี้กลับตัวและพากันเข้าวัดเป็นจำนวนมาก และก็ยังสามารถปฏิบัติทางด้านจิตใจให้ได้ผลเป็นอย่างดีด้วย ขณะนี้เอง ท่านก็ได้ศิษย์องค์หนึ่งคือ พระอาจารย์วิริยงค์ ลีรินธโร (ผู้เขียน)

ข้าพเจ้าได้พบท่านอาจารย์กงมา จิรปุญโญ เป็นครั้งแรก ขณะนั้นข้าพเจ้าอายุได้ ๑๓ ปี อย่างเข้า ๑๔ ท่านกำลังขมกเขม้นสอนอุบาสก อุบาสิกา อย่างไม่เห็นแก่การเหน็ดเหนื่อย การก่อสร้างวัดที่ชื่อว่า “วัดสว่างอารมณ์” ต.ลาดบัวขาว อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา อันเป็นวัดแรกที่ท่านได้จัดการก่อสร้างขึ้น ก็เริ่มด้วยกุฎศาลาที่เป็นอาคารชั่วคราวมุงด้วยจาก แต่เป็นสิ่งที่ท่านมิได้เอาใจใส่มากนัก ท่านได้แนะนำสั่งสอนธรรมแก่อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายนั้นเป็นประการสำคัญ ดังที่จะเห็นได้ว่า ตอนเวลาค่ำคืนจะมีจำพวกหนุ่มสาวเฒ่าแก่หลังไหลไปหาท่าน โดยท่านจะสอนธรรมหรือไม่ก็ต่อมนต์ คือคนในละแวกนั้นอ่านหนังสือไม่ออก ท่านต้องต่อให้ทีละคำๆ จนกระทั่งจำได้ทั้งทำวัตรเช้าและทำวัตรค่ำ อาราธนาศีล อาราธนาเทศน์

คนในบ้านใหม่สำโรงในขณะนั้นเป็นบ้านป่าไกลความเจริญ แต่เป็นแหล่งทำมาหากินดี เพราะมีป่าว่างมาก หลายหมู่บ้านหลายแห่งพากันอพยพมาตั้งหลักแหล่งกัน ฉะนั้น คนในละแวกนี้จึงมาจากหลายๆ ครัว ทำให้เกิดความไม่ใคร่จะลงรอยกัน ตั้งเป็นพรรคเป็นพวกก่อความทะเลาะกันเนื่องๆ

ท่านอาจารย์กงมา ท่านเห็นเหตุนี้แล้ว ท่านก็เริ่มโปรยปรายธรรมเข้าสู่จิตใจประชาชน และได้ผล คือท่านได้หาอุบายให้คนทั้งหลายนั้นได้เข้าวัด ท่านก็พยายามพร่ำสอนให้เข้ามารักษาอุโบสถบ้าง ฟังธรรมบ้าง บำเพ็ญกุศลอื่นๆ บ้าง จนจิตใจอ่อนลง ข้าพเจ้าเองก็เป็นผู้หนึ่งที่ถูกความดึงดูดของท่านได้เข้ามาปฏิบัติธรรม

ภายหลังปรากฏว่าชาวบ้านใหม่สำโรงอยู่ในศีลธรรมมากขึ้น จนมีศูนย์กลางคือวัด ได้ร่วมสังสรรค์จนเกิดความสามัคคีธรรมขึ้น กลับกลายเป็นบ้านที่มีความสุข อยู่ด้วยความพร้อมเพรียง งานขึ้นนี้ของท่านอาจารย์กงมาเป็นงานขึ้นโบว์แดงขึ้นแรกของชีวิตท่าน จนกระทั่งประชาชนเห็นดีเห็นชอบไปช่วยกันสร้างถาวรวัตถุจนเป็นวัดโดยสมบูรณ์ขึ้นในภายหลัง

ท่านได้ใช้เวลาอยู่ที่นี้ ๓ พรรษา ในเวลา ๓ ปีนี้ ท่านขยันสอนทั้งฝ่ายพระภิกษุสามเณร และประชาชน ทางด้านพระภิกษุสามเณรนั้น ท่านจะกวดขันเรื่องการปฏิบัติอย่างเข้มแข็ง โดยให้ฉันหนเดียว ฉันในบาตร บิณฑบาตไม่ให้ขาด ทำวัตรเข้าเย็น บำเพ็ญกัมมัฏฐานภาวนา ทั้งนั่งสมาธิและเดินจงกรม ภายในบริเวณวัด ท่านจะจัดสถานที่วิเวกไว้เป็นแห่งๆ คือมีทางจงกรมภายใต้ร่มไม้ เป็นทางยาวพอสมควร ประมาณ ๑๐ วา หัวทางจงกรมจะมีแท่นสำหรับนั่งสมาธิ มีอยู่ทั่วไปตามรอบๆ วัด สถานที่ที่ท่านจัดขึ้นให้โอกาสทุกคนได้เลือกเอาเพื่อไว้เป็นที่บำเพ็ญกัมมัฏฐาน ปรากฏว่าผลที่ได้รับคือความสงบทางใจอย่างยิ่งแก่ผู้มาฟังพาอาศัยท่าน แม้แต่ข้าพเจ้าก็ได้รับผลมาจากครั้งกระนั้นเองเป็นขั้นต้น

ขณะถึงกาลออกพรรษาหน้าแล้ง ท่านจะพาศิษย์ที่สมัครใจออกเที่ยวธุดงค์ตามป่าเขาลำเนาไพรเพื่อแสวงหาที่สงบวิเวก พ.ศ. ๒๔๗๕ ท่านประกาศว่า “ถ้าใครไม่กลัวตายไปธุดงค์กับเรา” ข้าพเจ้าขอสมัครไปกับท่านทันที พร้อมกับนั้นท่านก็เล่า

ถึงเหตุการณ์บำเพ็ญความเพียรของพระอริยเสวกแต่ปางก่อนว่า มีพระเถระที่เป็นเพื่อนสหธรรมิก ๔ รูป ด้วยกัน ปรรณาคความเพียรอย่างยิ่งเป็นที่ตั้ง แม้จะพยายามสักเพียงใดก็ไม่พอใจ คิดว่าพวกเราทั้ง ๔ ยังมีความประมาทอยู่ จึงชักชวนกันรุดงค์ไปในกลางดงใหญ่ มีหิ้งเหว น้ำ ถ้ำ ภูเขา ทั้ง ๔ องค์ ได้ไปพบภูเขาสูงชันอยู่แห่งหนึ่ง จึงเดินเข้าไปใกล้ มองดูข้างบนเห็นถ้ำอยู่หน้าผา จึงให้ตัดไม้ทำเป็นบันไดต่อขึ้นไปจนถึงถ้ำนั้น แล้วทั้ง ๔ องค์นั้นก็พร้อมกันขึ้นไปบนถ้ำ เมื่อพร้อมกันอยู่ที่ถ้ำนั้น เรียบร้อยแล้ว ก็พร้อมใจกันอธิษฐานว่า “เรามาทำความเพียรอันอุกฤษฏ์ ไม่ต้องคำนึงถึงชีวิต แม้จะตายก็ช่างมัน ถ้ำบนไต่ยังพาดอยู่ปากถ้ำนี้ เราก็คงถือว่าห่วงชีวิตอยู่ เราไม่ต้องห่วงชีวิตแล้ว ถ้าไม่บรรลुरुธรรมก็ให้ตายไปเสียเถิด” จึงพร้อมใจกันผลักบันไดทิ้ง เป็นอันว่าทั้ง ๔ รูป ก็ไปทางไหนไม่ได้แล้ว ก็จึงปรรณาคความเพียรอย่างหนัก เมื่อทั้ง ๔ องค์ ปรรณาคความเพียรอยู่นั้น ๗ วันล่วงไป องค์ที่หนึ่งก็ได้บรรลुरुพระอรหัตต์ แล้วก็เหาะไปบิณฑบาตเพื่อมาเลี้ยง ๓ องค์ ที่ยังอยู่ ๓ องค์ ไม่ประสงค์เพราะยอมตายแล้ว ล่วงไปอีก ๗ วัน องค์ที่สองได้บรรลुरुพระอนาคา เหาะไปบิณฑบาตมาเลี้ยงแม่ ๒ องค์ ไม่ปรรณาคที่จะฉัน ห้ามเสียแล้ว ๒ องค์ แม่จะพยายามสักเท่าใดก็ไม่อาจบรรลुरुได้ ได้อุดอาหารจมนมธนาภพไปทั้ง ๒ องค์ ทั้ง ๒ องค์นี้ได้มาเกิดในสมัยพระพุทธเจ้าของเรา องค์หนึ่งได้นามว่า พระพาหิยะ ได้บรรลुरुพระอรหัตต์เมื่อฟังธรรมของพระพุทธองค์ขณะที่บิณฑบาต อีกองค์หนึ่งชื่อ กุมารกัสสปะ ไปทำความเพียรอยู่ในป่าผู้เดียว ได้ฟังธรรมกามาที่นวกถา ได้บรรลुरुพระอรหัตต์เช่นเดียวกัน

ขณะนั้นมีพระ ๑ รูป ชื่อพระสังข์ สามเณร ๒ รูป สามเณรเที่ยง และสามเณรวิริยงค์ รวม ๔ รูป ด้วยกัน ออกเดินรุดงค์เข้าดงพญาเย็น พบสถานที่ใดเป็นที่สงบ ท่านก็จะทำความเพียรอยู่หลายวัน ในครั้งนั้นไม่มีบ้านคนเลยที่ผ่านไปถึง ๕ วัน ไม่ได้ฉันอาหารกันเลย ได้ฉันแต่น้ำเท่านั้น พวกเราอดอาหารกันทุกๆ องค์ แต่พวกเราก็ตื่นกันไหว ท่านอาจารย์กงมาท่านก็ให้กำลังใจแก่พวกเราว่า “เรารักความเพียร เรารักธรรมมากกว่าชีวิต” แต่ข้าพเจ้าชิว อายุ ๑๔ ปี เท่านั้น รู้สึกว่ามันหิวกระหาย ฆาไปหมดทั้งตัว ข้าพเจ้าต้องพยายามทำจิตให้แน่วแน่ไว้ตลอดเวลา การพูดคุยไม่ต้องพูดกับใคร ก้มหน้าก้มตากำหนดจิตมิให้ออกนอกได้ เพราะจิตออกไปเวลาใดขณะใด

จะเกิดทุกขเวทนาขณะนั้น ขณะที่พวกเราหยุดพักนอน ท่านก็ใช้ให้ทางกลดให้ไกลกัน ให้มาก ข้าพเจ้าก็ต้องออกห่างท่านไปอยู่ไกล เอาแต่เพียงกูกันได้ยืนน้อยๆ ก็คืออยู่กับคนละลูกภูเขา การทำเช่นนี้เป็นการหยิ่งถึงความจริงของลูกศิษย์ท่านว่าจะเอาจริงกันแค่ไหน ข้าพเจ้าแม้จะกลัวแสนกลัวก็ต้องออกไปอยู่ให้ไกลที่สุด แต่พอตกกลางคืนเข้าแล้ว ไม่ทราบว่าคุณกลัวมันประดังกันเข้ามาอย่างไรกันหนักก็ไม่ทราบ รู้สึกว่ามันเลี้ยวไปทั้งตัวเลย แต่ข้าพเจ้าได้ให้คำมั่นกับท่านอาจารย์ของข้าพเจ้าไว้แล้วว่า ไม่กลัวตาย แต่ในใจคิดว่าอยากไปนอนให้ใกล้ท่านที่สุด แต่ก็ไม่กล้า จำเป็นที่จะต้องอยู่ห่างไกล เสียงเสื่อคำรามเสียงซังมันร้อง ดูรู้สึกว่ามันจะมากินข้าพเจ้าไปเสียแล้ว แต่ก็ เป็นเหตุให้เกิดมรณานุสสติอยู่ตลอดเวลา เลยทำให้เกิดผลทางใจขึ้นอย่างยิ่ง ธรรมดาว่าใจของคนเราต้องอาศัยฝึกหัดทำๆ ไป เหมือนคนฝึกหัดไปกับกิเลส เช่น ฝึกแสดงภาพยนตร์ ดนตรีต่างๆ ก็เป็นได้ ถ้าฝึกในทางธรรมก็เป็นได้ แต่ทุกๆ อย่างก็ต้องอาศัยกรรมวิธีแต่ละอย่าง การแสวงหาธรรมก็เช่นเดียวกัน ก็ต้องมีกรรมวิธีที่จะนำเอามาใช้ให้ได้ผล เช่นเดียวกันกับข้าพเจ้าที่กำลังถูกกรรมวิธีของอาจารย์ข้าพเจ้า ทรมาณอยู่ในขณะนี้นั่นเอง

เมื่อพ้นจากดวงปัญญาเย็น แต่อยู่ตอนหางดวง นั้นเป็นแหล่งที่พวกมหาโจรทั้งหลายพากันมาชองสุ่มกันอยู่จำนวนมาก ท่านอาจารย์กงมาก็พาพวกเราพักอยู่กับพวกโจรเหล่านั้น เมื่อเราพักกันเรียบร้อยแล้ว พวกโจรประมาณ ๒๐ คน ได้เข้ามาล้อมพวกเราในมือมีทั้งดาบและปืนนำสะพรึงกลัว

ท่านอาจารย์กงมาเคยเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า พวกโจรดวงปัญญาเย็นนี้ร้ายกาจนัก มันจับพระพุทธรูปมาเสียมากต่อมากแล้ว คราวหนึ่งมีพระพุทธรูป ๔ รูป พุทธรูปมาเจอพวกโจรเขาใหญ่ดวงปัญญาเย็นนี้ มันจับเอาไว้หมด คั้นดูยามว่าจะมีเงินไหม พระพุทธรูปทั้ง ๔ รูป ไม่มีเงินแม้แต่สตางค์แดงเดียว พวกโจรก็โกรธ จึงจับเอาพระชนกัน ชนค้อยๆ ก็ไม่ยอม ชนจนหัวได้เลือด แต่มีอีกหนึ่งรูปไม่มีคู่ เลยให้ชนหัวคันทนา โจรชอบใจหัวเราะกัน พระรูปไม่มีคู่เดือดดาลในใจนัก จึงค้อยๆ คลานไปจนถึงปืนที่โจรวางไว้ ค่ำปืนยิงโจรตายไป พวกโจรก็หนีเตลิดไป

ข้าพเจ้านึกถึงที่ท่านเล่ามาให้ข้าพเจ้าฟังได้ ก็ให้เสียว่าเราจะโดนตีทำโทษหนอ จากนั้นท่านอาจารย์ก็มาท่านก็เริ่มอธิบายธรรมต่างๆ ให้พวกโจรมันฟัง แต่มันก็หาได้เคารพอาจารย์แต่อย่างใดไม่ พวกมันนั่งยองๆ เอาปลายดาบปักลงที่ดิน วางท่าทางน่ากลัว ข้าพเจ้าก็นั่งรับใช้ท่านอาจารย์ข้างๆ นั้นนั่นเอง ท่านอาจารย์ก็ไม่ยอมลดธรรมเทศนา อธิบายเรื่อยๆ ไป ข้าพเจ้าจำได้ตอนหนึ่งว่า “พวกเธอเอ๋ย แม่พวกเธอจะมาหาทรัพย์ ตลอดถึงการผิวดิศลักษณ์ของพวกเธอเหล่านั้น ก็เพื่อเลี้ยงชีวิตนี้เท่านั้น แต่ชีวิตนี้ไม่ใช่ของพวกเธอ มันจะสิ้นกันไม่รู้วันไหน เป็นเช่นนี้ทุกคน พวกเธอฆ่าเขาถึงจะฆ่าไม่ฆ่าเขาก็ตาย เธอก็เหมือนกัน มีความดีเท่านั้นที่ใครๆ ฆ่าไม่ตาย อย่างเรานี้จะตายเมื่อไรก็ไม่อนาทรร้อนใจ เพราะความดีเราทำมามากแล้ว”

ข้าพเจ้าแทบจะไม่เชื่อสายตาของข้าพเจ้าเลยทีเดียว ในขณะนั้นพวกโจรทั้งหมดพากันวางมีดวางปืนหมด น้อมตัวลงกราบอาจารย์ของข้าพเจ้าอย่างอ่อนน้อม ข้าพเจ้าโล่งใจไปถนัด และพอใจที่พวกโจรมันยอมแล้ว หัวหน้าโจรชื่อ นายอุง เป็นคนล่ำสันมาก กราดเข้ามาหาอาจารย์ขอฝากตัวเป็นลูกศิษย์ อีกครั้งเหมือนกันที่ข้าพเจ้าไม่ยอมเชื่อสายตาของข้าพเจ้าว่า ทำไมโจรจะยอมเป็นลูกศิษย์อาจารย์ของข้าพเจ้าทำไม ช่างง่ายดายอะไรอย่างนี้ และก็เป็นอย่างนั้น ท่านอาจารย์ก็มาท่านก็บัญชาให้พระที่ไปกับท่าน โทณผมเสียเลย บวชเป็นตาผ้าขาวติดตามท่านไป

ข้าพเจ้าแม้ขณะนั้นอายุเพียง ๑๕ ปี เป็นสามเณร ถึงจะยังไม่เจนต่อโลกมากนัก แต่สามัญสำนักของข้าพเจ้าได้บอกตัวเองว่า น่าอัศจรรย์ น่าอัศจรรย์ที่อาจารย์ได้สอนคนที่จะต้องฆ่าคนอื่นอีกมากให้หยุดจากการกระทำบาปเช่นนี้ ข้าพเจ้าในสามัญสำนักก็ต้องยอมรับแล้วว่าอาจารย์ของข้าพเจ้านี้เก่งมาก ข้าพเจ้านึกชมอยู่ในใจ แม้กระทั่งบัดนี้ ข้าพเจ้าก็ยังไม่ยอมลืมหันต่อเหตุการณ์ในวันนั้นได้เลย

จุดคงที่อยู่ในถ้ำเขาวงกต นครสวรรค์

พระอาจารย์กงมา จิรปุณฺโณ ได้ปราบมหาโจรอุง จนยอมทุกสิ่งทุกอย่าง โดยอาศัย วาทศิลป์แห่งพระสังฆธรรม และความจริงแห่งการปฏิบัติในพระธรรมวินัยที่เคร่งครัด ของท่าน ตลอดถึงอาจารย์-มรรยาทที่น่าเลื่อมใส ทำให้มหาโจรอุงได้ยอมเข้ามาถือนบวช แต่พระอาจารย์ก็ให้บวชเป็นเพียงตาผ้าขาว นุ่งขาวห่มขาวสมาทานศีล ๘ เพราะ มหาโจรผู้นี้ได้ฆ่าคนมามาก

ภายหลังจากที่ท่านอาจารย์ได้พาข้าพเจ้าเที่ยวจรดงค์หาวิเวกไปตามป่าตามเขา ตามถ้ำจนถึงจังหวัดนครสวรรค์ ไปที่สถานีรถไฟหัวหวาย เดินเข้าไปจนถึงถ้ำแห่งหนึ่ง ชื่อว่า ถ้ำภูคา ถ้ำนี้อยู่ที่ภูเขาไม่ใหญ่นัก แต่ถ้ำใหญ่มาก กว้างขวาง และเป็นถ้ำชั้น ไม่ใช่ว่าถ้ำล่าง มีปล่องหลายปล่อง ทำให้ภายในถ้ำสว่าง ไม่มีมืด และมีซอกเป็นที่น่าอยู่มากแห่ง พระอาจารย์พาข้าพเจ้าอยู่ ณ ที่ถ้ำนี้เป็นเวลาหลายเดือน เพราะเป็นที่วิเวก ท่านได้พา ชาวบ้านใกล้เคียง นั้นขุดดินทำทางเดินจงกรมในถ้ำได้หลายทาง แต่ขณะที่ขุดดินทำทาง เดินจงกรม ได้พบเบ้าหลอมทองเก่าแก่ ตุ่มหู ต่างหู เป็นทองคำ และกะโหลกศีรษะ อะไรต่างๆ มากมาย เป็นของโบราณ ข้าพเจ้าก็ได้ท่องปาฐโมกข์ได้ในขณะที่อยู่ในถ้ำ นั้นเอง เพียง ๑๕ วันเท่านั้น ก็ท่องจบ

ณ ที่ถ้ำแห่งนี้ ท่านอาจารย์ได้แนะนำพร่ำสอนเรื่องการปฏิบัติจิตใจให้แก่ข้าพเจ้า อย่างเต็มที่ ข้าพเจ้าก็ปรารถนาความเพียรอย่างเต็มกำลัง ได้ผลเป็นที่พอใจ ตั้งใจว่าจะ จำพรรษาอยู่ที่นี่ แต่พอจวนจะเข้าพรรษา ท่านอาจารย์สิงห์ ขนตยาโณ ได้โทรเลข

ไปเรียกให้ท่านอาจารย์กงมากลับ พวกเราจึงได้กลับนครราชสีมา และได้มาอยู่ที่วัดสว่างอารมณ์ บ้านใหม่สำโรง

มหาโจรอุง ซึ่งบัดนี้ได้กลายเป็นตาผ้าขาวอุงไปแล้วนั้น ก็ได้ติดตามอาจารย์มาจำพรรษาพร้อมอยู่ที่วัดนี้ เธอตั้งใจจะปฏิบัติกัมมัฏฐานอย่างเต็มความสามารถและก็เป็นผล ทำให้จิตใจของเธอได้รับความสงบและเยือกเย็นเป็นอย่างยิ่ง การทำความเพียรของเธอนั้นทำอย่างยิ่ง บางครั้งนั่งสมาธิตลอดคืนยันรุ่ง บางครั้งเมื่อสมาธิได้ผล เธอจะอดอาหาร ๒ วัน ๓ วัน เป็นการทรมานตน ข้าพเจ้าได้ถามเธอว่า “ตอนเป็นโจรได้ฆ่าคนไปแล้วกี่คน” เธอบอกว่า “๘ คน” นับเป็นบาปกรรมอย่างยิ่ง แต่อาศัยกรรมของพระอาจารย์กงมาที่ได้พร่ำสอนอยู่เนืองนิจ ทำให้เธอได้รับผลจากคำสอนเป็นอย่างยิ่ง

ข้าพเจ้าถามเธอเรื่องการปล้นฆ่าที่ไรเป็นได้เรื่องทุกที่ เธอบอกว่าเมื่อได้เล่าเรื่องความหลัง ในเวลาบำเพ็ญสมาธิจะแลเห็นในนิมิตว่ามีตำรวจนับไม่ถ้วนมารุมล้อมจะฆ่าเอาเสียให้ได้ มันเป็นนิมิตที่คอยมาหลอกหลอนตัวเองอยู่เสมอ เธอได้เล่าต่อไปว่า “มีคราวหนึ่งเขาจับผมได้ เขาประหารฉันจึ่งผมสลบไป พวกเขานึกว่าผมตายแล้ว จึงหามเอาผมไปโยนทิ้งในป่าแห่งหนึ่ง ปอกกลางดึก น้ำค้างตกถูกตัวผม ผมได้รู้สึกตัว และได้ฟื้นขึ้น พวกชาวบ้านรู้ว่าผมฟื้นไม่ตาย พวกเขายิ่งกลัวกันใหญ่ ออกลั่นขลุ่ยแฆแวนผมเองมารู้สึกตัวตอนฟื้นขึ้นคิดว่าคนเราเกิดแล้วต้องตายแน่ เรามาประพฤติตัวเป็นมหาโจรอยู่เช่นนี้ ก็คงจะได้รับบาปกรรมอันใหญ่หลวงต่อไปเป็นแน่ แต่แม้จะได้คิดเช่นนี้ก็ตาม สัญชาติญาณของความเป็นโจรของผมก็ไม่สิ้นไป ต้องคุมสมัครพรรคพวกเข้าปล้นสะดมเขาเหมือนเดิม แต่คราวนี้ผมได้ตั้งใจไว้ว่าจะไม่ฆ่าใครอีกต่อไป เหมือนกับบุญปางหลังมาช่วยผม อีกไม่ช้าไม่นานนัก ก็พอดีมาพบกับท่านอาจารย์กงมา จิรปุณโย พร้อมกับเมื่อก่อนเห็นท่านครั้งแรกก็อัศจรรย์ใจแล้วครับ ให้เกิดความเลื่อมใสในองค์ท่านตั้งแต่นั้นยังไม่ฟังธรรมจากท่าน อาจถึงคราวหมดบาปกรรมแล้ว พอได้ฟังธรรมจากท่านท่านนั้นก็เกิดความสลดลงอย่างไม่น่าเชื่อ จิตของผมเหมือนกับถูกชโลมด้วยน้ำอมฤต กลายเป็นจิตที่ให้อภัยทุกสิ่งทุกอย่าง ละตัวออกจากพวกมหาโจร

ทั้งหลาย ผมเองก็พยายามเกลี้ยกล่อมลูกน้องให้ตามผมมาบวช แต่มันไม่ตามมา ผมก็เลยปล่อย แต่ในที่สุดลูกน้องของผมทั้งหมดมันก็เลิกเป็นโจร เข้ามาอยู่ในบ้าน ทำมาหากินตามปกติ ผมเองจึงบวชเป็นตาผ้าขาว ผมรู้ตัวผมดีว่าทำบาปกรรมไว้มาก ผมจึงขอสละชีวิตเพื่อการทำสมาธิอย่างยิ่งยวด”

ตาผ้าขาวองได้อยู่ปฏิบัติกับท่านอาจารย์กงมาอยู่เป็นเวลาหลายปี เป็นผู้เคร่งครัด อยู่ในพระธรรมวินัยเป็นอย่างยิ่ง จนวาระสุดท้ายของชีวิตในวันหนึ่ง ตาผ้าขาวองนั่งสมาธิอยู่ในกลด เป็นเวลา ๒ วัน ไม่ออกมา ตามธรรมเนียมจะออกมารับประทานอาหารพร้อมพระ ในวันนั้นไม่ออก พระภิกษุสามเณรก็สงสัย แต่บางครั้งตาผ้าขาวองจะอดอาหารถึง ๕-๗ วัน ก็มี จึงทำให้ไม่มีใครสนใจเท่าใดนัก แม้ว่าจะไม่ออกจากกลดตั้งหลายวัน วันนั้นพวกเรานี่ก็สงสัยมากกว่าทุกวัน จึงพากันเข้าไปเพื่อจะเปิดดูว่าตาผ้าขาวองทำอะไรอยู่ข้างใน แต่โดยส่วนมากท่านอาจารย์ท่านห้าม เพราะเป็นเวลาที่เขา นั่งสมาธิอยู่ เราไปทำให้เสียสมาธิของคนอื่น จึงทำให้เกิดความลังเลที่จะเปิดกลดของตาผ้าขาวอง ครั้นเมื่อเห็นว่าไม่มีการเคลื่อนไหวเป็นเวลานานผิดปกติ พวกเราจึงตัดสินใจเปิดกลด เมื่อเปิดกลดแล้ว ทุกๆ คนที่เห็นก็ต้องตกตะลึง เพราะตาผ้าขาวองไม่มีลมหายใจเสียแล้ว แต่ว่ายังคงนั่งสมาธิอยู่ตามปกติ ไม่ล้ม พวกเราจับตัวดูเย็นหมด แข็งทื่อเป็นท่อนไม้ แต่ว่าคราวนั้นอยู่กันใต้อาสนวิหาร เป็นวัดป่า เรื่องก็ไม่ใช่ชาวโกลาหล ซึ่งถ้าเป็นอย่างปัจจุบันนี้ เข้าใจว่าจะเป็นอย่างอื่นอีกที่กสิกรรมอย่างมหาศาลทีเดียว น่ากลัวว่าพวกที่นับถือเรื่องไสยกลางจะพากันแตกตื่นไปหากันใหญ่ แต่ว่าขณะนั้นเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น ในที่สุดท่านอาจารย์ก็ได้พาญาติโยมพระภิกษุสามเณรทำฌานปกิฉัพพตามมีตามได้ จนกระทั่งเหลืออยู่แต่เก้าถ่านเท่านั้น

ไปเผยแพร่ธรรมที่จังหวัดจันทบุรี

หลังจากจำพรรษาอยู่ที่นั่นแล้ว (พ.ศ. ๒๔๗๙) ในพรรษา พระอาจารย์ลี ธมฺมธโร ผู้ซึ่งได้ไปทำประโยชน์อยู่ที่จังหวัดจันทบุรี ในขณะนั้นได้มีผู้เลื่อมใสในพระธรรมเทศนาของท่านมาก ท่านได้ไปอยู่จันทบุรีองค์เดียว ไม่มีใครช่วยในด้านการเผยแพร่ธรรมกัมมัฏฐาน จึงได้มีจดหมายมาถึงท่านอาจารย์กงมา ขอให้ไปช่วยในการเผยแพร่ธรรมดังกล่าวแล้ว

หลังจากท่านอาจารย์กงมาได้รับจดหมายแล้ว ก็นำไปปรึกษาท่านอาจารย์สิงห์ ก็ได้รับอนุมัติให้ไปจันทบุรี ข้าพเจ้าหลังจากที่กลับจากกรุงเทพฯ ในครั้งนั้นแล้ว ก็เป็นไข้มาลาเรียจับไข้อยู่วันเว้นวัน จนถึงขึ้นสมองและสลบไป ข้าพเจ้าไม่รู้ตัวเลยในขณะนั้น เหมือนกับจิตวิญญาณไปแสวงความสุขอยู่ในสถานที่ใดที่หนึ่ง ประมาณ ๓๐ นาที จึงฟื้นคืนมา พอหายใจไม่ตีเท่าไร พร้อมกับท่านอาจารย์กงมา ก็ตัดสินใจเดินทางไปจันทบุรี แต่ได้ไปพักอยู่ที่กรุงเทพฯ ก่อน นางถม ลิปิพันธ์ เลื่อมใสในท่านอาจารย์ ได้ถวายค่าโดยสารเรือไปจันทบุรี ๕ บาท ไป ๕ องค์ ด้วยกัน คือ ๑. พระอาจารย์กงมา จิรปุณโณ ๒. พระอาจารย์สังข์ ๓. พระอาจารย์ปาน อุตสาโท ๔. พระอาจารย์เงียบ ๕. สามเณรวิริยังค์ สิรินุโร ได้เดินทางเมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๙ ซึ่งข้าพเจ้าเป็นสามเณรได้ติดตามท่านมาด้วย การเดินทางครั้งนี้ได้โดยสารเรือทะเลมา ชื่อเรือภาณุรังสี นับว่าเป็นการเห็นทะเลครั้งแรกของผู้เขียน เป็นการอัศจรรย์ดีเหมือนกัน เมื่อได้เห็นความกว้างขวางของทะเล

เมื่อพระอาจารย์กงมาได้มาถึงจันทบุรี ก็ได้มาพักอยู่ที่วัดป่าคลองกุ้ง อันเป็นวัดกัมมัฏฐานวัดแรกของจังหวัดจันทบุรีที่พระอาจารย์ลีได้มาริเริ่มก่อสร้างขึ้น แล้วจึงเดินทางไปบ้านนายายอาม โดยการขอร้องของท่านขุนภูมิ นายอำเภอท่าใหม่ ขณะนั้นไม่มีทางรถยนต์ ต้องเดินไป บ้านนี้เป็นบ้านโจรผู้ร้ายชุกชุมและผู้คนขาดศีลธรรมมาก ท่านอาจารย์ท่านต้องพักอยู่ที่นี้หลายเดือน ท่านได้พยายามสอนศีลธรรมจนบ้านนี้กลายเป็นบ้านที่ร่มเย็นเป็นสุข (ถ้าท่านขึ้นรถยนต์มาตามถนนสายสุขุมวิท ถึงป้ายที่เขียนไว้ว่า เขตระยอง-จันทบุรี นั่นแหละคือบ้านนายายอาม เวลานี้เจริญและมีการทำมาหากินที่อุดมสมบูรณ์) อยู่มาหลายเดือน คุณนายสั่ง อำนวยกิจ ภรรยา นายอำเภอพร้อมทั้งอุบาสกอีกหลายคน มาเยี่ยมพระอาจารย์กงมา แล้วก็ขออาราธนากลับไปอยู่วัดป่าคลองกุ้งในเมืองจันทบุรี เวลาเดินทางกลับนั้น ชาวบ้านนายายอามพอรู้เข้าถึงกับพากันร้องไห้กันเป็นการใหญ่ เพราะเขาเสียดายมาก เนื่องจากเขาได้รับธรรมจากท่านมาก ทั้งสอนทำวัตรเช้าทำวัตรค่ำโดยการต่อเอากับปาก ทั้งพาหัดทำสมาธิ จากนั้นท่านก็กลับมาพักวัดป่าคลองกุ้ง

ขณะนั้นชาวจันทบุรีโดยทั่วไปมีความประสงค์ที่จะให้พระอาจารย์กัมมัฏฐานไปแนะนำข้อปฏิบัติตามถิ่นของตนๆ มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวบ้านหนองบัว อำเภอเมืองนั้น มีความสนใจในธรรมกันมาก ได้เคยพยายามมาติดต่อกับท่านอาจารย์ลี อยู่เสมอ เพื่อขอพระอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิไปสร้างวัด เพื่อให้เป็นสถานที่อบรมการปฏิบัติ ก็พอดีวันนั้นได้มีนายหลวน และนายเสี้ยน ชาวบ้านหนองบัว ได้ไปที่วัดป่าคลองกุ้ง อีกครั้งหนึ่ง ได้พบกับพระอาจารย์กงมา เกิดความเลื่อมใสได้อาราธนาให้ท่านไปที่บ้านหนองบัว เพื่อจะได้ไปสอนธรรมปฏิบัติ

ท่านพระอาจารย์กงมาจึงบอกว่าให้กลับไปก่อน ลองเสียดายความฝันดู ถ้าดีก็ให้มารับไป ถ้าไม่ดีก็ไม่ต้องมารับ นายหลวนจึงบอกว่า “ผมฝันดีแล้วตั้งแต่เมื่อคืนนี้” ท่านพระอาจารย์กงมาถามว่า “ฝันว่าอย่างไร ลองเล่าให้ฟังที” นายหลวนจึงเล่าว่า “ผมฝันว่าได้ช้างเผือก ๒ เชือก งามมาก ตัวหนึ่งเป็นแม่ ตัวหนึ่งเป็นลูก ขณะที่ฝันนั้นผมดีใจมาก พยายามลูบคลำช้างนั้นอย่างรักใคร่เป็นอย่างมาก” นายหลวน

ได้พูดเสริมต่อไปว่า “ผมนี้กว่าผมจะถูกลอตเตอรี่รางวัลที่ ๑ เสียแน่แล้ว แต่ว่าหาใช้ เช่นนั้นไม่ คือผมจะได้อาจารย์ไปสอนธรรมให้พวกกระผมนั่นเอง ซึ่งพวกกระผม ดีใจกว่าถูกลอตเตอรี่เสียอีก”

ท่านอาจารย์กงมาได้ฟังนายหลวนเล่าให้ฟังเช่นนั้น ก็จึงได้ตกลงใจที่จะไป บ้านหนองบัว นัดวันให้มารับ คือวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๕ ปีชวด พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้ไปกับสามเณรวิริยงค์ (คือผู้เขียน) การไปบ้านหนองบัวนั้น ต้องไปทางเรือแจวใช้เวลา ๒ ชั่วโมง ขณะที่ไปในเรือซึ่งมีคณะเก่าของนายหลวน-นายเสี้ยน กับพวกอีก ๕ คน มารับ และนายหลวนได้พูดขึ้นว่า “เป็นการแน่นอนแล้วสำหรับความฝันของผมว่าได้ ช้างเผือก ๒ เชือก แม่กับลูก คือ ท่านอาจารย์กงมา กับสามเณรนี่เอง” ทำให้พวกเขา เกิดความปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง พวกเราได้ไปถึงบ้านหนองบัว และเดินต่อไปที่ป่าช้า ซึ่งเขาจะจัดให้เป็นที่ตั้งสร้างวัด ซึ่งปรากฏเป็นวัดทรายงามในเวลาต่อมา ได้ถึงเวลาบ่ายโมง กับสิบห้านาที

การสร้างวัดทรายงามนี้ ท่านอาจารย์กงมาท่านได้สร้างคน หมายความว่าท่านได้ สร้างคุณธรรมให้แก่คนในละแวกนั้นอย่างเต็มที่ เพราะตั้งแต่วันมาถึง ท่านได้เปิดการแสดงธรรมทุกวัน ก็มีประชาชนสนใจมาฟังทุกวันมิได้ขาด นอกจากแสดงธรรมแล้ว ท่านก็นำบำเพ็ญสมาธิจนปรากฏว่ามีผู้ได้รับธรรมจนเกิดปีติภายในกันมาก ในระยะ ๓ เดือนแรก ท่านอาจารย์ได้แสดงธรรมอย่างวิจิตรพิสดาร ทำให้ชาวบ้านนั้นเกิดศรัทธา ได้ช่วยสร้างศาลาการเปรียญและกุฏิอย่างรวดเร็วพอกับพระ ๕ รูป สามเณร ๑ รูป ในปีนั้น

ตลอดระยะเวลา ๕ ปี ของท่านพระอาจารย์กงมาที่ท่านได้อยู่สร้างวัดที่จันทบุรีนี้ (พ.ศ. ๒๔๘๐-๒๔๘๔) ท่านได้ทำประโยชน์แก่พระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ การแนะนำในการปฏิบัติธรรมทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์

ถูกกล่าวหาว่าผิดวินัย

เมื่อพระอาจารย์กงมา จิรปุณโณ ท่านได้พักจำพรรษาอยู่วัดทรายงามแล้ว ชื่อเสียงแห่งการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของท่านสมัยนั้นโด่งดังมาก

เมื่อผู้มีกิเลสตัณหาอุปาทานไม่ชอบ นำเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระวินัยต่างๆ ไปทูลฟ้องสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ แห่งวัดบวรนิเวศวิหาร จนถึงกับพระองค์ต้องเสด็จมาสืบสวนและพักอยู่ ณ วัดทรายงาม กับท่านพระอาจารย์กงมา จิรปุณโณ ถึง ๒ ครั้ง คือปี พ.ศ. ๒๔๘๑ และปี พ.ศ. ๒๔๘๒

การสืบสวนของสมเด็จพระสังฆราชเจ้าฯ พระองค์นี้สุขุมมาก กล่าวคือ พระองค์ไม่เป็นคนหูเบา เวลาที่พระองค์ท่านมาพักอยู่วัดทรายงาม พระองค์ทรงกระทำวัตรอย่างปกติของหมู่ คือพระองค์ฉันหนเดียวเหมือนกับท่านพระอาจารย์กงมา

แม้พระอาจารย์กงมาจะให้บรรดาญาติโยมนำภัตตาหารเพลมาถวาย พระองค์ก็ไม่ฉัน พระองค์ตรัสว่า... “เราอยู่ไหน ก็ต้องทำตามระเบียบเขาที่นั่น”

มีผู้ทูลฟ้องพระองค์ว่า “พระอาจารย์กงมาสะพายบาตรเหมือนพระมหานิกาย”

ต่อมาในเช้าวันหนึ่ง สมเด็จพระสังฆราชฯ ได้ออกมาจากกุฏิ แล้วพระองค์ดำเนินมาดูพระที่วัดทรายงามออกไปบิณฑบาต เมื่อพระองค์ได้เห็นการบิณฑบาตของฝ่ายปฏิบัติ และพระองค์ได้เห็นการสะพายบาตรเอาไว้ข้างหน้าเป็นที่รังเกียจ จึงทรงตรัสว่า... “กงมาสะพายบาตรอย่างนี้มันก็เหมือนกับอุ้มนั่นเอง ไม่ผิดหรอก เรียกร้อยดี...”

พระอาจารย์กงมา ไม่รู้เสียด้วยซ้ำที่มีคนไปทูลฟ้องเรื่องการสะพายบาตรแต่พระองค์ท่าน ต่อมาก็มีผู้ไปทูลฟ้องสมเด็จพระเจ้า อีกว่า... “อาจารย์กงมา เทศน์แปลหนังสือผิด ไม่ถูกตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า”

บังเอิญวันหนึ่ง พระอาจารย์กงมาได้ประกาศให้ญาติโยมมาฟังเทศน์ ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชฯ จักเป็นองค์แสดง ณ ที่วัดทรายงาม ปรากฏว่า ได้มีประชาชนหลามไหลกันเข้าวัดเพื่อฟังธรรมเทศนา กันมากมายเป็นประวัติการณ์ของพุทธบริษัทชาวฉันทบุรี ในยุคนั้นทีเดียว

เมื่อประชาชนไปพร้อมแล้ว ท่านพระอาจารย์กงมาจึงเข้ากราบทูลอาราธนา สมเด็จพระสังฆราชฯ เพื่อขอฟังธรรม แต่สมเด็จพระสังฆราชฯ ทรงตรัสว่า...

“เราไม่สบาย... เธอจงแสดงธรรมแทนเราเถอะ”

เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ พระอาจารย์กงมาจึงได้กลับขึ้นศาลาและได้แสดงธรรมแทนสมเด็จพระท่าน...

เมื่อแสดงธรรมไปได้ประมาณ ๑๐ นาที เศษ สามเณรวิริยงค์ได้ลงมาจากศาลาเพื่อถ่ายปัสสาวะ ก็ได้เจอสมเด็จพระสังฆราชฯ ทรงนั่งอยู่กับพื้นดินข้างศาลา นั้นเอง สามเณรตกใจ รีบกลับขึ้นศาลา ในใจใครจะบอกท่านพระอาจารย์กงมา แต่ก็สุดวิสัยจะเรียนได้

วันนั้นพระอาจารย์กงมาแสดงธรรมได้อย่างวิจิตรพิสดาร เป็นอุบายธรรมที่ละเอียดจริงๆ

รุ่งเช้า สมเด็จพระสังฆราชฯ กล่าวชมเชยว่า...

“กงมา นี้ เทศนาเก่งกว่าเปรียญ ๙ ประโยค เสียอีก”

ยังไม่หมดเพียงเท่านี้ ยังมีคำเท็จที่บรรดาผู้เปี่ยมด้วยกิเลสไปทูลฟ้องอีกว่า...

“เวลาไปธุดงค์ อาจารย์กงมาเที่ยวตั้งตัวเป็นผู้วิเศษแจกของขลังให้ประชาชน
หลงไปในทางที่ผิด”

ณ วันหนึ่ง สมเด็จพระสังฆราชฯ ทรงชวนพระอาจารย์กงมาไปธุดงค์ด้วยกัน
ไม่ให้ใครไปด้วย ไปกันเพียง ๒ องค์ เท่านั้น ในการนี้ สามเณรวิริยงค์ก็ได้จัดกลด
สำหรับพระธุดงค์ถวายสมเด็จพระสังฆราช

พระองค์ท่านทรงแบกกลดสะพายบาตรเอง แม้พระอาจารย์กงมาจะขอช่วย
สักเท่าไร พระองค์ก็ไม่ยอม พระองค์ตรัสว่า...

“เธอเคยไปทางใด เธอจงพาเราไปทางนั้น”

แล้วการเดินทางก็ได้เริ่มขึ้น สมเด็จพระสังฆราชฯ ทรงแบกกลดออกเดินตามหลังพระอาจารย์
กงมา ออกไปทางหลังวัดทรายงาม มุ่งสู่ป่าดงทันทิ

ทัศนียภาพในครั้งนั้น เป็นภาพที่สะอาดตาสะอาดใจอย่างเหลือเกิน ซึ่งภาพนี้
พวกเรานักปฏิบัตินักอ่านที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันเราจะหาดูไม่ได้แน่แท้ พระอาจารย์
กงมา จิรปุญโธ ได้พาสมเด็จพระสังฆราชฯ ออกเดินธุดงค์ไปในสถานที่ต่างๆ ตามที่
ท่านเคยออกเดินธุดงค์มาแล้ว

บัดนี้เป็นเวลาหนึ่งอาทิตย์เศษ ไม่ว่าจะท่านจะพักปักกลด ณ แห่งใด ก็จะมี
ประชาชนที่สนใจในธรรมปฏิบัติมาเฝ้าห้อมล้อมเพื่อขอฟังธรรมและประพฤติปฏิบัติ
กรรมฐานกับพระอาจารย์กงมาทุกๆ แห่ง จนสมเด็จพระสังฆราชฯ ทรงห้ามท่านพระอาจารย์กงมา
ในใจความหนึ่งว่า...

“กงมา...อย่าเรียกเราเป็นสมเด็จพระสังฆราชเลย อย่าบอกใครเป็นอันขาด
เวลาพูดก็พูดเหมือนกับพระธรรมดาด้วยกัน”

วันหนึ่ง ท่านได้เดินธุดงค์ไปพักปักกลดอยู่ที่เชิงเขาสระบาป พอดีเกิดฝนตก
ลมแรง กลดที่นำเอาไปไม่สามารถจะป้องกันฝนได้เพราะพายุฝนตกแรงเหลือเกิน

การปักกลดก็เป็นไปตามกฎของธุดงค์วัตร คืออยู่พักห่างกันพอสมควร สมเด็จพระสังฆราชฯ ทรงเปี้ยกหมุด พระองค์ต้องนั่งตากฝนอยู่เช่นนั้น ส่วนพระอาจารย์กงมา ท่านก็นั่งตากฝน แต่บริวารไม่เปี้ยกเพราะรู้วิธี เมื่อฝนหยุดแล้ว ท่านก็ได้ครองจีวรไปเข้าเฝ้าสมเด็จพระ

สมเด็จพระสังฆราชฯ ทรงตรัสว่า “ทำไมคุณไม่เปี้ยกล่ะ เราเปี้ยกหมดเลย”

พระอาจารย์กงมาจึงทูลตอบไปว่า “ก็กระผมมีคาถาดีครับพระคุณท่าน”

สมเด็จพระสังฆราชฯ จึงตรัสว่า “เราจะต้องเรียนคาถาให้จงได้”

ภายหลังที่กลับจากเดินธุดงค์และได้มาถึงวัดทรายงามเรียบร้อยแล้ว ขณะที่สามเณรวิริยงค์เข้าไปนมัสการปฏิบัติปิดกวดกุฎิที่ประทับแต่สมเด็จพระพอดีพระองค์นึกได้ จึงถามสามเณรวิริยงค์ว่า

“เณร ขอถามหน่อย คาถากันฝนว่ายังไง เธอรู้บ้างไหม?”

สามเณรวิริยงค์ทูลตอบว่า “พอรู้บ้างฝ่าบาท”

“เออ ว่าไปให้เราฟังที เราจะได้อ่านเอา”

สามเณรวิริยงค์ก็ได้เล่าวิธีการคาถากันฝนถวายว่า

“เมื่อเวลาฝนตก ต้องเก็บของทั้งหมดใส่ลงไปในบาตร ซึ่งพระธุดงค์กระทำเช่นนี้ทุกองค์ อันมี จีวร สังฆาฏิ เป็นต้น แล้วใช้ฝ่าบาตรปิดให้สนิท”

สมเด็จพระสังฆราชฯ ทรงอุทานว่า “อ้อ ไม่บอกกัน แท้ที่จริงเป็นอย่างนี้เอง นึกว่าจะเป็นคาถาอะไร”

พระองค์ว่าแล้วก็ทรงพระสรวล แล้วพระองค์ก็ทรงตรัสต่อไปว่า “การธุดงค์ของท่านกงมาและพระปฏิบัติกรรมฐานนี้ได้ประโยชน์เหลือหลาย อย่างนี้ธุดงค์มากๆ ก็จะทำให้พระศาสนาเจริญยิ่ง”

นี่เป็นลักษณะของผู้หน้า และนี่คือการสอบสวนหาข้อเท็จจริงของพระประมุขสงฆ์
ในสมัยนั้น ซึ่งพระองค์ก็ได้ไปประสบพบความจริงที่ให้ความยุติธรรมอย่างยอดเยี่ยม
แก่ผู้ถูกกล่าวหา

นับตั้งแต่บัดนั้นมา พระองค์ทรงให้ความคุ้มครองและสรรเสริญพระอาจารย์
กงมาเสมอๆ

ใกล้พบกับพระอาจารย์มั่น

พระอาจารย์กงมา จิรปุณฺโณ ผู้ซึ่งได้นำพระวิริยงค์ ซึ่งขณะนั้นยังเป็นพระภิกษุหนุ่ม อายุได้ ๒๒ ปี อุปสมบทได้หนึ่งพรรษา เดินธุดงค์ครั้งสำคัญเพื่อติดตามพระอาจารย์มั่น ผู้เป็นพระปรมาจารย์ของคณะกัมมัฏฐาน การเดินธุดงค์ด้วยเท้าจากจังหวัดจันทบุรีจนถึงจังหวัดนครราชสีมา นั้นนับว่าไม่ใช่ใกล้ แต่ระหว่างทางที่ผ่านมาก็ย่อมแสดงให้เห็นว่าสมัยนั้นเป็นป่าใหญ่และเป็นสถานที่วิเวกของผู้สนใจในธรรมได้เป็นอย่างดี

จากถ้ำวาวแดง ท่านอาจารย์ได้พาข้าพเจ้าเดินทางต่อไป คราวนี้ไม่เป็นป่าใหญ่ เป็นทุ่งนาและมีป่าไม้เต็ง-ไม้รัง-ไม้แดง เป็นระยะๆ ไป ไม่มีอะไรจะทำให้เกิดความหวาดเสียวเหมือนที่ผ่านมา เพราะท่านอาจารย์ได้มุ่งตรงเพื่อตัดทางให้ถึงพระอาจารย์มั่นให้เร็วเข้า จึงไม่มุ่งเข้าหาป่าใหญ่ เดินลัดเข้าหาตัวอำเภอกระเทือกก็ถึงในวันเดียว พักอยู่ที่วัดนี้ตามอรรถาศัย เปลี่ยนจากธุดงค์นอนกับดินกับหญ้า มาจำวัดกันบนกุฏิที่เขาจัดไว้ให้ ซึ่งก็ทำให้บรรยากาศทั้งหลายเปลี่ยนไป โดยการพบหมู่คณะผู้ปฏิบัติธรรมมาด้วยกันแล้วก็ไต่ถามถึงการปฏิบัติว่าได้ผลอย่างไร ไปธุดงค์กันที่ไหน เป็นการสังสรรค์ภายในหมู่คณะ ซึ่งก็ได้ผลไปอีกอย่างหนึ่ง

ในขณะนี้สงครามโลกครั้งที่สองยังไม่สงบ การจะไปไหนมาไหนจะต้องมีการระมัดระวัง และขณะที่มาถึงนครราชสีมา ก็เป็นเวลาทางฝ่ายสัมพันธมิตรกำลังทิ้งระเบิดสถานีรถไฟจังหวัดนครราชสีมา

หลังจากพวกเราได้พบปะสังสรรค์กับหมู่คณะที่จากกันไปนานแล้ว ก็ออกเดินทางจากอำเภอกระโทกเข้าสู่ตัวเมืองนครราชสีมา พักที่วัดป่าศาลวัน อันเป็นวัดใหญ่ของคณะกัมมัฏฐานในจังหวัดนี้ แทบเป็นวัดร้าง เพราะมีพระภิกษุสามเณรไม่กี่องค์ เนื่องจากวัดนี้อยู่ใกล้สถานีรถไฟ จึงได้ถูกลูกหลง (ลูกระเบิด) เข้าให้หลายลูก พระภิกษุสามเณรจึงต้องอพยพไปอยู่ที่อื่นกันเสียเป็นส่วนใหญ่ ท่านอาจารย์กงมาบอกกับผู้เขียนว่า “นี่แหละดูเอาเถิด เมื่อสงครามเกิดขึ้น ก่อความทุกข์ยากให้แก่คนทุกชั้น แม้กระทั่งพวกเราฝ่ายสงฆ์ ซึ่งก็ไม่ได้เกี่ยวข้องกับสงครามก็ยิ่งพลอยลำบากไปกับเขาด้วย ชื่อว่าสงครามนี้ไม่ดีเลย แต่มนุษย์ชอบทำสงครามทุกยุคทุกสมัย”

ตื่นขึ้นตอนเช้า ท่านอาจารย์ก็พาข้าพเจ้าเข้าไปบิณฑบาตตามหมู่บ้านที่เคยไปแต่ก่อนๆ รู้สึกหงอยเหงามากเพราะญาติโยมอพยพไปที่อื่นๆ ยังกลับกันไม่หมด มองไปทางใดเห็นแต่หลุมลูกระเบิด บางหลุมเก่าขังน้ำจนเกิดผักบุงเต็ม มันมีอยู่ภาพหนึ่ง ซึ่งเป็นภาพที่น่าหวาดเสียวก็คือ มี ๒ คน ถูกสะเก็ดระเบิดเลือดอาบตัวแดงไปหมด เขายังมีชีวิตอยู่ ได้วิ่งกระเสือกกระสนเข้ามาที่วัดนี้ แต่การวิ่งของเขาวิ่งโดยความกลัวหรืออย่างไรไม่ทราบ วิ่งอย่างไม่มองหน้า-หลัง ตรงรี่ขึ้นศาลาการเปรียญเลือดไหลแดงฉาน เขาตรงเข้ากราบพระประธานแล้วสิ้นใจที่ตรงนั้นเอง มันช่างเป็นภาพที่น่าปลงกรรมสังเวชอะไรเช่นนั้น

ท่านอาจารย์บอกกับผู้เขียนว่า “เราควรจะรีบเดินทางต่อไปดีกว่าเพื่อพบกับพระอาจารย์มั่นตามความตั้งใจของเรา” ท่านอาจารย์ก็รีบไปลี้ภัยว่ามีรถไฟเดินไปทางจังหวัดอุดรฯ หรือเปล่า เพื่อเป็นการย่นทางย่นเวลา เพราะถ้าใช้เวลาเดินจะต้องเป็นเดือนๆ อีก เวลาที่จะใกล้เข้าพรรษามาแล้ว อาจจะไม่ทันกาล

เมื่อทราบว่าไม่มีรถไฟวิ่งไปอุดรฯ เป็นบางวัน ท่านอาจารย์ก็คอยวันนั้น ได้พาข้าพเจ้าขึ้นรถไฟ ซึ่งสภาพในขณะนั้นก็แย่มาก เพราะรถไฟถูกลูกกระเบิดเคঁเก้ไปเยอะ แต่ก็ต้องทนเอา แม้จะต้องยืนบ้างนั่งบ้าง ไปวันเดียวก็ถึงจังหวัดอุดรธานี ได้พาไปพักที่วัดป่าบ้านจิก (ปัจจุบันคือ วัดทิพยรัฐนิมิตร)

ณ ที่จังหวัดอุดรธานี สงบเหมือนกับไม่มีสงคราม ผู้คนมิได้อพยพหนีภัยแต่อย่างใด เมื่อมาถึงวัดนี้ ก็พอดีคุณนายทิพย์ผู้เป็นเจ้าของวัดป่าบ้านจิก ก็เป็นวัดป่าเช่นเดียวกับ วัดป่าทั้งหลาย โดยมีกฐิพระภิกษุสามเณรอยู่องค์ละหลังเพื่อบำเพ็ญสมณธรรม มีศาลา การเปรียญ เป็นที่ประชุมพระภิกษุสามเณรในเวลาบางครั้งบางคราวที่จะได้มีการอบรม สมาธิและชี้แจงข้อธรรมที่ปฏิบัติมา

วันหนึ่ง คุณนายทิพย์และคณะอุบาสิกาหลายคน ได้มาสนทนาธรรมกับท่าน อาจารย์กงมา ต่างก็ได้ถามถึงเรื่องการปฏิบัติทางจิตใจหลายอย่าง ท่านอาจารย์ก็ได้ อธิบายไปตามความรู้ของท่าน แต่คุณนายทิพย์ยังไม่พอใจ เพราะเธอแก่ปรีดิ์ติมาก เมื่อพูดถึงวิธีการเข้าฌานว่าจะเข้าอย่างไร “ขอให้ท่านอาจารย์เข้าไปให้พวกดิฉันดูบ้างสิ” ท่านอาจารย์กงมาท่านถูกไม้เท้าเข้า ท่านจึงหาวิธีแก้ลำด้วยหนามยอกเอาหนามบ่ง จึงได้ บอกว่า “จะเข้าฌานให้ดูก็ตาย ให้คุณนายจัดหามะม่วงอกร่องกับข้าวเหนียวมูนมาให้ มากหน่อย ไม่ว่าแต่เอาตมอดอก เข้าฌานได้ทุกคนถ้ารับประทานมันให้อิ่ม เข้าฌานมันจะ ยากอะไร” คณะคุณนายชอบใจกันการใหญ่

เมื่อพักอยู่จังหวัดอุดรธานีประมาณ ๑ อาทิตย์ ก็เดินทางต่อไปจังหวัดสกลนคร อันเป็นจุดหมายปลายทาง และเป็นจุดประสงค์อย่างยิ่งในการเดินธุดงค์อันแสนจะ ทุกรันดารในครั้งนี้

ข้าพเจ้ามีจิตใจเบิกบานผิดกว่าการเดินทางไปที่ไหนๆ ทั้งหมดในวันนี้ เพราะมา ถึงจังหวัดสกลนคร ทั้งทราบว่าคุณนายมันได้มาพักอยู่ในจังหวัดนี้ แต่ท่านอาจารย์ ยังไม่พาผู้เขียนไปถึงท่านอาจารย์มัน เพียงแต่พักเอาแรงกันที่วัดสุทธาวาสในตัวจังหวัด เสียหลายวัน ทำให้ข้าพเจ้าทุรนทุรายมิใช่น้อย ที่มาใกล้แล้วไม่รีบไป และท่านได้เล่าถึง ความเป็นไปต่างๆ ของท่านอาจารย์มัน ซึ่งอาจารย์ของข้าพเจ้าได้ว่าไว้แบบนี้ คือ

๑. ท่านอาจารย์มัน ท่านรู้จักใจคน จะนึกจะคิดอะไรทราบหมด
๒. ท่านอาจารย์มัน ท่านดูยิ่งกว่าใครๆ ทั้งนั้น
๓. ท่านอาจารย์มัน ท่านเทศนาในธรรมปฏิบัติยอดเยี่ยมกว่าใครทั้งนั้น

๔. ท่านอาจารย์มั่น ท่านปฏิบัติตัวของท่านเป็นตัวอย่างแก่ศิษย์อย่างเยี่ยมยอด
๕. ท่านอาจารย์มั่น ท่านจะต้องไล่พระที่อยู่กับท่าน ถ้าหากทำผิด แม้แต่ความผิดนั้นไม่มาก แต่เป็นเหตุให้เสื่อมเสีย

นี่ก็เป็นความทรงจำของผู้เขียนที่จะต้องท่องไว้ในใจไม่ให้ลืม ทั้งกลัว ทั้งต้องการที่จะพบ ทั้งๆ ที่ยังไม่ถึง เป็นการเตรียมตัวเตรียมใจยิ่งกว่าครั้งใดๆ ของผู้เขียนอย่างยิ่ง ดูเป็นเรื่องใหญ่จริงๆ คราวนี้ข้าพเจ้าได้ถามท่านอาจารย์ว่าเมื่อไรจึงจะเดินทางไปพบท่านอาจารย์มั่นกันเสียที ได้รับคำตอบว่า รอก่อน ก็วันท่านก็ไม่บอก ก็จำต้องอยู่ที่วัดสุทธาวาสนี้ไปเรื่อยๆ ข้าพเจ้าคิดในใจว่า ท่านอาจารย์ก็คงจะตระเตรียมอะไรๆ ของท่านบ้างเป็นแน่ เพราะท่านได้จากท่านอาจารย์มั่นไป ๑๐ กว่าปี ก็คงจะร้อนๆ หนาวๆ เหมือนกัน เอาเถอะ แม้จะรอหลายวันก็เป็นการรอที่ใกล้ความหมายกันแล้ว

ณ วัดสุทธาวาส นี้ เป็นที่ที่ท่านอาจารย์มั่นได้มามรณภาพ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๒ จึงเป็นวัดประวัติศาสตร์ที่สำคัญวัดหนึ่ง และเป็นสถานที่ประชุมของพระคณะกัมมัฏฐานที่นับเนื่องด้วยความเป็นศิษย์ของท่านอาจารย์มั่น ทุกๆ ปี ของวันมาฆบูชา

ข้าพเจ้าพักที่นี่ได้ถามญาติโยมทั้งหลายที่อยู่ในละแวกนี้ ก็ทราบว่าเป็นวัดที่ท่านอาจารย์เสาร์ ผู้เป็นอาจารย์ของท่านอาจารย์มั่นมาสร้างไว้ เป็นป่าไกลจากตัวเมือง ๒ กม. จึงเป็นวัดที่สงบสงัดมาก แต่บัดนี้ก็มีบ้านคนตลอดจนถึงที่ทำการของรัฐบาล เช่น ศาลากลางจังหวัด ก็มาตั้งอยู่ใกล้ๆ จึงทำให้กลายเป็นวัดกลางเมืองไปในปัจจุบัน

ท่านอาจารย์กงมาได้บอกผู้เขียนว่า หนทางจากวัดสุทธาวาสนี้ไปที่บ้านโคก ต.ตองโขบ อ.เมือง จ.สกลนคร เป็นหนทางไกลถึง ๕๐๐ เส้น ๒๐ กม. ต้องเดินไป ไม่มีทางรถยนต์ เป็นบ้านเกิดของท่านอาจารย์กงมาซึ่งเป็นอาจารย์ของข้าพเจ้าเอง ท่านว่า

“เป็นโชคดีอะไรเช่นนี้ ท่านอาจารย์มั่นได้มาพักที่บ้านของเรา เท่ากับว่าเราได้โปรดญาติเราพร้อมกับอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ ถ้าเราไม่มาจากจันทบุรี เราจะเป็นคนเสียหายมาก จะพลาดโอกาสที่งดงามอย่างยิ่ง แต่เป็นการดีและประจวบเหมาะเอาเสีย

จริงๆ ที่เรื่องต่างๆ มาผสมผสานได้อย่างนี้ ซึ่งท่านอาจารย์มันจะต้องรักเรามาก จึงมา
รอเราที่บ้านของเราเอง เราไม่เห็น้อยเลยที่ต้องตรากตรำมาอย่างลำบากนี้ การเดินทาง
ของเราจึงมีผลอย่างล้ำค่าที่สุดในชีวิต”

ผู้เขียนได้ฟังอาจารย์ของผู้เขียนรำพึงรำพันอยู่เช่นนี้ ช่างถูกต้องถูกใจผู้เขียน
เสียจริงๆ แต่ข้าพเจ้ากลับคิดว่าการที่จะได้พบท่านอาจารย์มันในครั้งนี้ เป็นสิ่งที่เหลือ
จะพรรณนาถึงความซาบซึ้งตรึงใจ คล้ายกับจะฟังได้เห็นพระอรหันต์เสียโดยพลัน
วันและเวลาช่างยาวนานเสียเหลือเกินมากกว่าที่อยู่วัดสุทธาวาส เหมือนกับจะถ่วงเวลา
หิวกระหายให้เย็นเยื่อ

ข้าพเจ้าดีใจอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเช้าวันนั้นอันถือว่าเป็นวันพิเศษ คือเป็นวันอาจารย์
กับศิษย์กำลังจะเดินทางไป ซึ่งจะต้องได้ถึงที่ท่านอาจารย์มันพักอยู่ ใช้เวลา ๕ ชั่วโมง
ขณะที่เดินไปลูกศิษย์อาจารย์มิได้พูดกันถึงเรื่องอะไรเลย ต่างก็มหน้าเดินเออๆ อย่าง
ไม่คิดถึงความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ส่วนข้าพเจ้านั้นมิได้ก้มหน้าเปล่าๆ มีการวาด
มโนภาพอยู่ในใจอย่างไม่เคยมีมาในกาลก่อน

พบกับพระอาจารย์มั่น

มโนภาพที่ข้าพเจ้ากำลังวาดไปๆ อยู่ นั่นได้หยุดสะดุดลง เมื่อพระอาจารย์ของข้าพเจ้าบอกว่า “ถึงแล้ว วิริยงค์ โนนยังงิ บ้านโคก อันเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของเรา และนี่ยังงิ ทางเข้าไปวัดป่าที่ท่านอาจารย์มั่นพักอยู่” เหมือนกับตัวลอยคล้ายจะหะเสีแล้วเรา ดูให้มันชุ่มช้ำไปตามร่างกายคล้ายกับเกิดปีติในสมาธิอย่างไรก็อย่างนั้น ยิ่งใกล้เข้าไปก็ยิ่งเหมือนกับตกอยู่ในห้วงแห่งความปลื้มปีติอย่างไม่เคยมีมาก่อนเลย

ความรอคอยของผู้เขียนได้บรรลุจุดที่หมายอย่างสมบูรณ์ในเมื่อเข้าถึงที่พัก และข้าพเจ้าต้องตกตะลึงนิดหน่อยเมื่อเห็นท่านอาจารย์มั่นเป็นครั้งแรกของชีวิต ซึ่งท่านได้นั่งอยู่ที่ศาลาหลังเล็ก ซึ่งมีอมางอาจารย์ของข้าพเจ้าและผู้เขียน สั่งให้พระภิกษุรูปหนึ่งและสามเณรให้รีบมารับบริการที่ผู้เขียนกับอาจารย์กำลังตะพายบาตรแบกกลดความนึกความคิดไปต่างๆ นานา หายจากจิตไปแล้วโดยสิ้นเชิง กลับมาเป็นความเลื่อมใสขณะที่มาถึงเป็นเวลาบ่าย ๕ โมงเย็นแล้ว และท่านอาจารย์มั่นได้สั่งให้พระเณรจัดบริการนำไปที่กุฏิซึ่งได้จัดไว้เป็นอย่างดีล่วงหน้าแล้ว และพระอาจารย์ข้าพเจ้าได้พาผู้เขียนซึ่งขณะนี้ตัวเบาจริงๆ เพราะบริการที่ถูกตะพายมาถึง ๕๐๐ เส้น ได้ถูกปลดออกไปแล้วเข้าไปกราบนมัสการท่านอาจารย์มั่นบนศาลาเล็กซึ่งมุงด้วยหญ้าคา ประโยคแรกและน้ำเสียงครั้งแรกที่เป็นคำพูดของท่านอาจารย์มั่นที่เข้าสู่โสตประสาทของข้าพเจ้าฯ ยังจำได้และจำได้แม่นยำ เพราะเป็นคำที่ซาบซึ่งอะไรเช่นนั้น “เออ เจ้าลูกศิษย์อาจารย์เหน้อยแท้บ่” หมายความว่าเหน้อยมากหนักหรือ ท่านอาจารย์กงมาได้ตอบว่า “ไม่เหน้อยเท่าไร พอทนได้”

ท่านอาจารย์มั่นได้ให้เราไปสร่งน้ำ มีพระภิกษุสามเณรได้จัดน้ำร้อนน้ำเย็นไว้พร้อมคอยรับพวกเรา ผู้เขียนสร่งน้ำไปพาลงคิดไปพาลางว่าข้อวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรที่อยู่กับพระอาจารย์มั่นนี้ช่างเรียบร้อย และรู้ทุกๆ อย่างยิ่งกว่าผู้ที่อยู่ในถิ่นเจริญที่ได้ศึกษาสูงเสียดอีก แม้ว่าที่นี่จะเป็นบ้านนอกอยู่ในป่าดง ดูแค่ลานวัด แม้จะมีต้นไม้ปกคลุมอยู่หนาแน่น แต่ภายใต้ต้นไม้ที่เป็นลานจะถูกรวดเตียนเรียบ ไม่มีใบไม้รกรุงรัง โองน้ำทุกแห่งวางไว้อย่างมีระเบียบ กระทั่งฝาปิดโอง ชั้นตักน้ำแม้จะเป็นกระบวยซึ่งทำด้วยกะลามะพร้าว แต่ก็สะอาดเรียบร้อย โองถูกขัดทั้งข้างนอกข้างในสะอาดสะอาด หลังจากรสร่งน้ำเสร็จแล้วเข้าไปที่กุฏิที่จัดไว้แล้ว แม้จะเป็นกุฏิมุงหญ้าคา แต่สะอาดจริงๆ แม้แต่ผ้าเช็ดเท้ายังพับเป็นระเบียบแทบไม่กล้าเหยียบลงไปเลย เมื่อเข้าห้องยิ่งดูเป็นระเบียบ เพราะบริวารต่างๆ ถูกจัดไว้เรียบร้อย แม้กระทั่งบาตรตั้งแล้วเปิดฝาเพื่อไม่ให้อับและเหม็นกลิ่น ทั้งนี้เห็นจะเป็นเพราะพระภิกษุสามเณรทั้งหลายได้ถูกอบรมการปฏิบัติข้อวัตรต่างๆ อย่างดียิ่ง จึงเป็นอันว่าวัฒนธรรมของพระนี้มีอยู่แม้กระทั่งในป่าเขาในท้องถื่นป่าดงที่ห่างไกลความเจริญ

เมื่อผู้เขียนได้กลับออกจากกุฏิ มองไปโดยทั่ววัด เห็นพระเณรทุกรูปต่างก็เข้าที่เดินจงกรมอยู่ตามกุฏิของตน เพราะกุฏิแต่ละหลังจะมีทางเดินจงกรมทุกหลัง ขณะนั้นบรรยากาศโดยทั่วบริเวณช่างสงบเอาจริงๆ ต่างองค์ต่างก็มุ่งหวังเพื่อพระนิพพานโดยแท้ แม้จะมองไปที่กุฏิท่านอาจารย์มั่น ก็เห็นท่านกำลังเดินจงกรมอยู่เช่นเดียวกัน ข้าพเจ้าก็เลยเข้าทางจงกรมต่อไป แม้จะเดินทางมาถึง ๒๐ กว่า กม.แล้ว แทนที่จะพักกันวันนั้น แต่เมื่อเห็นทุกๆ องค์เขาเข้าที่จงกรมหมดแล้ว ก็ต้องเข้ากับเขาต่อไป แต่ก็ไม่เห็นว่าจะเหน็ดเหนื่อยเลย เพราะขณะนี้ก็มีปีติอยู่ในตัวแล้ว

หลังจากเดินจงกรมเสร็จ พอท่านอาจารย์มั่นท่านขึ้นกุฏิ พระภิกษุสามเณรก็หยุดจงกรม คอยสังเกตุว่าท่านจะเข้าห้องเลยหรือท่านจะนั่งอยู่ข้างนอก ถ้าหากท่านนั่งอยู่ข้างนอก พระภิกษุสามเณรทั้งหลายก็จะรีบตามขึ้นไปเพื่อจะได้ฟังธรรมจากท่าน วันนั้นท่านได้มานั่งข้างนอก พระภิกษุสามเณรทั้งหลายก็ทยอยกันขึ้นไปไปที่กุฏิของท่าน ข้าพเจ้ามองเห็นอาจารย์กงมาผู้เป็นอาจารย์ของข้าพเจ้ากำลังเดินขึ้นไป ผู้เขียนก็เดินตามขึ้นไปบ้าง

เมื่อทุกๆ องค์หนึ่งอยู่ในความสงบ ต่างก็ดูเหมือนจะพยายามสำรวมใจกันอย่างเต็มที่ เพราะเท่าที่สังเกตเห็นทุกๆ ท่านอยู่ลักษณะเตรียมพร้อม หมายถึงพร้อมจะรับธรรม โดยอาการสงบเสถียรสำรวมระวัง แม้กระทั่งการเดินและการนั่ง น่าเลื่อมใสจริงๆ ทำให้ผู้เขียนก็ต้องเตรียมพร้อมเช่นเดียวกัน ซึ่งครั้งนี้เป็นครั้งแรกของการพบท่านอาจารย์มั่น ซึ่งก็ได้รับแต่คำเล่าลือว่าท่านมีความหนักแน่นในธรรมวินัย และมีพลังกำลังจิตน่าเกรงขาม

แต่ท่านกลับมีกิริยามรรยาทที่อ่อนน้อมละมุนละไม ทักทายปราศรัยกับอาจารย์ของข้าพเจ้าอย่างเป็นกันเอง คล้ายกับท่านได้คุ้นเคยกันมาตั้งเป็นสิบๆ ปี ทำให้ผู้เขียนคลายความตึงเครียดไปตั้งเยอะ ค่อยๆ พยายามใจโล่งไปได้ เมื่อเห็นท่านคุยไปและยิ้มย่องผ่อนคลายเหมือนธรรมดา หลังจากท่านถามสารทุกข์สุกดิบกับอาจารย์ของข้าพเจ้าแล้ว ก็หันมาถามผู้เขียนว่า “ได้มาพร้อมกันหรือ และมากันยังไง” ผู้เขียนก็ตอบว่า “ครับ มากับอาจารย์ของกระผม เดินทางมาโดยเท้าตลอดเป็นระยะหลายร้อยกิโลเมตร” ท่านยิ้มแล้วก็ไม่พูดอะไรต่อไป หันไปทางภิกษุสามเณรทั้งหลาย แล้วท่านก็เริ่มที่จะแสดงธรรม

ตั้งแต่ ๒๐.๐๐ น. โดยประมาณ ถึง ๒๔.๐๐ น. เป็นการแสดงธรรมอย่างละเอียดอ่อน ในเนื้อความแห่งธรรมจักรกับปวัตตสูตร ซึ่งผู้เขียนยังไม่เคยฟังวิธีการอธิบายอย่างนี้มาก่อนเลย ตลอดเวลา ๔ ชั่วโมงเต็ม ซึ่งเป็นเวลามีใช้น้อยสำหรับการแสดงธรรม ซึ่งท่านพูดอยู่ตลอดเวลาไม่มีเวลาหยุด

ผู้เขียนและอาจารย์ของข้าพเจ้าก็กำลังเดินทางมาเหน็ดเหนื่อยมาก แต่ท่านอาจารย์มั่น ท่านก็มีได้คำหนึ่งถึงเหตุการณ์เหล่านั้น เอาธรรมเป็นใหญ่ ร่างกายช่างมัน ทรมาณมัน นี่เป็นคำพูดของท่าน แต่เราทั้ง ๒ ก็ได้ถูกทรมาณแล้วอย่างไม่ต้องมีการหลีกเลี่ยงได้ แต่การถูกทรมาณในครั้งนี้เป็นการทำโดยความเต็มใจทั้ง ๒ ฝ่าย คือผู้ถูกทรมาณก็ไม่ย่อหน้า ผู้ทรมาณก็ไม่ท้อถอย ก็เลยเข้ากันได้ เป็นอันว่าได้ต่อสู้กับกิเลสอย่างได้ผลคุ้มค่าเป็นที่สุด

สังขารไม่เที่ยง

อวสานแห่งชีวิตของมนุษย์นั้น แเน่อนทุกๆ คนไป ต่างแต่ว่าช้าหรือเร็วเท่านั้น เพราะมนุษย์นี้เป็นเพียงสังขารวัตถุอันหนึ่งเท่านั้น เกิดขึ้นมาแล้วดับไป การดับไปของสังขารถือว่าสิ้นสุดไปคราวหนึ่ง แต่ยังไม่สิ้นสุดคือจิต เพราะจิตเป็นธรรมชาติที่ไม่ตาย เมื่อจิตยังมีกิเลส คือ ราคะ โทสะ โมหะ อยู่ จิตนี้ก็ต้องมาถือกำเนิดเป็นสังขารอยู่ร่ำไป เมื่อจิตถือปฏิสนธิเป็นมนุษย์หรือสัตว์ ก็ถือว่าเป็นชีวิต เป็นการต่อสู้เพื่อความเป็นอยู่ทุกๆ ลมหายใจเข้าออก การต่อสู้นั้นถ้ามิได้บำเพ็ญประโยชน์ตนและผู้อื่นที่ถูกต้องแล้ว ก็จะเป็นการต่อสู้ที่ปราศย่อยอย่างย่อยยับของชีวิตผู้นั้น แต่ถ้าหากว่าการต่อสู้ได้บำเพ็ญประโยชน์แก่ตนและผู้อื่นที่ถูกต้องตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว การต่อสู้นั้นก็ถือว่าเป็นชัยชนะที่งดงามมาก

พระอาจารย์กงมา จิรปุณฺโณ ท่านได้บำเพ็ญประโยชน์อย่างใหญ่หลวงตลอดชีวิตแห่งความเป็นสมณะของท่าน ซึ่งยากที่จะมีผู้บำเพ็ญได้เช่นท่าน แม้ท่านจะมรณภาพไปแล้ว ผลงานของท่านที่ได้บำเพ็ญปรากฏไว้ทั้งภาคตะวันออกและภาคอีสาน จะปรากฏอยู่ตลอดไปไม่มีวันสาบสูญ

ท่านอาจารย์กงมา จิรปุณฺโณ ได้มรณภาพเมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ เวลา ๑๕.๐๐ น. โดยอุบัติเหตุ ขณะที่ท่านกำลังจะไปบำเพ็ญประโยชน์ ณ ที่จังหวัดจันทบุรี สิริรวมอายุของท่านได้ ๖๑ ปี ๑๑ เดือน ๔ วัน และได้ทำการฌาปนกิจศพ ณ วัดดอยธรรมเจดีย์ เมื่อวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ ยังความโศกสลดให้แก่บรรดาศิษยานุศิษย์อย่างมากมาที่สุดจะระงับจิตไว้ได้

แต่ว่า ท่านอาจารย์ก็เคยแนะนำสั่งสอนศิษย์ไว้แล้วว่า สังขารไม่เที่ยงแน่นอน จะเอาแน่นอนอะไรกับร่างกายสังขาร มันไม่เที่ยง แล้วแต่กรรมจะให้เป็นไป เพราะคนเราเกิดมาแล้วเหมือนผลไม้ ออกลูกมาแล้ว เช่นกับผลมะม่วงเป็นต้น ก็จะมีแต่หล่นในที่สุด การหล่นของผลมะม่วงก็ต่างกัน บ้างก็หล่นเพราะแมลงเจาะบ้าง ก็หล่นเพราะเน่า บ้างก็หล่นเพราะสุกงอม จะเอาแน่นอนก็ไม่ได้ คนเราเกิดขึ้นมาก็หล่นคือตาย อาจตายด้วยทำนองต่างกัน เนื่องจากการมวิบากเท่ากับเป็นผลกรรม จะตกแต่จะเอาตามปรารถนาไม่ได้ เช่น คนดำ คนขาว คนบ้า คนบอด คนง่อย คนต่ำ คนสูง เป็นต้น แก้ไม่ได้ แม้แต่อายุการสิ้นไปก็แล้วแต่กรรมที่จะจำแนกไป ไม่มีใครจะอยู่นอกกรรมไปได้ เช่น คนอยู่เมืองไทยอาจจะไปตายต่างประเทศ คนต่างประเทศอาจจะมาตายในเมืองไทย สุดแล้วแต่กรรมวิบากอันเป็นผล นี่เป็นการกล่าวถึงสังขาร ถ้ามาบำเพ็ญจิตให้พ้นจากกิเลสได้แล้วก็พ้นจากกรรม เป็นอันหมดทุกข์ด้วยประการฉะนี้

พระธรรมเทศนา

พระจิริบุญโถ่ หลวงปู่กงมา

กัน...อานิสงส์

พระอาจารย์กงมา จิรปุณฺโณ

แสดง ณ วัดเกาะตะเคียน อ.เมือง จ.จันทบุรี

๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๒

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

ณ บัดนี้ อาตมภาพจะได้แสดงพระธรรมเทศนาที่เป็นศาสนธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พอเป็นเครื่องประดับสติปัญญาเพิ่มพูนกุศลบุญราศีของท่านทานาธิปไตยทั้งหลายที่ได้พากันมาประชุมกัน ณ ที่นี้

ฉะนั้น จึงขอให้ท่านทั้งหลายจงพากันมณสิการไว้ในใจให้ดีและเงี่ยโสตประสาทดูจกษณะของรองรับเอาซึ่งอมฤตยระสวารี ดังที่อาตมาจะได้แสดงต่อไปนี้

วันนี้เจ้าภาพได้ให้อาตมาแสดงกัณฑ์ “อานิสงส์” ของเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก พระเวสสันดรท่านให้ท่าน ท่านทำบุญ ท่านสร้างบารมี ท่านกันความชั่ว ความอิจฉา พยาบาท ท่านกันการประพฤติผิดศีล จึงชื่อว่า “กัน”

เมื่อมีกัณ ก็มิอานิสงส์ อานิสงส์ หมายถึงผล ผลก็เหมือนผลไม้ เมื่อต้นลำต้นดี ผลก็มีเต็มที่ เช่น ผลเงาะ ผลทุเรียน เจ้าของสวนปลูกต้นเงาะต้นทุเรียนขึ้นแล้ว ในที่สุดก็ได้อานิสงส์ คือผลของทุเรียนนั้นใด คำว่า “กัณ” ก็คือ การกัณความซี้เกียจ ซี้คร้าน กัณความตระหนี่เหนียวแน่น กัณความโลภ กัณความโกรธ กัณความหลง กัณอารมณ์สัญญา กัณความรักความซัง

ทาน คีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ลัจจะ ชันติ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา กัณความฆ่าสัตว์ ขโมยของเขา การประพฤติกามะสุมิจฉาจร (ผิดสามีภรรยาผู้อื่น) การพูดปดหลอกหลวง การดื่มสุราเมรัย กัณสิ่งที่เป็นภัยแก่สมาธิ กัณความวิปลาตต่างๆ อันเกิดขึ้นจากนิमितต่างๆ กัณที่วิภูษณะอันเกิดขึ้นจากความหลงถือตัวถือตนว่าได้สำเร็จ มรรคผลได้ชั้นนั้นชั้นนี้ กัณความพยายามอาฆาตจองเวร ในที่สุดด้วยการกัณความ เกิด-แก่-เจ็บ ตาย ครั้นเมื่อกัณได้แล้ว “อานิสงส์” ก็เกิดขึ้น เกิดผลเป็นความดี ความสงบ ความสุข ความบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นผลที่ทุกๆ คนในโลกนี้ต้องการ

ตั้งตัวอย่างหนึ่งเราพากันเห็น เช่น พระโพธิสัตว์ ผู้จะได้มาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

เมื่อท่านกัณความตระหนี่ กลับกลายเป็นทานบารมี

ท่านกัณความโหดร้ายอันขาดเมตตากรุณา กลับกลายเป็นศีลบารมี

ท่านกัณความมัวเมาในกามคุณทั้งหลาย กลับกลายเป็นเนกขัมมบารมี

ท่านกัณความโง่เขลาไปตามสิ่งที่ไร้เหตุผล นับถือกันมาแต่บรรพบุรุษ โดยเชื่อสิ่งที่หาเหตุผลมิได้อันเป็นทางเข้าหาทุกข์ กลับกลายเป็นปัญญาบารมี

ท่านกัณความเกียจคร้านมักง่ายในการดำเนินวิถีทางเข้าสู่ความสงบสุขที่แท้จริง กลับกลายเป็นวิริยะบารมี

ท่านกัณความโลเลไม่แน่นอนซึ่งทำให้การปฏิบัติไขว่เขวอันขาดความจริง จนไม่สามารถจะจดว่าการปฏิบัติให้มั่นคงได้ กลับกลายเป็นลัจจะบารมี

ท่านกันความเหละแหละ ความหวั่นไหวง่าย ๆ เสียความหนักแน่นในการต่อสู้ เพื่อให้ถึงซึ่งฝั่งแห่งสันติธรรม กลับกลายเป็นชั้นตีบารมี

ท่านกันความอ่อนแอแห่งการต่อสู้เพื่อบรรลุความจริง ให้กลับกลายเป็นอธิษฐานบารมี

ท่านกันความเพี้ยมเกรียมของใจที่พยายามมาดร้ายอันเป็นภัยต่อการแสวงหาธรรมเป็นเครื่องดำเนินสู่ความจริง กลับกลายเป็นเมตตาบารมี

ท่านกันความห่วยโง่ในสิ่งที่เป็นไปได้ในการจะแก้แค้นผู้อื่น จนเกิดความผิดพลาดในการจะดำเนินตนของตน กลับกลายเป็นอุเบกขาบารมี

เมื่อท่าน “กัน” ได้อย่างนี้แล้ว กลับกลายเป็น “อานิสงส์” คือ เป็นผลอันนับเนื่องมาจากเหตุอันพอเพียงแก่ความต้องการ ในเมื่อพระพุทธองค์ได้มาอุบัติบังเกิดขึ้นในโลก บรรพชาแล้วมาบำเพ็ญเพียรจนได้บรรลุพระอรหัต ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดย “อานิสงส์” แห่งบารมี ๑๐ ประการ คือ

ทานบารมี ท่านมีการบริจาคเสียสละเฉลี่ยความสุขของท่านไปให้ผู้อื่นโดยมิหวงแหน นี่เป็นอานิสงส์ ๑

ศีลบารมี ท่านมีการรักษากาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย มิให้ล่วงละเมิดในสิ่งทีก่อความเดือดร้อนแก่ตนและผู้อื่น นี่เป็นอานิสงส์ ๑

เนกขัมมะ ท่านมีการเสียสละในกามคุณ มีรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ไม่ให้กายและใจเกี่ยวข้องพัวพัน เสียสละออกจากบ้านเรือนโดยเด็ดขาด นี่เป็นอานิสงส์ ๑

ปัญญาบารมี ท่านมีความรู้และใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ โดยพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ความไม่ใช่ตัวตน อันเป็นความจริงที่ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ นี่เป็นอานิสงส์ ๑

วิริยะบารมี ท่านมีความเพียร แม้จะมีความลำบากมากมายสักเพียงใดก็ไม่มีความย่อท้อแต่อย่างใด นี่เป็นอานิสงส์ ๑

สังจาบารมี ท่านมีความแน่วแน่ในการดำเนินหนทางไม่ละทิ้งแม้จะพบอุปสรรคไม่ว่าอุปสรรคนั้นจะใหญ่หลวงสักเพียงใดก็ตาม นี่เป็นอานิสงส์ ๑

ขันติบารมี ท่านมีความอดทนต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แม้จะได้รับความสะดวกกระเทือนทั้งทางกายและทางใจ ท่านมิได้มีความหวั่นไหว มุ่งมั่นปฏิบัติกาย วาจา ใจของท่านทุกกรณี ไม่ว่าลำบากยากเข็ญใจสักเพียงใดก็ตาม นี่เป็นอานิสงส์ ๑

อธิษฐานบารมี ท่านมีความตั้งใจอย่างมั่นคง ไม่อ่อนแอจนคลอนแคลน โดยที่ท่านมุ่งหวังโมกขธรรม คือธรรมเป็นเครื่องพ้นทุกข์ ท่านก็ได้ตั้งใจมั่นคงในธรรมนั้นจนถึงที่สุด นี่เป็นอานิสงส์ ๑

เมตตาบารมี ท่านมีเมตตาหาประมาณมิได้แก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ไม่มีการผูกพยาบาทอาฆาตผู้ใด ปล่อยวางจิตใจให้มีแต่ความเยือกเย็น โดยมีได้มีความขัดข้องให้เป็นเครื่องเศร้าหมอง นี่เป็นอานิสงส์ ๑

อุเบกขาบารมี ท่านมีพระทัยจางจากความเป็นห่วงใยอาลัยในเรื่องของผู้อื่นใด อันจะทำให้เกิดความฟุ้งซ่านรำคาญ ผู้ใดทั้งหลายที่เกิดมาจะมีความสุข ความทุกข์ก็เพราะเหตุแห่งผู้นั้นวางพระทัยเฉยเพื่อดำเนินจิตเข้าสู่ความปลอดภัย

อานิสงส์เหล่านี้เกิดจาก “กัณ” ซึ่งสามารถเป็นแนวทางให้พระองค์ได้สำเร็จพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า จนเป็นพระบรมศาสดาของพวกเราทั้งหลาย

พวกเราได้ฟังเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก ยกเอาพระพุทธร่องค์มาเป็นตัวอย่างคือ ชาตินั้นพระองค์ได้บำเพ็ญทานบารมีอย่างยอด พวกเราพากันต้องการอานิสงส์มากมาย จึงให้อาตมาเทศน์ “**กัณฑ์อานิสงส์**” พวกเราต้องการอานิสงส์ ต้องพากันทำให้ถูกต้อง คือ ต้อง “กัณ” “อานิสงส์” ถ้าไม่ “กัณ” ก็ไม่ได้อานิสงส์

พอฟังเทศน์มหาชาติเสร็จแล้วว่าได้อานิสงส์เลย “ไม่ใช่” เราพากันฟังแต่ไม่เอาใจใส่ พากันกินเหล้าเมายาเฮฮากันไป ไม่เป็นอานิสงส์แน่ๆ เพราะว่าผู้จะมีอานิสงส์อย่างจริง ต้องพากัน “กัน” ความชั่วทั้งหลายที่มีอยู่ในตัวของเรากันอย่างจริงจัง ถ้าไม่ “กัน” ก็มีแต่จะต้องได้รับความหายนะต่างๆ เช่น ไม่ “กันความโลภ” ก็จะมีแต่โลภเอาของผู้อื่นไม่รู้ว่าลูกใครเมียใคร เกิดความเสียหายถึงต้องฆ่าฟันวิวาทกัน หรือไม่ “กันความโกรธ” ก็จะมีแต่พยาบาทฆาตพยาเวร รบราฆ่าฟันกันไม่มีที่สิ้นสุด หรือไม่ “กันความหลง” ก็จะทำให้มัวเมาเอาแต่การเล่น การเที่ยวเตร่ เป็นนักเลงพนัน นักเลงหญิง นักเลงสุรา เป็นต้น

เพราะฉะนั้น ญาติโยมทั้งหลายที่ให้เอาตมาเทศน์อานิสงส์ในวันนี้ ก็ขอให้พากันนำธรรมที่เอาตมาได้เทศน์แล้วไปพิจารณาถึง “กัน” อานิสงส์ เมื่อได้ใคร่ครวญพิจารณาเห็นดีเห็นชอบประการใดแล้ว จงประพฤติปฏิบัติไปตาม ก็จะประสบความสุขความเจริญอกงามในธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกทิวาราตรีกาลดังได้แสดงมา เอวัง ก็มีด้วยประการฉะนี้

หมายเหตุ เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๒ เวลา ๑๕.๑๐ น. เป็นปีที่ข้าพเจ้ามีอายุได้ ๑๘ ปี เป็นสามเณรมา ๓ ปี วันนี้ข้าพเจ้าได้ติดตามท่านอาจารย์กงมาไปธุดงค์ที่จันทบุรี ขณะนี้อยู่วัดทรายงาม ต.หนองบัว อ.เมือง จ.จันทบุรี จากวัดทรายงามไปจันทบุรีเป็นหนทาง ๔ กม. เศษ เมื่อข้าพเจ้าได้แวะที่วัดเกาะตะเคียน ซึ่งอยู่ห่างจากวัดทรายงาม ๑ กม. เศษ เมื่อท่านแวะไป พอดีเขากำลังเทศน์มหาชาติกันอยู่ จึงนิมนต์ท่านพระอาจารย์กงมาเทศน์ ให้เทศน์ “**กัณฑ์อานิสงส์**” ท่านได้แสดงเป็นที่น่าสนใจในเทศนาโวหาร ข้าพเจ้าจึงได้บันทึกไว้ ต่อมาข้าพเจ้าได้นำเนื้อความไปกราบเรียนท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ณ บ้านโคก ต.ตองโขบ อ.เมือง จ.สกลนคร เมื่อเดือน ๑๒ พ.ศ. ๒๕๕๕ ท่านบอกว่า “เป็นพระธรรมเทศนาที่แสดงได้ไพเราะมาก ยากที่ผู้จะแสดงได้เช่นนี้”

พระอาจารย์วิริยงค์ สิริธโร

คติที่พระอาจารย์กงมา ให้แก่พระเณรวัดศรีโพธิ์เมือง

ในวันที่ท่านเข้าไปซ่อมแซมรถของท่าน
เมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๕

เวลาบ่ายประมาณสัก ๓ โมง เห็นจะได้ แต่ก่อนเมื่อท่านไปวัดศรีโพธิ์เมืองแล้ว ท่านมักจะไปให้ถึงกุฏิสมาธิเสมอ แต่ครั้งนี้ท่านขึ้น ๓ ล้อไปกับผ้าขาวน้อยผู้หนึ่ง เลยขึ้นไปบนศาลาใหญ่ พอข้าพเจ้าเห็นท่านไปและขึ้นศาลาแล้ว ข้าพเจ้าก็รีบบอกพระเณรที่ข้าพเจ้ากำลังสอนอยู่ให้ขึ้นไปต้อนรับและกราบไหว้ตามธรรมเนียมของพระผู้ก่อนพรรษาเห็นพระผู้เฒ่า

พอพวกข้าพเจ้ากราบท่านแล้ว ท่านเลยถามพวกข้าพเจ้าว่า “รู้จักกัมมัฏฐานหรือยัง?” ถ้าพวกข้าพเจ้าจะตอบว่ารู้อยู่ ก็คิดว่าบางทีจิตใจของพวกข้าพเจ้าอาจจะไม่มั่นคงในศาสนาในอนาคตก็เป็นได้ ข้าพเจ้าจึงตอบไปว่า “ยังไม่รู้ครับ” ท่านหัวเราะเลยที่เดียวว่า “พระไม่รู้จักกัมมัฏฐาน อุปัชฌาย์จะบวชให้หรือ” ข้าพเจ้าจึงระลึกได้ว่าในขณะที่จะบรรพชา อุปัชฌาย์ได้สอนปัญจกัมมัฏฐานก่อนจริง จึงตอบท่านว่า “รู้ครับ” ท่านจึงพูดว่า “เออ เมื่อรู้แล้วเป็นอย่างไร เห็นอะไรงามบ้างสวยบ้าง มันล้วนแต่ของโลโครกว่าเกลียดมิใช่หรือ เมื่อรู้แล้วอย่าอยากสึก” และท่านพูดว่า “ถ้าโยมไม่รู้สรีระ พุทธะ พระไม่รู้จักกัมมัฏฐาน ศาสนาจะตั้งอยู่ไม่ได้เลย นี่ก็น่าคิดอยู่

เพราะว่าโยมไม่รู้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แล้วทุกอย่างมันจะต้องทุพพลภาพ ไปตามคนจริง และถ้าหากพระสงฆ์ยังพิจารณาร่างกายของตนเป็นของสวยงามอยู่ ก็อาจทรงอยู่ในโลกาวิสัยไม่ได้ เพราะพิจารณาก็มีพื้นฐานไม่ลง ยังยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส อยู่” ข้าพเจ้าเห็นจริงอย่างท่านพูด

และท่านว่า ขณะที่ถือเพศเป็นบรรพชิตพรหมจรรย์อยู่นี้ ท่านกลัวผู้หญิงเท่ากับ เลือเก้าศอกหรือกว่านั้น เพราะเลือไม่สามารรถจะทำลายเพศพรหมจรรย์ให้เสียได้ถึงมันกัด มันก็กัดเฉยๆ ส่วนผู้หญิงนั้นจะต้องทำให้เราตายทั้งเพศพรหมจรรย์ด้วย

และอีกตอนหนึ่ง ท่านได้เคยสังเกตเห็นผู้หญิงบางคน ตอนเข้าไปสมานานศีล ต่อพระมา พอถึงบ้านแล้วบังเอิญฝนตกน้ำมากปลาก็ขึ้น ก็เลยลืมศีลของตนที่ได้สมานานแล้วนั้น ก็เลยถือเอาสะดุ้ง (ยอ) กับตะกร้าไปเลย พอถึงที่หมายคือข้างสะพานริมถนนนั้นแหละ พอโยมอยู่นาน ก็พอดีเห็นท่านเดินไปธูระจะผ่านไปทางนั้นด้วย พอโยมนั้นเห็นพระมาใกล้เข้าขนาดจำกันได้บ้างไม่ได้บ้างนี่แหละ ก็รีบยอสะดุ้งเพื่อจะได้รีบหนีไปเร็วๆ พอโยมขึ้นสายก็อสะดุ้งนั้นขาด โยมผู้หญิงนั้นก็ตีลังกาหลังเลย ท่านก็ถ้าจะไม่ดูหรือ ก็อยากเห็นอยู่ ถ้าจะดูหรือ ก็กลัวโยมผู้นั้นละอาย จึงทำเมินๆ ลักหน้อย พอโยมนั้นลุกขึ้นได้แล้วก็พาสะดุ้งและตะกร้าวิ่งเข้าป่าไป ทั้งเปียกปอนนั้นเลย เรื่องนี้ชั้นมาก ข้าพเจ้าคิดดูแล้วคงมีจริง ท่านจึงพูด

และท่านบอกว่า เมื่อคราวพรรษาของท่านได้ ๑๕ มีความกระสันอยากสึก ท่านจึงอธิษฐานว่า “ถ้าหากยังอยากสึกอยู่ ขอให้ตายเสียเร็วๆ นี้” แต่นั้นมาไม่เคยนึกคิดเลยกระทั่งปัจจุบันนี้ ท่านจึงว่าท่านเคยได้กำลังเพราะแรงอธิษฐาน และทุกปีถึงฤดูหนาวปีใด ที่หลังเท้าของท่านมักบวมทุกปีพร้อมทั้งคันด้วย ท่านก็อธิษฐานให้ตายเหมือนกัน ถ้าหากมันอยากจะเป็นอย่างเท้า แต่นั้นมาไม่เป็นอีกเลย และเรื่อง การฉีดยาแก้โรคต่างๆ แม้ท่านจะมีความเลื่อมใสอยู่กับแพทย์แผนปัจจุบันก็ตาม แต่ท่านก็ได้ปฏิญาณไว้แล้วว่า จะไม่ฉีดเป็นเด็ดขาด เพราะท่านคิดว่าถึงเวลาจะตายแล้ว แม้จะมีแพทย์สักเท่าไรมันก็คงตายอยู่นั่นเอง และท่านได้เห็นมรยาทของแพทย์ผู้มีชื่อคนหนึ่ง ในจังหวัด ขณะที่ท่านป่วย โยมได้นิมนต์ให้ท่านไปฉีดก็เลยขัด

ไม่ได้ พอแพทย์ตรวจแล้วแทนที่จะขอโอกาสจากท่านสักนิดในการเป็นพระก็ไม่มี พอเข็มแทงเข้าแล้วถอดเข็มออก แพทย์นั้นก็ไปเลย จะพูดอย่างนั้นอย่างนั้นก็ไม่มี ท่านจึงคิดว่า เรายังไงคนมากแล้ว เท่านี้ก็มาให้เขาทำกับเราได้ แต่นั้นมา ถ้าหากท่านยังพอรู้สึกอยู่ จะไม่ให้ใครคิดเด็ดขาด ส่วนยาฉันทัน ท่านจะไม่ปฏิเสธ

เท่าที่ข้าพเจ้าได้เขียนคดีและกิจวัตรของท่านพระอาจารย์กงมา จิรปุณฺโณ ขึ้นนี้ก็เพราะข้าพเจ้ามีความเลื่อมใสและความเคารพนับถือในท่าน เพราะเป็นผู้เห็นธรรมจริงดังคำพูดของท่าน และท่านเป็นผู้รักษาวินัยจริงๆ มีจุดดวัตรกันจริง เช่น การฉันบิณฑบาตของท่าน ถ้าโยมผู้ใส่ศรัทธา ต้องเอาโภชนียะขาหนียะนั้นตัดบาตรให้ท่าน ถ้าของใดไม่ลงบาตรแล้ว ท่านไม่ฉันจริงๆ และถ้าที่ใดอีกที่กตริโครมแล้ว ท่านหลีกเลี่ยงมาก เช่น เมื่อท่านมีกิจที่เข้าไปพักในเมือง ท่านก็มักจะเลยไปพักนาคำหรือวัดภูธรพิทักษ์ บ้านธาตุนาเวง เสียส่วนมาก และอีกอย่างหนึ่ง ถ้าของใดมีผู้ถวายเป็นสงฆ์กล่าวคำว่า “สังฆัสสะ” แล้ว ถ้าไม่ได้ทำวินัยกรรมก่อน ท่านไม่แตะต้องเป็นอันขาด เพราะท่านรักษาพระวินัยไม่ยอมกินของสงฆ์

ข้าพเจ้าได้เห็นอย่างนี้แหละ จึงรู้สึกเลื่อมใสและเคารพนับถือในท่าน จึงอุตสาหะจดจำเอาคดีและกิจวัตรของท่านอันข้าพเจ้าได้เห็นได้ยินมานั้นเขียนไว้เพื่อเป็นแนวคิดพินิจพิจารณาของบรรดาท่านผู้ใคร่ในธรรมปฏิบัติทั้งหลาย หากข้อความใดที่ข้าพเจ้าจำมาเขียนนี้ผิดพลาดบ้าง ก็หวังว่าคงได้รับอโหสิจากท่านผู้รู้ด้วย

พระสุวัณห์ พัฒนมณี

วัดศรีโพธิ์เมือง จังหวัดสกลนคร

ปัจฉิมเทศนาของ

พระอาจารย์กงมา จิรปุญโญ

แสดงในงานฌาปนกิจศพ หลวงพ่อคำมา ญาณที่โป
ที่วัดเทพกัญญาราม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
เมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๕

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ๓ ทน

กุสลา ฌมฺมา อกุสลา ฌมฺมา อพฺยาทตา ฌมฺมา ตี

ณ โอกาสนี้ อาตมาจักได้แสดงธรรมมิกถาสนธรรมคำสั่งสอนขององค์
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อเป็นเครื่องเพิ่มพูนกุศลศรัทธาปัญญาบารมีของ
พุทธบริษัททั้งหลายที่พร้อมเพรียงกันมาประชุมสโมสรในธรรมสภาศาลาฆราวาสสถาน
ที่นี้

เนื่องด้วยวันนี้ พวกพุทธบริษัททั้งหลายมาระลึกถึงบุญคุณของหลวงพ่อคำมา
ผู้ถึงกาลกิริยาตายไปสู่โลกเบื้องหน้า และจะได้ทำการเผาในวันนี้ พวกเรามาระลึกถึง
บุญคุณของท่านซึ่งเคยมีต่อพวกเรา มา เช่น เคยเป็นครูบาอาจารย์ แนะนำสั่งสอน
พวกเราให้รู้ศีลรู้ธรรมและข้อวัตรปฏิบัติอื่นๆ ตามคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า

การสมาทานเอาซึ่งศีลเบญจเวรวิรัตทั้ง ๕ ประการ เราก็ได้พากันสมาทานสำเร็จเสร็จสิ้นไปแล้ว จนตลอดการถวายอาหารบิณฑบาตแด่พระภิกษุสงฆ์องค์เจ้า ก็ได้สำเร็จเสร็จสิ้นไปด้วยความเรียบร้อยทุกอย่างทุกประการ ต่อแต่นี้ไปก็ใคร่อยากจะฟังพระสังฆกรรมเทศนาเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองครัทธาปสาทะเพิ่มพูนกุศลเจตนาปัญญาบารมีต่อไป จึงได้นิมนต์ให้อาตมาเป็นผู้แสดง ดังอาตมาก็จักได้แสดงต่อไป

สำหรับความตายนี้เป็นของที่พวกเราหนีกันไม่พ้น เพราะมันเป็นสังขารที่ปัจจัยปรุงแต่ง เมื่อมีเกิดขึ้นมาแล้วก็ต้องมีแก่ มีเจ็บ มีตาย ไปด้วย ไปด้วยนี้ ความตายนี้แหละ เราจะต้องประสบด้วยกันทุกคน ไม่ว่าเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้หญิงหรือผู้ชาย อ่อนแก่ หรือปานกลาง ก็จะต้องตายกันทั้งนั้น เพราะบรรดาสัตว์โลกทั้งหลายมีความตายเป็นสมบัติรอคอยอยู่เบื้องหน้า ไม่มีผู้ใดเลยจะล่วงพ้นไปได้ แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ซึ่งวิเศษประเสริฐกว่าสรรพสัตว์กว่าเทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย พระองค์หาได้พ้นจากความตายไปไม่ แต่การตายของพระองค์เป็นการตายอันประเสริฐ เพราะพระองค์เป็นผู้หมดจากอสังขารกิเลสทั้งน้อยใหญ่สิ้น จึงเรียกอาการตายของพระองค์ว่า นิพพาน ไม่มีการตายการเกิดอีกเหมือนอย่างปุถุชนธรรมดาสามัญ

ปุถุชนนั้นเมื่อสิ้นลมหายใจแล้ว เรียกว่า ตาย หรือมรณภาพ ถ้าเป็นคนชั้นสูงก็เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สวรรคต ที่แท้ก็เป็นตายอันเดียวกัน หมดลมหายใจอย่างเดียวกัน เมื่อตายไปแล้วก็ไม่ได้ชนเอาข้าวของอันใดไปได้เลย ได้ติดตัวไปแต่เพียงไม้กระดานอันกว้างหนึ่งคอกกำมา และทางยาววาหนึ่งเท่านั้น กับบุญกุศลที่ตนได้ทำไว้แต่เมื่อยังมีชีวิตอยู่ และบาปที่ตนได้ทำเอาแต่เมื่อยังเป็นมนุษย์เท่านั้น จึงสมกับอุเทศที่อาตมาได้ยกขึ้นตั้งไว้เบื้องหน้าว่า **กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา อพฺยากตา ธมฺมา** ซึ่งแปลเป็นใจความแล้วคงได้ความว่า กุศลธรรมทั้งหลาย อันเป็นทางบุญเรียกว่ากุศล **อกุสลา ธมฺมา** เป็นส่วนบาปเรียกว่าอกุศล คือทางชั่ว ทางไม่ดี **อพฺยากตา ธมฺมา** เป็นส่วนกลางๆ จะว่าดีก็ไม่ใช่ เป็นส่วนชั่วก็ไม่ใช่ เรียก อพฺยากตา ธมฺมา เป็นส่วนกลางๆ ถ้าเราทำดีไว้แต่เมื่อเรายังมีชีวิตอยู่ เมื่อเราตายไปก็จะไปสู่สุคติโลกสวรรค์ ถ้าทำชั่วไว้เป็นต้นว่า ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ศีล ๕ ไม่เคยรักษา คุณพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์

ก็ไม่รู้ เมื่อตายไปแล้ว ผลกรรมนั้นก็ไปตามไปสนองให้ได้รับความเดือดร้อน **วิปปฏิสาร** อยู่ในนรกอเวจีหลายกัปหลายกัลป์

ถ้าทำความดีไว้แล้ว พอตายลงไปก็มีผู้มาปลงอนิจจังสังเวช ทำบุญทำกุศลอุทิศให้ อย่างหลวงพ่อกำนานี้ เพราะก่อนตายท่านก็ได้สร้างคุณความดีให้แก่พุทธบริษัททั้งหลายไว้แล้ว แต่ถึงอย่างไรท่านก็ได้ตายไปแล้ว เพราะความตายมันไม่เลือกบุคคล สิ่งใดปัจจัยแต่ง สิ่งนั้นจะต้องเป็นไปตามปัจจัย ดังมีธรรมภาษิตที่พระเจ้าพระสงฆ์ เคยใช้สวดเสมอว่า **อนิจจา วต สงขารา** ซึ่งแปลเป็นใจความแล้วก็คงได้ใจความว่า สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ **อุปปาทวยธรมมิโน** เมื่ออุบัติเกิดขึ้นแล้ว **อุปปชชิตวา นิรุชฌนติ** ย่อมดับไปดังนี้

คนตายนี้ก็มีดีอยู่อย่างหนึ่งเหมือนกัน จะได้ชักนำให้ผู้ยังมีชีวิตอยู่ได้กินได้ทาน ได้เข้าวัดเข้าวาฟังเทศน์ฟังธรรม ซึ่งเรียกว่าเป็นบุญเป็นกุศลประการหนึ่ง อันเรียกว่า คนตายจูงคนเป็น อย่างบางคนไม่เคยได้เข้าวัดเข้าวาลักทึเลย เห็นพระเห็นเจ้าเท่ากับ เห็นอสรพิษอันร้ายกาจ แต่พอญาติพี่น้องของเขาตายลงไป เกิดมีคนใช้ให้เขาไปนิมนต์ พระนิมนต์เจ้ามามาตีกาบังสุกุล จะไม่ไปหรือก็ขัดไม่ได้ จำเป็นจะต้องได้ไป พอนิมนต์ มาแล้ว ผู้อื่นก็ใช้ให้ประเคนหมากพลู บุหรี่ กระจิโถน กาน้ำ ตลอดจนการตักบาตร ถวายอาหารแก่พระเจ้าพระสงฆ์ ทำให้เขาได้บุญได้กุศลไปในตัวนี้แหละ จึงเรียกว่า คนตายจูงคนเป็นให้ได้บุญได้กุศล และผู้ตายบางคนเมื่อเขายังมีชีวิตเป็นผู้ไม่ประมาท ขยันขันแข็งในการทำมาหาเลี้ยงชีพของตน เป็นผู้เก็บหอมรอมริบ พอตายไปแล้ว ทั้งมรดกให้คนที่ยังมีชีวิตอยู่ได้สืบทอดจงบกลายเป็นผู้มีโอกาสสมบัติมากมุลก็มีอยู่เป็นอันมาก เช่น บางคนเมื่อยังมีชีวิตอยู่ ได้หาเงินหาทองฝากคลังฝากประกันชีวิตไว้กับ บริษัท พอเขาตายไปแล้ว ลูกหลานเขาได้เงินได้ทองเพราะเขาก็มีอยู่เป็นจำนวนมาก บางรายมีเงินมีทองตั้งมากมายยกกองก็มี

แต่บางรายนั้น เมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็เป็นคนเกียจคร้านอ่อนแอ ไม่ทำการทำงานอะไร เสาะแสวงหาแต่การกินการเล่นอันจะพาตัวฉิบหาย เช่น เล่นการพนัน กินเหล้า กัดปลา ชนไก่ เป็นต้น เมื่อได้ก็กินจนหมด เมื่อไม่ได้ก็หาทุ่หาขี้ม กู๋ขี้มไม่ได้ก็ลักข้าง

ขโมยบ้าง ก่อความทะเลาะวิวาทไว้กับเพื่อนกับฝูงทุกลมุมเมือง เมื่อนานเข้าก็ถูกเขาจับ เป็นขโมยบ้าง จับเล่นการพนันบ้าง หาว่าเป็นอันธพาลบ้าง เหล่านี้ จำเป็นทรัพย์สิน ซึ่งเป็นมรดกแต่พ่อแม่ตายก็เอาไปจำหน่ายจําหน่า ก่อแต่ความเดือดร้อนให้แก่ตัว ตลอดชีวิต พอตายลงไปหาเงินจะซื้อไม้มาทำศพก็ไม่มี จำเป็นพี่น้องจะต้องวิ่งเต้นไปหาญาติมียอมเป็นลูกหนี้ของชาวบ้านชาวเมืองเขา ไม่ได้ ก็เอาที่ดิน บ้าน ไร่ สวน นา ไปจำหน่ายจําหน่า ทำให้พี่น้องได้รับความอับอายขายหน้าเป็นอันมาก นี้เรียกว่า คนตายขายคนเป็น

ฉะนั้น พุทธบริษัททั้งหลาย เมื่อยังมีชีวิตอยู่จงรีบพากันชวนชวายเป็นผู้สร้างคุณงามความดีให้เกิดมีขึ้นในตนเสีย เพราะไม่รู้ว่าคุณความดีมันจะมาถึงเราวันไหน เมื่อความตายมาถึงแล้ว เราก็ไม่มีเวลาได้สร้างคุณงามความดีไว้ได้ทันเลย เราทุกวันนี้ก็ตกอยู่ในวงล้อมของพญามัจจุราชแล้ว ดั่งมีธรรมชาติรับรองสมอ้างว่า **ยถาทณฺเทน โคปาลो คาโวปาเซตี โคจโร เอวํชรา จ มจฺจุ จ อายุ ปาเสนตี ปาณินิ** ซึ่งแปลเป็นใจความแล้วได้ความว่า นายโคบาล (คนเลี้ยงโค) ย่อมต้องฝูงโคไปสู่ที่หากินด้วยท่อนไม้พลองฉันใด ความแก่และความตาย ก็ต้องชีวิตของสรรพสัตว์ฉันนั้น เนื้อความในพระคาถานี้อธิบายว่า ธรรมชาตินายโคบาลผู้ฉลาด ย่อมต้องฝูงโคของเขาไปยังที่ซึ่งอุดมไปด้วยน้ำและหญ้าตามวิสัยของผู้ฉลาดฉันใด ชีวิตคือความเป็นอยู่ของสรรพสัตว์ก็ฉันนั้น นับแต่คลอดออกจากครรภ์ของมารดาแล้ว ก็เดินทางไปสู่ความแก่ทุกวันทุกคืน จนเป็นเดือนเป็นปีและเป็นหลายๆ ปี เมื่อถึงสถานะของความแก่แล้ว สถานะแห่งความแก่ก็ส่งไปสู่สถานะแห่งความเจ็บ มีเจ็บหลังบ้าง เจ็บเอว เจ็บหัว เจ็บตา เจ็บแข้ง เจ็บขาบ้าง แล้วสถานะนี้ก็ส่งไปยังสถานะแห่งความตาย มาสิ้นสุดเพียงสถานะของความตายนี้เท่านั้น แล้วจะเอาอะไรเป็นสมบัติติดตัวไปก็เปล่าทั้งนั้น นอกจากบุญกับบาปที่ตนได้กระทำไว้แต่ครั้งยังมีชีวิตอยู่ คนผู้อยู่ทางหลังจะให้หรือไม่ให้ก็หมดห่วงหมดกังวลเสียแล้ว

เพราะฉะนั้น พุทธบริษัททั้งหลาย เมื่อมาทราบแจ้งชัดตามอรรถธรรมดังอาตมาได้แสดงมานี้แล้ว จงอย่าได้ประมาทในชีวิตของตน เพราะเราไม่รู้ว่าคุณความดีนั้น จะมาถึงตัวเราเมื่อไร ไม่มีผู้ใดพยากรณ์ได้ถูก เราพยากรณ์ได้ถูก เราพยากรณ์ได้แต่วันเกิดอันบิดามารดาเป็นผู้บอกให้เท่านั้น ฉะนั้น จึงขอรีบสร้างคุณงามความดีของตน

ให้เกิดขึ้นในทวารทั้ง ๓ เสีย คือว่า กายทวาร วจิทวาร และมโนทวาร จะทำอะไรจะพูด จะคิดสิ่งใด ก็จง ทำ พูด คิด แต่ในทางที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่นเถิด เมื่อประพฤติปฏิบัติเช่นนี้แล้ว บุญกุศลใดที่ยังไม่เกิดก็จะเกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วก็จะเจริญบุญใหญ่ยิ่งๆ ขึ้นไป ขออย่าได้พากันประกอบกรรมอันชั่วช้าลามก ซึ่งจะเป็นทาง พาให้เราไปตกนรกอบายภูมิ ซึ่งจะพาให้เราได้รับความเร่าร้อนหลายกับหลายชาติ ถ้าท่านผู้ใดยังเห็นว่าศีลของตนยังไม่สมบูรณ์บริบูรณ์ รีบประกอบให้เกิดให้มีขึ้นเสียแต่ บัดนี้

ศีล ๕ ประการดังนี้ ข้อหนึ่ง **ปาณาติปาตา เวรมณี** ข้าพเจ้าขอเว้นการพรากชีวิต ลัทธิ์น้อยใหญ่ทั้งหลายทั้งปวง ข้อสอง **อทินนาทานา เวรมณี** ข้าพเจ้าจงงดเว้นการลัก ฉ้อขโมยของคนอื่นเด็ดขาด ข้อสาม **กาเมสุมิฉฉาจรา เวรมณี** ข้าพเจ้าจงงดเว้น การล่วงเกินกามประเวณีลูกเมียผู้อื่นเด็ดขาด ข้อสี่ **มุสาวาหา เวรมณี** ข้าพเจ้าจัก ไม่กล่าวเท็จกล่าวคำหยาบส่อเสียดเพื่อเจ้อ ข้อห้า **สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี** ข้าพเจ้าจักไม่กินเครื่องดองของเมาใดๆ ก็นับได้ว่าเราได้ตัดเวรออกจากตัวของเราเอง ได้สิ้นแล้ว และเราจักขอถึงคุณพระพุทธรเจ้า เราจักขอถึงคุณพระธรรม ข้าพเจ้าขอถึง ซึ่งคุณพระสงฆ์ เป็นที่พึ่งที่พานักที่ระลึกที่นับถือว่าเป็นที่กำจัดภัยได้จริงดังนี้ ก็แสดงว่าเราเคารพนับถือในพระไตรสรณคมน์โดยไม่มีความหวั่นไหว เมื่อเราเคารพ นับถือเช่นนั้นแล้ว เราก็จะมีแต่ความสุขใจเย็นใจเท่านั้น เมื่อเรามีศีลบริบูรณ์แล้ว ถึงเราจะภาวนา จิตเราก็เป็นสมาธิได้เร็ว เมื่อจิตของเราเป็นสมาธิได้เร็วแล้ว เราจะ เป็นผู้เบิกบานอยู่เสมอทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ซึ่งเรียกว่า โลกสวรรค์

หากถ้าจะมีผู้ถามว่า “สวรรค์นั้นอยู่ที่ไหน” อาตมาขอตอบว่า สวรรค์อยู่ที่ตัว ของเราทุกคน นรกก็อยู่ที่ตัวเรา นี้พพานก็อยู่ในตัวเราทั้งนั้น ด้านกว้างของสวรรค์ ก็ศอกกำมา ด้านยาวก็วาหนึ่ง ดังนี้ สวรรค์นิพพานไม่ได้อยู่ที่อื่นดอก เมื่อเราประกอบ แต่กรรมอันเป็นสุจริตแล้ว นรกมันก็หายไป เมื่อเราทำลายกิเลสน้อยใหญ่ซึ่งหมักดอง อยู่ในสันดานของเราแล้ว นิพพานก็อยู่ที่ไหนอีก เมื่อเราเป็นผู้มีทาน มีศีล มีเจริญ ภาวนาฆ่าความโลภ ความโกรธ ความหลง ออกจากจิตสันดานเราได้แล้ว นรกมันก็อยู่ ไม่ได้ที่นั่นเอง

ฉะนั้น พุทธบริษัททั้งหลายที่มาประชุมสโมสรในสถานที่นี้ จงได้พากันเคารพ
ในคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ให้หนักแน่น อย่าหวั่นไหว ถ้าได้เห็น
ดอกไม้ของหอม ก็ขอให้คิดอยากมาบูชาคุณของพระรัตนตรัยแก้วทั้งสาม มันจึงจะ
ได้บุญได้กุศล ถ้าเราได้กินอาหารอันมีรสเอร็ดอร่อย ก็ให้คิดถึงวัดถึงวา ถึงบิดามารดา
ว่าอยากให้เราไปกินดี มันจึงจะเป็นบุญเป็นกุศล เมื่อมีความโกรธเกิดขึ้น ก็อย่า
ได้แข่งได้ด่าให้ท่ามากินฝีมือมากิน ให้พูดว่า อ้าย ทำวุ่นเงินชั้นค่ากบหัวเจ้าเอ๊ย ดังนี้
มันจึงจะไปได้บาป อย่าไปบ่อยแข่งให้ทำให้ผีเป็นอันตราย เพราะพระพุทธองค์สอนไม่ให้
เคารพนับถือผี พระองค์ตรัสสอนแต่ให้เคารพธรรมเท่านั้น เพราะผีมันเป็นของไม่ดี
ดังมีคำพื้นบ้านพื้นเมืองเราพูดกันว่า หน้าคือผี ขี้ร้ายคือผี บ่จบคือผี ทุกข์ยาก
คือผี ก่ำคือผี หมองคือผี เมื่อเป็นของไม่ดีแล้ว มันก็คือผีทั้งนั้น เมื่อผีมันไม่ดี
มันทุกข์มันยาก มันก่ำมันหมองแล้ว ผิดอยากได้อยากเคารพนับถือมันไปหยิ่ง
เมื่อมันทุกข์มันยากแล้ว เราจะพึ่งพาอาศัยมันหยิ่งได้ ลำพังเราข้ามฟากน้ำ น้ำก็ยังคง
ข้ามไม่พ้นอยู่แล้ว ยังจะแบกเอาซากผีไปอีก มันจะไม่พาจมน้ำตายทั้งคนทั้งผีหรือ
อาตมาว่ามันคงไปไม่รอดทั้งคนทั้งผี เมื่อผีเป็นเช่นนี้แล้ว ควรแล้วหรือที่เราไปกราบไหว้
บูชาเคารพนับถือพึ่งพาอาศัยมันได้ มันก็มีแต่จะพาให้เราจมดิ่งไปสู่นรกอเวจีเท่านั้นเอง

ในธรรมเทศนาของอาตมาวันนี้ ขอบรรดาพุทธศาสนิกชนทั้งหลายจงพากันใช้
โยนิโสมนสิการนำไปวินิจฉัยพิจารณาโดยแยบคาย เห็นว่าสิ่งใดไม่ดีก็พากันละเสีย เห็นว่า
สิ่งใดดีก็จงถือเอาเป็นข้อวัตรประพฤติปฏิบัติตาม ก็จะประสบแต่ความสุขความเจริญ
ทุกทีพาราตริกาล รับประทานแสดงมาก็สมควรแก่กาลเวลา เหว่ ก็มีด้วยประการฉะนี้

จำมาเขียนโดย

พระสุวัธน พัทธน์มณี

วัดศรีโพธิ์เมือง สกลนคร

หนังสืออ้างอิง

๑๑๔ ปี หลวงปู่ฝั้น อาจาโร, กันยายน ๒๕๕๖, บริษัท ศิลป์สยามบรรจุกัณฑ์
และการพิมพ์ จำกัด

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท) พระอภิธรรมสังคณีมาติกาบรรยาย
เรียบเรียงโดยพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร และพระอภิธรรมัตถสังคหะ ๙ ประโยค
จากต้นฉบับของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต, ๒๕๓๗, ประชุมทองการพิมพ์.

คำแก้แค้นแก่สรรพสัตว์

ณ วัดป่าอัมพโรปัญญาวนาราม

ในพระอุปถัมภ์ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อมฺพรมหาเถร)

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ตำบลคลองกิว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

วันศุกร์ที่ ๒๔ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๐ ดิถีขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๑

ขอบุญกุศลจรรยา อันข้าพเจ้าทั้งหลายได้บำเพ็ญด้วยดีแล้ว ทางกาย วาจา และใจ กล่าวโดยจำเพาะคือ การสร้างอารามถวายแด่สงฆ์จตุรทิศ อุทิศไว้ในพระบรมพุทธานุภาพ อารามนั้นมีนามว่า วัดป่าอัมพโรปัญญาวนาราม ประกอบด้วยปูชนียวัตถุ และเสนาสนะต่างๆ กล่าวคือพระพุทธรูปปฏิมาปางนาคปรก พระพุทธรูปปฏิมาปางสมาธิ ศาลาที่ประชุมอาคารพิพิธภัณฑที่ประมวลธรรมโอวาทของพระสุปฏิปันโน ถนนลาดยางกว้าง ๕ เมตร ยาว ๘๐๐ เมตร อ่างเก็บน้ำสาธารณทาน กำแพงรอบพื้นที่ยาว ๒,๘๐๐ เมตร สูง ๓ เมตร ตลอดจนบุญกุศลแห่งการบำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ด้วยน้ำใจศรัทธาเลื่อมใส มั่นคงในพระรัตนตรัย ดังนี้ ข้าพเจ้าขอตั้งสังฆาภิธาน แก่สรรพสัตว์ที่ไม่มีประมาณ ขอถวาย เป็นพระราชกุศลสนองพระเดชพระคุณ สมเด็จพระบรมพุทธเจ้าพระศาสดา และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ และเป็นกุศลสนองคุณท่านผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติ และพระพุทธานุภาพ เป็นปฐม

อนึ่ง ขอสรรพสัตว์ทั้งหลาย ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มีประมาณ, จงมีส่วนแห่งบุญที่ข้าพเจ้า ได้ทำในบัดนี้, และแห่งบุญอื่นที่ได้ทำไว้ก่อนแล้ว, คือจะเป็นสัตว์เหล่าใด, ซึ่งเป็นที่รักใคร่ และมีบุญคุณ เช่นมารดาบิดาของข้าพเจ้า เป็นต้นก็ดี ที่ข้าพเจ้าเห็นแล้วหรือไม่ได้เห็นก็ดี, สัตว์เหล่าอื่นที่เป็นกลางๆ หรือเป็นคู่แค้นกันก็ดี, สัตว์ทั้งหลายตั้งอยู่ในโลก, อยู่ในภูมิทั้ง ๓, อยู่ในกำเนิดทั้ง ๔, มีชั้น ๕ ชั้น, มีชั้นชั้นเดียว, มีชั้น ๔ ชั้น, กำลังท่องเที่ยว อยู่ในภพน้อยภพใหญ่ก็ดี, สัตว์เหล่าใดรู้ส่วนบุญที่ข้าพเจ้าแผ่ให้แล้ว, สัตว์เหล่านั้น จงอนุโมทนาเองเถิด, ส่วนสัตว์เหล่าใดยังไม่รู้ส่วนบุญนี้, ขอเทวดาทั้งหลายจงบอกสัตว์ เหล่านั้นให้รู้

เพราะเหตุที่ได้อนุโมทนาส่วนบุญที่ข้าพเจ้าแผ่ให้แล้ว, สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง, จงเป็นผู้ไม่มีเวร, อยู่เป็นสุขทุกเมื่อ, จงถึงบัพพัตถ์เกษมกล่าวคือพระนิพพาน, ความปรารถนาที่ ดึงามของสัตว์เหล่านั้น จงสำเร็จเถิด, สาธุ สาธุ สาธุ

